
Tummas í Dali - Jógvan Mørkøre

**- STAT OG SMÅBORGERLIGT FISKERI
I DEN FÆRØSKE SAMFUNDSFORMATION**

Københavns Universitet 1983

FORTEGNELSE OVER ORGANISATIONER, DER NÆVNES I SPECIALET

Politiske organisationer

Fólkaflokkurin: Folkepartiet.

Framburds- og Fiskivinnuflokkurin: Fremskrids- og Fiskeripartiet.

Føroyskir Sosialistar, FS: Færøske Socialister.

Javnadarflokkurin: Det Socialdemokratiske Parti.

Kommunistiski Flokkur Føroya, KFF: Færøernes Kommunistiske Parti.

Kommunistiskir Útisetar, KOMM.Ú.: Færøske kommunister i udlandet.

Oyggjaframi, føroyskir marxistar-leninistar, OFML: Den marxistiske-leninistiske organisation.

Sambandsflokkurin: Sambandspartiet/Samhørighedspartiet.

Sjálvstýrisflokkurin: Selvstyrepartiet.

Tjóðveldisflokkurin: Det Republikanske Parti.

Fagorganisationer

Arbeidsmannafelagid Fylking, Tvøroyri: Arbejderorganisationen "Enigheden".

Felagid Landleidin: Organisationen Landsekkelen.

Felagid Trolskip: Organisationen Trawlskibe.

Føroya Arbeidarafelag, F.A.: Færøernes Arbejderorganisation.

Føroya Fiskimannafelag, F.F.: Færøernes Fiskerorganisation.

Havnar Arbeidskvinnufelag, H.A.K.: Tórshavns Kvindelige Arbejderorganisation.

Havnar Arbeidsmannafelag, H.A.F.: Tórshavn mandlige arbejderorganisation.

Prentarafelagid: Typografernes Forbund.

Samfylking: Chaufførernes Fagforening.

Havnar Handverkarafelag: Tórshavns Håndværkerorganisation.

INDHOLDSFORTEGNELSE

I. INDLEDNING.....	side 1
1. Problemstilling og værdipræmisser	
2. Karakteristisk af litteratur og baggrundsmateriale	
3. Arbejdsforløbet	
4. Videnskabsteoretisk udgangspunkt og dennes konsekvenser i metodisk henseende	
II. KRITIK AF HIDLIDIGE BIDRAG OM FISKERI-SMÅBORGERSKABET OG STATEN I DEN FÆRØSKE SAMFUNDSFORMATION.....	- 14a
A. <u>Hidtidige bidrag om fiskeri-småborgerskabet</u>	- 14b
1. Strategiske og taktiske positioner m h t det færøske fiskeri-småborgerskab	
2. Problematik af de strategiske og taktiske positioner	
B. <u>Hidtidige bidrag om staten</u>	- 23
1. Forskellige politiske positioners opfattelse af staten	
2. Kritik af hidtidige statsteoretiske bidrag	
III. TEORIELEMENTER.....	- 36
A. <u>Problematikken omkring småborgerskabet</u>	- 36
B. <u>Relevante teorielementer om staten</u>	- 46
C. <u>Akkumulationsmodel, strukturkrise og hegemoniske projekter - applicering af teorien og analysens forløb</u>	- 60
IV. UDVIKLINGEN FREM TIL DEN AKTUELLE STRUKTURKRISE.....	- 64
A. <u>Kapitalstrukturen</u>	- 64
B. <u>Udøermandenes produktionsbetingelser</u>	- 81
C. <u>Staten</u>	- 112
V. KONJUNKTURANALYSE I DEN AKTUELLE STRUKTURKRISE, 1975-	- 120
A. <u>Fraktionerne inden for det færøske borgerskab - og fiskeri-småborgerskabet</u>	- 120
B. <u>Udøermandenes aktioner 1975</u>	- 134
C. <u>Den offentlige støttepolitik og udøermandene</u>	- 146
D. <u>Aspekter af udøermandenes organisatoriske forhold</u>	- 148

VI. KONKLUSION.....	side 190
-- Noter	-
-- Litteraturliste	-
-- Appendix: Det færøske fiskeris opkomst og udvikling	-

=====
 I INDLEDNING
 =====

1. Problemstilling og værdipræmisser

I første halvdel af 1975 faldt indhandlingspriserne på torsk og kuller drastisk, hvilket indebar en markant forværring af udroerfiskernes indkomstforhold. Priserne fastsattes af et centralt, korporativt prisnævn, men baseres reelt på de oplysninger, som Føroya Fiskasøla (Færøernes Fiskesalgsorganisation) giver. Det har i årevis været en torn i øjet på udroerne, at der ikke var en eller anden form for offentlig kontrol med disse oplysningers rigtighed.

Udroerfiskerne, der hidtil havde stået svagt organisatorisk, fik i januar -75 en landsorganisation, Meginfelag Útróðrarmanna (Udroermandenes Centralorganisation), stiftet af de lokale udroerorganisationer. Organisationen stillede kort efter stiftelsen en række krav til landsstyret, hvoraf de vigtigste var:

- deltagelse i udformningen af den af landsstyret bebudede helhedsløsning for fiskeriet i færøske farvande,
- en acceptabel pristalsreguleret minimumspris,
- at offentlige prissubsidier skulle placeres i eksportleddet frem for på indhandlingsprisen i mellem fangst- og produktionsleddet,
- større offentlighed i fiskeeksportens organisationer,
- støtte til etablering af en kooperativ eksportcentral for udroere.

Da resultaterne udeblev og man i stedet fik et drastisk prisfald, gik udroerne i aktion. Der blev foranstaltet en boykot af filet-fabrikkerne, samt fysiske blokader af de største havne, Føroya Fiskasølas kontorer m.m. Konflikten udviklede sig til den mest omfattende klassekonfrontation på Færøerne siden midten af 50'erne. Efter at politiet var begyndt at bryde havneblokaderne med fysisk magt, blev der indgået et forlig mellem landsstyret og Meginfelag Útróðrarmanna. Men resultatet var for udroernes vedkommende ret beskedent. I realiteten kun et løfte om forhandlinger om ekstr. ordinær støtte til indhandlingsprisen i en begrænset periode, og en vag udtalelse om, at landsstyret ville støtte eventuelle kooperative initiativer fra M.Ú.s side.

Som led i helhedsløsningen vedtog lagtinget i april oprettelsen af Råfiskefonden, der skulle sidsidiere indhandlingsprisen. Ud- roeraktionerne formåede ikke at ændre denne afgørelse. Ud- over at skulle fordele subsidierne overtog råfiskefondens navn det gamle prisfastsættelsesnævns funktioner.

På trods af, at modsætningen mellem udroere og kapitalistiske interesser er skærpedes siden 1975 i takt med færøsk fiskeris strukturkrise, der bl.a. skyldes fangst- og produktionsover- kapacitet i fht. de færøske fiskebestande, har man ikke oplevet lignende aktioner. M.Ū. har derimod koncentreret sin indsats i en bitter stillingskrig i råfiskefonden. Stridsspørgsmålene har været prisfastsættelsen og fordelingen af subsidiemidlerne.

Konflikten rejse nogle mere principielle spørgsmål. Det ene var udroernes klassekarakter. Det andet drejede sig om staten - kunne lagtinget i det hele taget imødekomme M.Ū.s krav om kontrol med fiskesalgsorganisationen. Sidstnævnte spørgsmål havde to facetter: 1) gav hjemmestyreordningen mulighed for nationali- sering eller lignende foranstaltninger over for Føroya Fiska- søla, 2) statens forhold til klasserne, specielt borgerskabet.

Inden for den færøske venstrefløj gav konflikten anledning til en kort og hæftig debat om M.Ū. kunne sidestilles med en fag- forening - og ud fra det kriterium regnes for en progressiv kraft - men nogen tilbundsgående diskussion eller udersøgelse af udroernes placering i klassestrukturen kom det aldrig til. Det andet spørgs,ål blev - så mærkeligt det end lyder - aldrig diskuteret.

Den manglende afklaring i disse spørgsmål er mangler, der i den aktuelle konjunktur har en særlig graverende karakter, idet vi mener, at den aktuelle hovedmodsatning er den mellem udroerne på den ene side og borgerskabet, med kapital inden for fiskeriet på den anden.

At vi opfatter det som mangler, skyldes at vi selv er aktive og organiserede på den færøske venstrefløj gennem medlemskab i KOMM.Ū.

M.h.t. opgavens verdipræmisser betyder dette, at vi allerede i opgavens udgangspunkt tager udroernes parti i klassekampen. Opgavens formål bliver derfor i høj grad også at bidrage til en nødvendig teoretisk og politisk afklaring af de ubesvarede spørgsmål.

Problemstillingen, som opgaven behandler, har fået følgende formulering:

HVILKE BETINGELSER HAR UDROERMENDENE I DEN AKTUELLE KLASSEKAMPSSITUATION.

Med henblik på at kunne give en rimelig besvarelse på det stillede problem har flg. spørgsmål fået en central betydning i opgaven:

- 1) Spørgsmålet om udroernes klassekarakter.
- 2) Spørgsmålet om modsætningsforholdet mellem udroerne og kapitalen inden for fiskerisektoren.
- 3) Spørgsmålet om staten i den færøske samfundsformation og i særdeleshed i fht. spm. 2.

2. Karakteristik af litteraturen og baggrundmaterialet.

M h t den teoretiske del af litteraturlisten henviser vi til afsnittet vedrørende arbejdsforløbet i forbindelse med specialet, samt til Kap. III.

M h t den del af litteraturlisten, der omfatter litteratur, der er udarbejdet m h p færøske forhold, har vi begrænset os til kun at medtage litteratur, der udgør en del af vores referenceramme. Denne del af litteraturlisten er traditionel, og skulle derfor ikke kræve yderligere kommentarer: denne - i vores sammenhæng - væsentligste del af litteraturen bliver behandlet i Kap. II.

Denne del af litteraturen er i overvejende grad karakteriseret ved fraværet af en eksplicit behandling af de spørgsmål, vi har rejst i forbindelse med vores problemstilling, idet - som det skulle være fremgået - vores problemstillinger er nye og har derfor krævet tilvejebringelse og bearbejdning af en del ikke før fremdraget materiale.

Således udgør en del af baggrundsmaterialet organisatorisk-interne sagsakter fra såvel offentlige instanser som fra fagorganisationer. I hvilket omfang denne del af baggrundsmaterialet inddrages i opgaven skulle fremgå af noteapparatene til de enkelte afsnit. Herudover udgør en del af baggrundsmaterialet af korrespondancer, samt interviews.

3. Arbejdsforløbet

Vi indskrænker os her til en redegørelse for de væsentligste problemer, der er opstået som følge af: a) praktiske omstændigheder, b) teoretisk bearbejdning.

a) Som det fremgår af redegørelsen for litteraturen og baggrundsmaterialet har litteraturens betydning i vores sammenhænge været stærkt begrænset, idet vores problemstilling på en del områder har krævet specifik viden omkring de konkrete historiske og aktuelle samfundsforhold på Færøerne, der ikke eksplicit behandles i den traditionelle litteratur.

Vi har således for en stor del været henvist til selv at tilvejebringe dette materiale. Specielt på grund af vores geografiske placering har dette til tider været særdeles tids- og arbejdskrævende, og ikke uden praktiske problemer. Dette krævede således en to-uges rejse til Færøerne og en forholdsvis omfattende korrespondance, samt en del interviews, hvoraf en del foregik pr. tlf.. Imidlertid er vi af den opfattelse, at vi netop ad denne vej har været i stand til at præsentere en del ikke bearbejdet materiale af såvel kvantificerbare forhold som af forhold af politisk/teoretisk og ideologisk karakter.

b) M h t de teoretiske problemer, der opstod som følge af vores teoretiske bearbejdning i forbindelse med vores problemfelt skal vi kun kort nævne de problemer af teoretisk karakter, der opstod i tilknytning til problematikken omkring de sociale klasser og statsproblematikken, hvor vi var/er stærkt inspirerede af Poulantzas-traditionen.

Som bekendt er den teoretiske bearbejdning af disse problemer blevet aktualiseret inden for de sidste ti år, men vi har ikke set os i stand til at forholde os over for denne i nævne-

værdig grad. Et teoretisk speciale har aldrig været vores ambition.

Imidlertid vil vi fremhæve to fundamentale kritikpunkter af Poulantzas-traditionen.

M.h.t. problematikken omkring de sociale klasser skal specielt Erik Olin Wrights kritik af Poulantzas vægtning af de økonomiske, politiske og ideologiske elementer i forbindelse med klassebestemmelsen. Erik Olin Wrights fremhævelse af 'de modsætningsfyldte positioner' er af særlig interesse i denne forbindelse.

M.h.t. statsproblematikken skal specielt fremhæves nedtoningen af strukturernes teoretiske forklaringskraft og på den anden side den politiske konjunkturs status i den teoretiske praksis.

For det teoretiske arbejdsforløb fik dette den konsekvens, at vi i snæver forbindelse med vores problemstillinger har udvalgte de 'relevante' teori-elementer ud af den diskussion, vi har påpeget ovenfor, m h p den færøske samfundsformation.

Vi er bevidste om den fare for eklekticisme, der ligger heri.

4. Videnskabsteoretiske forudsætninger og dennes konsekvenser i metodisk henseende

I det følgende vil vi kort skitsere vores ræsonnement for hvorfor vi har valgt at knytte an til visse positioner i de politiske, teoretiske og filosofiske debatter omkring marxismen.

I princippet foreligger der to valgmuligheder mht. udgangspunkt og prioritering : 1) En stillingtagen til hvilken teori, der er den autentiske eller den mest autentiske i forhold til Karl Marx skrifter og/eller intentioner. Det være sig den "kanoniserede" udgave i sovjet-marxismen eller kapitallogiske og strukturalistiske rekonstruktionsforsøg i forskellige skolers regi (1), 2) en stillingtagen til hvordan

teorien finder anvendelse og i hvilken sammenhæng. Dvs. at det teoretiske perspektiv kædes ubønhørligt sammen med et praktisk perspektiv.

Vores udgangspunkt er sidstnævnte. Vi prioriterer teori-praksis relationen højere som videnskabelig problematik end forskellige teori-interne problemstillinger.

Det, vi så skylder, er dels en redegørelse for hvordan vi opfatter marxisme som teoretisk praksis i forhold til anden samfundsmæssig praksis, dels en begrundelse for det valg, vi allerede har foretaget ved vores stillingtagen.

Vi kan tilslutte os Nicos Poulantzas, når han definerer marxisme som "videnskaben om samfundsformationer og systemer; deres reproduktion og transformation; deres historiske tilbliven. Altså, videnskaben om klasser og klassekamp"(2), nødvendigvis indebærende "en betragtning af de sociale fænomener i deres enhed og gensidige påvirkning (økonomi, politik, ideologi osv.)" (3), men samtidig forudsættende "en anti-dogmatisk eller en ikke-dogmatisk holdning" (4). Ved en sådan ikke-dogmatisk marxisme forstår Poulantzas "først og fremmest en kreativ analyse af den nutidige virkelighed, en stadig åbning af teorien til praksis og til de nye historiske kendsgerninger, som fører til produktionen af nye begreber, og dermed til forandring af de gamle" (5).

Sidstnævnte præcisering er af central betydning for den teoretiske praksis' kobling til anden samfundsmæssig praksis, dvs. samfundsklassers praksisser.

Curt Sørensen, der - på linie med Poulantzas - netop anfører "erkendelse af klassekampens reali-

tet" som ét afgrænsningskriterium for den "revolutionære marxisme" i fht. forsøg på at reducere marxismen til en akademisk diciplin eller en filologisk specialitet for en akademisk elite, plæderer i forlængelse heraf for en bestemmelse af marxismens specifikke egenart, så teoretiske problemstillinger, som man i III Internationale sammenfattede under betegnelsen "Frage der Taktik", medtages (6). I dialektikken mellem teori og klassebevægelse fremhæver han handlingsdimensionen og dennes relatering til basale teorielementer inden for marxistisk teori som kritikken af den politiske økonomi, historisk materialisme og dialektisk materialisme, anvendt ved historisk konkrete analyser (7). På den ene side indgår den teoretiske forståelse selv som et særligt moment i ændringsprocessen i samfundet, mest udtalt i politisk-taktiske analyser, teser og anvisninger (8). På den anden side må de teoretiske reflektioner udspringe af den politiske bevægelse for at kunne være vejledning for den politiske kamp : Bevægelsens historiske og aktuelle kamperfaringer må indoptages i den teoretiske reflektion - "alt dette er mindst lige så vigtige elementer i teoriudviklingen som spørgsmålet om ækvivalentformens ejendommeligheder eller pengenes overgang til kapital" (9).

Et efter vores mening eminent og forbilledligt eksempel på en snæver sammenhæng mellem generelle og filosofiske teorielementer og politisk-taktiske handlingsanvisninger er Mao Tse-tungs modsætningslære og hans principper for strategi og taktik i forbindelse med forenet-front konceptionens anvendelse i klassekampen frem til den kommunistiske magtovertagelse i Kina i 1949 (10). Og samtidig et eksempel på, at en sådan sammenhæng er betinget af dialektisk vekselvirkning : "If you want to know a certain thing or a certain class of things directly, you must personally participate in the practical struggle to change reality.... If you

want to know the taste of a pear, you must change the pear by eating it yourself" (11). Denne snævre sammenhæng mellem teori og praksis og påvisningen af klassekampens eksistens inden for filosofien har fået Philip Corrigan, Harvie Ramsay og Derek Sayer til at tale om en "political epistemology" (vores understregning) hos Mao (12).

Inden for vestlig marxisme har bl.a. Louis Althusser hentet en del inspiration hos Mao. Det er specielt modsætningslæren, Althusser har optaget i sin version af marxismen (13), men der har været en tendens til at modsætningsbegrebet kom til at stå i skyggen af strukturbegrebet, og hans epistemologi adskilte sig fra Mao Tse-tungs ved i første omgang at være "a-politisk" og teoreticistisk.

Et væsentligt kritikpunkt mod Althusseres forsøg på en strukturalistisk Marx-tolkning er, at han nøjes med at afgrænse sig over for humanistiske og økonomistiske tendenser og så lader bagdøren stå åben for strukturalisme. Man kan således hævde, at Althusseres strukturbegreb er uklart, bl.a. fordi han ikke foretager en klar afgrænsning over for den sociologistiske, organicistiske tendens, der feticherer bestående strukturer og den givne sociale orden, og som normalt forbindes med strukturalistiske teorier (14).

Et andet kritikpunkt, som ligger klart i forlængelse af den strukturalistiske tendens er det uafklarede spørgsmål om den historiske specifikation. Althusser-skolen (og de tyske skoler) kan således kritiseres for at erstatte den historiske specifikation med en final helhed, der tildeles ontologisk status (15).

Fernando Cardoso er inde på det samme (16). Han mener, at den strukturalistiske fortolkning af marxismen er fejlagtig, netop fordi at det teoretiske arbejde på ingen måde kan adskilles fra den histo-

riske proces, og finder opdelingen af den historiske materialisme i regionale teorier (om de økonomiske, politiske og ideologiske niveauer) formalistisk. I stedet plæderer Cardoso for en "tankesyntese" - en teoretisk praksis - "som reproducerer en sammenføjningsmåde [mellem klasser, stater og økonomier] , der tillader at gøre det muligt at se den tekstur gennem hvilken relationerne rangordnes og forenes i en bestemt strukturel konjunktur" (17). Det væsentlige bliver således at understrege de strukturelle relationers varians. Derfor bliver historien (som ikke kan udskilles fra strukturen) det fundamentale (18). En indirekte indrømmelse til ovenstående ligger også i John Martinussens erkendelse af nødvendigheden af "adskillige konjunkturanalyser" for at kunne påvise de "almene træk" ved konkrete stater "og i sammenhæng hermed en erkendelse af de lovmæssigheder, der gør sig gældende i disse staters funktionsmåde" (19).

Althusseres selvkritik (20) er givetvis et skridt bort fra tendensen til strukturalisme i de tidligere tekster. Særlig vigtigt her er det, at han fastslår, at i marxismen har modsætningen primat over processen, der igen har primat over strukturen (21). Indirekte er det også at tilstå konjunkturanalysen primat over strukturanalysen, idet analysen af konjunktoren netop er kendetegnet ved den konkrete blotlægning af de aktuelle modsætninger og deres indbyrdes forhold. Denne selvkritik - eller præcisering, som han selv kalder det - følges ad med en ændret holdning till filosofien : fra at være "teorien om den teoretiske praksis" (22) bestemmes den nu som "i sidste instans, klassekamp i teorien" (23).

Sidstnævnte er vigtigt, fordi epistemologien derved pilles ned fra piedestalen og relateres direkte til klassekampen. Man kan således tale om en materialistisk eller politisk epistemologi, der - med

* undtagelse af et minimum af egne begreber, som specificerer dens objekt - henhører under den historiske materialisme (24).

Samtidig er det en vigtig demarkation over for en del universitære udgaver af den historiske materialisme, der underbetoner eller udraderer klassekampaspektet, for sidenhen at blive fremstillet i en "stueren" form på linie og i konkurrence med andre paradigmer på disses præmisser : enten med knæfald for disses objektivitetskriterier eller for et universelt praksis-/anvendelighedskriterium (25).

Skematisk udtrykt kan man således tale om to slags objektiviteter inden for vore dages samfundsvidenskaber : en objektivitet bestemt af den herskende klasses ideologi og praksis og en objektivitet bestemt af arbejderklassens behov for en revolutionær teori og praksis (26). De grundlæggende forskellige opfattelser af objektivitet er uløseligt forbundet med og betinget af grundlæggende forskellige samfundssyn. I den borgerlige samfundsfilosofiske tradition består samfundet af individer-atomer, som bliver drevet fremad af én interesse : egoismen; for marxismen er det altafgørende individernes forskellige positioner og forskellige interesser (27).

Efter vores opfattelse er alle epistemologier derfor politiske i deres konsekvens : afhængige af grundlæggende samfundssyn og erkendelsesinteresse. I realiteten står hver enkelt - forsker såvel som studerende - over for et politisk valg ved valg af epistemologi. Værdifrihed og neutralitet er en illusion inden for samfundsvidenskaberne.

I overensstemmelse med denne opfattelse har vi således valgt at acceptere den historiske materialismes ontologiske forudsætninger. Man kan blandt andet argumentere, at det er lige så rimeligt at gå ud fra en materialistisk/dialektisk ontologi som

at fraskrive sig slige forestillinger som anticiperende objektiveringer. Alternativet er en fænomenologisk filosofi, men immervæk forudsættende en ontologi. - Uanset hvilken position man vælger vil man køre i cirkel, hvis man bestræber sig på en "rent" filosofisk argumentation (28).

Vi er således på linie med Sven-Eric Liedman, når han plæderer for en fastholdelse af en materialistisk ontologi med støtte i kundskabsrealismen som grundlæggende for ethvert materialistisk standpunkt. I princippet postuleres altså dialektik i al virkelighed, og ikke kun i sammenhænge, hvori subjektet indgår. Men der er praktiske grunde for at begrænse dialektikken til kundskabsproduktionen - dvs. at indtage en kundskabsrelativistisk position (29). Eller mere præcist : Vi tilslutter os Liedmans tese og påvisning af "hur centrala motsatspar inom marxismen, t.ex. mellan kunskapsrealismen (kunskap motsvarar sitt objekt) och kunskapsrelativismen (kunskapen är historiskt och klassmässigt bestämd) i sin abstrakta form är oförenliga men i konkret tillämpning kan fungera" (30).

Ved således at tildele det kundskabsrelativistiske aspekt forrang fremfor det kundskabsrealistiske - hvilket for øvrigt er i fuld overensstemmelse med og en nødvendig følge af at epistemologien henføres under den historiske materialisme - forenkles problematikken omkring spørgsmålet om dialektikken betydeligt.

Positionen er efter vores mening direkte sammenfaldende med Maos reducere af Engels' tre dialektiske lovmæssigheder : 1) loven om modsætningers kamp og enhed, 2) loven om kvantitative forandrings omslag i kvalitative forandringer, 3) loven om negationens negation, til den første (31), og hans krav om, at denne modsætningernes enhed skal diskuteres med udgangspunkt i det virkelige liv (32).

Metodisk betyder ovenstående, at vi diskuterer to af de centrale spørgsmål, spørgsmålet om udroernes klassekarakter og spørgsmålet om staten i den færøske samfundsformation med udgangspunkt i en kritik af forskellige politiske organisationers bidrag på området m h p en diskussion af taktik og strategi i snæver relation til udroerne og deres betingelser i konklusionen. Så vidt handlingsdimensionen.

Kravet om den historiske specifikation giver sig udslag i, at valget af teori eller rettere teori-elementer har været styret af det historisk-specifikke, forstået på den måde, at kriteriet for, at et teori-element er trukket frem, har været, at det har kunnet bidrage til en forståelse og fremstilling af vores analyser..

Kravet om den historiske specifikation er endvidere snævert knyttet sammen med konjunktorens primat over - eller tildisensættelse af - strukturen. D.v.s. at strukturen fratages enhver forklaringskraft i sig selv. Termen 'struktur' anvendes kun deskriptivt til beskrivelse af hvorledes relationerne mellem klasser, staten og økonomien sammenføjes i den konkrete konjunktur afhængig af modsætningerne mellem klasserne og deres indbyrdes styrkeforhold.

5. Opbygningen af specialet og forholdet mellem de enkelte afsnit

Foruden "Konklusionen" deler specialet sig i fire hovedkapitler, hvis sammenhænge, der vil blive nærmere redegjort for i det følgende:

I Kap.II diskuterer vi hovedpositionerne inden for den færøske venstrefløj m h t to af de foranstillede spørgsmål, nemlig spørgsmålet om den 'færøske stats konkrete funktionsmåde i den færøske samfundsformation, og spørgsmålet om udroermændenes klassekarakter.

Kap. III behandler de - efter vores opfattelse - væsentligste og relevante teori-elementer m h t staten og småborgerskabets forhold i den kapitalistiske samfundsformation.

I Kap. IV fremstilles den første del af vores analyse m h t borgerskabet, de politiske magtforhold, og fiskeri-småborger-skabet. Kapitlet lægger vægt på historiske forudsætninger forudsætninger for den aktuelle konjunktur. I forbindelse med kap. IV vedlægger vi et bilag, der - fortrinsvis deskriptivt - redegør for fiskeriets opkomst og udvikling på Færøerne.

Kap. V fremstiller vores analyse af den aktuelle konjunktur specielt sådan som den kommer til udtryk i borgerskabets fraktioner, statens støttepolitik, samt i fiskeri-småborgerkabets organisatoriske forhold.

Endelig vil vi i Konklusionen foretage en vurdering af udroermændenes betingelser i den aktuelle klassekampssituation.

II =====
KRITIK AF HİDTİDİGE BİDRAG OM FİSKERİSMÅBORGERSKABET
=====

I dette afsnit vil vi diskutere dels de bidrag og opfattelser, der er kommet frem i den færøske venstrefløjs debat om udroerne, dels forskellige politiske organisationers opfattelse af staten - mht. sidstnævnte er det kun færøske organisationer, der forsøger at føre en socialistisk politik, hvis explicitte eller implicitte statsopfattelse diskuteres.

Diskussionen, der dels tjener det formål at belyse og kritisere de positioner, der er relevante mht. en socialistisk politik over for udroerne, dels at klargøre vores positioner på visse punkter, danner baggrund for det teoretiske afsnit III, hvor vi fremlægger de teorielementer, vi selv finder rigtige og relevante at bruge i denne konkrete opgavesammenhæng og i politisk sammenhæng.

Problematiseringen vil primært sigte mod at fremhæve de aspekter, der er relevante i spørgsmålet om strategi og taktik i snæver relation til udroerne.

A. HIDTIDIGE BIDRAG OM FISKERISMÅBORGERSKABET1. Strategiske og taktiske positioner mht. det færøske fiskerismåborgerskab.

Ingen egentlig bestemmelse af klasserne i den færøske samfundsformation er hidtil blevet udarbejdet på baggrund af den historiske materialisme. M.h.t. fiskeri-småborgerskabet er det i det store og hele muligt at udlede tre positioner, der på historisk materialistisk grundlag har markeret sig ved behandlingen af forhold, der har fiskeri-småborgerskabets interesse. Det drejer sig om 1) den position, der opererer med de sociale agenter i det småborgerlige fiskerierhverv som én social klasse, som fiskeri-småborgerskab, samt 2) den position, der fokuserer på det småborgerlige fiskeri som en social enhed, der er differentieret i to antagonistiske sociale klasser, som fiskere og redere, og endelig 3) den position, der lægger vægt på den aktuelle økonomiske, politiske og organisatoriske konjunktur i bestemmelsen af de sociale agenter inden for det småborgerlige fiskerierhverv.

Det er specielt tidsskriftet Rodin (organ for Færøske Marxister), der mest markant har givet udtryk for, at de sociale agenter indenfor udroer-erhvervet (d.v.s. det småborgerlige fiskeri) bør betragtes som en social gruppe med overensstemmende interesser, d.v.s. som én social klasse.

Omend Rodin erkender, at der er både tale om et ejendomsløst mandskab og bådejere, pointeres det, at det er formålsløst "at sætte kiler imellem" disse(1). På trods af den konstaterede sociale differentiering inden for det småborgerlige fiskerierhverv lægger Rodin vægt på, at med den gældende udbyttedeling, d.v.s. med 50% til mandskabet, lider hverken båd eller mandskab nogen uretfærdighed - hvis bare båden opnår den nødvendige indtægt til renter og afdrag vil lønnen til mandskabet også udgøre en passende del(2).

D.v.s. at differentieringen må betragtes som formel i den forstand, at ingen egentlig udbytning af mandskabet finder sted. Iøvrigt ses udroer-erhvervet sammen med landbruget at udgøre det erhverv, "der sætter skillet mellem trællearbejdet og det fri-bårne arbejde"(3). Iflg. Rodin er det udroer-erhvervet, der bærer fremtidens udviklingsmuligheder i sig, og i sin fortale for en sammenslutning mellem Megin-felag Útróðrarmanna og Føroya Fiskimannafelag argumenteres der også i overensstemmelse hermed, at dette bør ske ud fra det synspunkt, at udroermændenes interesser bør have første prioritet, idet de repræsenterer den "nye tid"(4). Denne nye tid er karakteriseret ved, at den gamle klassekamp mellem fiskere og redere er ved at afløses af en ny, langt mere intens, form for klassekamp i den færøske samfundsformation, hvor udroermændene repræsenterer den ene hovedpart. Klassefjenden udgøres ikke længere overvejende af en klasse af redere, hvorfor udroermændene må føre deres klassekamp "imod alt pengevælde... imod det parti-politiske vælde." Videre må udroermændene kæmpe "imod en handelsstand... Imod en låne- og rentepolitik... Imod en Fiskesalgsorganisation..."(5).

På linie med Rodins position står Arbeidid (organ for Oygjjaframi, marx-leninister), hvis position dog for en del må betragtes som mere kompleks. I karakteriseringen af de sociale agenter i det småborgerlige fiskerierhverv bruger Arbeidid ofte benævnelsen 'hjemmefiskere', der dog også kan omfatte hjemmefiskerflåden som helhed. Arbeidid bruger, på linie med Rodin, dog oftest benævnelsen 'udroermænd' når det hentydes direkte til medlemmerne i M.Ú.

Til forskel fra Rodin lægger Arbeidid gennemgående mere vægt på modsætningsforholdet mellem de forskellige grupper inden for hjemmefiskerierhvervet. Arbeidid finder således, at de væsentligste modsætningsforhold fortrinsvis skal søges i forholdet mellem på

den ene side de kapitalkræfter, der har stået bag importen af en del store og mindre trawlere til fiskeri inden for fiskerigrænsen og på den anden side udroermændene(6). Iflg. Arbeidid ejes de mindre trawlere ikke af personer, der har hjemmefiskeri som erhverv, men af private kapitalejere(7). Denne trawler-kapital har nu overtaget den funktion, som engelske trawlere havde før fiskerigrænseudvidelsen, hvilket har resulteret i, at udroerflåden har fået en del problemer at slås med bl.a. af fangstmæssig karakter som følge af trawler-flådens nedfiskning af fiskebestandene(8). Arbeidid mener hermed at kunne konstatere, at det er disse "pengemænd", dem, der har fiskeriet som investeringsobjekt, der har "ført landet ud i kaos"(9).

Rodins og Arbeidids positioner er fuldt ud i overensstemmelse i vurderingen af, at udroermændene og arbejderne på filétfabrikkerne har sammenfaldende interesser, bl.a. m.h.t. at en så stor decentralisering af arbejdspladserne som muligt, således at fisken i størst muligt omfang bliver indhandlet der, hvor udroermændene og arbejderne er bosat(10).

Omend lidt modificeret kan også propagandaen i 14. September (organ for det republikanske parti, Tjóðveldisflokkurin) henføres til denne position, der bl.a. som overordnetmål vil virke for, at arbejderne og fiskerne kommer til at eje produktionsmidlerne. Tíðin (organ for Kommunistiski Flokkur Føroya, Færøernes Kommunistparti) repræsenterer en position, der i alt væsentligt holder sig inden for rammerne af den af Tjóðveldisflokkurin repræsenterede position m.h.t. fiskeri-småborgerskabet(11). Det drejer sig for begge parters vedkommende om generelle udtalelser vedr. fiskeri-småborgerskabets sociale interesser.

Som modsætning til ovenfor anførte position står

tidsskriftet Framin (organ for Føroyskir Socialistar), der meget markant har givet udtryk for den position, hvor udroererhvervet opfattes som en social enhed, der udgøres af to antagonistiske klasser.

Selv om Framin har fastslået, at begrebet 'hjemmefiskeri' ikke dækkes over en klasse, men et erhverv, har tidsskriftet ikke forsøgt at lægge en indholdsmæssig forskel m.h.t. klassebestemmelsen i dens anvendelse af begreberne 'hjemmefisker', 'udroermænd', 'fiskere', men anvender dem oftest som synonymmer(12). I forlængelse heraf er det af betydning at bemærke, at Framin i diskussionen vedr. sammensætningen af den færøske fiskeflåde udelukkende diskuterer både og skibe af en størrelse over de 20 brt.(13).

På trods af fraværet af en egentlig behandling af det færøske småborgerskab, specielt inden for fiskerierhvervet, er Framin af den opfattelse, at småborgerskabet har været karakteriseret ved en kvantitativ og kvalitativ retræde. Småborgerskabet karakteriseres som bestående af "levn fra gammel tid, bønder og småbrugs-hjemmefiskere, småhandelsmænd, og selvstændige håndværkere...det nye mellemlag"(14).

Denne opfattelse er stort set identisk med den, Gruppen omkring Landsplanen står for(15), der imidlertid anvender benævnelsen 'partsfiskere' for dem, der driver hjemmefiskeri, dog uden nærmere begrebsdiskussion(16). Gruppen omkring Landsplanen opererer endvidere med begreberne 'halvproletarer' og 'husmandsfiskere' i omtalen af de sociale agenter inden for det småborgerlige fiskeri(17) uden at disse nærmere bliver specificerede.

Herudover - og som i klassemæssig henseende væsentligste karakteristiske for det færøske fiskeri-erhverv -

skelner Gruppen omkring Landsplanen mellem to slags sociale grupper, der bestemmes på baggrund af eksistensen af to slags fartøjstyper, nemlig 1) fiskefartøjer under 20 brt., og 2) 'større skibe', hvor ejendomsformen karakteriseres som blot værende 'mere varieret', d.v.s. ikke enkeltmands-ejede(18).

På linie med Framin og Gruppen omkring Landsplanen opfatter Krogstrup/Lund også eksistensen af fiskerismåborgerskabet som "rester" af den småborgerlige produktionsform, der karakteriseres ved, at "ejerne arbejder ombord på deres egne skibe"(19). Krogstrup/Lund opererer også med begrebet 'partsfiskere', men tilsyneladende skelner de mellem disse på den ene side og så 'udroermænd' på den anden side. Disse sidstnævnte karakteriseres imidlertid som dem, der "driver udroerfiskeri som et supplement til den øvrige indtægt"(20). På trods af at Krogstrup/Lund ikke udelukker en evt. alliance mellem udroermændene og arbejderklassen, diskuterer de ikke de eksisterende sociale forhold i udroerhvervet eksplicit. Imidlertid konstaterer de på et meget overordnet plan, at der har fundet et interessesammenfald sted mellem hjemmefiskerne og borgerskabet, ikke mindst m h t den førte økonomiske politik(21).

I forbindelse med de klasse-mæssige modsætningsforhold i udroerhvervet fokuserer specielt Framin på forholdet mellem mandskabet og ejerne af udroerbådene, indbefattet medlemmerne i M.Ü. Mandskabet på udroerbådene menes at have fælles interesser med medlemmerne i F.F. over for de traditionelle redere, samt bådejerne i M.Ü., der iøvrigt menes kun at udgøre en lille del af organisationen(22). Iflg. Framin er bådejerne i M.Ü. således nærmest at opfatte som regulære redere, arbejdsgiver, repræsenterende en del af den færøske småkapital.

I overensstemmelse hermed karakteriseres M.Ü. også som en "bastard...", hvor både bådejere, som aldrig fisker, hvor ejendomsløse, som kun har deres arbejdskraft at sælge, og hvor ejere eller partsejere, som også fisker med bådene, elle er sat sammen"(23). M.Ü. er således et konglomerat af "kapitalistklassen... småborgerklassen... arbejderklassen..."(24).

Ivørigt mener Framin, at den udvikling, der finder sted inden for fiskerierhvervet vil medføre, at "fiskere, hjemmefiskere og arbejder på land" vil komme til at stå nærmere hinanden som arbejderklasse. Iflg. Framin vil en af udviklingens konsekvenser være, at "den gamle udroerflåde" med sine blandede ejendomsforhold vil blive rendyrket kapitalistisk med langt klarere klasseinteresser og -modsatninger(25).

Den tredje position, der har kunnet udledes ud af diskussionen omkring bestemmelsen af de sociale agenter i det småborgerlige fiskeri, repræsenteres af organisationen Kommunistiskir Utisetar. Iflg. denne position må der tages højde for i hvilket omfang M.Ü. rejser krav, der også direkte er udsprunget af "proletarernes" behov i udroererhvervet(26). I forlængelse heraf erkendes det, at M,Ü. har vist vilje til at stille krav, der berører "proletarernes specielle interesser", men samtidig bliver det pointeret, at der eksisterer en potentiell fare for, at bådejerne vil lade sig "tømme" af offentlige reformer. Herudover vises der til faren for, at organisationen M.Ü. vil blive infiltreret af åbenlyse kapitalistiske interesser, som følge af, at "de rene kapitalister" for eftertiden vil forsøge at hente deres profit ud af fiskeri inden for den færøske fiskerigrænse. En klassebestemmelse af de sociale agenter i udroererhvervet må således, iflg. KOMM.Ü.s position tage højde for den aktuelle økonomiske, politiske konjunktur, samt de organisatoriske forhold.

2. Problematisering af de strategiske og taktiske positioner

Vi vil nu gå over til en diskussion og kritik af de tre positioner, vi udledte i det forrige afsnit vedr. problematikken omkring det færøske fiskeri-småborgerskab, d.v.s. tre positioner, der adskiller sig fra hinanden ved forskellige - omend ikke eksplicitte - teoretiske udgangspunkter. Rodin og Framins(27) positioner kan siges at udgøre yderpunkterne i 'diskussions-skalaen', hvorimod KOMM.Ü.s position må betragtes som liggende uden for denne.

For Rodin er det tydeligt, at forholdene inden for det småborgerlige fiskerierhverv ikke giver yderligere anledning til overvejelser og diskussion. Rodin undlader således tydeligvis overhovedet at beskæftige sig med de eksisterende modsætningsforhold inden for fiskeri-småborgerskabet, et modsætningsforhold, Rodin dog implicit må anerkende som potentielt eksisterende, idet Rodin netop pointerer den store konsensus, der menes at eksistere mellem bådejerene og det ejendomsløse mandskab.

Heroverfor repræsenterer Framin en modsat position, der fokuserer på 'lønarbejde/kapital'-forholdet inden for det småborgerlige fiskerierhverv, d.v.s. Framin opfatter disse forhold som værende gennemtrængt af kapitalistiske produktionsforhold, og videre som en følge heraf: sociale antagonistiske modsætninger. Derfor er det også forståeligt, at M.Ü.s sociale sammensætning for Framin må forekomme som en 'uforståelig' og 'grotesk' realitet, der bør sprænges desto hurtigere desto bedre, idet dette jo kunne jävnføres med, at medlemmerne i Færøernes Fiskerorganisation var medlemmer i Færøernes Rederorganisation!

Omend Rodins og Framins positioner tilsyneladende gensidigt udelukker hinanden m.h.t. problematikken omkring fiskeri-småborgerskabet, forekommer der imidlertid en del væsentlige sammenfald, som det er af betydning at diskutere.

Det drejer sig væsentligst om følgende, der, som det dernæst skal diskuteres, medfører en del politiske implikationer af strategisk og taktisk karakter: De hæfter sig begge - tilsyneladende uden videre komplikationer - kategorisk ved specielle sider af det småborgerlige fiskerierhverv - uden at dette opfattes som én modsætningsfyldt enhed. Dette betyder, at de modsætningsfyldte sociale forhold, som de sociale agenter i det småborgerlige fiskeri er stillet i, ikke eksisterer for Rodin og Framin som et eksplicit erkendt problem.

I overensstemmelse hermed undlader Rodin/Framin en eksplicit diskussion af udroermændenes produktionsbetingelser; der foretages ingen diskussion af udroermændenes produktionsforhold, samt af den stilling, de indtager i produktionsprocessen. Ligeledes lades de organisatoriske forholds gennemtrængning af ovenfornævnte forhold helt ude af betragtning. I alt undlades en diskussion og undersøgelse af problematikken vedr. en evt. identifikation af forskellige sociale lag inden for det småborgerlige fiskeri (28).

For Rodin, der netop bl.a. fokuserer på den organisatoriske enhed(renhed) som udtryk for den sociale homogenitet inden for det småborgerlige fiskerierhverv, betyder dette, at man fraskriver sig muligheden for at analysere i hvilket omfang den sociale differentiering inden for det småborgerlige fiskeri måtte gennemtrænge organisationens praksis.

For Framin, der jo pointerer classesammenfaldet mellem det ejendomsløse mandskab inden for det småborgerlige fiskeri og fiskerne, betyder dette, at man fraskriver sig muligheden for at analysere og identificere det småborgerlige fiskeris og M.Ü.s reelle sociale sammensætning, følgelig også vurderingen af de mindre bådejere, der vitterlig aldrig får mulighed for at stå som repræsentanter for kapitalistiske produktionsforhold. Hermed fraskriver man disse muligheden for deltagelse i en evt. frontdannelse (29).

Det er nu på sin plads at sammenholde KOMM.Ū.s position, der lægger vægt på den konjunkturelle udvikling, overfor henholdsvis Rodins og Framins positioner.

KOMM.Ū.s position indeholder rigtignok elementer til de konsensususkabende forhold, samt elementer til den sociale differentiering. Men herudover indeholder den efter vores opfattelse desuden elementer, der åbner op for en dynamisk og dialektisk kritik af fiskeri-småborgerskabets problemer, netop derved, at den klart afviser en absolut og mekanisk stillingtagen, men derimod lægger op til en stadig gen-behandling af fiskeri-småborgerskabets sociale forhold, hvor ikke kun de økonomiske forhold tages i betragtning, men desuden de politiske og ideologiske, samt de faktiske organisatoriske forhold.

KOMM.Ū.s position repræsenterer efter vores opfattelse således en kvalitetsforskellig tilgangsvinkel til problematikken - og udgør overfor 'yder-positionerne' ikke blot en 'forsonende' position, der er mærket af eklekticisme.

Det er vores opfattelse, at det netop er denne 'konjunkturbetingede'-position, der er den mest hensigtsmæssige position til problematikken omkring fiskeri-småborgerskabet.

Dog må KOMM.Ū.-positionen kritiseres for ikke hidtil at have forsøgt at udarbejde ansatser til at sammenknytte problematikken omkring fiskeri-småborgerskabet med staten.

B. HIDTIDIGE BIDRAG OM STATEN1. Forskellige politiske positioners opfattelse af staten

De hidtidige bidrag om staten på Færøerne lader sig mest hensigtsmæssigt gruppere omkring flg. positioner :
 1) den socialdemokratiske position, 2) den nationalpopulistiske, 3) STAMOKAP-inspirerede positioner, 4) nationalkommunistiske positioner.

I og med denne gruppering er der samtidig foretaget en afgrænsning : Vi har kun medtaget de bidrag, der på en eller anden måde kan tænkes at have relevans for en socialistisk strategi.

Den socialdemokratiske position.

Socialdemokratiet på Færøerne blev stiftet i 1925 på dansk initiativ blandt andet med henblik på at sikre det danske socialdemokrati en ekstra stemme i folketinget. Den organisatoriske basis blev rekruteret fra fagforeningerne (1). Det første valg det ny færøske parti stillede op til blev folketingsvalget i 1926. Det blev ikke repræsenteret. Det lykkedes først i 1948. Sidenhen har det færøske socialdemokrati næsten uafbrudt været repræsenteret i folketinget(2); hvor dets repræsentant har været medlem af den socialdemokratiske partigruppe (3). Ved lagtingsvalget i 1928 opnåede partiet to mandater og har været repræsenteret siden (4).

Der har således allerede fra starten været en de facto anerkendelse af rigsfællesskabet. Denne anerkendelse går igen i det socialdemokratiske forslag til selvstyreordning for Færøerne ved forhandlingerne med den danske regering i 1946 (5). Det greb endog til eksklusion af et af sine lagtingsmedlemmer, fordi han stemte for løsrivelse i lagtinget efter folkeaf-

stemningen 14. september 1946 (6).

I partiets principprogram tales om skabelsen af et socialistisk velfærdssamfund, men også om folkehjemmet Færøerne, dvs. en explicit distancering fra klassekampsperspektivet (7). I så henseende adskiller det sig altså ikke fra de tilsvarende nordiske partier, bortset fra et væsentligt punkt : folkepensionen og andre sociale love finansieres ikke af færøske skatteborgere men via tilskud fra den danske statskasse ; denne models realisering var det først og fremmest det færøske socialdemokrati, der stod for (8). Principprogrammet fremhæver også nødvendigheden af begrænsede socialiseringer, men viger uden om spørgsmålet, om de begrænsninger, der er for nationalisering inden for hjemmestyreordningens - og dermed den danske grundlovs - rammer (9).

For det færøske socialdemokrati står den danske stat således som garant for velfærdssamfundets opretholdelse og udbygning på Færøerne. I tråd med denne opfattelse, har partiet også aktivt medvirket ved importen af det danske fagretlige system ad lovgivningsvejen, og for at arbejdsretten i København kunne dømme i færøske konflikter (10). Den episode i efterkrigstiden, hvor staten blev mobiliseret kraftigst mhp. repressiv magtanvendelse på Færøerne, var "Lægestriden i Klaksvík". Ved denne lejlighed gjorde partiet et stort propagandanummer ud af, at dets folketingsmedlem var med til at træffe de tunge beslutninger sammen med den daværende socialdemokratiske regering - for at genoprette "lov og orden", som det hed sig (11).

Den nationalpopulistiske position.

Det republikanske parti (på færøsk : tjóðveldisflokkurin, hvilket betyder folkestyrepartiet) blev oprettet i 1948, af en kreds, der i 1946 havde agiteret for løsrivelse op til folkeafstemningen. dets formål var ikke socialisme, men gennemførelse af folkestyre inden

for alle samfundets områder (12). I sin praktiske politik, der vel at mærke har været ført fra en oppositionsposition det meste af tiden, har den imidlertid udvist tilstrækkelig radikalitet til at det ofte placeres til venstre for socialdemokratiet (13). Programerklæringen var tilsyneladende et forsøg på at appellere til de mest nationalistiske tilhængere af det borgerlige Folkeflokket samt de socialdemokrater, for hvilke nationalisme og socialisme ikke nødvendigvis stred mod hinanden, men snarere tværtimod (14). Det lykkedes tilsyneladende også at gøre indhug i begge partiers vælgerskarer (15)

Nationen og folket står i centrum (16). Folket består af individer, godt nok grupperet efter erhverv, men uden antagonistiske modsætninger indbyrdes. Staten opfattes ikke som et problem. Det forsvinder i og med at folket, dvs. det færøske folk, idealiseres: "Vi er et ublandet folk med samme modersmål, født og arveberettiget til et sandt folkestyre, sammensvejset gennem århundreder i disse øers bygder....." (17). Symptomatisk er det, at da det i 1954 blev stadfæstet, at Den faste Voldgiftsret i København havde kompetence til at dømme i storkonflikten mellem Fiskernes Fagforening og Rederforeningen, fremsatte partiet lovforslag i lagtinget i følge hvilket, der skulle oprettes en færøsk arbejdsret (18). Problemet løses i følge partiets opfattelse i at skifte en udenlandsk statslig institution ud med en færøsk.

Ovenstående opfattelse af samfundets karakter er dog kun delvis dækkende for partiet. En anden opfattelse, der også har stået stærkt inden for partiet, ligner den socialdemokratiske opfattelse af samfundet som et klassesamfund - men på samme måde uden en egentlig udbytningsteori (19). Denne spændvidde i partiets samfundssyn afspejler ganske godt partiets heterogene klassebasis og populistiske karakter.

Ideologisk har positionen hentet inspiration i de politiske manifestationer, der har fundet sted i FN-regi i forbindelse med afkoloniseringen af den 3. verden (20). Det overordnede politiske krav har i overensstemmelse hermed været en politisk løsrivelse, så der kunne oprettes en færøsk usveræn stat i folkeretlig betydning (21) - positionen fastholder således, at på trods af hjemmestyreordningen er Færøerne politisk set fremdeles en koloni (22). I tilspidsede situationer har denne opfattelse fået sine mest markente udtryk: I forbindelse med "lægestriden i Klaksvík" tordnede partiet mod den danske stat for i bedste imperialistiske stil at optræde som en kolonimagt med anvendelse af militær magt mod et kolonialt folk (23).

Ligeledes er positionen inspireret en del af norsk populisme repræsenteret ved folk som f. eks. Ottar Brox (24)

Den STAMOKAP-inspirerede position.

Som organisatoriske repræsentanter for denne position henregnes Færøske Socialister (FS) og Færøernes Kommunistiske Parti (KFF). Førstnævnte, der blev stiftet i 60'erne, må nærmest betegnes som en sammenslutning omkring et tidsskrift, "Framin", med tyngdepunkt i København. KFF blev stiftet i 1975, men fik en meget kort levetid - udgav avisen "Tídin".

Begge vender sig imod, at det nationale spørgsmål får lov til at fortrænge en socialistisk politik og betoner klassekampens primat i forhold til den nationale kamp (25).

Det gøres ud fra den opfattelse af Færøerne som en samfundsformation med de samme grundtræk som andre kapitalistiske samfundsformationer i efterkrigstiden : monopoler, statsinterventionisme og sammensmeltning mellem monopolerne og staten (26). KFF taler explicit om statsmonopolkapitalisme, men fremhæver i samme åndedrag Færøernes kolonistatus i forhold til Danmark (27). FS, der på linie med vanlig STAMOKAP-teori betoner, at "statsmagten (regering, parlament, administration, politi, hær, domstole) står ikke som en uafhængig, neutral eller formidlende institution mellem klasserne", men er "en borgerlig stat, borgerskabets undertrykkelsesinstitution, vendt mod arbejderbevægelsen i dens klassekamp", tager et lignende forbehold : "den færøske stat" må anses for en filial af den danske" (28).

Til trods for de nævnte forbehold fremlægges en politisk strategi, hvor nationaliseringer af de centrale dele af økonomien udgør hovedkernen (29) - forudsættende en antimonopolistisk front vendt mod storkapitalen og at lagtinget kan ligestilles med almindelige parlamenter (30).

Strategien er således i sidste ende baseret på den grundantagelse, at lagtinget - i dets nuværende form vel at mærke - er i stand til at transformere samfundsformationen via nationaliseringer og planlægning.

Selv om målet er en socialistisk republik, er enhver tale om løsrivelse i forbindelse med den explicitte strategi udelukket - redegørelsen for den politiske strategi til at transformere den færøske, kapitalistiske samfundsformation med politisk status som dansk koloni over i en socialistisk republik er på dette punkt yderst dunkel.

I tråd med denne strategi og tilgrundliggende opfattelse af staten forbigås hjemmestyreordningen i dybeste tavshed. Termen "national selvbestemmelse" anvendes på linie hermed udelukkende i propaganda mod NATO og EF - og ikke mod rigsfællesskabet (31).

En forklaring herpå øjnes i de reservationer, der tages over for termens indhold : "Selvbestemmelsesretten" i en rent borgerlig, nationalistisk betydning er meget lidt værd med mindre der tages et opgør med i første omgang de indenlandske klassekræfter, som har interesse i at bibeholde og udbygge bindingerne til det imperialistiske system" (32).

- Ved danske universiteter er der yderligere gjort nogle bidrag, der med hensyn til opfattelse af staten på Færøerne ligger den STAMOKAP-inspirerede position nær (33). På trods af at de benytter sig af en anden teoretisk indfaldsvinkel, nemlig kapitallogisk stats-teori (34) indeholder de en lignende politisk essens : at staten på Færøerne i princippet kan bringes til at føre en politik, der transformerer økonomien grundlæggende uden forudgående ændringer i de politiske strukturer, hverken mht. rigsfællesskabet eller i staten som så. Ændringen består i at diversificere den færøske økonomi, så dens verdensmarkedsafhængige og monokulturelle karakter ophæves. En sådan ændring i økonomien opfattes som en grundlæggende betingelse for politisk selvstændighed (national suveranitet) (35).

Den nationalkommunistiske position.

Denne position er blevet stærkest repræsenteret ved følgende to organisationer : Oygjjaframi-marx-leninistar (OFml) med tyngdepunkt på Færøerne og Kommunistiskir Útisetar (Komm. Ú.), som står stærkest i København.

OFml udgiver avisen "Arbeidid" - Komm. U. anvendte en overgang samme avis som organ.

Spørgsmålet om staten har for denne position været uløseligt knyttet til spørgsmålet om rigsfællesskabet. Dels i fht. det imperialistiske system : NATO-anlæg er blevet sluset ind i Færøerne via rigsfællesskabet og kan ikke smides ud igen på trods af et enstemmigt algting pga. hjemmestyrets begrænsede beføjelser (36) Færøerne er blevet tæt knyttet til EF på grund af rigsfællesskabet med Danmark og på trods af en udbredt modvilje i befolkningen (37), og det danske borgerskab vil ikke give slip på råstofferne i de nordatlantiske koloniers undergrund (38). Dels i fht. den indenlandske klassekamp : Hjemmestyrets indførelse anses ikke for at have ændret grundlæggende ved Færøernes koloniale status. Afgørende for denne anskuelse er det faktum, at intet er ændret mht. statens repressive funktioner og apparater - de er stadigvæk danske - så staten på Færøerne må, når alt kommer til alt, fremdeles anses for at være det danske borgerskabs magtinstrument (39). Dog med den væsentlige modifikation, at det nationale borgerskab fik en del indrømmelser ved at hjemmestyret overtog eller fik medindflydelse på nogle af den danske stats økonomiske funktioner (40) - hvilket trak tænderne ud på den borgerlige nationalisme : "Vi ser altså, at den danske kolonialistiske undertrykkelse af det færøske folk stadig er aktiv. Forskellen er den, at det i dag foregår hånd i hånd med store dele af borgerskabet. Og at denne mere nutidige kolonialistiske undertrykkelse bliver legitimeret med et skindemokrati af det kommunale lagting" (41).

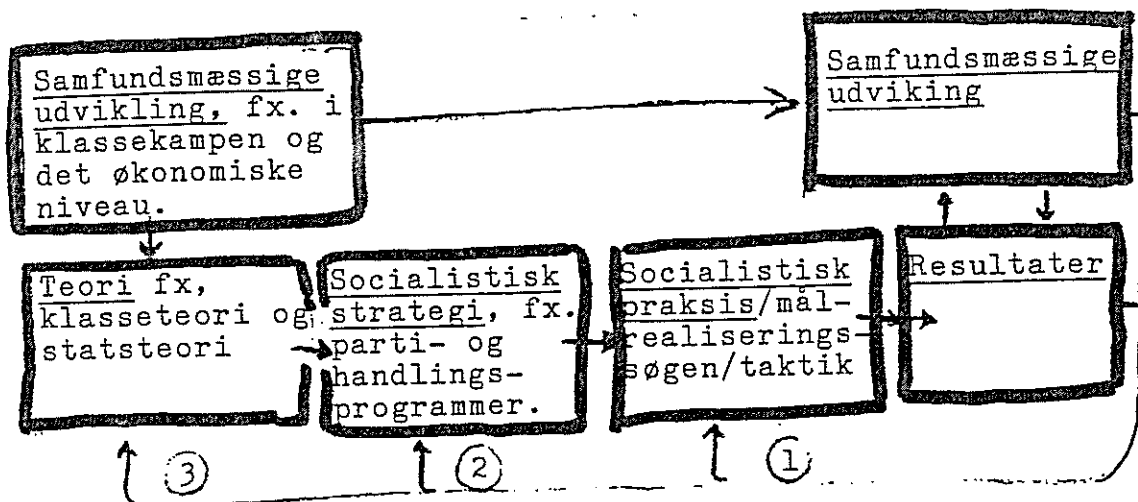
Strategisk får det til følge, at nationalisme og socialisme bør være to sider af samme sag : "den nationale politik må have et socialistisk indhold og den socialistiske et nationalt indhold" (42), og at arbejderklassen selv må tage ledelsen i en national folkefront og nære den dybeste mistro til borgerskabets nationalisme (43).

For denne position anses løsrivelse således at være en betingelse for at den færøske samfundsformation kan gøres fri af verdensmarkedsafhængigheden og kvitte med u-landstrækkene - og for socialismen (44).

- Lidt på tværs af denne opfattelse er der fra denne positions rækker blevet luftet en anden opfattelse på det sidste, der øjner en spirende fascisme pga. socialdemokratiske bestræbelser på at etablere en korporativ tre-enighed mellem staten(politiet), det færøske fagforeningsbureaukrati og de færøske arbejdsgivere (45).

2. Kritik af hidtidige statsteoretiske bidrag

Med udgangspunkt i nedenstående model (46) vil vi nu forsøge os med en kritik af de hidtidige bidrag.

- ① : Ændring af socialistisk praksis/taktik uden ændring af ② - ③.
 ② : Ændring af socialistisk strategi uden ændring af ③.
 ③ : Ændring af marxistisk teori med ændring af ① - ②.

Taget under ét er der ingen af de i forbindelse med positionerne nævnte organisationer, der i nævneværdigt omfang har påvirket den samfundsmæssige udvikling på baggrund af en teoretisk funderet strategi.

De to "store", socialdemokratiet og det republikanske parti, der må siges at have haft betydning for den samfundsmæssige udvikling, har primært baseret deres politiske praksis på en taktisk målrealiseringssøgen. For deres vedkommende er det nok mere korrekt at tale om overordnede mål end om en egentlig strategi, der ændres i takt med den samfundsmæssige udvikling. Og på tilsvarende vis er der heller ikke tale om en egentlig teoriudvikling, men derimod implicitte opfattelser af henholdsvis klasseforholdene og staten. Fælles for begge er, at staten principielt opfattes som et subjekt, der står i et ydre forhold til klasserne/folket, og som kan bringes til at gribe rationelt ind i samfundets

økonomiske liv, dels for at undgå kriser, dels for at effektivisere erhvervslivet. Forskellen imellem de to opfattelser kommer ind i og med, at de foretager hver sin form for klassereduktion : Socialdemokratiets anskuelse af den danske stat er tæt forbundet med en internationalistisk klassereduktionisme med arbejderklassen-socialdemokratiet-socialismen på den ene side og det private erhvervsliv-de borgerlige partier-den økonomiske liberalisme på den anden side; statens indgreb anses i tråd hermed for socialistiske per definition og det spiller derfor i princippet ingen rolle om det er en dansk eller en færøsk stat, der foretager dem. Det republikanske partis klassereduktionisme - eller klassereduktionismer - er knyttet til et nationalistisk perspektiv; på den ene side det færøske folk - eller i nogle tilfælde : de værdiskabende klasser - og på den anden side truende udenlandske kræfter som NATO, EF og Danmark - NATO og EF forbindes i nogle tilfælde med medlemslandenes reaktionære regimer og Danmark med kolonialisme og imperialisme. I begge tilfælde tildeles staten magt, men dennes udøvelse af magt opfattes forskelligt : som hhv. socialisme og kolonialisme/imperialisme.

De mindre grupperinger på den færøske venstrefløj, FS, OFml, KFF og Komm. Ú. har markeret sig med forskellige bud på en socialistisk strategi og med taktikker på enkelte selektive områder, når det gjaldt socialistisk praksis, men uden større påviselige resultater mht. påvirkning af den samfundsmæssige udvikling (47). Ingen af dem har dog til dags dato præsenteret en egentlig klasse- og statsteoretisk analyse, men kun ansatser, der mere har haft karakter af forudsætningsvise antagelser i postularisk form. Fælles for dem har været det instrumentalistiske syn på staten, dvs. at staten opfatttes som en ting med iboende magt i hænderne på den herskende klasse. Forskellen har så bestået i, at FS og KFF på den ene side ret så ensidigt har fokuseret på statens intra-societale determination ved at lægge

staten "i hænderne" på et færøsk monopolborgerskab, mens OFml og Komm. U. på den anden side har lagt staten "i hænderne" på det danske borgerskab og således lige så ensidigt fokuseret på den extra-societale determination. De strategiske implikationer af de to opfattelser af staten bliver, at førstnævnte eksklusivt fremhæver den økonomisk-social dimension, og sidstnævnte kun ser et sammenfald mellem den nationale og den økonomisk-social dimension for så vidt, som et opgør med det danske borgerskab anses for en forudgående betingelse for et indre opgør.

Samtlige bidrag har således haft det til fælles, at staten er blevet anskuet som en ydre relation mellem en magtfuld institution anskuet som en monolitisk blok - hvad enten den så anskues som en ting eller et subjekt - og så folket/klasserne. Af samme grund har ingen af de nævnte positioner været i stand til at begribe hjemmestyreordningen som en historisk specificitet; den monolitiske implicerer, at staten må have et nationalt index : enten er den dansk eller også er den færøsk - der gives intet "både/og" inden for disse teoretiske problematikker.

De hidtidige bidrags opfattelser af staten i den færøske samfundsformation er søgt sammenfattet i nedenstående matrice :

	Instrumentalistisk opfattelse	Subjektivistisk statsopfattelse
Extra-societal "bestemmelse" af staten	Nationalkommunistisk position	Nationalpopulistisk position
Intra-societal "bestemmelse" af staten	STAMOKAP-inspireret position	Socialdemokratisk position

Den STAMOKAP-inspirerede position bliver på væsentlige punkter sammenfaldende med den systemteoretiske position med hensyn til den konkrete opfattelse af staten i den færøske samfundsformation (48). Begge anskuer det færøske politiske system et autonomt system på linie med andre (vesteuropæiske) nationalstater og med samme problematiske behandling af lagtinget som et suverænt parlament. Begge anskuer de to dimensioner, den nationale og den økonomisk-sociale, som to adskilte dimensioner i færøsk politik. Og i begge tilfælde er der tale om en ureflekteret applicering af teoridannelser, der er meget snævert forbundet med en specifik historisk udvikling i den vestlige, industrialiserede verden. I den STAMOKAP-inspirerede positions tilfælde konstateres der koncentrations-, centraliserings- og monopoliseringstendenser, hvilket giver anledning til, at STAMOKAP-teorien appliceres i sin fulde udstrækning; i det andet tilfælde er det opkomsten af politiske partier, der begrundes en lignende refleksagtig applicering af systemteori.

Den nationalkommunistiske position, at magten reelt ligger uden for den færøske samfundsformation, er specielt problematisk på den led, at selv om den erkender at hjemmestyreordningen er et resultat af krav om afkolonialisering fra de færøske klasser - specielt det nationale borgerskab - og der vitterlig skete institutionelle ændringer, så medreflekteres disse ikke i opfattelsen af magt og stat. Godt nok konstateres det, at borgerskabets nationalisme blev mindre rabiat i og med hjemmestyreordningen, men det bortforklares nærmest som resultat af en bestikkelse og fremstilles som forrædderi. I følge denne opfattelse er der altså ingen magtforskydninger før og efter hjemmestyreordningen: magten ligger hos den danske stat, som igen er i hænderne på det danske borgerskab. Det færøske borgerskab kan kun opnå magt ved en borgerlig løsrivelse og - i fald der bliver tale om to faser - en nedbrydning af en færøsk borgerlig stat, inden oprettelsen af en socialistisk stat.

På baggrund af ovenstående problematisering af de hidtidige bidrag er det nu muligt at problematisere spørgsmålet om strategi og taktik i specifik relation til kutterfiskerne. Det vil vi gøre i relation til to spørgsmål, der har stået centralt siden midten af 70'erne : 1) offentlig kontrol med den kooperative fiskesalgsorganisation, Føroya Fiskasøla, 2) det korporative prissystem med råfiskefond etc.

Offentlig kontrol med fiskesalgsorganisationen kan imidlertid indebære mange ting lige fra formel oplysningspligt til nationalisering. Lad os tage sidstnævnte, som bl.a. er en central del af FS og KFF's strategi, først. Hjemmestyreordningen giver ikke landsstyre og lagting hjemmel til nationaliseringer, dvs. at den færøske stat reelt ikke har den magt, som KFF og FS' strategi forudsætter. Ergo må enten strategien ændres i erkendelse af at den færøske stat ikke kan ligestilles med andre stater mht. magt, eller også må statsopfattelsen justeres : en afgørende del af magten ligger hos den danske stat - dvs. at den monolitiske opfattelse af staten som en blok må opgives ud fra den erkendelse, at der er en horisontal opsplittning af magten mellem den centrale og de perifere dele af rigsenheden. En formel oplysningspligt kan derimod gennemtvinges via lagtinget uden problemer i fht. rigsfællesskabet.

På lignende vis kan der gennemtvinges ændringer i det korporative prissystem både mht. støtteordningernes struktur og repræsentationen i det centrale prisnavn - hvilket rent faktisk også er sket et par gange. Dette faktum - der udelukkende vedrører relationer mellem indenlandske klasser - betoner, at spørgsmålet om magt i en vis udstrækning kan anskues ud fra et eksklusivt intra-societalt perspektiv, og at der rent faktisk må forekomme magtforskydninger i mellem klasserne og fraktionerne afhængig af deres indbyrdes styrkeforhold. Dvs. at for at forstå de omtalte ændringer må perspektivet på staten ligeledes åbnes for at der forekomme en vertikal opsplittning af magten.

A. PROBLEMATIKKEN OMKRING SMÅBORGERSKABET

Det er vores standpunkt, at det er frugtesløst at forsøge at bestemme de konkrete klasser i en samfundsformation ved en deduktion af klasserne i produktionsmådebegrebet. Specielt når formålet er at lægge vægt på handlingselementet i den historiske materialisme, d.v.s. på problematikken omkring strategi/taktik(1). Som bl.a. Poulantzas har pointeret er det netop i den unikke samfundsformation, at klasserne "optræder som opløste eller sammensmeltede"(2). Den konkrete klasseanalyse, som er en forudsætning for vurderingen af de strategiske/taktiske elementer, kan kun foretages på baggrund af en konkret analyse af de konkrete forhold i hver enkel samfundsformation.

Vi mener dog ikke, at vi med dette vores standpunkt fraskriver os muligheden for at lade os inspirere af en generel diskussion af problematikken omkring produktionsmådernes 'sameksistens', 'sammensmeltning', artikulation eller subsumtion, men tværtimod mener vi, at dette netop er en betingelse, idet vi derved får fastlagt de aktuelle produktionsmåders indre 'logik'(3). I vores tilfælde den enkle eller simple vareproduktion versus den udvidede eller kapitalistiske vareproduktion.

Vi skal pointere, at vi ikke finder anvendelsen af begrebet 'artikulation' i den althusserianske udlægning relevant i denne problematik, idet begrebet specielt er udviklet for at kunne karakterisere produktionsmådernes niveauer og sammenføjninger, hvilket ikke er af speciel interesse i denne sammenhæng(4). Traditionen omkring Rey, der har forsøgt at bestemme kombinationen af konkurrerende produktionsmåder finder vi ligeledes lidt uheldig i forhold til den færøske samfundsformation, når det drejer sig om problematikken omkring fiskeri-småborgerskabet. Reys begreb er specielt udviklet i forbindelse med problematikken omkring overgangs-

samfund, hvor det karakteriserer 'sammenstød' mellem tilbagestående agrar-sektorer med overvejende brugsværdiproduktion (naturalieøkonomi/subsistensøkonomi), d.v.s. husholdningsøkonomi og en udviklet kapitalistisk, imperialistisk økonomi.

M.h.t. den færøske samfundsformation mener vi, at vi allerede nu kan fastslå, at vi ikke har at gøre med en samfundsformation, der er karakteriseret ved et 'dualistisk', 'autonomt' forhold mellem produktionsmåderne, der eksisterer 'intakte' og 'ved siden af' hinanden, og kun sameksisterer perifert. Tværtimod mener vi, at vi har at gøre med en samfundsformation, hvor de aktuelle produktionsmåder i fiskerierhvervet eksisterer og fungerer som dele af samme mekanisme, forstået således, at de er indrettede til at bidrage til den samme produktion og dermed gensidig afhængige(5).

En anden tilgang til problematikken er den såkaldte subsumtions-problematik, der eksplicit rejser spørgsmålet om arbejdets underordning under den kapitalistiske produktion(6). Her drejer det sig om, som bl.a. T.Ferslov Andersen har påpeget, den kapitalistiske produktionsmådes forsøg på at omfordele merværdiproduktionen, der er skabt i andre produktionsmåder, d.v.s. tilegnelsen af merværdien, der er et resultat af andre produktionsmåder/-former(7). Underlæggelsen under den kapitalistiske produktionsmåde antager i hovedsagen tre former, en indirekte, en formel og en reel. Hvad den indirekte subsumtion under kapitalen angår karakteriserer den blot er forvandling af det før-kapitalistiske merprodukts form til bytteværdier(8), et stadium, som vi allerede nu kan fastslå er et overstået stadium i den færøske samfundsformation. Den reelle subsumtion karakteriserer de fuldt udviklede kapitalistiske produktionsrelationer, hvilket ikke er tilfældet i vores problematik, da vi beskæftiger os med den småborgerlige produktion. Derimod har den formelle subsumtion interesse, idet den karakteriserer kapitalens besiddelse af produktionsmidlerne uden at producenter dog mister den formelle kontrol over produktionsmid-

erne og arbejdsprocessen(9). Dette sidste har særlig relevans i forhold til den småborgerlige produktion.

Småborgerlig produktion (den økonomiske dimension)

I princippet defineres den småborgerlige produktion ved, at producenten er sin egen arbejdsgiver, d.v.s. han er reel ejer af produktionsmidlerne og reel kontrollør af arbejdsprocessen. Imidlertid er det vigtigt at pointere, at småborgerlig produktion optræder i meget forskellige former og i væsensforskellige samfundsformationer, således at småborgerlig produktion og småborgerlig produktion efter vores opfattelse ikke altid kan sidestilles.

M.h.t. det færøske fiskeri-småborgerskab er der tale om en udgave af den småborgerlige produktionsform, der er usammenlignelig med husholdningsproduktionen eller en førkapitalistisk småborgerlige produktionsform, hvor markedet bestod af "kendte kunder"(10), og hvor der blev produceret "principielt på bestilling"(11). Vi har allerede karakteriseret fiskeri-småborgerskabets produktionsform i den færøske samfundsformation som en integreret del af den kapitalistiske fiskesektors produktion, hvilket bla. betyder, at det er tale om produktion for et anonymt og uoverskueligt marked. Dette er fælles for den enkle og udvidede vareproduktion. Derfor drejer det sig nu om at bestemme den indre mekanisme eller 'logik' i den enkle vareproduktion i modsætning til den udvidede.

Inden for den historiske materialistiske tradition er der bred enighed om at bestemme den enkle vareproduktion som en produktion uden merværdiproduktion, hvilket udtrykkes i formlen $V-P-V$, d.v.s. produktion af varer, der sælges for penge til at købe varer for, og hvor $V=V$, d.v.s. der er et ækvivalent-bytte, der finder sted. Den udvidede vareproduktion bestemmes derimod som $P-V$ -produktionsmidler- P' , hvor P' er større end P , d.v.s. at der har fundet en merværdiproduktion sted(12). Allerede på dette niveau mener vi at finde en vigtig forskel mellem enkel og udvidet vareproduktion, idet

den enkle vareproduktion er i stand til at sælge varerne for deres kostpris, hvorimod den udvidede vareproduktion, for overhovedet at finde sted, må sælge dem for deres produktionspris, d.v.s. kostpris, samt et tillæg, der udgøres af merværdien(13).

Ovenforstående får nogle konsekvenser når det drejer sig om at bestemme elementerne i produktionsprocessen, samt deres indbyrdes kombination i den enkle vareproduktion. På linie med en del andre standpunkter inden for den historiske materialistiske tradition bestemmer bl.a. Hoff derfor de småborgerlige produktionsforhold som i princippet værende "without internal contradictions and therefore non-exploiting"(14). Vi finder det imidlertid problematisk på forhånd at bestemme den småborgerlige produktionsform som uden modpart i produktionsprocessen. Problematikken er specielt aktuel, når det drejer sig om at afgrænse småborgerklassen i forhold til klassen af små-kapitalister. Her mener vi ikke, at man kan nøjes med mere eller mindre kvantitative kriterier, men diskussionen må snarere som bl.a. Poulantzas har pointeret dreje sig om kvalitative kriterier(15). Vi er enige med Bernstein, når han fastslår, at "differentiering i materialistisk betydning er snævert knyttet til de betingelser, under hvilke rigdom bliver til kapital, hvor den ikke forbruges individuelt, men produktivt gennem investeringer i produktionsmidler"(16). Det er vores opfattelse, at en for mekanisk opfattelse af de kvantitative kriterier i karakteriseringen af den småborgerlige produktion, så som antallet af ansatte - 'modparts'-synspunktet - nemt vil komme til at sidestille småborgerlig produktion og små-kapitalistisk produktion, og således komme til at dække over væsensforskellige produktionsformer.

Hermed har vi taget stilling for en mere bred definition af begrebet småborgerlig produktion, hvilket ikke på forhånd udelukker anvendelse af fremmed arbejdskraft, samtidig som vi fastholder bestemmelsen om, at ejerens arbejde er nødvendigt for at den småborgerlige produktion kan finde sted, og at formålet med produktionen er produktion og reproduktion

af ejerens reproduktionsbetingelser(17).

Småborgerskabet som social klasse

I forlængelse heraf er en diskussion af de sociale agenter i den småborgerlige produktion nødvendig. Ifølge vores bestemmelse af den enkle vareproduktion er det muligt at foretage en horisontal og en vertikal opdeling af den småborgerlige klasse. Denne opdeling er nødvendig, da strategi/taktik-perspektivet kræver en præcisering af interessegrundlaget og følgelig også af interessesammensætningen(18) i småborgerskabets forskellige dele. Hvad den horisontale deling angår, går den vigtigste forskel mellem de såkaldte land- og by-erhverv(19). Vi har imidlertid formuleret vores problemstilling til at gælde fiskeri-småborgerskabet, og derfor er det specielt den vertikale deling, der har vores opmærksomhed. Formålet med at opdele småborgerskabet i lag er, at der derved åbnes for muligheden af at kunne lokalisere evt. modsætningsforhold i klassen inden for det samme erhverv.

I modsætning til f.eks. den Léppert-Fögenske opfattelse af småborgerskabet, hvor den vertikale deling må betragtes som nærmest umulig eller overflødig, finder vi én frugtbar delings-metode i Fryklund/Peterson's synspunkt, der der deler småborgerskabet i tre lag, nemlig et borgerligt, et hovedlag, og et proletarisk lag(20).

Denne tre-delning svarer godt overens med den opdeling Busck, m.fl. har foretaget m.h.t. det danske agrar-småborgerskab, samt den opdeling Hans I.Kleven har foretaget m.h.t. det norske fiskeri-småborgerskab(21). I forlængelse af diskussionen af delingen af småborgerskabet sociale klasse lægger Arnfred, m.fl. også vægt på, at denne opdeling kan foretages i henhold til antal ansatte og til investeringernes omfang(22). Vi har allerede advaret imod en mekanisk opfattelse af kvantitative kriterier i bestemmelsen af småborgerskabet, men det er evident, at et fraktionsskabende potentiale inden for småborgerskabets dele i samme erhverv ligger i forskellige slags produktionsmidler eller redskabstyper(23), der også

kan ses som et indicium for graden af akkumuleret kapital. Set i dette perspektiv ligger de indbyrdesmæssige konkurrenceforhold i fiskeri-småborgerskabet, samt i dets forhold til det kapitalistiske fiskeri, ikke så meget i forholdet til varemarkedet, i afsætningen, som i 'råstofsgrundlaget', i fangsten. Også i dette tilfælde ville en teknisk-mekanisk skelnen være ude af stand til at bestemme småborgerskabets 'ubestemmelige dele'. Specielt i et strategisk/-taktisk-perspektiv er det vigtigt at holde sig 'klassekampens egen definition' for øje. Og da denne er mere end 'økonomi' får de ideologiske, politiske og organisatoriske dimensioner også en central placering.

Den småborgerlige bevidsthed (den ideologiske dimension)

Vi tilslutter os Balibars bestemmelse af ideologi som et sæt forestillinger om klasseforhold, der har tilknytning til klassernes relationer og den materielle praksis, og som følgelig påvirker samfundets sociale tekstur(24). Forstået således skaber de småborgerlige produktionsforhold særskilte ideologier, der har direkte betydning for diskussionen omkring strategi/taktik-perspektivet.

Poulantzas har opregnet følgende karakteristiska, der alle kan forbindes med den småborgerlige ideologi: individualisme, forkærlighed for status quo, frygt for revolution, myte om socialt avancement, tro på en neutral stat, politisk libilitet, tendenser til bonapartisme o.l., oprør i form af 'jaquierier'(25). Leppert-Fögen fokuserer for sin del på småborgerskabets forsvar for den private ejendomsret til produktionsmidlerne. Inden for den historiske materialistiske tradition kunne en del andre betegnelser til at karakterisere den småborgerlige ideologi hæftes på. Således har f.eks. Busck m.fl. i forbindelse med det danske agrar-småborgerskab påpeget dets patriarkalisme(26), og bl.a. Fryklund/Peterson har diskuteret den småborgerlige ideologi i form af populistiske massebevægelser(27). Fælles for disse karakteristiska er pointeringen af den småborgerlige ideologis usamtidighed(28), dets anakronisme, der fylder ideologien med "utopi og illusjoner"(29).

Det er vores opfattelse, at den småborgerlige ideologiske sammensætning vil variere meget fra samfundsformation til samfundsformation, betinget af den aktuelle situation, den småborgerlige produktion står i. Vi tilslutter os derfor Busck, m.fl.'s bemærkning om, at den småborgerlige ideologi vil bero af "den konkrete samfundsformations bestemte klassestruktur og specielle historiske udvikling" (30), og afviser hermed en alt for kategorisk bestemmelse.

Imidlertid er det væsentlig at notere det gennemgående træk ved den småborgerlige ideologi, som Anette Léppert Fögen har påpeget, nemlig: dens tendens til en 'omplacering' (31) af modsætningerne i det kapitalistiske samfund, således at småborgerskabets egne produktionsforhold bliver overført til at gælde for produktionsforholdene i samfundet overhovedet. Der er her tale om de småborgerlige produktionsforhold som havende indsigts-/bevidsthedsblokerende effekter på dets sociale agenter. Den småborgerlige ideologi kommer således at virke tilslørende over for de faktiske klasseforhold og skaber dermed et forvrænget billede af disse.

Småborgerskabets samfundsmæssige stilling

Den generelle udvikling i de udviklede kapitalistiske samfundsformationer har været en stadig fortrængning af småborgerskabets økonomiske, ideologiske og politiske betydning, dets stadige 'de-klassering' (32). Hvad specielt den økonomiske dimension angår har konsekvenserne for den småborgerlige produktion været af både kvantitativ og kvalitativ karakter. Årsagen til den kvantitative konsekvenser (d.v.s. antallet af småborgerlige producenter, den småborgerlige produktions andel af nationalproduktet, etc.) finder f.eks. Zerland primært i det forhold, at den organiske sammensætning af kapitalen i den småborgerlige produktion er lavere end i den kapitalistiske, der samtidig har kunnet benytte sig af de fordele, som storproduktionen giver. Nævnte forhold har medført, at den småborgerlige produktion er blevet stillet i svære vanskeligheder i konkurrencen med den kapitalistiske. Dette har bl.a. beroet på følgende forhold:

1) den kapitalistiske produktion har været i stand til at producere billigere varer til en bedre kvalitet; 2) endvidere har den kapitalistiske produktion været i stand til at byde en højere pris for arbejdskraften end den småborgerlige produktion, der er yderst sårbar overfor udlæg til arbejdskraften(33).

Konsekvensen har derfor været en absolut, men først og fremmest en relativ deklassering. Den småborgerlige produktion er desuden kommet i et større afhængighedsforhold til pengekapitalen, hvis renter og lån baseres på den kapitalistiske produktions præmisser(34). Den småborgerlige produktions udgiftspost til lånekapitalen er blevet til en stadig større byrde, hvis følge bl.a. har været, at småborgerens personlige indkomst har tenderet mod at synke ned mod og undertiden under markedsprisen på arbejdskraft (35). Kapitalen har således berøvet småborgeren den merværdi, hans evt. lønarbejder har produceret, samt en del af, hvad småborgeren selv har produceret. Småborgerskabet og borgerskabet er således kommet til at stå overfor hinanden, dels som ulige konkurrenter, dels som debitor og kreditor.

De kvalitative 'forskydninger' i den småborgerlige produktion har været en følge af, at den har måttet tilpasse sig de betingelser, som den kapitalistiske omverden sætter. Presset af krav, der er udtryk for den kapitalistiske samfundsformation, har den småborgerlige produktion været tvunget til i stadig højere grad at omstille sig til kapitalistisk produktion. Den er blevet presset til at højne produktiviteten, hvilket bl.a. har medført en reorganisering af produktionen m.h.p. rationaliseringer, således at kapital/lønarbejder-forholdet til stadighed har gennemgået forskydninger.

Karakteristisk for den generelle udvikling har således været kapitalens underlæggelse af den småborgerlige produktionsform, hvilket bl.a. er en problematik, Bernstein

diskuterer. Af særlig interesse er hans diskussion af den 'vertikale koncentration' (36), der henviser til et centralt organs "koordinering, standardisering og... overvågning af... enkle småproducenters produktion." Ovennævnte organ kan tage form af produktiv kapital, hvilket er tilfældet i 'underleverandør'-forhold, eller handelskapital, der også kan intervenere direkte i organiseringen af produktionen.

Den småborgerlige klassepraktik

Imidlertid har den småborgerlige produktionsforms levedygtighed i de kapitalistiske samfundsformation langt fra vist sig at være et tilbagelagt stadium, hvis forklaring man inden for den historiske materialistiske tradition har ment at kunne finde i bl.a. følgende forhold i den småborgerlige produktion: småborgeren kontrollerer jo stadig arbejdsprocessen og har derfor mulighed for ensidigt at formindske reproduktionsomkostningerne ved 1) en højere arbejdsintensitet, 2) erhvervskombination. Hertil skal også føjes småborgerens muligheder for 3) rationaliseringer, og 4) alliance-mulighederne på det politiske niveau for at få statsmagten til at træde hjælpende til, samt 5) en forenet forsvarsindsats fra småproducenternes side gennem kooperationen (37).

Hertil skal tilføjes, som bl.a. Fryklund/Peterson har påpeget, at generelt set har den småborgerlige produktionsform vist en langt stærkere modstandskraft i de kapitalistiske samfundsformationers lavkonjunkturer eller kriseperioder end tilfældet har været m.h.t. den kapitalistiske produktion (38).

Småborgerens levedygtighed i de kapitalistiske samfundsformationer som følge af kooperative foranstaltninger er særlig vigtig, idet denne problematik direkte angår småborgerens politiske klassepraktik. Selv om kooperationen i sig selv indikerer nødvendigheden af en samfundsmæssig planlægning af produktionen, har den kooperative bevægelse i de udviklede kapitalistiske samfundsformationer dog ikke været i stand til at overskride rammerne for den kapitalistiske organisering af produktionen.

Kooperationen har, som bl.a. Zerlang har påpeget for Danmarks vedkommende, vist en "enestående kombination af småborgerlige produktionsforhold med kapitalistisk stor-drift" (39). Agrar-småborgerskabet i Danmark fandt således fordelene ved andelsforetagendener deri, at de gjorde det muligt at bevare ejendomsretten over produktionsmidlerne og kontrollen over arbejdsprocessen, og således forenede andelsselskabernes kapitalistiske udbytning af egen arbejdskraft med regulær kapitalistisk udbytning af fremmed arbejdskraft. Kooperationen blev således et middel for småborgerlige særinteresser og kom i princippet ikke at være fremmed over for privat-økonomiske interesser.

Ikke desto mindre mener vi, at kooperationen indicerer et behov for den småborgerlige produktion for kollektivistisk planlægning af produktionen, et faktum, vi mener, ikke bliver taget højde for, da bl.a. Rasmussen pointerer, at småborgerskabet er ude af stand til at give sit oprør "et fremadskridende, kollektivistisk og socialistisk perspektiv" (40).

B. RELEVANTE TEORIELEMENTER OM STATEN

Som kritikken i forrige afsnit viste, så kommer de gængse statsopfattelser til kort i spørgsmålet om strategi pga. deres grundantagelser om en monolitisk stat. Enten ses den i et eksklusivt extra-societalt perspektiv : som en "dansk" stat optrådte som kolonimagt i den færøske samfundsformation - hvilket er gældende for den nationalpopulistiske opfattelse af staten som et klasseneutralt subjekt og for den nationalkommunistiske instrumentalistiske opfattelse af staten. Eller også ses den eksklusivt i et intra-societalt perspektiv : som en "færøsk" stat - gældende for den socialdemokratiske opfattelse af staten som et klasseneutralt subjekt og for den STAMOKAP-inspirerede instrumentalistiske statsopfattelse. Ingen af de nævnte tilgange er i stand til at begribe "horisontale" magtforskydninger mellem den "danske" og den "færøske" stat, ej heller "vertikale" magtforskydninger mellem forskellige fraktioner i magtblokken i den færøske samfundsformation. - De strategiske anvisninger - for så vidt de har en politisk strategi - bliver tilsvarende generelle og overordnede og har mest af alt karakter af ureflekteret plagiering.

Forudsætningen for en anvendelig strategi er en total forkastelse af grundantagelserne om en monolitisk stat, dvs. en forkastelse af såvel den subjektivistiske som den instrumentalistiske statsopfattelse. I stedet tages udgangspunkt i en "relationel" opfattelse af staten og klasserne som et indre forhold. Det indebærer, at det bliver muligt at anskue staten i den færøske samfundsformation i et extra- og intra-societalt perspektiv på en og samme tid - staten er ikke enten "dansk" eller "færøsk", men rettere både og.

Vi vil tage udgangspunkt i flg. citat af Nicos Poulantzas (1) :

"Att uppfatta den kapitalistiska staten som en relation, som strukturellt grundad på och genom-borrad av klassmotsättningar, betyder i själva verket att man klart inser att en institution (staten) som har till mål att reproducera klass-klyftan inte egentligen kan vara ett monolitiskt

block utan sprickor, utan själv i kraften av sin struktur är splittrad. Statens olika organ och grenar (ministerier och verk, regering och riksdag, central administration och lokala och regionala myndigheter, krigsmakt, rättsväsende etc.) avslöjar att det finns mäktiga motsättningar mellan dem, då var och en av dem ofta är säte för och representerar den ena eller andre fraktionen inom maktblocket, det ena eller andra konkurrerande intresset."

Inden for dette perspektiv er der produceret en mængde teori-elementer om den kapitalistiske stat, først og fremst af Poulantzas selv, men også af andre : om statsformer, -funktioner, den lokale stat og den perifere stat.

Den uafklarethed, der prægede de kritiske bidrag mht. den færøske samfundsformations karakter, trænger sig på som et problem i forbindelse med "valget" af teori. Problemet består imidlertid i, at den færøske samfundsformation ikke lader sig éntydigt rubricere som enten periferkapitalisk eller centerkapitalistisk, eller som blot region i en større samfundsformation (2).

Af samme grund er der heller ikke nogen teoridannelse, der "passer" til Færøerne; det være sig den teoretiske debat omkring staten i de mest fremskredne kapitalistiske lande, debatten om den perifere stat eller lokalstatsteorier.

Umiddelbart kunne det se ud som et problem - men er det ikke. Tværtimod kan man vende dette tilsyneladende problem om og spørge om det berettigede i at opstille generelle statsteorier for grupper af lande.

De nyere statsteorier, der blev udviklet inden for eksempelvis STAMOKAP-traditionen, de "tyske skoler" og Althusser-skolen i 60'erne og 70'erne udviste alle klare begrænsninger, når staten skulle analyseres i de periferkapitalistiske samfundsformationer. Der opstod derfor - forståelig nok - nye teorier om den post-koloniale stat (3) og den perifere stat (4). Fælles for dem alle var, at på trods af deres åbenlyse historiske og geografiske bundethed, blev de generaliserede

og så abstrakte teorier som muligt. Typisk i så henseende er Tilman Evers, der opererer med en perifer-kapitalistsik statstype på et "mellemniveau" for "des Besonderen Zwischen den Allgemeinen der Logischen Gesetze des Kapitals und dem Einzelnen ihrer Durchsetzung in jedem Land" (5), idet Evers ser sig nødsaget til at inddrage begreber som 'verdensmarkedsafhængig reproduktion' og 'strukturel heterogenitet' som "allgemeinen Modifikation der Wirkungsweise des Wertgesetzes" i de periferkapitalistiske samfundsformationer (6). Disse almene modifikationer er - stadig i flg. Evers - almene i den forstand, at de forefindes empirisk i alle lande med tilsvarende historisk opståen for kapitalismen. Der er altså tale om en historisk-genetisk analyse, og ikke en logisk udvikling af kapitalbegrebet. Men med den højest tænkelige abstraktionsgrad (7).

Provokatorisk og retorisk kunne man spørge, om det nu var nok med Evers' to kapitalistiske stats"-typer" på mellemnivea. Hvorfor ikke tre, korresponderende med eksempelvis Wallersteins skelnen mellem centerområde, semiperifere og perifere områder i hans gennemgang af kapitalismens udvikling på verdensplan (8). De aktuelle hierarkiseringstendenser inden for den internationale arbejdsdeling berettiger ydermere denne skepsis mod at generalisere alt for håndfast over nogle fælles historiske udviklingstræk i en international politisk konjunktur.

Det grundlæggende problematiske ved Evers - og de mange andre forsøg på generelle teorier - er imidlertid tendensen til økonomisk reduktionisme og strukturalisme, hvilket hænger sammen med et tilgrundliggende funktionalistisk samfundssyn (jvf. fn. 15 i indledningen om videnskabsteori).

I tråd med den opprioritering af den konjunkturrelle analyse og tilsvarende nedprioritering af strukturanalysen, der blev foretaget i indledningen kan vi tilslutte os Bob Jessop, der med henvisning til, at Marx' og Engels' "analysis of state power was ...basi-

tical' in orientation" (9); bl.a. baseret på, at Marx i Kritik af Gothaprogrammet "argues that, while one can generalise about 'present society' across national boundaries, it is impossible to do so about 'the present state'.....whereas capitalism could be found in all 'civilised countries' and varies only in its degree of development, the form of state changes with each country's border" (10), slutter, at "it is incorrect to adopt an essentialist approach to the state and that one must always engage in a complex process of analysis and synthesis in order to comprehend 'present states' and change them" (11).

På denne baggrund kan vi derfor hævde, at det ikke er noget problem, at den færøske samfundsformation "hverken er fugl eller fisk".

Det betyder ikke, at vi blankt afviser, at teori-elementer fra eksempelvis teoridannelserne om den perifere stat er uden relevans ved analysen af staten i den færøske samfundsformation.

Det betyder, at de får en anden status i den teoretiske forklaring. Det beror på, at alle prætensioner om en konstruktion af en generel teori om staten - eller om den perifere eller lokale stat for den sags skyld - anses for ørkesløse, i den forstand, at de fremfører det, der skal forklares, som forklaringsprincipper, og ender derfor uvilkårligt i den ene eller anden slags reduktionisme. Med Jessops ord : "The various abortive efforts to develop a general theory of the state [STAMOKAP-teori, tyske statsledningsforsøg, strukturalistisk statsteori] get their impetus from conflating the determinacy of the real world with determinacy as a property of a given theoretical system, thereby aiming to explain the former in terms of the latter" (12). I stedet for betones, at statsteori "attempts to explain the 'contingent necessity' of specific conjunctures and their outcomes in terms of their various determinants" (13). Målet med den videnskabelige analyse af statsapparater og -magt er at reproducere

kompleks syntese af mange forskellige bestemmelser på forskellige niveauer og planer (14).

Der er således tale om en grundlæggende anden approach end den, der sædvanligvis ligger bag de nævnte teorier om staten, den perifere stat og lokalstaten. Implikationerne af denne approach har Jessop sammenfattet i fire ledetråde for undersøgelsen af statsapparaterne og statsmagten i kapitalistiske samfundsformationer.

I det følgende vil de blive gennemgået hver for sig for siden at blive fulgt op med en inddragelse af teorielementer fra etablerede teoridannelser om bl. a. dne perifere stat og lokalstaten, der antages at være relevante for analysen af staten i den færøske samfundsformation.

1. ledetråd : Staten er et net af institutioner, der ikke er i stand til at udøve magt som et institutionelt hele (15)

Det skal forstås på den måde, at det er nødvendigt at give en institutionel definition af staten, der ikke indeholder a priori udsagn om statens natur, for at undgå falske udsagn om at staten udgør en bestemt enhed, fordi den er et subjekt eller fordi den udøver en specifik, forudbestemt funktion eller funktioner i den kapitalistiske reproduktion. Derimod slås det fast, at vi i den udstrækning og de tilfælde, hvor statens flerhed af institutioner eller apparater udgør en enhed, må det anskues politisk (16).

2. ledetråd : Politiske kræfter eksisterer ikke uafhængig af staten : de er delvis skabt gennem dens repræsentationsformer, dens interne struktur og dens interventionsformer (17).

Denne ledetråd indebærer, at klasser ikke kan anskues som allerede konstituerede politiske kræfter som eksisterer uden for og uafhængig af staten og som .

kan manipulere den som et simpelt, passivt instrument. Politisk klassekamp er først og fremst en kamp for at konstituere klasserne som politiske kræfter frem for, at den er en kamp mellem klasser. Følgelig bør staten undersøges som et system af politisk herredømme, hvis struktur har en bestemt effekt på klassekampen qua dens rolle ved fastlæggelsen af balancepunktet mellem kræfterne og de politiske handlingsformer (18).

3. ledetråd : Statsmagten er en kompleks social relation, der genspejler den skiftende balance mellem de sociale kræfter i en given konjunktur (19).

Den er en forbestemt, institutionelt formidlet effekt af balancen i mellem samtlige sociale kræfter i en given situation. Og kan ikke reduceres til et spørgsmål om klassesmagt, idet politiske kategorier som f.eks. militæret og bureaukratiet også har en indflydelse (20).

4. ledetråd : Statsmagten er kapitalistisk i den udstrækning, at den skaber, opretholder eller genskaber de nødvendige akkumulationsbetingelser for kapitalen i en given situation, og den er ikke-kapitalistisk i den udstrækning, den undlader at gøre det (21).

Denne ledetråd bryder med den sædvanligvis grundlæggende antagelse, at statsapparaterne og deres funktioner nødvendigvis er kapitalistiske i alle henseender og skal ses på baggrund af at kapitalakkumulation bør have en dual teoretisk funktion i analysen af staten : dels som referenceramme, dels som et forklaringsprincip.

Sammen med tesen i den 3. ledetråd er den i stand til at etablere termen 'relativ autonomi' som et konkret, deskriptivt begreb, hvis indhold varierer over tid i takt med skiftende konjunkturer uden forklaringskraft i sig selv, men udgørende et explicandum på linie med begrebet 'statsmagt'.

Den fjerde ledetråd kan også udstrækkes til at gælde statens rolle ved reproduktionen af andre sociale relationer end de kapitalistiske. Og perspektivet kan også indsnævres til at gælde mere specifikke former for kapitalakkumulation (22).

Idet vi fastholder Jessops institutionelle definition af staten, er det indlysende, at staten i den færøske samfundsformation ikke kan analyseres som en nationalstat, i og med at samtlige statslige institutioner på Færøerne formelt er underlagt centrale institutioner i den danske nationalstat. Følgelig må den analyseres som en underordnet del i en helhed - evt. som flere dele.

Der findes en del teorier om den lokale stat (23).

I det følgende vil der blive knyttet nogle betragtninger fra denne teoretiske debat til de fire ledetråde, der blev gennemgået foroven.

Den lokale stat afgrænses normalt til byrådet, den kommunale forvaltning og institutioner som f.eks. kirken og politiet, men i visse tilfælde er det også nødvendigt at tage militæret, fagforeninger og presse med i betragtning.

Modsætningsforholdene afspejles i selve statens struktur, idet modsætningerne mellem klasserne og magtblokkens fraktioner får udtryk i modsætninger inden for statsapparatet. Indholdet i de statslige indgreb kan beskrives som et modsætningsfyldt kompromis mellem forskellige modsætninger inden for selve statsapparatet - emellem dets enkelte grene, institutioner og delapparater. Det vil sige at enkelte dele af statsapparatet kan koncentrere og repræsentere en given klasse eller fraktions interesser (24). Man kan derfor - i stedet for at tale om, at staten som sådan er et redskab i den herskende klasses hånd - tale om de forskellige statsapparater som redskaber for magtblokkens forskellige klasser og fraktioner.

Hidtil har ovenstående betragtninger først og fremmest været knyttet til analyser af administrationen på centralt niveau (25).

Debatten om byproblematikken har imidlertid rejst spørgsmålet, om ikke det var rimeligt, dels at anskue de lokale dele af statsapparatet som den lokale herskende klasses "redskab", dels at anskue magtblokkens interne modsætningsforhold i lyset af konflikten mellem centrale og lokale myndigheder (26).

Det er med udgangspunkt i lignende problematiseringer, at Naustdalslid påviser mangelen på "eit tenleg teoretisk perspektiv for analyse av politiske sentral-lokal relasjoner" (27). Hans teoretiske indfaldsvinkel er ligeledes strukturalistisk, idet han understreger, at udover hovedkonflikten i det kapitalistiske samfund mellem borgerskab og proletariat, så er der også en anden konfliktdimension, som har betydning for udviklingen af statsapparatet : Konflikten mellem forskellige dele af kapitalen (28).

Det er i denne teoretiske sammenhæng, at Naustdalslid plæderer for flg. tre "teser" (29) : 1) I international sammenhæng vil stærke nationale statsmagter udvikle sig som et svar på nationale kapitalers behov for international politisk støtte i dne internationale konkurrence (30). 2) Sideløbende med denne udvikling har staten gennemgået en grundlæggende ændring i forholdet mellem statsmagten og det økonomiske system - staten fungerer ikke længere "neutralt" i forhold til divergerende kapitalistiske interesser inden for magtblokken, men har gradvist bevæget sig bort fra funktionen som "fælleskapitalist" i og med at dele af statsapparatet er gået aktivt ind i de mest avancerede sektorer inden for økonomien (31). 3) Det har betydet nye former for spænding inden for statsapparatet, der tager sig udtryk som konflikter dels mellem forskellige dele af det centrale statsapparat, dels mellem det centrale statsapparat og lokale politiske institutioner (32).

Bortset fra det problematiske i, at Naustdalslid alt for skematisk hævder, at hvor det er monopolkapitalen, der "sidder på" det centrale statsapparat, er det de små nationale kapitaler, der artikulerer sig gennem den lokale stat, kommunerne (33), så er det grundlæggende synspunkt i denne tese, at forskellige fraktioner inden for borgerskabet kan artikulere divergerende interesser på forskellige niveauer inden for statsapparatet, frugtbart. Forstået på den måde, at det sætter os i stand til at forklare dyberegående konflikter mellem centralstat og kommune. Det vil vi derfor tilslutte os : I en analyse af staten på lokalt niveau, må man forvente at finde en lokal magtblok med en klasse-mæssig anden konstellation end den centrale magtbloks.

Lokale politiske institutioner bliver således indplaceret som dele af det totale statsapparat. På den ene side som udtryk for statens behov for et regionalt netværk til kontrol og styring, på den anden side også som element i en statslig politisk overbygning oven på en regionalt og internationalt differentieret kapitalisme.

Partikulariseringen, der kan ses som "en geografisk -vertikal segmentering af statsapparatet i centralstat, amt og kommune og som en horisontal segregering af statsapparatet i forskellige resortministerier"(34) er dels udtryk for en samlet afbalancering af styrkeforholdet internt i den centrale magtblok, mellem denne magtblok og de lokale magtblokke, og de dominerede klasser og øvrige sociale kræfter.

Af ovenstående fremgår det tydeligt, at spørgsmålet om magt ikke kan reduceres til et spørgsmål kun omfattende de politiske kræfter, hvis relationer centraliseres og fortættes i centralstatens forskellige apparater, emn må udstrækkes til også at omfatte politiske kræfter knyttet til statens institutionelle forgreninger på lavere niveau.

Et åbent spørgsmål i denne forbindelse er, om magten knyttet til den lokale stat så blot er centralstatens "delegerede" magt (35). Inden for hvilke ramme de lokale politiske kræfter så kan slå om den udstukne "lokale magt". I betragtning af, at magt som sådan ikke er et egnet begreb til at forkalre (som explanens) sociale relationer, men tværtimod identificerer et felt af determinerede effekter som tilsammen konstituerer det forklarede (explanendum) (36), så må den "lokale magt" ses som en variabel størrelse afhængig af bl.a. styrkeforholdet mellem de lokale og centrale politiske kræfter.

Et lignende forhold gør sig gældende i spørgsmålet om hegemoni, idet udøvelsen af hegemoni er knyttet til staten og apparaterne på forskellige niveauer. Det er igennem disse apparater, at hegemonien materialiseres, organiseres, udmøntes i regler, strukturer og administrative systemer. Den lokale stat kan opfattes som et hegemoniapparat, en forgrening og segment i det lokale hegemonisystem (35).

Kommunen får en tvetydig karakter, idet den på den ene side er uundværlig i forbindelse med etableringen af bourgeoisiets hegemoni og på den anden side er den stedet, hvor de folkelige krav om forandringer rejses (36).

I denne sammenhæng kan det være på sin plads med en afklaring. Godt nok kan det være frugtbart at skelne mellem magtblokke på to niveauer og på lignende vis mellem politiske kræfter, der på hver sin vis er relateret til hhv. centralstatslige institutioner og lokalstatslige institutioner (bymæssige aktører), men det må ikke dække over det forhold, at klasserne i en samfundsformation, der normalt eksisterer på samtlige niveauer er organiseret vertikalt i eksempelvis partiernes strukturer og ligeledes repræsenteret vertikalt i statens strukturer, i lige så høj grad kæmper om hegemonien fra positioner i statens vertikale forgreninger på tværs af niveauerne. Kampen om hegemonien udkæmpes således både horisontalt og vertikalt på flere niveauer inden for staten. Kampen

udkæmpes mellem politiske kræfter, der kun er til stede på et enkelt niveau, f. eks. det statslige bureaukrati på centralt niveau eller beboerbevægelser på lokalt niveau, og de politiske kræfter, der befinder sig på flere niveauer - omend med forskellig vægt - som f.eks. de sociale klasser. For en fuld forståelse af kampen om hegemoniet må det derfor medreflekteres, at det indgår en mængde strategiske overvejelser om mere eller mindre stabile alliancedannelser, der både kan være af horisontal og vertikal karakter. Det indebærer også, at en lokal aktør det ene øjeblik kan optræde som en politisk kraft på den lokalpolitiske scene og i næste øjeblik optræde som del af en mere omfattende politisk kraft på den nationale scene.

Den lokale stats relative autonomi i fht. den centrale stat bliver således en i princippet variabel størrelse afhængig af klassekampen i dens fulde kompleksitet i den givne konjunktur. Det er også værd at fremhæve, at i tilfælde af en hegemonikrise, hvor den demokratiske institutionelle opbygning af staten bliver tilsidesat og afløst af undtagelsesstaten med fysisk vold og administrativ undertrykkelse som måden at strukturere og regulere politisk aktivitet og handling på, så opløses denne autonomi - ihvertifald midlertidigt. Denne betragtning kan også anvendes på lokalt niveau i en modificeret form: I tilfælde af hegemonikrise på det lokale niveau kan staten partielt antage formen som undtagelsesstat; dvs. opløse den lokale stats relative autonomi og sætte ind med fysisk vold og administrativ undertrykkelse, der bliver dirigeret suverænt fra centralt hold. Det udelukker dog ikke, at den lokale stat genopstår med en større grad af autonomi - evt. som en autonom nationalstat - i en efterfølgende konjunktur.

Spørgsmålet om den lokale stats økonomiske funktioner er tilsvarende kompliceret. Den lokale stats grad af autonomi i forhold til den centrale stat er betingende for, i hvilken udstrækning dens funktioner kan bringes i overensstemmelse med den lokale kapitals krav til akkumulationsbetingelser og ikke blot udgøre en enkel

spørgsmålet om det lokale borgerskabs fraktionering og divergerende krav til akkumulationsbetingelser, styrkeforholdet mellem lokal magtblok og dominerede klasser og politiske kræfter. og om der i det hele taget kan identificeres og afgrænses en lokalt funderet kapitalakkumulation.

Ovenstående problematisering i betragtning mener vi det er omsonst at forsøge at opstille den lokale stats funktioner som elementer i en generel teori - i så fald ville vi gøre os skyldige i den form for essentialisme, der blev kritiseret indledningsvis i dette afsnit. Blot vil vi afslutningsvis på disse betragtninger over lokalstaten i relation til Jessops fire ledetråde konstatere, at det er begrænset, i hvilken udstrækning den lokale stat kan bidrage til at reproducere sociale relationer væsensforskellige fra dem, den centrale stat bidrager til at reproducere. I det tilfælde den centrale statsmagt er kapitalistisk, kan man næppe forestille sig en socialistisk lokalstat, der målrettet underminerer kapitalens akkumulationsbetingelser, uden at det resulterer i en hegemonikrise med efterfølgende grundlæggende ændringer i den lokale stats interne struktur og dens eksterne strukturelle relationer.

Det er i forhold til Jessops 4. ledetråd om statens rolle i relation til akkumulationsbetingelserne, at vi har fundet det frugtbart at inddrage teori-elementer om den perifere stat. Det er specielt Sonntags tese om 'den to-sporede kapitalakkumulation' og Evers' afstemning af Alvaters økonomiske funktioner til den periferkapitalistiske produktionsstrukturs 'verdensmarkedsafhængighed' og 'strukturelle heterogenitet', der har interesse i vores sammenhæng.

Sonntags karakteristik af den perifere kapitalisme, som en tosporet kapitalakkumulation, præget af en eksternt rettet akkumulationsproces, der er dominerende, og en intern kapitalakkumulation og reproduktion, der har vanskeligheder med at slå an, foruden den økonomisk-

strukturelle heterogenitet, der i vid udstrækning må kædes sammen med den to-sporede proces, dækker rimelig godt grundstrukturen i den færøske økonomi(39). Det er i lignende antagelser om den perifere kapitalismes verdensmarkedsafhængige reproduktion og strukturelle heterogenitet, at Evers opstiller nogle almene periferstatslige funktioner som et heuristisk eksperiment (40). Evers tager udgangspunkt i den statsdiskussion, der blev ført i Tyskland i begyndelsen af 70'erne, specielt Altvaters teoretiske bidrag(41).

Evers bidrag om den perifere stats funktioner vil kort blive gennemgået i det perspektiv, at de belyser, hvilket socialt spændingsfelt staten befinder sig i, når den skal intervenere i en periferkapitalistisk økonomi og ud fra den antagelse at staten i den færøske samfundsformation befinder sig i et lignende spændingsfelt:

- 1) Sikring af verdensmarkedsintegrationen.
- 2) Gennemførelse af almene byttebetingelser.
- 3) Sikring af disponibel arbejdskraft.
- 4) Sikring af almene materielle produktionsbetingelser.

De to første funktioner er så at sige to sider af samme sag. På grund af den ekstra-societale determination bliver Altvaters funktion: "sikring af den nationale totalkapitals eksistens og ekspansion af det kapitalistiske verdensmarked"(42), der er gældende for den metropolkapitalistiske stat, nærmest vendtom til at være "sikring af verdensmarkedskravenes eksistens og ekspansion i det periferkapitalistiske rum", hvilket er en betingelse for den eksternt rettede kapitalakkumulation(43). En statslig politik, der lever op til denne funktion er klart i de fraktioners interesser, hvis akkumulationsbasis er funderet i den eksternt rettede kapitalakkumulation. Hvorvidt staten lever op til denne funktion er derfor i høj grad afhængigt af styrkeforholdet mellem magtblokkens fraktioner, idet de frak-

tioner, der har deres akkumulationsbasis i den internt rettede akkumulationsproces meget naturligt har en interesse i at den staslige politik bliver en helt anden.

Den anden statsfunktion kan ses som gennemsætningen af verdensmarkedsindlemmelsen i periferiens indre, hvilket skyldes, at de ikke-kapitalistiske produktionsmåder indgår med stor vægt i periferien. Gennemsætningen af den almene bytteregel skal ses i fht cirkulationssfæren og som en betingelse for de for periferien så specifikke sammenføjning af produktionsmåderne. De ikke-kapitalistiske produktionsmåder bliver i artikulationssfæren integreret i det kapitalistiske system og bidrager til kapitalakkumulation gennem værdioverførsler i cirkulationssfæren(44). Disse forhold indebærer, at opløsningen af de ikke-kapitalistiske produktionsmåder nødvendigvis må blive en modsætningsfyldt proces, hvor borgerskabsfraktioner, der er afhængige af denne form for artikulation, fraktioner, der ikke er det og de dominerende klasser, der indgår i sammenføjningen, har forskellige interesser i udviklingsforløbet og derfor stiller forskellige krav til den statslige politik.

Den tredje funktion - sikring af disponibel arbejdskraft - har kun interesse i denne sammenhæng for så vidt at den også omfatter spørgsmålet om statens interventioner i fht løn- og prisfastsættelsen i de enkelte sektorer og i fht organisationerne. Staten har generelt bedre muligheder herfor i periferien, hvor arbejdsmarkedets organisationer i vid ustrækning er afskærmede fra hinanden pga. den strukturelle heterogenitet(45),

M h t den fjerde og sidste funktion, som Evers omtaler - sikring af almene materielle produktionsbetingelser - er der et enkelt særpræg vi vil fremhæve, nemlig at denne sikring af almene materielle produktionsbetingelser oftere vil have karakter af statslig subventionering af bestemte sektorer og kapitalgrupper pga. den

strukturelle heterogenitet. Denne funktion vil derfor sjældnere være til glæde for 'totalkapitalen' end i centret(46).

C. AKKUMULATIONSMODEL, STRUKTURKRISE OG HEGEMONISKE PROJEKTER
 - APPLICERING AF TEORIEN OG ANALYSENS FORLØB.

Ud fra vores kritik af hidtidige bidrag - en kritik styret af strategiske og taktiske spørgsmåls aktualitet - har vi ovenfor præciseret de teorielementer, som vi finder relevante for den konkrete analyse.

Nu vil vi forsøge at præcisere, hvordan disse teorielementer kommer til at indgå i den konkrete analyse. Det vil vi gøre ved at introducere begreberne 'akkumulationsmodel', 'strukturkrise', 'akkumulationsstrategi', og 'hegemonisk projekt' og relatere teorielementerne til disse.

Det er muligt at behandle enhver samfundsformations historiske og samfundsmæssige forhold ud fra begreberne 'akkumulationsmodel' og 'strukturkrise' (1). Begreberne finder deres eksistensberettigelse deri, at den kapitalistiske samfundsformations udvikling er kendetegnet ved en vekslende mellem længerevarende ekspansive perioder og perioder, hvor cykliske kriser gør sig hyppigere gældende, hvad man kan kalde strukturkriser.

Akkumulationsmodellen forsøger at opstille strukturerne i den ekspansive periode, hvorunder akkumulationsprocessen i samfundsformationen finder sted. Akkumulationsmodellen indbefatter derfor en analyse af kapitalstrukturen, klassestrukturen, samt de institutionelle rammer, der kanalisere de modsætningsfyldte relationer mellem kapitalstrukturen, klasserelationerne og staten.

Strukturkrisen er karakteriseret ved de perioder i den pågældende samfundsformations historie, hvor en akkumu-

lationsmodel erstattes af en anden, dvs. hvor visse samfundsmæssige strukturer, der er væsentlig betydning for relationerne mellem klasserne, brydes ned, og hvor andre etableres.

Forholdet mellem akkumulationsmodel og strukturkrise kan således forklares ved, at en ekspansiv periode, kendetegnet ved en bestemt akkumulationsmodel, glider over i en strukturkrise, idet de sammenhængende strukturer, der udgør akkumulationsmodellen, udvikler sig modsætningsfyldt.

Det er åbenbart, at begyndelsen på enhver strukturkrise er karakteriseret ved de klasserelationer, der karakteriserede akkumulationsmodellen i den tidligere periode. Således kan strukturkrisen kun forstås i det historiske perspektiv.

Akkumulationsmodellen er nemlig ikke blot strukturer, men modsvarer og skal delvis ses som et resultat af den hegemoniske fraktions akkumulationsstrategi (2), der igen er afstemt til klassekampens konjunktur.

Akkumulationsmodellens institutionelle rammer er i den forstand "optimale" for så vidt de sikrer, at den hegemoniske fraktions akkumulationsstrategi lykkes "på trods af klassekampen".

Det er imidlertid som regel ikke tilstrækkeligt med "optimale" institutionelle rammer til at kanalisere de modsætningsfyldte relationer i kapitalstrukturen, i klassestrukturen og i staten. En yderligere betingelse vil ofte være at de institutionelle rammer suppleres med et hegemonisk projekt - eller flere - i løbet af akkumulationsmodellen. Det hegemoniske projekt indebærer en "interpellation" og organisering af forskellige politiske kræfter under én klasse (eller fraktion) Det skal løse problemet med konflikter mellem særinteresser og den "samfundsmæssige" interesse. Det forudsætter mobilisering til støtte bag et konkret national-populært aktionsprogram. Som sådan

kan projektet være baseret på ikke-økonomiske mål som f.eks. militær succes, sociale reformer, moralsk genopbygning eller politisk stabilitet. En succesrig propaganderi af et hegemonisk projekt sikrer en tilstrækkelig stærk social basis for udøvelsen af statens magt og en substantiel enhed inden for statsapparatet(3).

Det hegemoniske projekt har imidlertid en mere konjunktuel karakter end akkumulationsmodellen og dens institutionelle rammer. Hvorfor der af samme grund kan være tale om flere hegemoniske projekter i løbet af en akkumulationsmodel. Ja, sågar om flere samtidige, konkurrerende projekter. Men det vil dog mest være typisk for strukturkrisen, hvor modsætningsforholdene inden for klassestrukturen ofte har antaget en mere antagonistisk karakter.

I forhold til det introducerede begreb 'akkumulationsmodel' vil kapitalstrukturens udvikling, og fiskeri-småborgerskabets produktionsbetingelser, samt udviklingen inden for statens institutionelle rammer blive søgt beskrevet i hvert sit delafsnit i afsnit IV.

I det andet delafsnit om fiskeri-småborgerskabets produktionsbetingelser vil produktionsprocessens elementer bliver undersøgt, herunder den historiske udvikling i ejendomsforholdene, samt fiskeri-småborgerskabets interne forhold. Teorielementer fra afsnit III-A danner baggrund herfor.

I det tredje delafsnit om udviklingen inden for statens institutionelle rammer anvendes teorielementer fra afsnit III-B om staten til en forklaring af udviklingen, udover at det indeholder nogle betragtninger om hvilke hegemoniske projekter, der har sikret akkumulationsmodellens udvikling.

I det første delafsnit om kapitalstrukturens udvikling vil spørgsmålet om den hegemoniske fraktions akkumulationsstrategi blive inddraget og perspektiveret.

Nogen egentlig analyse af akkumulationsmodellen er der dog ikke tale om, men snarere om en beskrivelse af udviklingen i strukturerne, der skal danne baggrund for konjunkturanalysen i strukturkrisen i afsnit V.

Konjunkturanalysen i afsnit V indledes med en analyse af borgerskabets fraktioner og modsætningsmønstre, hvor fiskeri-småborgerskabet er søgt inddraget - de relevante begreber fra fraktionsanalysen introduceres fortløbende.

Efter denne nærmere præsentation af de mest relevante aktører og deres indbyrdes relationer gennemgås forløbet i forbindelse med aktionerne i 1975.

Siden gennemgås og analyseres den offentlige støttepolitik, specielt råfiskefonden med inddragelse af teorielementer om staten (fra afsnit III-B).

Endelig foretages en nærmere undersøgelse af aspekter ved fiskeri-småborgerskabets organisatoriske forhold m h t den aktuelle konjunktur, idet der lægges særlig vægt på et forsøg på at lokalisere fiskeri-småborgerskabets 'helhedsinteresser' samt dets 'specielle eller modsætningsfyldte forhold'. Teorielementer fra III-A danner baggrunden for denne analyse.

A. KAPITALSTRUKTUREN

Sammenlignet med andre lande besidder den færøske samfundsformation en række statistiske kendetegn, der til en vis grad berettiger at sidestille den med andre periferkapitalistiske samfundsformationer i økonomisk henseende. Bl.a. følgende forhold : 1) landbrugets og fiskeriets procentvise andel af BNP tilsammen udgør 31 %, hvorimod industriens kun udgør 15 % (se tabel 1). 2) Den meget énsidige eksportstruktur, hvor fiskeprodukterne udgør mere end 95 % (1); de industrielt forarbejdede fiskeprodukter udgør dog kun 28.4 %. Færdigvarernes procentandel er helt nede på 5.5 % - af denne procentdel er de 5.1 % maskiner og andet produktionsudstyr, fortrinsvis fiskeskibe (2) (se tabel 2).

Så vidt nogle markante træk, der tyder på en periferkapitalistisk økonomi og ikke ^{center}en/kapitalistisk. Men sammenligningen forekommer lidt anstrengt, når bruttofaktorindkomsten pr. capita, der var på 7.893 US \$ i 1977 (se tabel 1) og det offentlige forbrugs og bruttoinvesteringernes procentandel af bruttonationalproduktet - hhv. 17.1 og 32.3 - medinddrages (se tabel 2).

Sidstnævnte forhold er træk, der minder mere om en centerkapitalistisk økonomi.

Men derudover er der det forhold, at foruden de 11.4 %, der udgør underskuddet på handelsbalancen i procent af bruttonationalproduktet - et relativt højt beløb, der finansieres ved udenlandsk låntagning - så udgør værdioverførslerne i form af tilskud fra den danske stat til den færøske samfundsformation 12.6 % af BNP (se tabel 3). - Et specifikt forhold, der skyldes at den færøske samfundsformation rent faktisk er en region inden for det danske rige. Der er imidlertid det ved det, at en region inden for en antionalstat godt kan udvise periferkapitalistiske træk, så af den grund kan vi godt anvende metaforerne "center-

kapitalistisk udvikling" resp. "periferkapitalistisk udvikling" til at beskrive den færøske samfundsformations økonomiske udvikling. De vil finde anvendelse som en generel sammenligningsbaggrund mhp. at beskrive de specifikke træk ved den færøske økonomiske udvikling i grove træk (3).

TABEL 1: Almene statistiske oplysninger om Færøerne og forskellige lande til sammenligning. (1977)

	Befolkning (i mill.)	BFI pr. indb. (\$)	Procentfordeling af BNP		%-fordeling af erhvervsbeskæftigede		55
			Land- brug	Industri- Service- sektoren	Land- brug	Industri- Service- sektoren	
Danmark	5,1	8.040	7	36	57	8	37
Irland	2,9	1.430	12	36	52	12	32
New Zealand	3,1	4.380	12	31	57	10	35
Holland	13,9	7.150	4	34	62	6	45
Irland	3,2	2.880	16	37	47	21	36
Israel	3,6	2.850	7	40	53	8	37
Thailand	43,8	420	27	29	44	77	8
Spanien	36,3	3.190	9	38	53	19	42
Argentina	26	1.710	13	45	42	14	29
Australien	14,1	7.340	5	32	63	6	35
Canada	23,3	8.460	4	31	65	6	30
Sydafrika	27,0	1.340	26	38	35	30	30
Færøerne	0,04	7.893	2 (31)*	15	54	2 (19)*	21

Kilder: Senghaas 1982, s. 221 og Årbog for Færøerne 1981, tabel 2.1, 2.16 og 4.34.
(* : fiskeri og landbrug sammenlagt)

TABEL 2 : Færøerne og forskellige andre landes eksportsektor (1977)

	Eksportens struktur (i %)										
	Eksportværdi i mia. \$	Eksportens %-andel af verdenseksporten	Eksporten af færdigvarer (\$ pr. indb.)	Hæring/midler	Agrararstoffer	Brandstoffer	Mineraler, metaller	Færdigvarer	Kemil	Andre	Maskiner o.a. produktionsudstyr
Danmark	9.9	0.98	994	34.1	5.0	3.2	3.2	54.1	7.1	19.7	27.3
Uruguay	0.5	0.04	62	44.5	21.4	-	0.8	33.4	1.4	29.6	2.4
New Zealand	3.1	0.23	169	47.7	29.8	1.3	4.9	16.3	3.2	10.0	3.2
Holland	43.6	3.94	1.563	21.7	3.6	18.2	6.5	49.5	14.5	16.3	18.8
Irland	4.4	0.36	545	40.1	1.9	0.7	2.7	49.5	9.8	24.4	15.3
Israel	3.1	0.22	522	15.0	3.8	-	2.1	78.2	10.6	57.6	10.0
Thailand	3.5	0.24	13	59.9	12.1	-	9.4	16.5	0.4	13.6	2.5
Spanien	10.2	0.86	165	21.2	1.8	3.7	9.7	63.5	6.4	31.5	25.6
Argentina	3.9	0.33	38	68.2	6.1	10.5	2.6	22.6	3.6	8.6	10.4
Australien	13.1	1.31	189	31.3	13.3	13.5	23.9	15.6	7.1	4.1	4.4
Canada	41.3	3.64	807	11.7	11.7	12.5	15.6	48.4	4.1	11.5	32.8
Sydafrika	4.5	0.6	66	32.5	8.0	1.1	25.2	25.3	4.2	15.2	5.9
Færøerne	0.15	0.001	194	28.4	(66.1) ^x	0	0	5.5	0	0.4	5.1

Kilder : Senghaas 1982, s. 222 og Årbog for Færøerne 1977, tabel 4.1 og 1981, tabel 2.1
(x : De 66,1 % omfatter ingen landbrugsråvarer, kun fisk som råvare)

TABEL 3 : Færøerne og forskellige landes efterspørgselsstruktur. (%-vis anvendelse af BNP i 1977)

	Offentligt forbrug	Privat forbrug	Bruttoinvesteringer nationalt	Bruttoopsparing nationalt	Eksport af varer og tjenester	Låne og bidrag fra udlandet
Danmark	24	56	23	20	29	73
Uruguay	12 ^x	75 ^x	14 ^x	13 ^x	20 ^x	71 ^x
New Zealand	17	58	28	25	28	73
Holland	18	58	23	24	54	1
Irland	19	65	25	16	52	79
Israel	37	56	23	7	36	716
Thailand	11	68	26	21	22	75
Spanien	10	69	23	21	15	72
Argentina		77	19	23	13	4
Australien	16	59	28	25	16	73
Canada	20	57	23	23	24	-
Sydafrika	-	-	-	-	-	-
Færøerne	17	62	32	21	41	711

Kilder : Senghaas 1982, s. 223 og Årbog for Færøerne 1980, tabel 4.1 og 4.37
(x : 1976-tal)

Den feudale landbrugsproduktions totale dominans i den færøske produktionsstruktur gik i opløsning i løbet af det 19. århundrede for efter århundredskiftet at blive domineret af det kapitalistiske fiskeri (4). Landbrugets procentandel af erhvervsfordelingen faldt fra 41.1 i 1880 til 16.9 i 1911, mens fiskeriets voksede fra 30.4 til 52.9 for de samme år (5). Hvor landbruget førhen næsten var tilstrækkelig til at forsyne den daværende befolkning med fødevarer - båd fiskeriet udgjorde et mindre, men væsentligt tilskud - så udgør den i dag kun en brøkdel af befolkningens næringsmidler; de fleste næringsmidler, overvejende landbrugsprodukter, importeres (6). Eksport af landbrugsfødevarer har der aldrig været tale om. I modsætning til den metropolitane kapitalisme, hvor produktivitetsstigninger inden for landbruget fremmede kapitalakkumuleringen i kraft af etableringen af et hjemmemarked, så var den færøske kapitalakkumulering fra starten af totalt afhængig af verdensmarkedet (7). I en vis forstand var den kapitalistiske udvikling - udover at være eksternt orienteret - induceret udefra : Da den kongelige monopolhandel blev frigivet i 1856 blev handelen i Tórshavn og de 3 filialer solgt til 5 firmaer, hvoraf 3 var danske, 1 var tysk, emns kun 1 havde delvis færøsk kapital bag sig. Disse handelskapitaler blev også de største produktive kapitaler med udviklingen af slupfiskeriet (8). Men det var kapitaler, der ikke var knyttet til kapital i andre lande, så efter et par generationer må man rimeligvis tale om en egentlig national kapitalakkumulering.

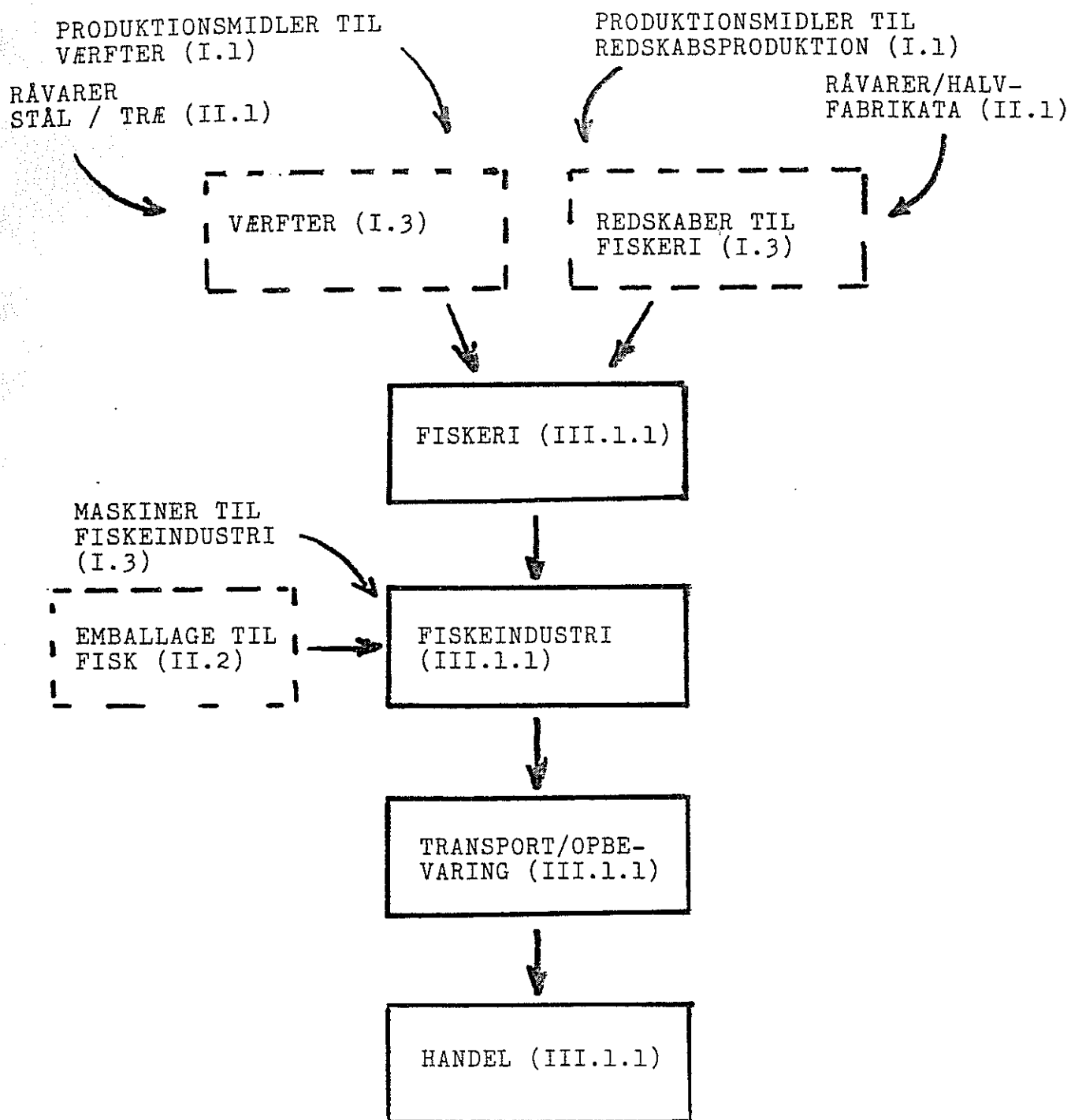
Udviklingen af en industriel konsumgodeindustri til produktion af massekonsumgoder til hjemmemarkedet var ret beskeden i perioden til og med 2. verdenskrig. Et par mindre margarinefabrikker og et par bryggerier, et enkelt uldspinneri og en enkelt sæbefabrik var alt (9). Efter krigen kom der yderligere seks til i perioden frem til 1962 (10). I den efterfølgende periode og specielt i 70'erne kom der endnu et par spinderier, foruden en række manufakturvirksomheder, nogle gartnerier med drivhuse og virksomheder, der fremstiller tøjhuse

Udviklingstakten afspejler et beskedent kapitalistisk konsum i perioden inden 2. verdenskrig; idet selvforsyningsøkonomien havde en relativ stor betydning ude på bygderne til omkring 1950, hvor helårsfiskeriet satte ind for alvor (12), og den øgede købekraft ude i befolkningen i 60'erne og 70'erne, der dels ksyldtes gode konjunkturer for fiskeriet, dels de danske statslige tilskud. Men på trods af et relativt opsving inden for den konsumorienterede del af hjemmemarkedesindustrien - "forsinket" i fht. industrialiseringen generelt - så er denn produktions omfang for begrænset til at have en importsubstitutionseffekt af betydning (13).

I forbindelse med fiskeriets udvikling har der allerede fra starten af udviklet sig en industriel sektor, der producerer produktionsgoder til fisekriet. I perioden op til 2. verdenskrig var der således etableret 4 skibsværfter og beddinger, hvoraf de 2 havde en størrelse, så de udgjorde de største arbejdspladser på øerne (14). I efterkrigstiden er denne udvikling fortsat, foruden at der bl.a. er kommet snøre-, garn- og trawlfabrikker til (15) Denne sektors produktion er dog i hovedsagen begrænset til lavteknologiske produktionsgoder til fiskeriet (16).

Det er specielt inden for den eksternt orienterede fiskerisektor man finder et produktionsvertikale, hvoraf væsentlige dele - delvertikaler - beherskes nationalt (se fig. 1) (18). Eller med andre ord - det er specielt i forbindelse med fiskeriet, at man kan tale om "backward" og "forward linkages" i produktiv henseende : fiskeriet med store "forward linkage"-effekter mht. den fiskeindustri, den er ophav til, og "backward linakge"-effekter i form af en værfsindustri og en mindre industri, der fremstiller lavteknologiske fiskeredskaber. De importsubstituerende konsumvareindustrier er uden lignende effekter - de er totalt afhængige af importen af råvarer, halvfabrikata og maskiner, og de forudrettede effekter er tilsvarende små (19).

FIG. 1 : "Fiskevertikalet".

Kilde : Johansen/Olsen s. 82 - sektorbetegnelserne har de hentet fra Christian Palloix.

(De mørkt optrukne kasser er delsektorer, der er under "national kontrol" - er kassen stiplet i kanten markerer det, at del-sektoren kun delvist er det.)

Samtidig skal det fremhæves, at det lige præcis er i denne økonomiske sammenhæng - i det eksternt orienterede "fiskevertikale" - at specialets problemstilling indskriver sig. Det småborgerlige kutterfiskeri udgør en del af delsektoren III 1.1, fiskeri. Af denne grund kan vi således tilføje følgende til den generelle karakteristik af den færøske samfundsformations økonomiske struktur : Det basale led i det mest udviklede og mest ekspansive produktionsvertikale er præget af 'strukturel heterogenitet' (20) - i betragtning af, at det er et præg, der er blevet forstærket (21) i takt med opkomsten af en fiskeindustri og dennes vækstfaser, og kapitalens koncentration og centralisering inden for den færøske del af produktionsvertikale i øvrigt, så er det et karakteristikum, der må gælde for samfundsformationen i sin helhed.

At det netop er inden for dette produktionsvertikale, at den strukturelle heterogenitet mest markant og omfattende kommer til udtryk som en integreret del af en strukturel helhed, skal også ses på baggrund af, at det også er her man finder den største koncentration og centralisering af færøsk kapital.

Generelt en industrien ellers opsplittet i en række enkeltstående aktieselskaber med tilknyttet produktion i relativt beskedne skala.

Der er praktisk taget ingen udenlandske direktinvesteringer inden for det omtalte produktionsvertikale (22).

Centraliseringen af de mest koncentrerede kapitaler inden for fiskeriet fremgår af tabel 4. Såvel for de 5 største som for de 10 største er der tale om en vækst i tonnagen i absolutte tal. I relative tal er der dog tale om et mindre fald, der dog bør tages med et vist gran salt, pga. det forhold, at antallet af småborgerlige fiskefartøjer er vokset eksponentielt i den mellemliggende periode (23). Med hensyn til antallet af skibe er tale om et markant fald såvel absolut som relativt.

TABEL 4 : Oversigt over de 10 største selskabers eller grupperes andel i fiskerflåden 1964 og 1976 (2).

1964	Gruppe	Tonnage i BRT (t)	Antal skibe	(%)
1.	J.F. Kjølbro	3.524	17	9.1
2.	Bacalao	3.264	7	3.7
3.	Dahl-Gårdum	1.913	9	4.8
4.	D.P. Højgaard	1.681	9	4.8
5.	Joensen & Olsen	1.091	6	3.2
6.	Skipafelagid Føroyar	1.000	2	1.1
7.	Stella	965	3	1.6
8.	Landsstyret	792	1	0.5
9.	N.J. Mortensen	578	3	1.6
10.	S.P. Johannessen	538	5	2.6
	I alt	15.346	62	33.0
	- De "5 største"	11.473	48	25.6

Samlet tonnage i 1964 : 36.600 BRT.

Samlet antal skibe : 188.

(Kun skibe medregnet, der er over 20 BRT.)

Kilde : Jákup í Jákupsstovu ; Kor fiskimanna í Føroyum, s. 35-36 og Almanakki 1965.

(*) Tabellerne er primært udarbejdede på basis af tilsvarende tabeller i hhv. J. í Jákupsstovu og Guttessen. For sammenlignelighedens skyld var det nødvendigt at omarbejde dem med inddragelse af Almanakki. De oprindelige tabellers oplysninger om centralisering eller koncerntforhold inden for fiskerflåden er således søgt bibeholdt som skelet i de nye tabeller.

1972	Gruppe	Tonnage i BRT (t)	Antal skibe	(%)
1.	Skipafelagid Føroyar	4.595	12	4.3
2.	J.F. Kjølbro	3.585	8	2.8
3.	Bacalao	2.020	5	1.8
4.	Ejler Jacobsen	1.868	3	1.0
5.	Joensen & Olsen	1.818	7	2.5
6.	Jákup Joensen	1.363	4	1.5
7.	Trolfisk	1.212	5	1.8
8.	Tvøroyrar Flakavirkki	1.161	3	1.0
9.	Klakkstein	1.060	3	1.0
10.	Vesturvón	834	1	0.4
	I alt	19.516	51	17.7
	De "5 største"	13.886	35	12.4

Samlet tonnage i 1976 : 48.741 BRT.

Samlet antal skibe : 281.

(Kun skibe medregnet, der er over 20 BRT.)

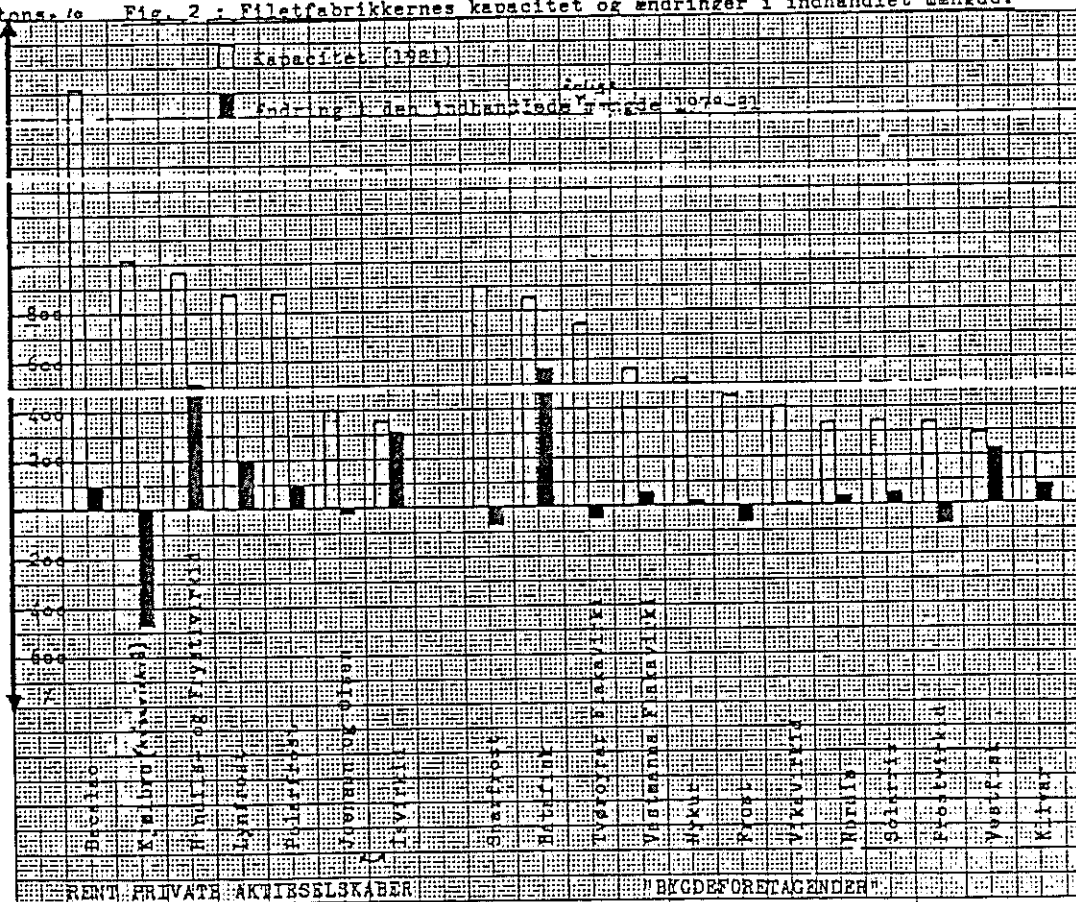
Kilde : Rolf Guttessen ; Færøsk fiskeri og flådeindustri, s. 113-117 og 207-211, og Almanakki 1977.

Tabel 5 : Kapitalgruppers og enkeltkapitalers gennemsnitlige tonnage 1964 og 1976 inden for fiskeriet.

	De 5 største kapitalgrupper	De 10 største kapitalgrupper og enkeltkapitaler	De resterende enkeltkapitaler
1964 :	239	247	169
1976 :	397	383	127

(Tallene er i BRT). Kilde : se tabel 4

tons./a Fig. 2 : Filetfabrikernes kapacitet og ændringer i indhandlet mængde.

Kilde : Fiskivinnuráðid og Guttesen : Den færøske fiskeindustri s. 30.

Ikke desto mindre er der tale om en kraftig koncentration for koncernernes vedkommende, hvis vi sammenligner den gennemsnitlige tonnage for de 5 største, de 10 største og resten for årene 1965 og 1976 (se tabel 5), hvorimod der kunne være tale om en repulsion for resten af kapitalens vedkommende. - Hvorvidt det sidste er tilfældet kan ikke afgøres umiddelbart, idet den småborgerlige produktion inden for fiskeriet, der som nævnt er i fremgang, "forplumrer" billedet.

Der er 19 fiskefiletfabrikker i alt på Færøerne. De fem største, Bacalao, Kjølbro, Handils- og Frystivirkid, Polarfrost og Lynfrost samt de mindre Joensen & Olsen og Isvirkid ejes af aktieselskaber uden offentlig deltagelse. De øvrige 12 kan betegnes som "bygdeforetagender", hvor fagforeninger, kommunen og/eller et større antal af bygdens indbyggere er hovedaktionærer (24)

Generelt har den første gruppe den største kapacitet og største forøgelse i produktionen (se fig 2) - og den største produktivitet (25). Den anden gruppe, den "bygdeejede" type, er ofte oprettet for primært at skabe arbejdspladser i bygden eller kommunen og for at de lokale fiskere kan være sikret et indhandlingssted i hjembygden. Følgelig giver de også sjældent overskud og kan ikke ved egen kraft financiere rationaliseringer, nyanskaffelser eller omlægninger (26).

Udviklingen inden for fiskeindustrien er så at sige foregået i to tempi. Det første opsving skete i årene 1965 og 1966 som en konsekvens af udvidelsen af den færøske fiskerigrænse til 12 sømil - dette opsving blev accentueret af, at færøske fiskeprodukter, fortrinsvis ferskfiskelandinger, blev udelukket fra det britiske marked pga. udvidelsen. Det andet opsving startede i 1973 og er knap nok overstået. (27).

Det er muligt at man kan hævde, at der er tale om to forskellige grupper enkeltkapitaler, hvor kapitalkoncentrationstendensen synes at slå igennem for de privatejedes vedkommende, mens det er mere tvivlsomt mht. "bygdeforetagenderne". For fiskefiletindustrien som

helhed er der ingen tvivl om, at det gældende pris-system med centralt fastsatte og landsdækkende landingspriser lægger en dæmper på koncentrationen.

Der synes ikke at være tale om nogen form for centralisering inden for filetindustrien. Snarere tværtimod.

Der oprettes til stadighed nye "bygdeforetagender" : Klivar og Båtafisk startede således filetproduktion i resp. 1979 og 1980, foruden to nye Borgin og Fisk, med produktionskapaciteter på 3-4.500 tons og start på produktionen i -83 (28).

Omindst man ikke kan konstatere centralisering inden for filetindustrien som så, så indgår den ikke desto mindre i dels en vertikal form for centralisering, dels en horisontal.

Fig. 3 : Den vertikale centralisering mellem de største kapitalgrupper inden for fiskeflåden og de største kapitaler inden for fiskefiletindustrien.

Rangordning (1976)			Rangordning (1981)	Rangordning (1976)
1.	Skipafelagid Føroya	Handils- og Frystivirkid	3.	11.
2.	J.F. Kjelbro	Kósavirkid	2.	1.
3.	Bacalao	Bacalao	1.	2.
4.	Ejler Jacobsen			
5.	Joensen & Olsen	Joensen & Olsen	14.	13.
6.	Jákup Joensen	Polarfrost	4.	3.
7.	Trolfisk			
8.	Tvøroyrar Flakavirkid	Tvøroyrar Flakavirkid	6.	7.
9.	Klakkstein			
10.	Vesturvón			

Kilder : Guttasen : "Ejendomsforholdene...", "Færøsk fiskeri og fiskeindustri" s. 119-160. "Den færøske fiskeindustri" s. 30. tabel 4 (se foran), foruden div. nr. af Frumin.

Generelt kan man sige (29), at de største filetfabrikker, hvilket - på nær Tvøroyrar Flakavirki - vil sige rent private aktieselskaber (30), er tilknyttet de mest koncentredede og centraliserede grupper inden for fiskeflåden (se fig. 3). På basis heraf er det også muligt at tale om egentlige koncerner, hvis organisering primært er centreret omkring vertikale akser inden for produktionsvertikalet - specielt inden for delvertikalerne fiskeri og fiskeindustri, dvs. omfattende fangst og produktionsleddet. (Derudover er de største også ofte løsere eller fastere knyttet til selskaber inden for engroshandel, skibsværftsindustri, fiskereds-kabsindustri, emballageindustri, fragtsejlad s m.m.). Som eksempel på en af koncernerne har vi Skipafelags-koncernen. Som modstillet eksempel har vi taget "bygdeforetagendet" Frost (se fig. 4 og 5).

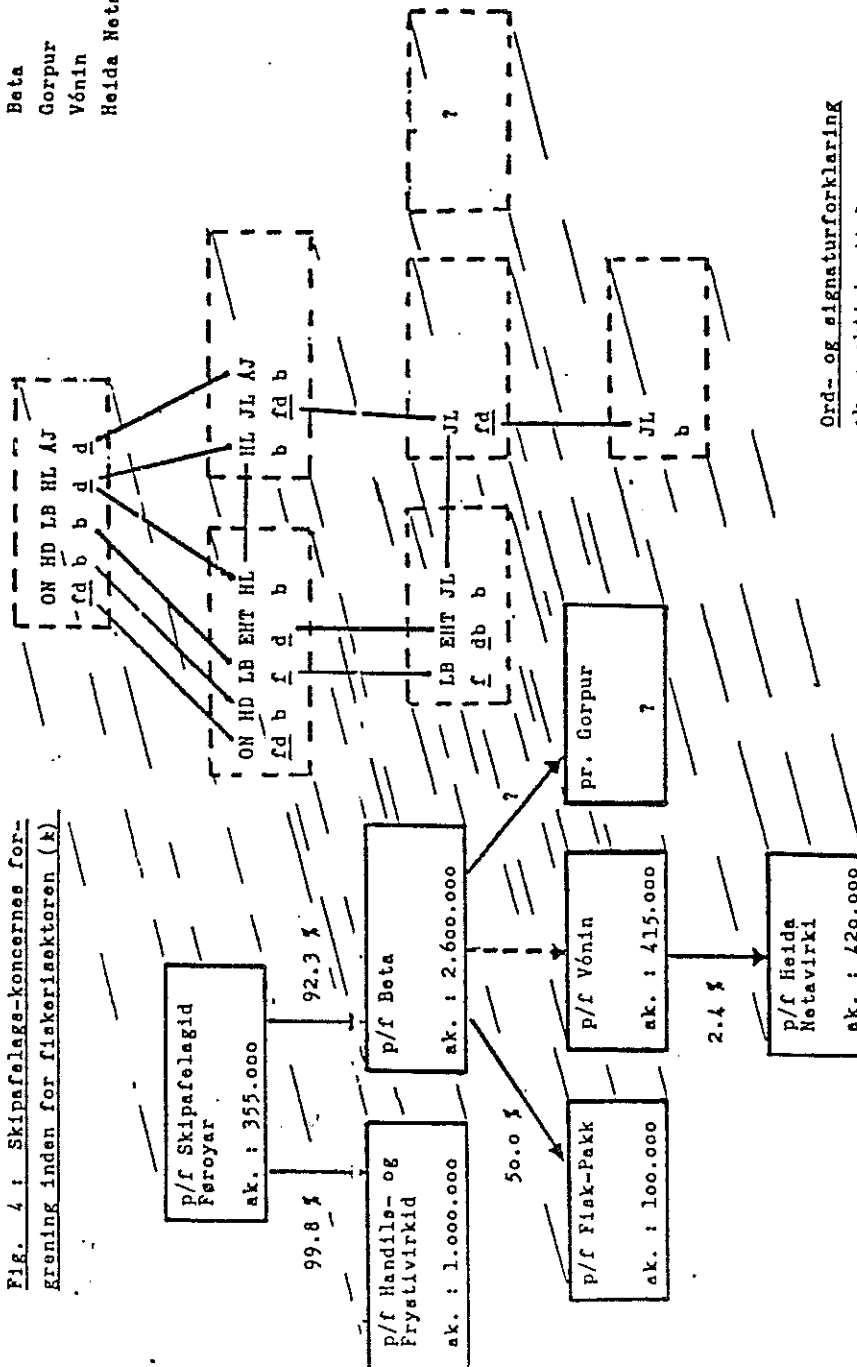
Centraliseringen af de mest koncentrerede kapitaler inden for hhv. fangst- og produktionsleddet i produktionsvertikalet har da også betydet, at de filetfabrikker, der har den største kapacitet, har en "tilhørende" (31) potentiel flådekapacitet fortrinsvis bestående af trawlere og i mindre omfang af lineskibe og kuttere. For Handils- og Frystivirkid var procentandelen 97 %, Bacalao 82 %, Polarfrost 79 % og Tvøroyrar Flakavirki 67%.

Kósavirkid udgør en undtagelse, idet kun 37 % af "dens" potentielle flådekapacitet var trawlere, mens 47 % var kuttere, der jævnligt landede fisk til fabrikken. Til sammenligning : Gennemsnittet for de forskellige filetfabrikker ligger omkring 65 %; for et par enkelte at "bygdeforetagenderne" er procentandelen nede på o (32).

Tendensen synes at gå i retning af, at de omtalte koncerner skiller sig af med fiskefartøjerne i fjernfiskeflåden. I sidste halvdel af 60'erne og begyndelsen af 70'erne kan man sige, at de havde en dobbeltstrategi mht. kapitalakkumulation : Profitraten i

Selskab	Aktivitet
Skipafelagid Føroyar	Fragsøllands (bl.a. fisk)
Handils- & Frystivirkid	Fiskefile-fabrik
Beta	Fiskeri
Gorpur	Fiskeri
Vónin	Fiskeri og travlfremstilling
Heida Netavirki	Fremstilling af net o. lign. til travl.

Kilde : Aktieselskabsregisteret (på Færøerne).

Ord- og signaturforklaring

- ak. : aktiekapital f : best.fm.
- p/f : aktieselskab B : best.medl.
- pr. : parterederi d. : direktør
- > : administrerer → : aktiør

x) Her medtages kun de selskaber, hvis aktiviteter er direkte knyttet til færsk område. Aktieselskaber og parterederier med rejsevirksomhed, der er tilknyttet koncernen, er således ikke med i bil- ledet.
 En anden ikke uvæsentlig forbindelse i sammen- hengen, forbindelsen til Com-Data via LB, er heller ikke taget med. Com-Data leverer edb-programmer til filetfabrikker; bl.a. til Handils- & Frysti- virkid.
 Her gives kun initialer for de personer, som går igen i flere bestyrelser eller direktioner.

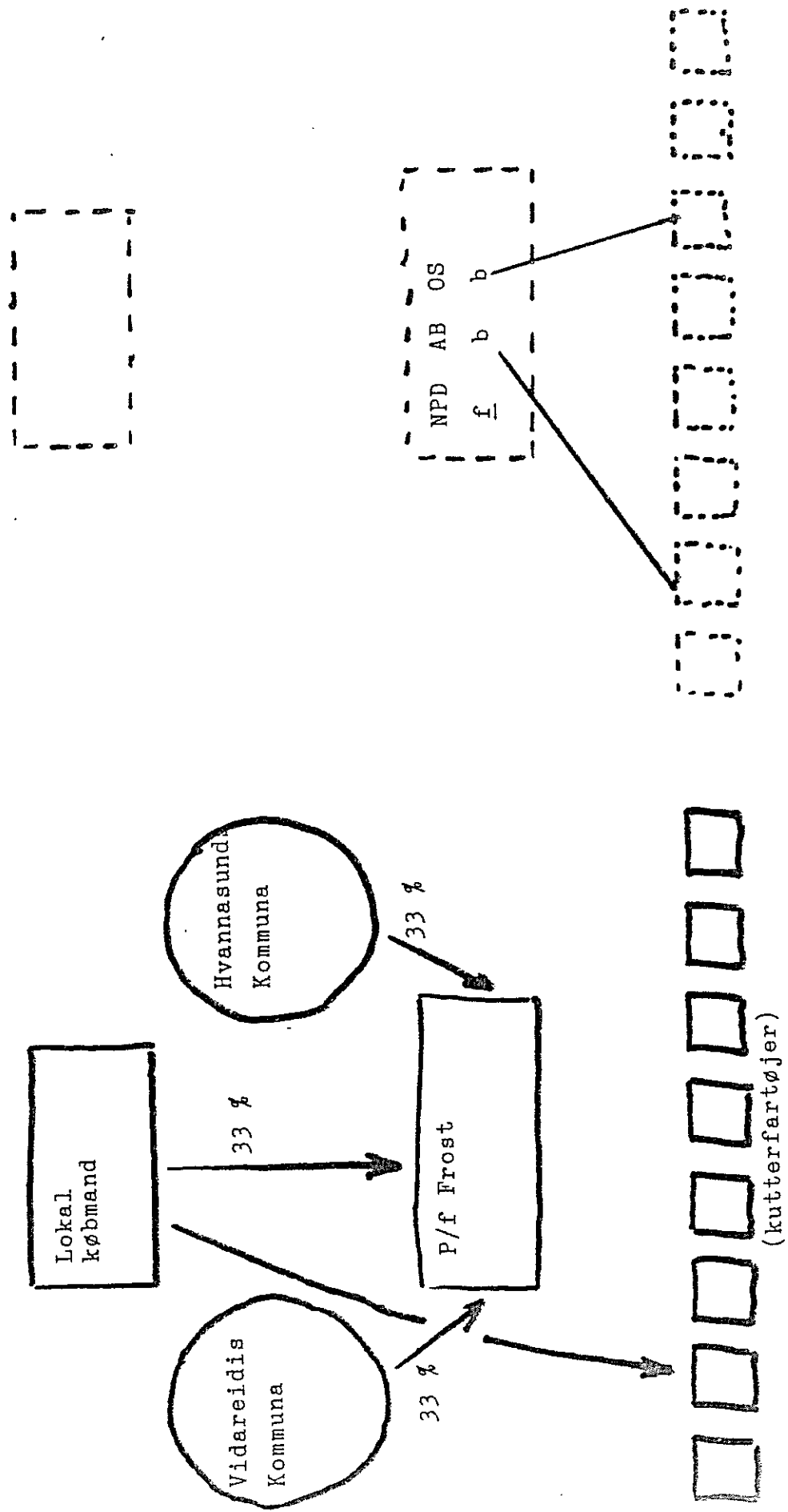

FIG. 5 : "Bygdeforetaget" Frost i Norddepil.

Kilde : Aktieselskabsregisteret og korrespondance.
(Ord- og signaturforklaring -- se fig. 4.)

fjernfiskeriet lå generelt betydelig højere end i hjemmefiskeriet (33), men samtidig havde filetindustrien en rimelig rentabilitet (34), der også lå over hjemmefiskeriets. Koncerne satsede derfor på fjernfiskeriet og på filetindustrien og overlod det til mindre kapital og småborgerligt kutterfiskeri at skaffe råfisk til filetfabrikkerne. Men efter at landene i Nordatlanten begyndte at flytte fiskerigrænserne ud til 200 sømil og fjernfiskeriets profitbetingelser derved forværredes betydeligt, har koncerne koncentreret investeringerne omkring filetindustrien og opkøb af trawlere mellem 100 og 500 BRT til hjemmefiskeriet og solgt ud af fjernfiskeflåden. Tilbage i fjernfiskeriet bliver de kapitaler, der ikke har haft mulighed for denne omstilling, fordi de ikke kørte med en dobbeltstrategi, dvs. de havde ingen investeringer i filetindustrien. Samtidig synes tendensen at gå i retning af at koncerne mere systematisk investerer i værfts- og fiskeredskabsindustrien. De fire "store", Jákup Joensen-koncernen, Bacalao, Kjølbro og Skipafelagskoncernen er alle engageret i værfts- og/eller fiskeredskabsindustri - sidstnævnte har også påbegyndt en produktion af emballage til egne fiskeprodukter.

De påviste koncerne inden for produktionsvertikalet integreres horisontalt i salgsleddet i Føroya Fiska-søla (35).

Formelt er FF et andelsselskab, stiftet i 1948, men reelt er det en betegnelse, der siger meget lidt eller er misvisende.

Samtlige 11 medlemmer i organisationens repræsentantskab er direktører fra de største filetfabrikker og rederier, heriblandt de 4 største, Skipafelags-koncernen, Kjølbro, Jákup Joensen og Bacalao. For de tre sidstnævnte er det tillige gældende, at de også sidder i bestyrelsen, der har tre medlemmer.

Det må nødvendigvis blive de største kapitaler, der har det største ord inden for FF, idet stemmerne på generalforsamlingen fordeles efter de enkelte filet-fabrikkers og rederiers omsætning gennem organisationen.

Det er vanskeligt at sluge den påstand, at FF blot er medlemmernes andelsforening. Herimod taler, at organisationens omsætning ikke er begrænset til medlemskredsen, samt at overskuddet ikke fordeles blandt medlemmerne i fht. deres omsætning, men akkumuleres og investeres - i mange tilfælde efter rene profibilitetskriterier. FF adskiller sig i så henseende ikke fra almindelige aktieselskaber og burde snarere betegnes et joint-venture blandt medlemmerne, der med tiden har fået sit eget tilpasningsformål, nemlig at akkumulere kapital - bl.a. ved etablering af datterselskaber med klare valoriseringshensigter. Inden for dette konglomerat af selskaber er FF således den centrale organisation og ordrestrømmen går i langt højere grad fra denne til medlemmerne end omvendt.

Man kan derfor med rimelighed hævde, at de mest koncentrerede og centraliserede kapitaler inden for fiskerisektoren sammenføjes horisontalt i salgsleddet og indgår i et konglomerat, hvor FF har den centrale placering som holdingselskabet, som samler de største ejerinteresser i én blok. FF's sammensmeltning med bankkapitalen (Sjóvinnubankin) er en forudsætning for denne centrale magtposition : Via udstrakt långivning og kreditter har denne finanskapital ofte større beløb til gode hos FF's medlemmer, end de har hos organisationen i form af andele mm. Det gør sig specielt gældende i forholdet til de små fabrikker og rederier. FF må derfor opfattes som en funktionel koncentration og centralisering af kapital - i færøsk sammenhæng den sammenlagt største koncentration og centralisering.

Samtidig virker FF på mange måder som et kartel. Det koncessionerede eksportmonopol FF havde de første par år, blev godt nok ophævet i -53, men fortsatte reelt i og med at organisationen fortsat stod for det meste af eksporten af fsikeprodukter - fra 1970 og frem har andelen ligget mellem 69 og 82 % med tendens til stigning. At FF reelt fortsat må betragtes som et kartel hænger sammen med det offentlige færøske prisfastsættelsessystem, som fastsætter landsdækkende landingspriser for fisk næsten udelukkende på basis af oplysninger fra FF. Det indebærer bl.a. at filetfabrikkerne undgår indbyrdes konkurrence på prisen om fiskefartøjernes landinger af råfisk. Idelige forsøg fra FF's side på at specialisere de enkelte fabrikkers produktion i fht. større kontrakter med mellemhandlere på det udenlandske marked berettiger yderligere at organisationen betragtes som et kartel.

Dertil kommer det faktum, at FF har en række datterselskaber med tilknyttede produktionsvirksomheder - heraf en del i udlandet - hvilket indebærer at FF desforuden må betragtes som moderselskabet i en multinational koncern.

B. UDROERMÆNDENES PRODUKTIONSBETINGELSER

Indledning

Nærværende afsnit, der beskæftiger sig med udroermændenes el. det færøske fiskeri-småborgerskabs produktionsbetingelser er struktureret således, at det bl.a. danner en del af den historiske baggrund for den nærmere vurdering af fiskeri-småborgerskabets betingelser i den aktuelle konjunktur el. klassekampssituation.

For det første foretages en undersøgelse af elementerne i fiskeri-småborgerskabets produktionsproces. Her vil en konkret undersøgelse af den historiske udvikling vedr. ejendomsforholdene blive foretaget, samt udviklingen indenfor ejendomsformerne for perioden efter udvidelsen af den færøske fiskerigrænse til 12 sømil i 1964. Formålet er bl.a. at få klarhed over borgerskabets tilstedeværelse i denne forbindelse, og i hvilken udstrækning udroermændene virkelig udgør et småborgerskab. I forlængelse heraf foretages endvidere en undersøgelse af arbejdsprocessen inden for det småborgerlige fiskeri, hvilket anses som nødvendigt for at kunne bestemme den sociale differentiering og de sociale modsætningsforhold inden for fiskeri-småborgerskabet; samt: i hvilken udstrækning, fiskeri-borgerskabet har haft strukturerende indflydelse på arbejdsprocessen de seneste år. I forlængelse af fiskeri-borgerskabets forhold over for udroerfiskeriet inddrages problematikken omkring myndighedernes rolle.

Dernæst vil fiskeri-småborgerskabets konkurrenceposition i forhold til det kapitalistiske fiskeri blive undersøgt. I forlængelse heraf vil der blive foretaget en undersøgelse af fiskeri-småborgerskabets interne differentiering.

Dernæst vil en klarlæggelse af fiskeri-småborgerskabets indkomstudvikling blive foretaget for perioden 1973-81.

I konklusionen foretages endelig en diskussion af fiskeri-småborgerskabets position. Til slut: en kort begrebsdiskussion.

Elementer i fiskeri-småborgerskabets produktionsproces

Det drejer sig nu om at bestemme elementerne i fiskeri-småborgerskabets produktionsproces. Vi har før påpeget den begrebsforvirring, der hersker m.h.t. udroerfiskeriet/-erhvervet/-mændene, at de(t) kan indgå i så forskellige begreber som 'fiskere', 'nærfiskere', 'hjemmefiskere', 'kystfiskere', 'partsfiskere', 'husmandsfiskere', og at denne begrebsforvirring gennemtrænger det empiriske materiale.

Det er imidlertid nødvendigt at bestemme 'udroeren' nærmere, idet en nærmere vurdering af dens økonomiske forhold, etc. ikke er mulig.

Når der her a priori anvendes begrebet 'udroer-' er det - foruden over- el. u-tilstrækkeligheden i de anførte begreber - på baggrund af begrebets arkaiske klang, der pointerer dets specificitet og derved adskiller det fra andre begreber, men først og fremmest på baggrund af den historiske omstændighed, at udroermændene for en stor del selv har fundet det nødvendigt at afgrænse sig socialt fra andre sociale agenter i den færøske samfundsfomation i og med stiftelsen af særlige 'udroer'-organisationer.

En nærmere bestemmelse af udroerfiskeriet og -mændene må ud fra et marxistisk grundlag foretages ud fra produktionsprocessens elementer, produktionsforholdene (fortrinsvis: ejendomsforholdene og produktionsresultatets fordeling) i forening med arbejdsprocessen (1).

Ejendomsforholdene

Medens ejendomsforholdene til de åbne både under og efter afskaffelsen af de feudale forhold for den overvejende del er karakteriseret ved 'en-to-mandseje, er ejendomsforholdene til dæksfartøjerne ved skibsfiskeriets start karakteriseret ved selvejendom. Imidlertid bliver de fleste af dæksfartøjerne i det følgende årti ejendom hos større kapitalejere, der foruden investeringer i fiskeskibe, tillige er ejere af handelshuse, fiskeforarbejdningspladser og sågar fungerer som selvstændige banker, som finanskapital.

Imidlertid er der forskel mellem ejendomsforholdene til fiskebådenes/-skibenes størrelse, idet det fortrinsvis er de større dæksfartøjer, der er under kapitalistiske ejendomsforhold. Tabel 1 viser udviklingen i ejendomsforholdene til dæksfartøjer under 100 brt. for årene 1919, 1939, 1949, 1965, 1970. I absolutte og forholdstal angives hvor mange dæksfartøjer under 100 brt. var ejendom hos større kapital ejere og sammenslutninger af disse, samt kapitalejere, der kombinerede investeringer i dæksfartøjer med handelsvirksomhed.

TABEL 1

Brt/År	1919	Ialt	1939	Ialt	1949	Ialt	1965	Ialt	1970	Ialt
5-20	40	143	38	142	23	91	9	78	15	102
20-60	8	13	4	12	4	61	8	43	7	44
60-100	68	116	87	117	24	94	11	49	10	36
Ialt	116	272	129	271	51	246	28	170	32	182
%	43		48		21		16		18	

Kilde: Fiskeriårbogen.

Vi ser, at det gennemgående træk ved udviklingen har været de kapitalistiske ejendomsformers aftagende betydning. Det skal bemærkes, at udviklingen m.h.t. typen 60-100 brt. ikke skal ansues på samme grundlag, som typen 5-20 brt. vedrørende perioden 1919-ca. 1949, idet en del af disse udgjorde for hele denne periode en del af den egentlige skibsflåde. Det er først efter 1950'erne, da den færøske skibsflåde splittes op i to store dele, til fjernfiskeri og til fiskeri ved Færøerne, at typen 60-100 brt. bliver en del af den færøske flåde omkring Færøerne.

Det er derfor af særlig interesse at undersøge de faktiske ejendomsformer for bådtyperne under 100 brt. efter udskillelsen af bådtyperne er cementeret, i hhv. en gruppe omkring Færøerne og en til fjernfiskeri.

Tabel 2 viser ejendomsformerne inden for udroerflåden efter 1966:

TABEL 2 Ejendomsformer vedr. både 5-100 brt.: 1966, 1971, 1976, 1982.

1966	ab	%	1971	ab	%
1. Større virksomheder	41	29	1. Større virksomheder	23	12
2. Enkel pers m/fl. både	2	1	2. Enkel pers m/fl. både	4	2
3. Fl. om samme båd	24	17	3. Fl. om samme båd	42	22
4. Enkel pers. m/én båd	72	51	4. Enkel pers. m/én båd	87	45
5. Partsred. m/én båd	1	1	5. Partsred. m/én båd	3	2
6. A/s med én båd	2	1	6. A/s med én båd	33	17
Ialt	142	100	Ialt	192	100

1976	ab	%	1982	ab	%
1. Større virksomheder	14	6	1. Større virksomheder	11	4
2. Enkel pers. m/fl. både	4	2	2. Enkel pers m/fl. både	4	2
3. Fl. om samme båd	58	25	3. Fl. om samme båd	13	5
4. Enkel pers. m/én båd	128	55	4. Enkel pers m/én båd	170	64
5. Partsred. m/én båd	11	5	5. Partsred. m/én båd	42	16
6. A/s med én båd	18	8	6. A/s med én båd	26	10
Ialt	233	101	Ialt	266	101

Kilde: Almanakkin.

Vi ser således, at ejendomsform 4 fra at variere mellem 45-55% i perioden 1966-1976 kommer langt op over 60% i 1982. Ejendomsform 1 betydning formindskes støt gennem hele perioden 1966-1982, fra 29% til kun at udgøre 4% i 1982.

Som noget nyt kommer partsrederierne at udgøre 16% i 1982, hvorimod de kun udgør mindre en 5% årene forud. Sammen med aktieselskabsformen udgør partsrederierne 26% af udroerflåden i 1982. På trods af, at det kun drejer sig om partsrederier med én båd er det af interesse at kunne konstatere, hvorvidt det er regulere kapitalejere, der figurerer i denne form, eller under formen A/s. Jeg har derfor foretaget en nærmere undersøgelse af disse forhold. Tabel 3 viser den sociale klassifikation

TABEL 3 Juridiske ejendomsforhold 1982

Nr.	Brt.	Ej-d. form	Jur. ejere	Ejernes profession			
				1.	2.	3.	4. [†]
1	32	En p.	1	1			
2	24	En p.	1			1	
3	39	P-red.	2	1	1		
4	67	En p.	1	1			
5	21	En p.	1	1			
6	41	P-red.	2	1	1		
7	75	En p.	1	1			
8	61	A/s	6	1	2	3	
9	53	P-red.	3	3			
10	35	En p.	1	1			
11	37	En p.	1	1			
12	49	P-red.	4	1	2		1
13	55	To p.	2	1	1		
14	29	En p.	1	1			
15	47	To p.	2	1	1		
16	45	A/s	3	2	1		
17	93	A/s	3	3			
18	26	P-red.	3	2	1		
19	49	P-red.	4	4			
20	56	P-red.	4	2			2
21	33	To p.	2	1			1
22	43	P-red.	2	1	1		
23	89	Komm.	3	1	1	1	
24	41	P.-red	3	3			
Ialt 1140			56	24	21	7	4
%			100	43	37	13	7
G-snit. 48			2,3				
† 1. fiskere, arbejdere 2. skippere, maskinmestre, navigatører 3. købmænd, læger, lærere, funktionærer 4. kapitalister (fiskeforarbejdning)							
Kilde: Føroya Skipaskráseting. 09.12.1982 Samtlige sysler er repræsenterede.							

tion af de juridiske/formelle ejere af ud-roerflåden.

På baggrund af undersøgelser kan vi konkludere, at den overvældende del af ud-roerflåden er ejendom hos 'udroermænd', d.v.s. personer, der selv deltager i produktionen.

Ca. 80% af bådejerne er således at betragte som aktive 'udroermænd'.

Dette er et fundamentalt forhold, når det drejer sig om at bestemme fiskeri-småborgerskabet.

Det viser sig således, at hellere ikke under den 'nye' ejendomsform, som partsrederierne udgør, figurerer kapitalister i særlig grad, omend det nok er i den ejendomsform, de fleste af dem formentlig er at finde.

Det er således muligt at konkludere, at ud-

roerfiskeriet er kendetegnet ved helt andre ejendomsformer end skibsfiskeriet.

Imidlertid kræver en grundlæggende bestemmelse af fiskeri-småborgerskabets sociale stilling i den samfundsmæssige totalitet yderligere en undersøgelse af de reelle ejendomsforhold, d.v.s. småborgerskabets faktiske ejendom til produktionsmidlerne, dets økonomiske afhængighed el. gældsætning. På baggrund af det tilgængelige datamateriale er det imidlertid umuligt at klarlægge disse forhold i en sådan grad, at der vil kunne udledes noget repræsentativt for udviklingen og den faktiske situation i øjeblikket(2).

Vi indskrænker os derfor til et eksempel, d.v.s. driftsregnskabet hos en 'almindelig' udroerbåd, anno 1981:

TABEL 4. Driftsregnskab 1981.40 Brt.

Indtægt

Fangst	Kr. 643.997,65
Driftsstøtte	- 44.951,00
Afdrag støttelån	- 14.093,00
Ialt	<u>Kr. 703.041,65</u>

Udgifter

Fiskeparter og agning	Kr. 365.744,00
Agn	- 47.991,75
Olie	- 47.478,53
Fiskeredskaber	- 70.078,06
Administration	- 76.119,87
Renteudgifter	- 32.361,67
Havneafgift	- 2.796,40
Div.	- 5.984,00
Udg. ialt	- 648.554,28
Fortjeneste, afskrivning	- 54.487,37
	<u>Kr. 703.041,65</u>

Kilde: Hagdeildin

Renteudgifterne udgør i dette tilfælde ca. 5% af de totale udgifter.

Den formelle ejendomsret er dog en reel ejendomsret i den udstrækning de formelle ejere er i stand til at overholde deres økonomiske forpligtelser.

Problematikken omkring ejendomsforholdene er dog ikke omend fundamental tilstrækkeligt til at konstatere småborgerskabets tilstedeværelse. Det er også nødvendigt at bestemme et andet aspekt ved

produktionsforholdene, nemlig forholdene omkring fordelingen af produktionsresultatet.

Produktionen kan nemlig foregå under mere eller mindre kapitalistiske/småborgerlige forhold på trods af ejendomsformen. Imidlertid er det netop også på dette punkt, at udroerfiskeriet adskiller sig fra skibsfiskeriet.

Som det fremgår af tabel 4 opretholder udroerfiskeriet den traditionelle ligelige fordeling af produktionsresultatet mellem båden og mandskabet, og for en del af agnerne. Skibsfiskeriet har siden 1911 været baseret på en to-side overenskomst, der nøje foreskrev de sociale agents forpligtelser og rettigheder. De sociale agenter har inden for skibsfiskeriet således stået over for hinanden som to ulige parter, hvor de kun var knyttet sammen gennem kontrakten. Vi kan allerede på dette sted konstatere på baggrund af materialet, der danner baggrunden for tabel 3, at de familiære forhold også spiller en forholdsvis stor rolle inden for udroerfiskeriet, hvilket, som antydnet, ikke er tilfældet inden for skibsfiskeriet (3).

Fordelingen af produktionsresultatet inden for udroerfiskeriet har forandret sig i takt med den historiske udvikling af ejendomsformerne, hvis udvikling har stået i nøje forbindelse med den tekniske udvikling(4). Man kan således skelne mellem fire ejendomsformer inden for udroerfiskeriet:

1) Fremmed el. enkelmandseje af båd, selveje af redskaber; perioden frem til ca. 1905. 2) Fremmedeje af båd og redskaber; fra ca. 1905. 3) Kollektiv ejerskab til båd, selveje af redskaber; fra ca. 1905. 4) Selveje af båd og redskaber; siden 1950'erne; og så at sige den eneste form fra den første halvdel af 1960'erne. I perioden op til 1960'erne sameksisterer disse former.

I forlængelse heraf er den omstændighed ved udroerfiskeriet betegnende, at den ligelige udbyttedeling i 1945, d.v.s. i udroerfiskeriets 'kapitalistiske periode' (hvor ejendomsform 1 og 2 sameksisterede), blev nedfældet i kontraktform efter krav fra Klaksvíkar Útróðrarfelag, der blev oprettet samme år.

Disse omstændigheder ved udroerfiskeriets udbyttedeling har den

konsekvens, at bådejernes indkomst undertiden kan komme til at ligge under indkomsten hos den 'fremmede' arbejdskraft, idet bådejeren ikke, som tilfældet er med den ejendomsløse udroermand, er uden forpligtelser - 'fuglefri' - mellem de enkelte ture. Bådejeren står ene og alene som ansvarshavende over for afdragene på lån, indkøb af redskaber, og vedligeholdelse af redskaber og båd. Det er kun agnforbruget og proviant, der fratrækkes den udelte del af bruttofangsten (5).

Udviklingen i produktionsforholdene er ikke forløbet uden tilknytning til arbejdsprocessen. I denne forbindelse er det af særlig interesse at konstatere udviklingen inden for de sidste år, idet den giver nogle perspektiver, der har betydning bl.a. m h t fiskerismåborgerskabets overlevelsesmuligheder i den aktuelle konjunktur.

Arbejdsprocessen varierer meget inden for udroerfiskeriet i forhold til bådenes størrelser, men ikke mindre i forhold til brugen af fangstredskaber:

Fiskeriet med åbne både, d.v.s. linefiskeri, kræver kun én mand, medens de mindre dæksfartøjer, 5-20 Brt. almindeligvis kræver to mand. Imidlertid kan det konstateres, at en del af de mindre dæksfartøjer inden for de seneste år kun har haft én mand ombord (6). Større linebåde, 60-100 Brt. kræver almindeligvis tre mand ombord og to-tre på land. Antallet af mandskab til snellefiskeri varierer stærk i forhold til båd-størrelsen, der betinger antallet af sneller. Det sædvanlige har været én mand for hver snelle, men imidlertid kan det konstateres, at udviklingen går i retning af én mand og to sneller(7). Garnbådene kræver gennemgående forholdsvis stort antal af mænd ombord, det sædvanlige er 8-12 mand. Trawlfiskeriet kræver ganske få mand, og ingen på land. Hertil skal tilføjes, at man regner det almindelige antal fiske-ture for udroerbådene pr. år for at variere mellem 110-150 dage på ca. 20 timer hver, d.v.s. på årsbasis ca. 2.600 timer (8). Således udgør udroerhvervet klart en helårsbeskæftigelse. Vi kan m h t arbejdsprocessen inden for udroerfiskeriet allerede på dette punkt konkludere, at det kun er fiskeriet med line og snelle, der er i stand til at indskrænke arbejdsstyrken.

Det er nu på sin plads at foretage en konkluderende betragtning m.h.t. forholdet inden for det småborgerlige fiskeri:

Til forskel fra den ejendomsløse proletar som lønmodtager er det ejendomsløse mandskab delvis fritaget for arbejdstagerens bestandige kontrollerende opsyn med arbejdskraftens anvendelse under arbejdsprocessen (eller retter: produktionstiden), idet deres udbytte - ligesom 'arbejdstagerens' - afhænger af det kollektive arbejde. D.v.s. at fiskeri-småborgerskabets produktion kræver en koordinering i form af fællesskab, der betinger udbyttet for samtlige deltagere i produktionsprocessen, både bådejer og ejendomsløst mandskab. Både med kun én mand står selvfølgelig uden for dette fællesskab.

Dette sidste forhold er tillige tilfældet - omend på et fundamentalt andet grundlag - med agnerne. Agnerne udgør et betydningsfuldt element i den umiddelbare arbejdsproces, men står dog uden for arbejdsfællesskabet i den udstrækning de bliver aflønnet som almindelige arbejdere, timeløn el. akkord. Deres arbejdskraft udgør henimod 10% af den samlede bruttofortjeneste og er således en forholdsvis stor udgift, på linie med udgifterne til fiskeredskaber og agn(9). Det er klart, at det kun er inden for linefiskeriet, at agnerne kan opstå som et problem, d.v.s. som et element i den umiddelbare arbejdsproces, der kræver kontrollerende opsyn.

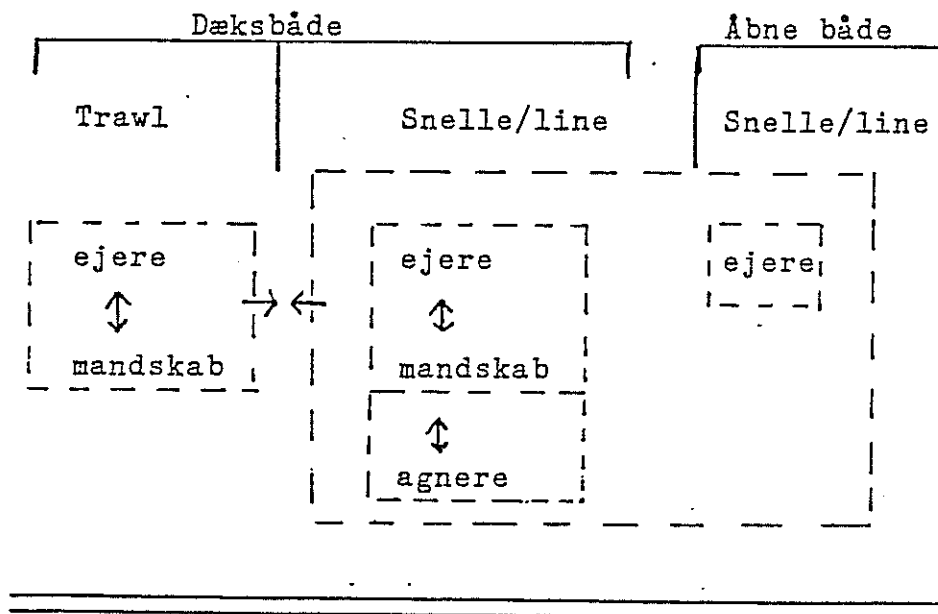
Sammenfattende om produktionsprocessen inden for udroerfiskeriet, betragtet som en enhed, kan således konkluderes, at det er stærkt præget af småborgerlige forhold, både m.h.t. ejendomsforholdene, fordelingen af produktionsresultatet og arbejdsprocessen.

I forbindelse med spørgsmålet om småborgerskabets overlevelsesmuligheder skal kort tilføjes, at forholdene inden for arbejdsprocessen vedr. en del af udroerbådene tillader en intensivering af arbejdet (d.v.s. en forøgelse af den relative merværdiprocess), men en egentlig forlængelse af arbejdsdagen (d.v.s. en forøgelse af den absolutte merværdiprocess) må betragtes som umulig. Udsigterne for overlevelse i form af

en anden 'strategi', nemlig gennem erhvervskombination må betragtes som meget begrænsede i den aktuelle konjunktur (10).

Imidlertid kan vi nu - på baggrund af en del af elementerne vedr. produktionsprocessen inden for fiskeri-småborgerskabets produktion - opstille de interne modsætningsforhold i det småborgerlige fiskeri, hvilket er illustreret i fig. 8.

FIG. 8.- Interne modsætningsforhold i udroer-fiskeriet

Det er klart, at udroerfiskeriets produktionsbetingelser endvidere bestemmes af flere andre forhold, end dem, der er blevet diskuteret foroven. Af disse udgør forholdet til filetfabrikkerne én. Andetsteds er der blevet redegjort for filetfabrikkerens betydning i forhold til fastsættelsen af indhandlingsprisen (11). Indhandlingsprisen bestemtes før gennem en stiltiende aftale mellem udroermændene og fiskekøberne, men myndighederne har imidlertid intervenseret i dette forhold, specielt i 1964, 1969 og 1975.

For fiskeri-småborgerskabet har filetfabrikkerne tillige betydning som indhandlingssteder, der har interesse i at modtage fangsterne og at udvise en vis service i forbindelse med div. forhold, der er af betydning for udroerfiskeriet, fortrinsvis agnings- og redskabsrum. Nogen egentlig aftale mellem filetfabrikkerne og udroermændene om at fangsten skal indhandles på de respektive fabrikker findes ikke, men på grund af overkapaciteten i filetproduktionen foregår der en vis konkurrence mellem fabrikkerne om at være i stand til at udvise en god service. På den anden side er fabrikkerne samtidig også i stand til at udnytte disse forhold imod krav fra udroermændene.

Imidlertid kan der i den aktuelle konjunktur registreres en udvikling, der går i en modsat retning end den foroven diskuterede. På grundlag af de forskydninger, der har fundet sted m h t borgerskabets akkumulationsbetingelser kan der registreres en tendens, der går i retning af forværring af udroermændenes indhandlingsbetingelser. Som følge af 'symbiosen': tarwlere-fiskefabrikker, går tendensen i retning af, at filetfabrikkerne i større og større grad instiller sit produktionsapparat til indhandling og forarbejdning af større fangstmængder end udroerbådene er i stand til at præstere (12). Indhandling samt forarbejdning af mindre mængder fra en udroerbåd kan således komme til at udgøre en direkte udgift for disse fabrikker.

M.h.t. de dele af udroermændenes produktionsbetingelser, der

i overvejende grad bestemmes af myndighederne udgør prisfastsættelsessystemet, tilladelse til fiskeri, kvalitetskontrolsystemet og loven om mindstefortjenesten de væsentligste.

Prisfastsættelsessystemet er mere indgående behandlet andetsteds (13). og skal derfor ikke diskuteres nærmere her. M.h.t. fiskeritilladelserne har myndighederne favoriseret trawlfiskeriet i overensstemmelse med fiskeri-kapitalens interesser. En stigende import af trawlere, der specielt er bygget til fiskeri inden for den færøske fiskerigrænse på 200 sømil fortsætter på trods af den nedfiskning, der har kunnet konstateres m.h.t.

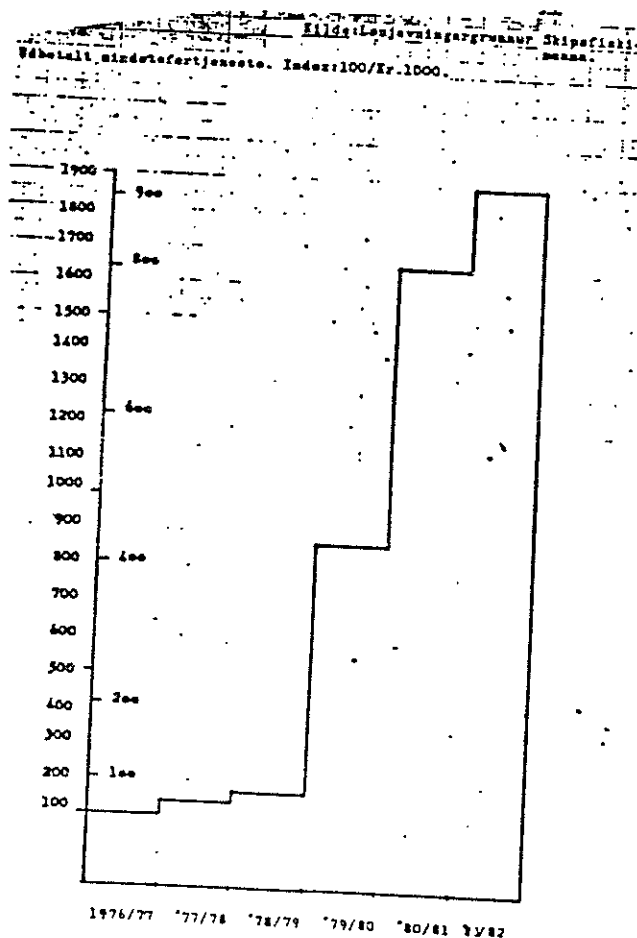
'udroerfisk'. Som før anført har myndighederne tillige givet tilladelse til et begrænset antal udroerbåde til trawlfiskeri inden for 12 sømil.

Iflg. kvalitetskontrolsystemet skal kvaliteten på råfisken, der indhandles af udroermænd, bestemmes ved selve kajkanten. Dette system skulle sikre, at udroermændene fik den indhandlingspris for fisken der stod i forhold til den kvalitet, de faktisk har sejlet fisken i havn i. Imidlertid har Fiskesalgsorganisationen forsøgt at intervenere i dette forhold, idet den har oprettet egne kvalitetskontrollører på filetfabrikkerne, der bl.a. forsøger at bestemme kvaliteten, og dermed prisen, efter at fisken er blevet transporteret fra kajkanten ind i fabrikken (14). Denne intervention er delvis blevet forhindret af udroermændenes lokalorganisationer, samt af M.Ū., omend myndighederne har udvist en stiltigende accept af disse foranstaltninger.

Imidlertid er det Fiskesalgsorganisationen, der først og fremmest sætter kravene til kvaliteten af fiskeprodukterne som betingelse for salg af disse på verdensmarkedet. Men disse krav går dog ikke hårdt ud over udroermændene, idet deres fisk - så at sige pr. definition - altid er den bedste fisk, d.v.s. med den bedste kvalitet. Spørgsmålet vedr. kvaliteten er således specielt et spørgsmål, der behandles mellem Fiskesalgsorganisationen og skibe under Trawlforeningens regi. Denne 'vertikale integration' har således ikke haft direkte strukturerende indflydelse på arbejdsprocessen inden for udroerfiskeriet.

Imidlertid har den haft væsentlig betydning i forbindelse med den produktudvikling, der bliver foranstaltet af - ikke blot af Fiskesalgsorganisationen - men tillige af myndighederne. En del af sundhedsforskningens kapacitet er blevet indstillet til udvikling af projekter i forbindelse med fiskeriet af blåhvilling, medens projekter, der kunne (kan) komme til at have væsentlig betydning for udroerfiskeriet nærmest blokeres(15). . Det drejer sig om projekter, der skulle kunne muliggøre, at udroerfiskeriet beholdt sin kvalitet på trods af ture af længere varighed. 'Udroerfiskeriet's kvalitet under de gældende forhold beror i væsentlig grad på den omstændighed, at udroermændene indhandler den før den er mere end et døgn gammel. Udviklingen af forovenævnte projekt ville således

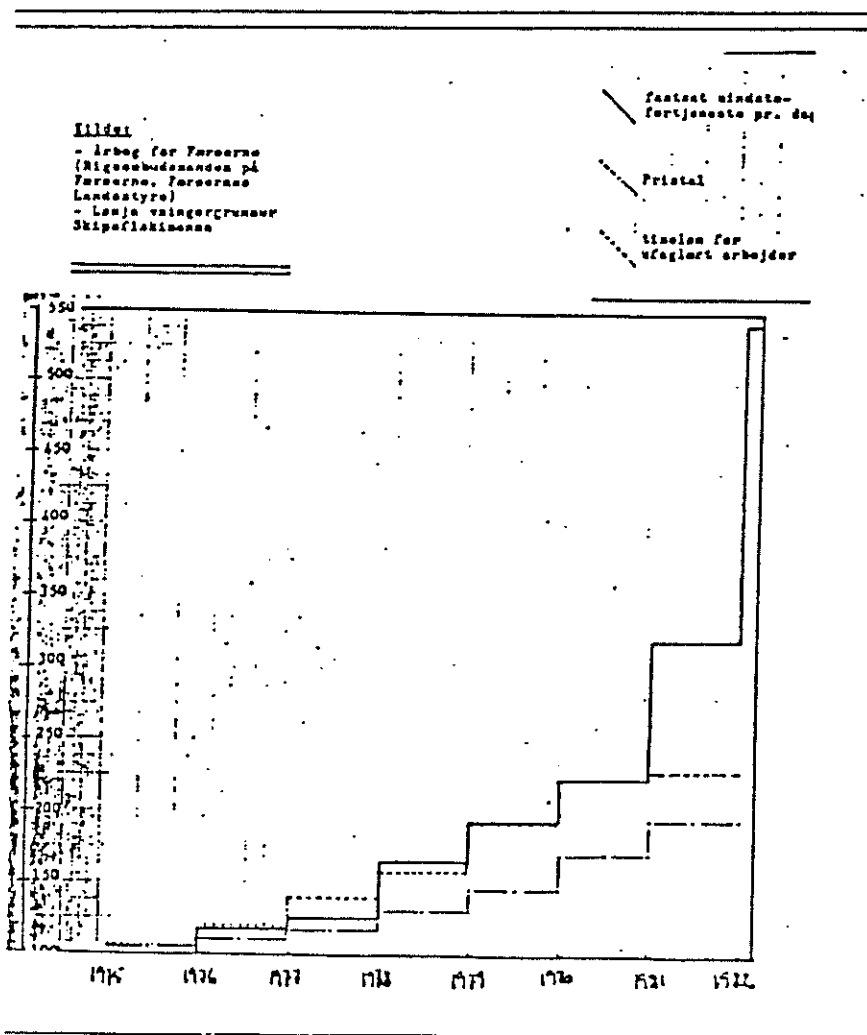
FIG.9. Ialt udbetalt mindstefortjenste.

medføre, at udroermændenes konkurrencebetingelser i forhold til det kapitalistiske fiskeri forbedredes betydeligt. Deres kampbetingelser ville ligeledes få en anden dimension, idet de ikke i samme omfang som nu ville være afhængige af en så hurtigt indhandling, men kunne fortsætte fiskeriet samtidig som de boykottede fabrikkerne (16).

Fig. 9-13 viser udviklingen vedr. udroermændenes mindtsefor-

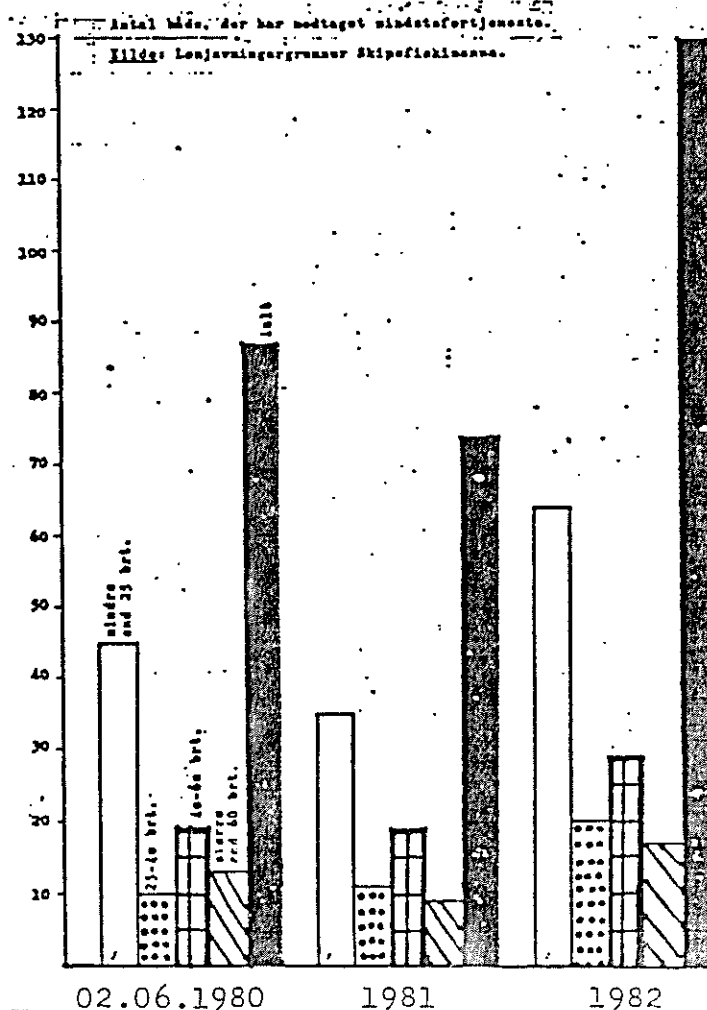
FIG. 10.-Udviklingen i mindstefortjenesten i forhold til udviklingen i pristallet samt timeløn for ufaglært arbejder

tjeneste, som de fik tilkæmpet sig i 1975. Omend der fra myndighedernes side var en del betænkeligheder ved ordningens oprettelse, har myndighederne ikke haft større betænkeligheder ved at forhøje udgifterne til mindstefortjenesten i den tid, der er gået siden. Således er ordningen i 1983 blevet udvidet, således at den nu tillige omfatter åbne udroerbåde (17).

Omend udroermændenes aktioner i 1975 formentlig endnu står klar i myndighedernes bevidsthed og således må indtages som forklaringsfaktor m.h.t. myndighedernes standpunkt i forhold til mindstefortjenesten, bør en anden faktor tillige indtages som havende betydelig forklaringsværdi, idet den vedrører hele fiskeriproduktionen, nem-

FIG. 11

lig fiskefabrikkernes råvareforsyningsproblem. Et problem, der trænger sig mere og mere på (18).

At myndighederne uden større betænkeligheder har forhøjet mindstefortjenesten markant, specielt siden 1979, bør således tillige anskues ud fra den omstændighed, at fiskefabrikkerne endnu har behov for en udroerflåde, der kan bevares intakt i ugunstige fiskeriforhold, men som kan sættes ind, da betingelserne herfor tillader det og fiskefabrikkerne har behov derfor (19).

Udviklingen i udbetalt mindstefortjeneste ialt er illustreret i fig. 9. Fig. 10 illustrerer udviklingen i fastsatte mindstefortjeneste pr. dag set i forhold til udviklingen i pristallet og udviklingen i timelønnen for ufaglærte arbejdere. I perioden 1981-82 kan der konstateres en markant vægst i udroermændenes realløn, samt en 'favorisering' af dem i forhold til ufaglærte arbejdere.

FIG. 12.

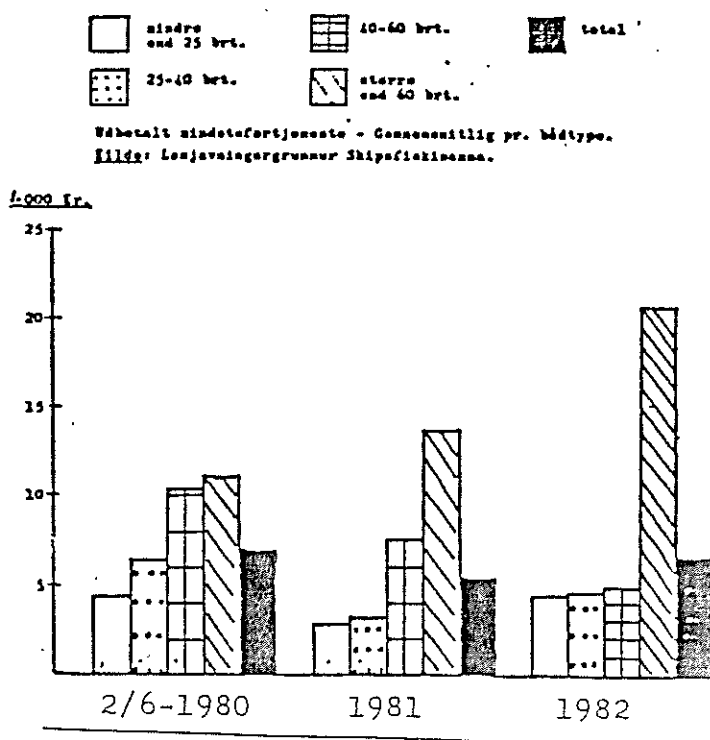
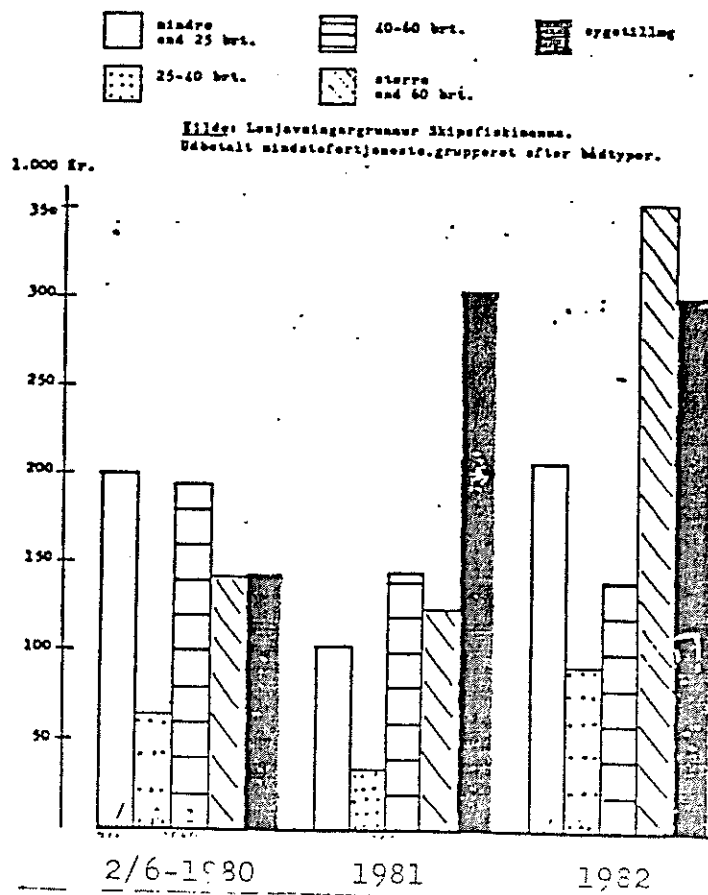

Fig. 11 viser antallet af både, der har modtaget mindstefortjeneste i årene 2/6-1980, 1981, 1982. Her fremgår det klart, at det er et stadig større antal både, der har behov for ordningen, samt at det specielt er flest antal både af typen 5-20 Brt., der benytter sig af ordningen. Imidlertid viser fig. 12, at det i særlig grad er typen 60-100 Brt., der i gennemsnit får udbetalt den højeste mindstefortjeneste. Denne omstændighed kan forklares derved, at det er de større både, der har flest antal mandskab. Fig. 13 viser imidlertid, at det er typen 60-100 Brt. der i absolutte tal har fået udbetalt mest mindstefortjeneste fra myndighederne, og at typen 25-40 Brt., specielt, men også typen 40-60, de sidste år ikke har modtaget så megen støtte. Disse forhold kan forklares ved, at typen 20-60 Brt. er mere fleksibel i sit fiskeri end typerne 5-25 Brt. og 60-100 Brt. (20).

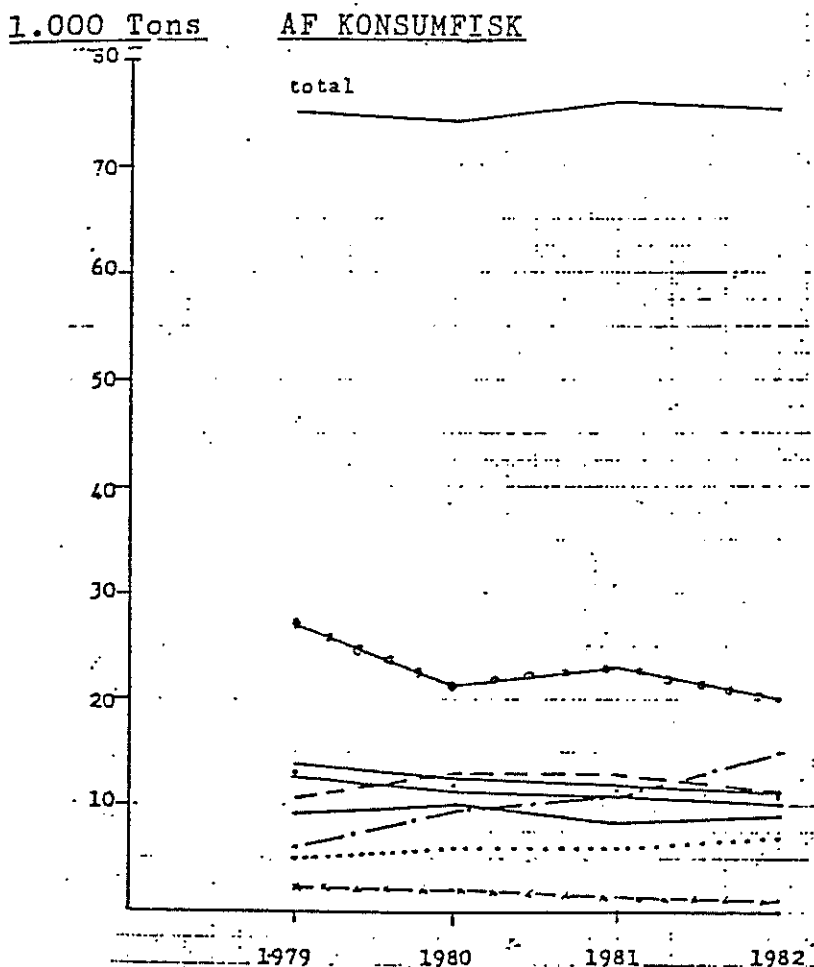
FIG. 13.

Udroerbåde, udroerfisk og udroerøkonomi

En væsentlig del af problematikken omkring småborgerskabets 'deklassering' vedrører dets 'økonomi', d.v.s. i hvilken udstrækning den kapitalistiske udvikling i produktionen får indflydelse på småborgerskabets produktionsbetingelser, inkluderet forholdene i den småborgerlige produktionsproces.

FIG 1 - FANGST

Kilde: Hageildin

trawlere inkl. fiskeri ved Island

trawlere over 1.000 HK

trawlere 700-999 HK

trawlere 400-699 HK

trawlere mindre end 400 HK

stållineskibe på isfiskefangst

udroerbåde 5-100 brc

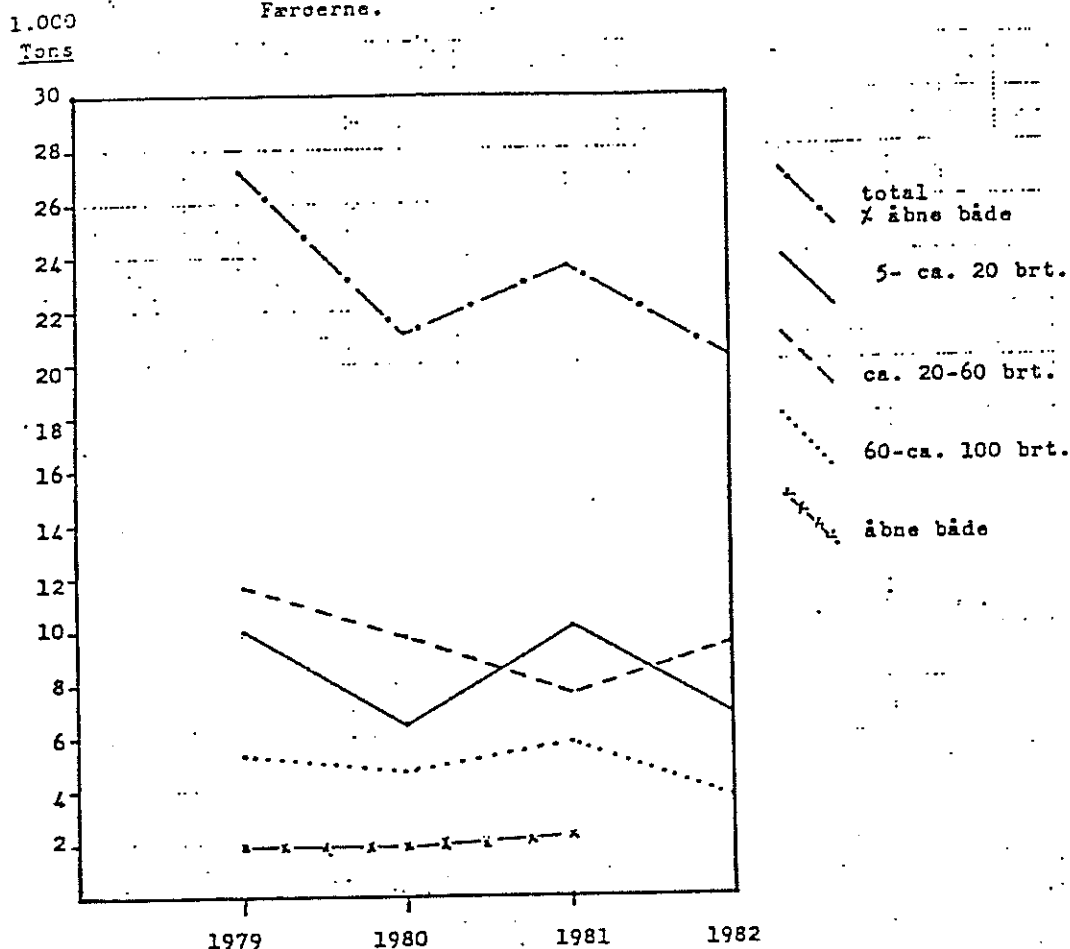
Man får et tydeligt billede af udroerfiskeriets beklemte situation, når fig. 1 - der viser udviklingen i fordelingen af konsumfiskefangsten inden for fiskerigrænsen for samtlige færøske fiskefartøjer - sammenholdes med fig. 1 (s. 169), der viser udviklingen i antallet af udroerbåde: Den totale mængde udroerfisk er faldet betydeligt på trods af det voksende antal udroerbåde.

Ud fra fig. 1 kan vi konkludere, at det specielt er de moderne trawlere, der truer udroermændenes eksistensgrundlag. Disse trawlere fisker alle i området mellem 12 og 200 sømil fiskerigrænsen. Enkelte af trawlerne såvel som af udroerbådene har haft ret til at fiske en begrænset mængde ved Island.

Det er tydeligt, at det er den markante vægts i fangstmændene hos trawlere over 1.000 HK, der udgør den største trussel imod udroerfiskeriet. Disse trawleres fangstmængde udgjorde i 1979 ca. 42% af

FIG. 2. Udøerflådens indbyrdes forhold m.h.t. 'udøer'fangst

Kilde: Hædeildin (Færøernes Statistikkontor); Årbog for Færøerne.

udøerfiskeriets samlede fangstmængde, hvorimod de i 1982 udgjorde ca. 75%.

Fig. 2 viser udøerflådens samlede fangstmængde, samt denne fordeling mellem de 4 typer udøerbåde, det har vist sig formålstjenligt at klassificere udøerflåden efter (21).

- 1) De åbne både fisker fortrinsvis nær kysten med snøre, snelle, line;
- 2) Typen 5-20 Brt. anvender fortrinsvis lineredskeber, og fisker fortrinsvis inden for 12 sømil.
- 3) Et begrænset antal inden for typen 20-60 Brt. har mulighed for trawl-fiskeri inden for 12 sømil. Den aktuelle grænse er 55 Brt. Den har også mulighed for begrænset fiskeri ved Island.
- 4) Typen 60-100 Brt. har mulighed for trawl-fiskeri uden for 12 sømil, samt at foretage længere ture.

Fig. 2 viser et markant fald i udøerflådens totale fangstmængde i perioden 1979-82; endvidere, at det udelukkende er de åbne både, der har været i stand til at opretholde en stabil fangstmængde. Imidlertid markerer typen 20-60 Brt. sig for en markant vægst fra 1981-82, omend der er sket et klart fald for hele perioden 1979-82.

FIG. 3

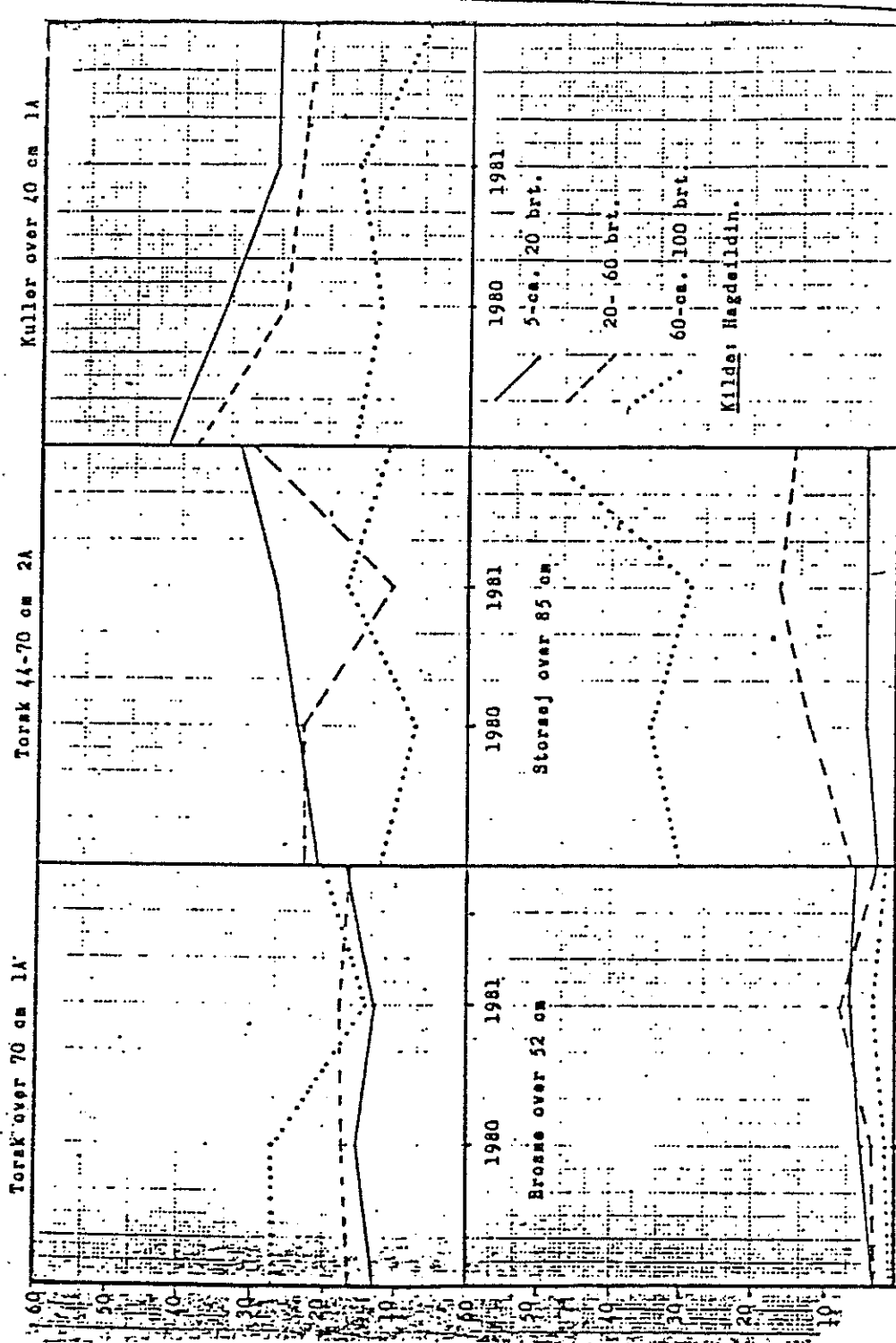

Fig. 3 viser ud-roerflådens indbyrdes forhold m.h.t. fangsten af de vigtigste fiskearter.

Figuren viser, at der er væsentlige forskelle mellem de tre typer ud-roerbåde i forhold til hvilke slags fisk, de fanger.

Mest markant er forskellen i forhold til storsej-fangsten. Her er det specielt typen 60-100 brt., der gør sig gældende, hvorimod typen 5-20 brt. specielt er torske og kuller-fangere.

Typen 20-60 brt. udgør en mellem type; den viser sig at være i stand til at kombinere fiskeriet

mellem de fem forskellige slags fisk.

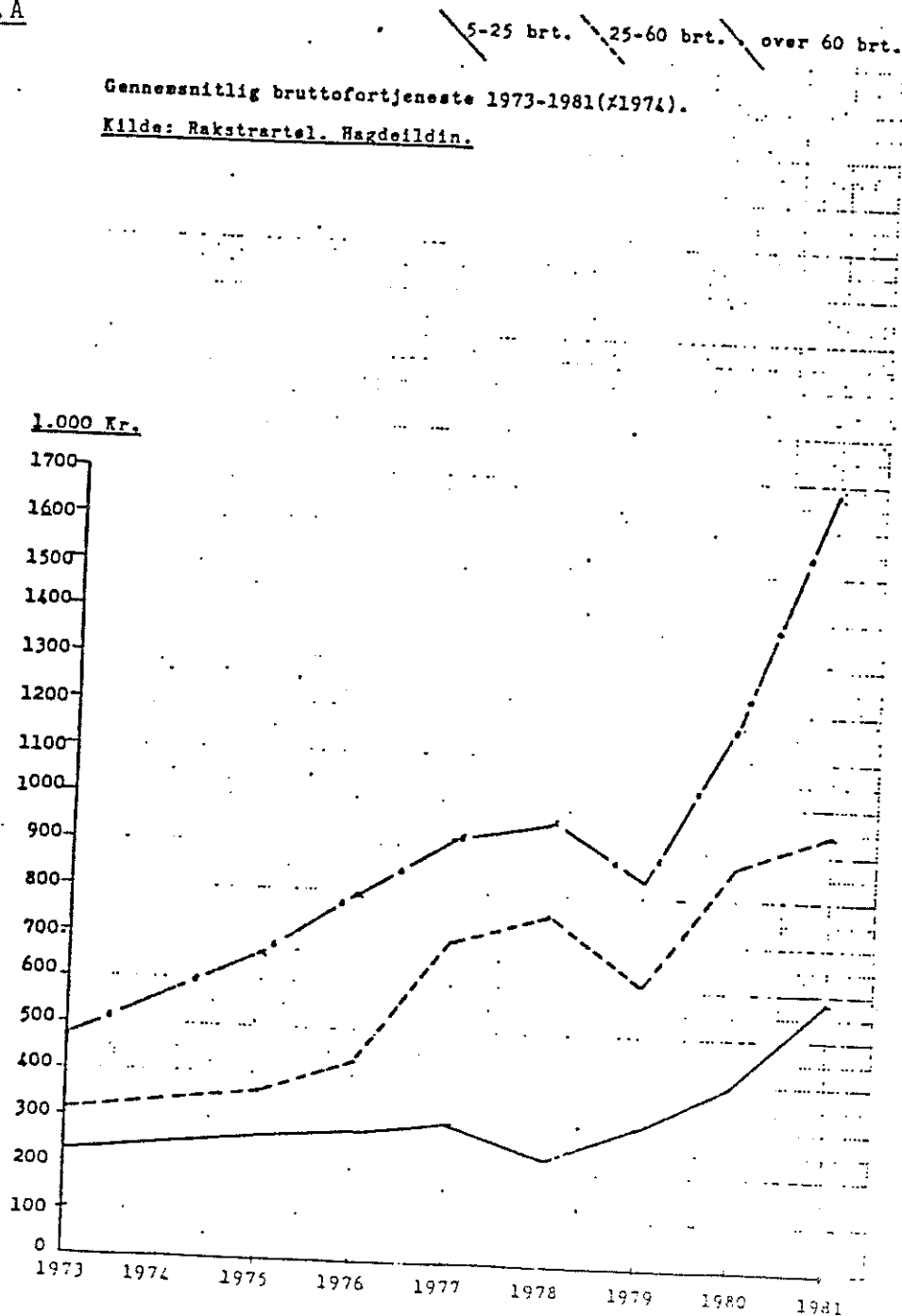
Det er af væsentlig betydning at påpege disse forhold, idet de udgør et potentielt grundlag for fraktionsdannelser inden for fiskeri-småborgerskabet, eller m.a.o.: det materielle grundlag for fiskeri-småborgerskabets indbyrdes konkurrenceforhold. Hertil kommer, at disse forhold åbner op for et evt. allianceforhold mellem en del af fiskeri-småborgerskabet og de dele af borgerskabets fraktioner, der specielt har interesse i trawl-fiskeriet.

'Udروerøkonomi'

Det er nu af interesse at undersøge i hvilket omfang forholdene vedrørende fangsten og dens indbyrdes fordeling mellem de forskellige typer udروerbåde har påvirket udروermændenes 'økonomiske' forhold;

På trods af den formindskede andel af den samlede mængde konsumfisk, viser undersøgelsen af udروerbådernes/-mændenes

Fig. 4,A

økonomiske situation (fig.: 4,A og B; 5,A og B; 6,A og B; 7,A og B), at deres bruttofortjeneste (med undtagelse af typen 5-20 brt. i 1978 og typerne 20-60/60-100 brt. i 1979, og med forbehold for samtlige vedr. 1974) er vokset væsentligt siden 1973 og med en klar tendens til fortsat vækst (4,A og B). Væksten er dog størst i typen 60-100 brt.

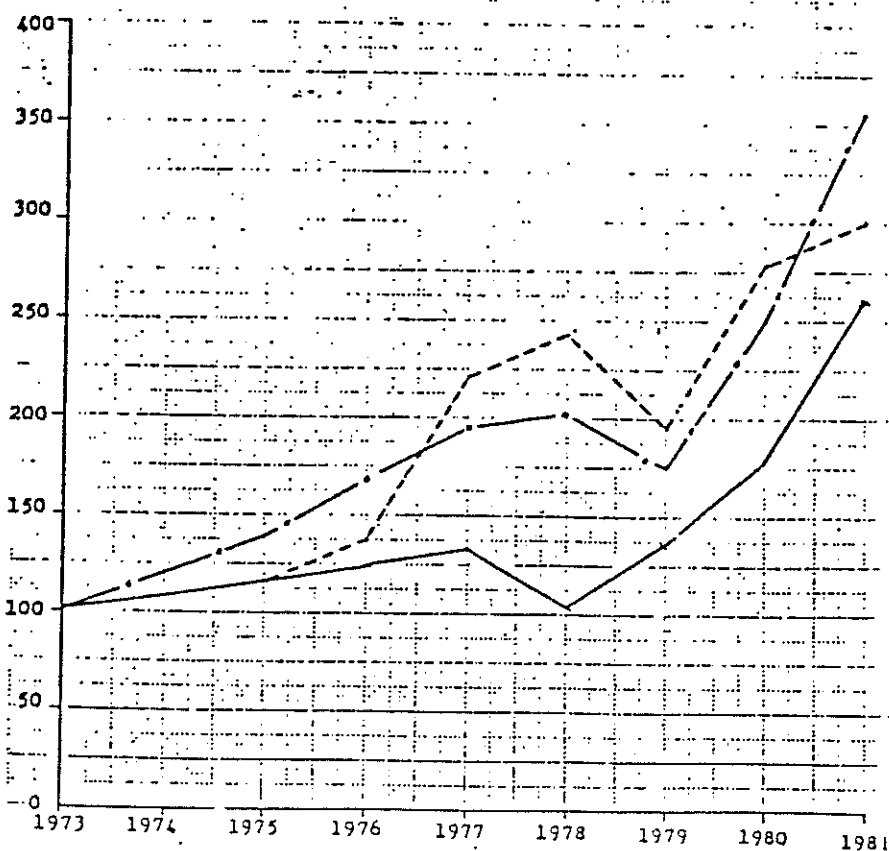
FIG. 4. B

5-25 brt. 25-60 brt. over 60 brt.

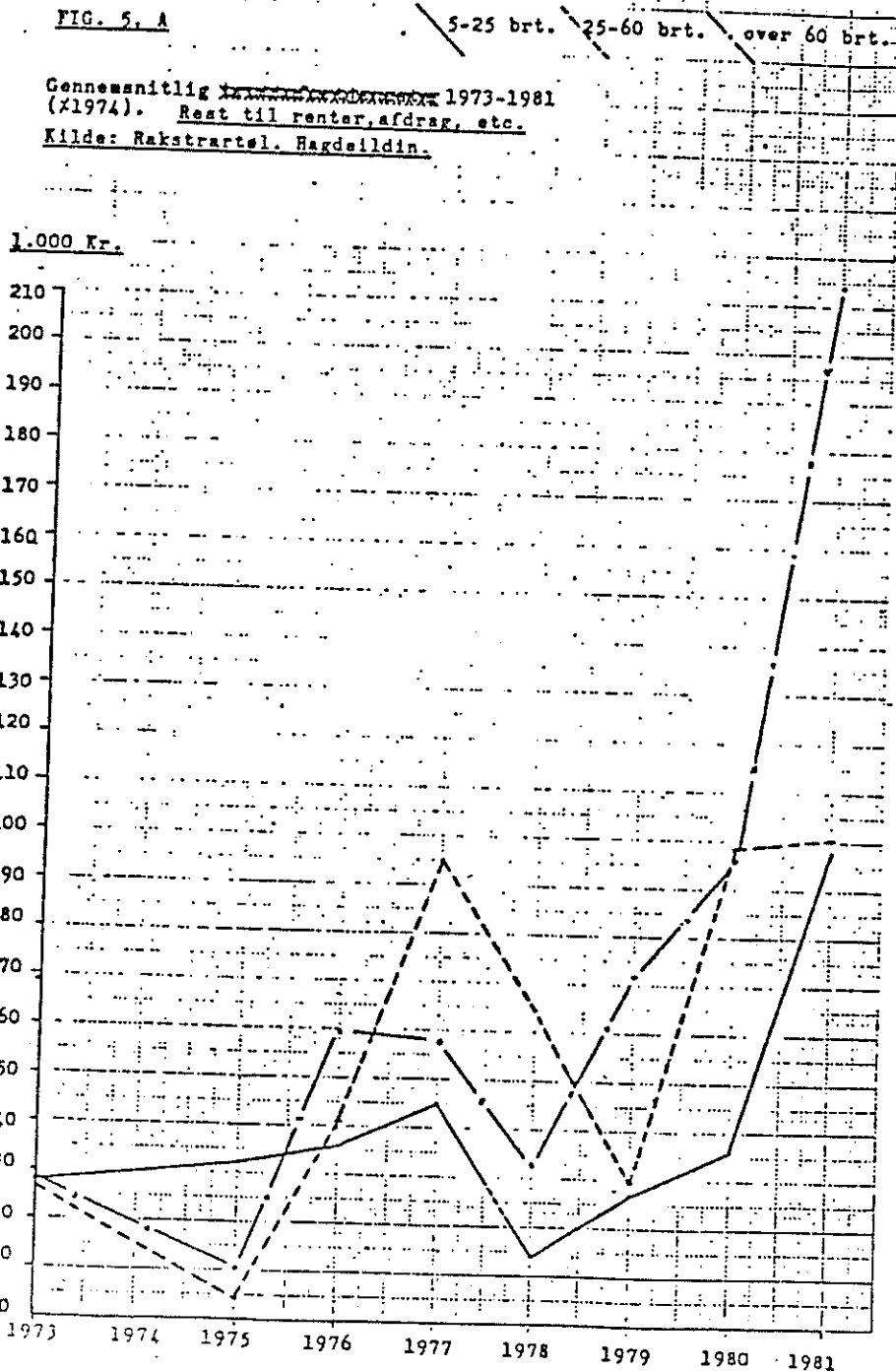
Gennemsnitlig bruttofortjeneste
1973-1981 (1974).

Index 1973: 100.

Kilde: Rakstrætel. Hædeildin.

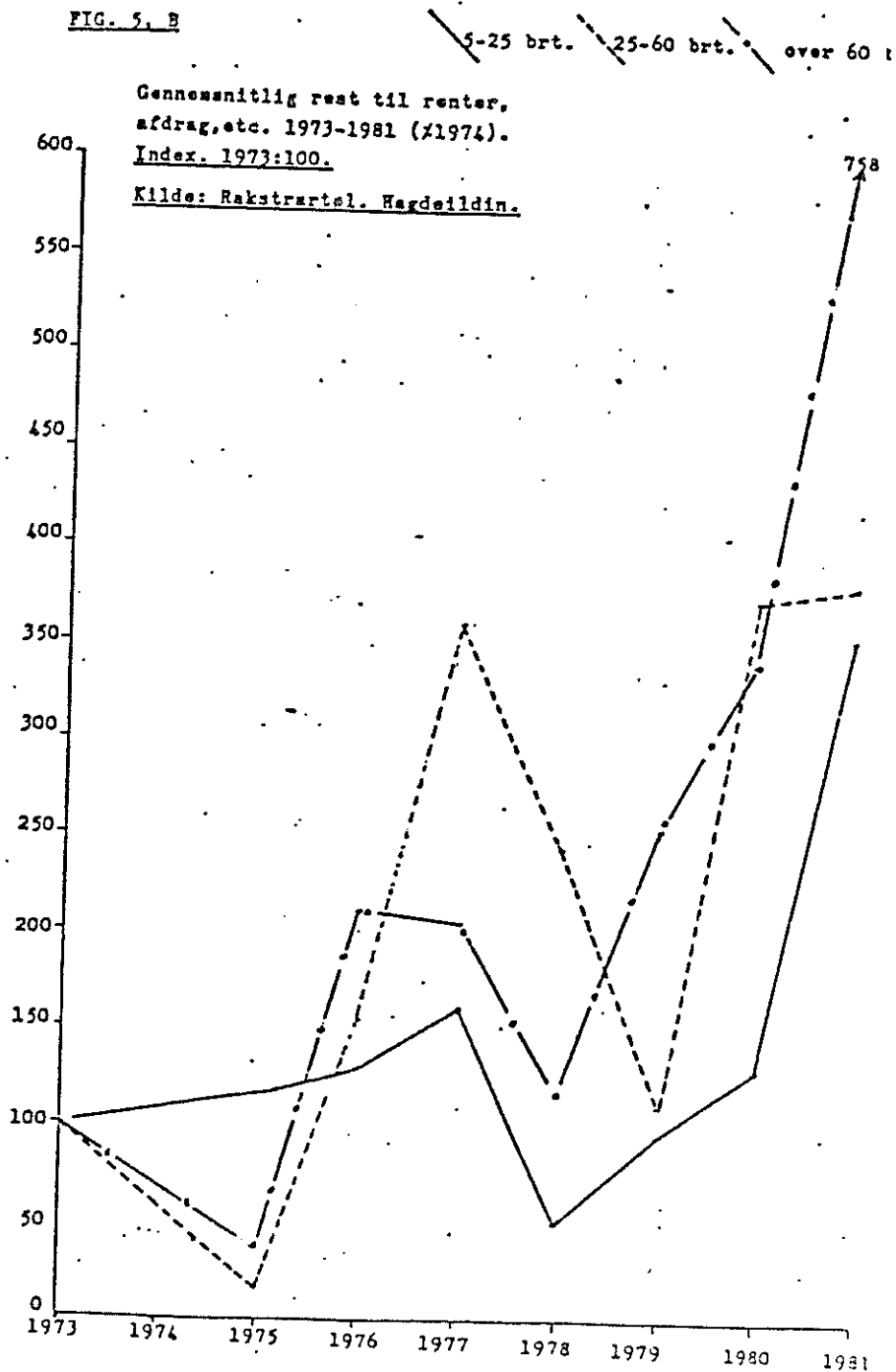

Præcis det samme forhold kan konstateres m.h.t. bådtypernes 'rest til renter, afdrag, etc.', omend det i perioden 1973-81 kan konstateres ret så voldsomme svingninger, specielt i perioden 1973-76, samt 1976-79. Efter 1979 kan der konstateres en ret så kraftig fremgang, fortrinsvis m.h.t. til typen

60-100 brt.(5, A og B).

M.h.t. til trawl-bådene kan den samme fremgang konstateres for samtlige udroerbåde, omend det specielt her er typen 25-40 brt., der kan notere sig den største fremgang m.h.t.

bruttofortjenesten (6, A og B). M.h.t. forholdene omkring 'rest til renter, afdrag, etc.' er det specielt typen 5-25 brt., der haft den største forholdsmæssige fremskudning.

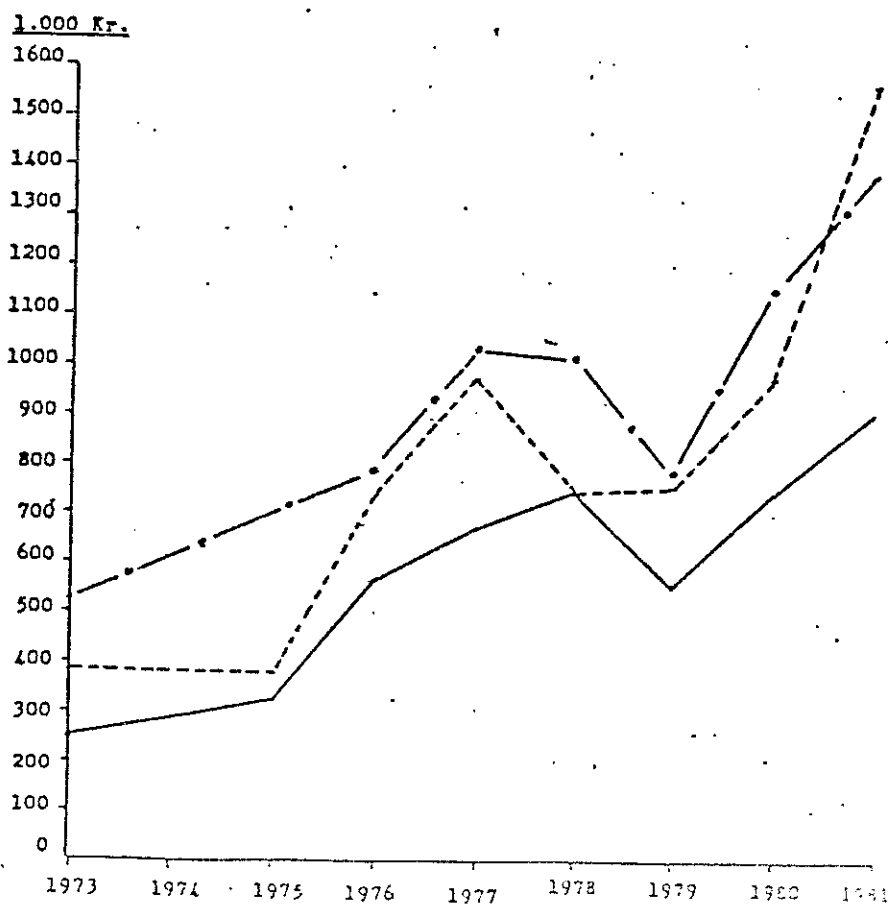
Videre kan man på baggrund af undersøgelsen konkludere, at

Fiskeri m/traul. / 5-25 brt. / 25-40 brt. / over 40 brt.

Gennemsnitlig bruttofortjeneste 1973-1981
(1974; samt 1975 over 40 brt.).

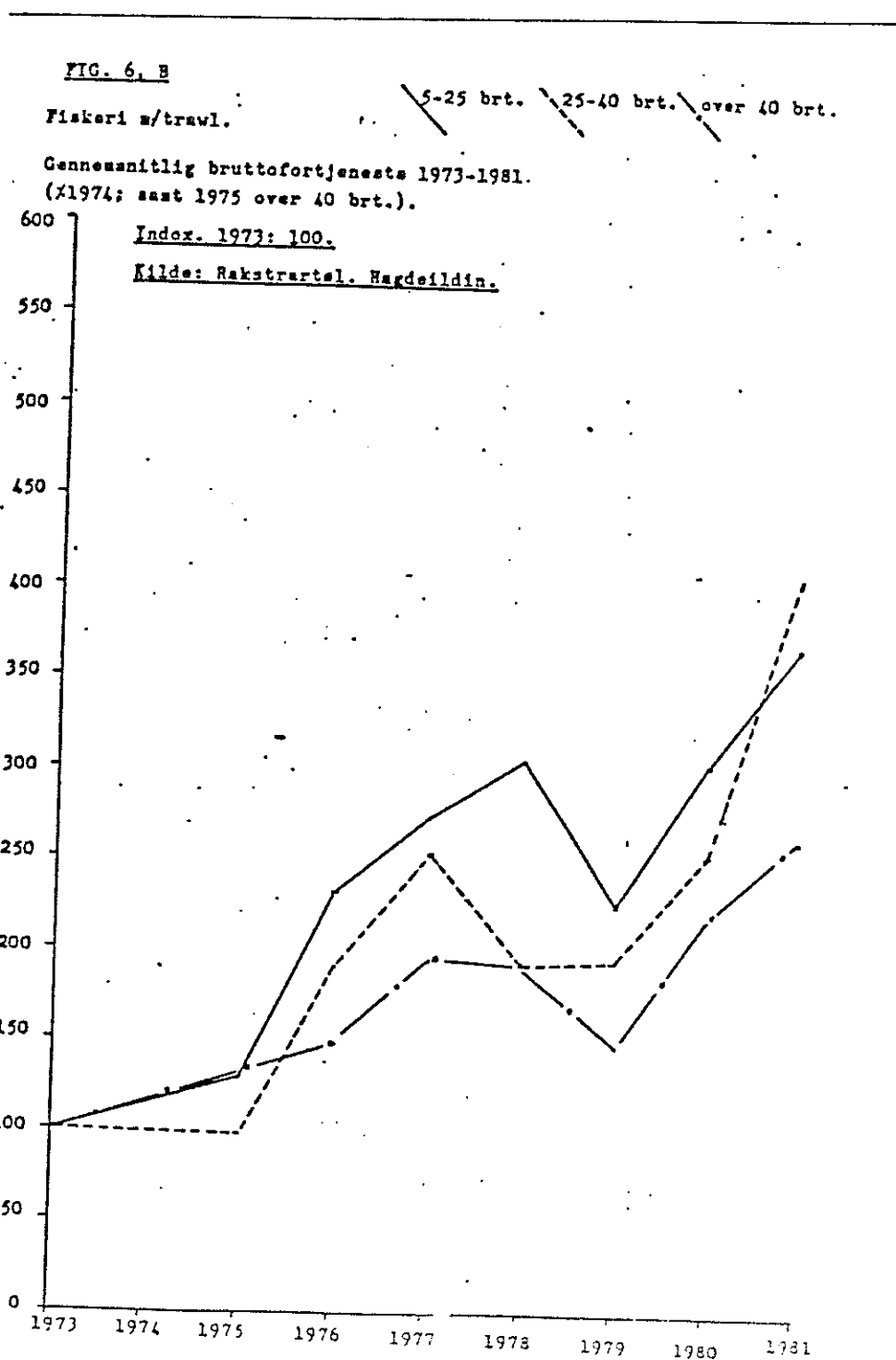
Kilde: Rakstrætel. Hægeildin.

FIG. 6, A

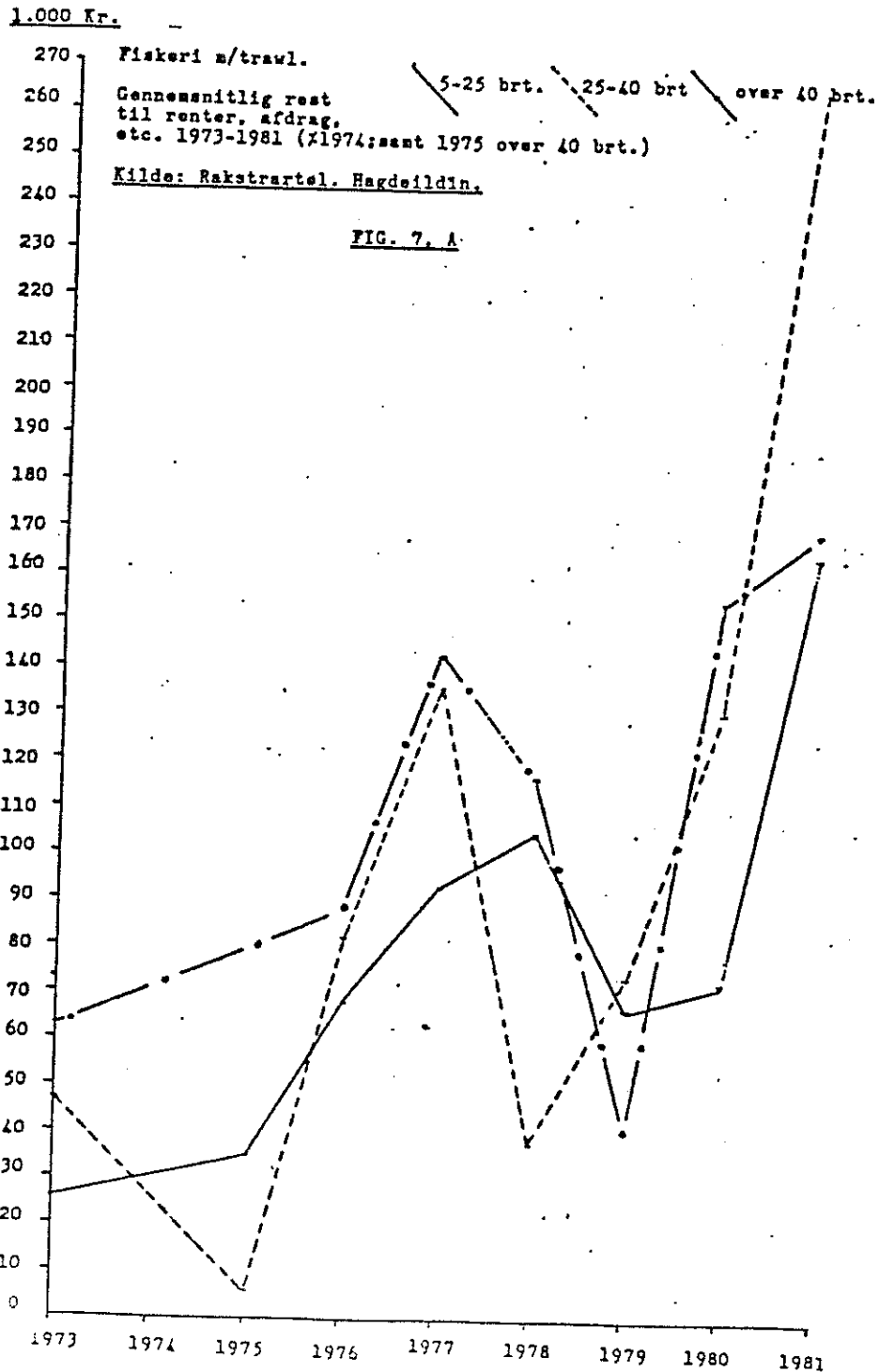
trawl-fiskeriet generelt set er mere lønsomt en krog-fiskeriet, omend der må tages forbehold m.h.t. typen 60-100 brt. i forhold til typen over 40 brt. til trawl-fiskeri. (Fig. 4, A og 6, A).

Forskellen kommer tydeligere frem omkring forholdene vedrør-

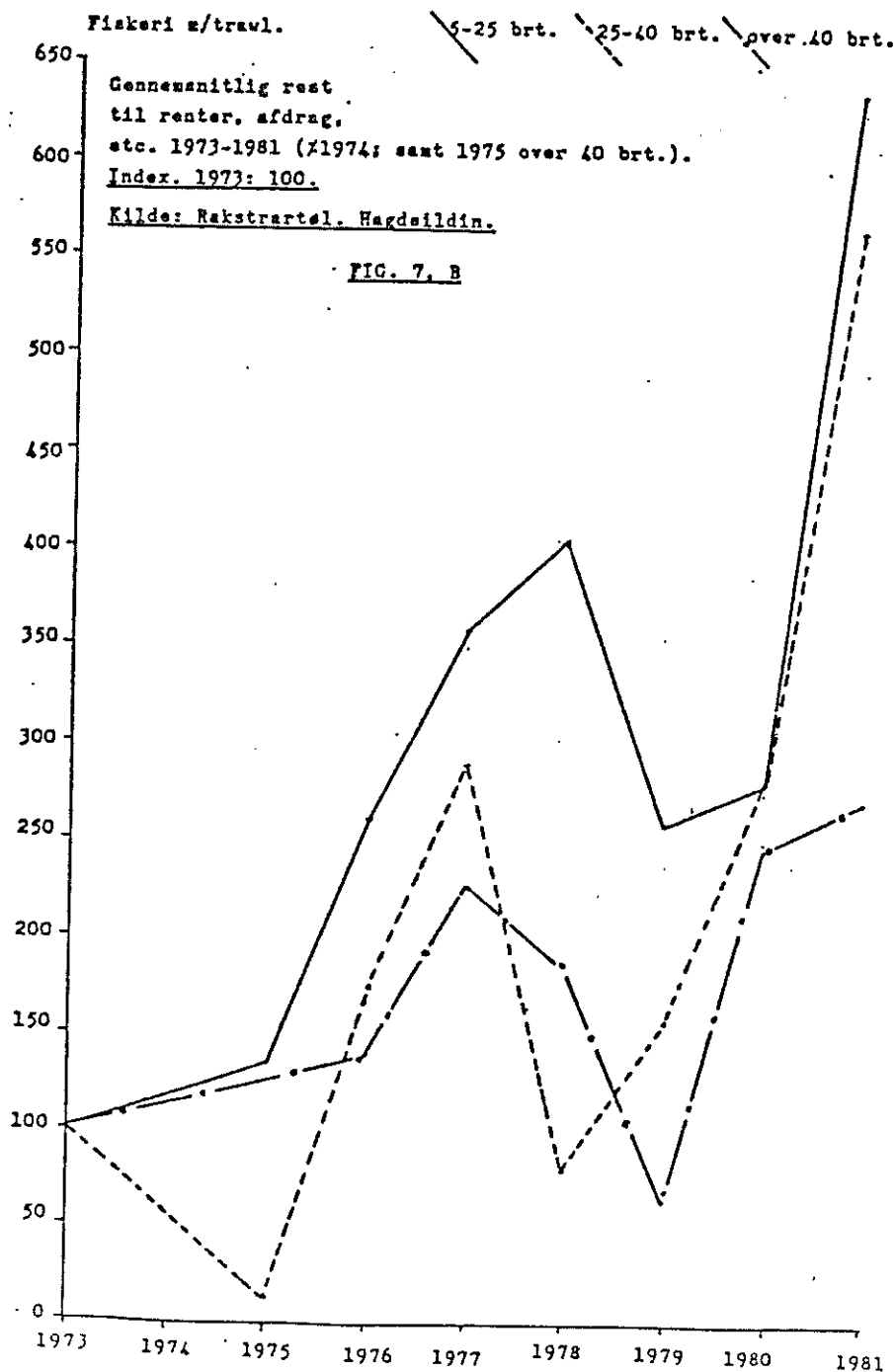

ende 'rest til renter..', men også her viser typen 60-100 brt. til krogfiskeri at stå sig godt i forhold til typen over 40 brt. til trawl-fiskeri (Fig. 5,A og 7,A).

Vi kan således konkludere, men ikke uden et vist forbehold,

at det gennemgående er de større typer, der har den største bruttofortjeneste, og at trawl-fiskeriet gennemgående er mere lønsomt end krogfiskeriet. For samtlige både gør en forholdsvis markant vækst sig gældende m.h.t. bruttofortjenesten og 'rest til renter...' (22).

Delkonklusion

Der kan nu konkluderes en del vedr. fiskeri-småborgerskabets position i den færøske samfundsformation, historisk såvel som i den aktuelle konjunktur:

Fiskeri-småborgerskabets eksistensgrundlag, fangsten, trues af konkurrencen fra det kapitalistiske trawl-fiskeri. Men samtidig kan der konstateres en intern differentiering inden for fiskeri-småborgerskabet m h t fangsten af forskellig slags fisk, hvilket udgør en mulighed for, at dele af fiskeri-småborgerskabet kan gå hen og blive en alliancepartner for borgerskabets stadige udvidelse af trawlfiskeriet - eller en 'femte kolonne' inden for fiskeri-småborgerskabet, d.v.s. en del, der kan komme til at blokere for fiskeri-småborgerskabets organisatoriske aktiviteter, hvis formål er at bevare fiskeri-småborgerskabets eksistensbetingelser.

Hidtil har konkurrencen fra det kapitalistiske trawlfiskeri ikke har indflydelse på fiskeri-småborgerskabets indkomstforhold, hvilket kan forklares ved den høje kvalitet på fiskeri-småborgerskabets vare, der placerer den i den øverste prisklasse på verdensmarkedet. Imidlertid er svingningerne på verdensmarkedet ret så voldsomme, hvad det færøske fiskeri-småborgerskab fik at mærke under konjunktoren 1974-75(23).

En nærmere undersøgelse af fiskeri-småborgerskabets produktionsproces viser imidlertid m h t arbejdsprocessen en tendens til en intensivning af arbejdet.

Endvidere viser undersøgelsesresultaterne af elementerne i fiskeri-småborgerskabets produktionsproces, at fiskeri-borgerskabet ikke i nævneværdigt omfang har indflydelse på de formelle ejendomsforhold. Ejendomsforholdene er karakteriserede ved, at fiskeri-småborgerskabet ejer udroerbådene. Imidlertid kræver arbejdsprocessen, at der anvendes fremmed arbejdskraft. I forlængelse heraf har der således kunnet konstateres både en 'vertikal' og en 'horisontal' different-

iering inden for fiskeri-småborgerskabet, der således kan karakteriseres som ret så heterogent.

Foruden den tendens til 'deklassering' af fiskeri-småborgerskabet, som det kapitalistiske trawl-fiskeri medfører, kan der også registreres en tendens, der forværrer fiskeri-småborgerskabets produktionsbetingelser på andre områder, bl.a. m h t indhandlingsbetingelserne.

Imidlertid må konkluderes, at der kun er tale om en tendens, og at fiskeri-småborgerskabet endnu spiller en ganske væsentlig rolle inden for færøsk fiskeri, hvad også myndighedernes politik over for fiskeri-småborgerskabet dels er et kraftigt indicium for. Problematikken omkring mindstefortjenesten må betragtes som et udtryk her for.

M h t den aktuelle konjunktur må således alt i alt konkluderes, at fiskeri-småborgerskabet befinder sig i en særdeles midtsætningsfyldt position, både internt, men også i borgerskabets og myndighedernes forhold til det.

Til slut vedr. 'begrebsforvirringen':

Efter 1950'erne kan det færøske fiskeri-småborgerskab ikke betragtes som 'husmandsfiskere', men som fuldtidsbeskæftigede inden for udroerfiskeriet. Husmandsbrug kan i perioden efter 1950'erne ikke betragtes som havende væsentlig betydning i forbindelse med fiskeri-småborgerskabets produktionsbetingelser.

Videre: for så vidt fiskeri-småborgerskabet fisker er de 'fiskere'; for så vidt de fisker inden for færøsk fiskeriteorritorium er de 'kystfiskere', 'nærfiskere' eller 'hjemmefiskere'; for så vidt de er ejere af både og redskaber er de 'partsfiskere'.

Imidlertid skulle undersøgelsesresultaterne foran have vist, at fiskeri-småborgerskabet hverken kan karakteriseres ved det ene eller det andet, eller alt på én gang.

Det væsentlige er imidlertid, at begreberne implicit dækker over en opfattelse af fiskeri-småborgerskabet, der ikke er i overensstemmelse med de konkrete forhold, ikke mindst fordi de ikke er i stand til at skelne det småborgerlige fiskeri

fra det kapitalistiske skibsfiskeri. Derfor er benævnelsen 'udroer'/'udroerbåde'/'udroermænd' i forbindelse med fiskeri-småborgerskabet i den færøske samfundsformation berettiget.

C. STATEN I DEN FÆRØSKE SAMFUNDSFORMATION

Hjemmestyrets indførelse i 1948 er den største og mest grundlæggende ændring i de statslige forhold vedrørende den færøske samfundsformation i nyere tid.

På mange måder skete der en 'arbejdsdeling' mellem den centrale og den lokale stat. Hjemmestyret overtog en lang række funktioner, hvoriblandt særlige 'erhvervs-økonomiske', som færøske særanligger, mens andre - f.eks. skole og socialvæsen - skulle forvaltes i fællesskab med centralstaten som fællesanligger.

Men udover ændringerne i den institutionelle opbygning af staten og fordelingen af funktionerne kan man med Kai Lemberg konstatere, at "overgangen fra den gamle liberalistiske statsvirksomhed til moderne statskapitalistisk velfærds-planøkonomi...har betydet en væsentlig udvidelse af næsten alle offentlige funktioner...ikke mindst på et område som de offentlige investeringer(1).

D.v.s. at der nogenlunde samtidig skete to ting: 1) en overgang fra én statsform til en anden - fra den liberalistiske statsform, 'natvægterstaten', til en statsinterventionistisk statsform, 2) en uddelegering af magt fra den centrale stat til den lokale.

Førstnævnte forhold skal ses på baggrund af, at der sker ændringer i den lokale magtblok. Den lokale magtblok, som indtil midten af 30'erne bestod af den danske embedsstand, fæstebønderne og det kombinerede handels-/fiskeriborgerskab med embedsstanden i den hegemonistiske position, gik i opløsning i forbindelse med krisen. Borgerskabet, der hidtil havde modsat sig ethvert krav om selvstyre, idet det ville medføre opkrævning af skatter på Færøerne, og som på den basis var gået ind i en alliance med embedsstanden og fæstebønderne, skiftede politisk strategi og allierede sig med den nationalistiske selvejerbondeklasse. På den politiske scene kom disse ændringer til udtryk ved stiftelsen af Erhvervspartiet i 1935 som en reaktion mod den krise-

politik, der blev ført. Krisepolitikken lagde hovedvægten på beskæftigelsesarbejder frem for at støtte en strukturrationalisering inden for fiskeflåden ved at lægge større vægt på trawlere. Alliancen kom i stand, da den fløj af Selvstyrepartiet, der repræsenterede selvejerbønderne, brød ud i protest mod en anden del af krisepolitikken, nemlig jordreformer, der sigtede mod at skaffe fiskerne og arbejderne ny opdyrkningsjord, som supplement til indtægten, for sammen med Erhvervspartiet at stifte Folkepartiet i 1939. Et af alliancens hovedkrav var politiske institutioner på Færøerne, der bedre var i stand til at sikre den færøske kapitalakkumulationsbetingelser end den danske centralstat havde været det; med andre ord: et krav om uddelegering af magt fra den centrale stat til den lokale i form af øget selvstyre. Det lykkedes den ny alliance at etablere sig som den ny lokale magtblok i løbet af - og delvis p.gr.a. - krigen, men den 'udskudte' hegemonikrise fortsatte efter krigen.

I krisen i 30'erne havde hovedmodsatningen været mellem først og fremmest embedsstanden - men også arbejderklassen og fæstebønder - på den ene side, og borgerskab og selvejerbønder på den anden. Det centrale stridsspørgsmål var krisepolitikken. I den korte økonomiske højkonjunktur efter krigen stod hovedmodsatningen mellem det færøske borgerskab på den ene side og magtblokken, der var knyttet til den centrale stat på den anden. Borgerskabets skift til en mere nationalistisk ideologi, der i høj grad var præget af 30'ernes og 40'ernes stærkt højreorienterede nationalchauvinisme i den vestlige verden, må delvis forstås på baggrund af at den færøske arbejderklasse havde organiseret sig i socialdemokratiet, der organisatorisk var meget tæt knyttet til det danske socialdemokrati, og havde på den måde været bedre i stand til at artikulere sine interesser inden for staten, hvor specielt centralstaten havde haft betydning ved udformningen af den førte krisepolitik på Færøerne. Folkepartiets krav om selvstyre må derfor ses som dels et forsøg på at svække den færøske arbejderklasse, dels som et forsøg på at styrke den færøske magtblok over for den centrale.

Efter en del trakasserier med forhandlinger, folkeafstemning

og udråbelse af en færøsk republik, der dog ingen konsekvenser fik, idet samtlige partier valgte at bøje sig for den danske konges efterfølgende hjemsendelse af tinget, faldt brikkerne på plads med Hjemmestyreordningen i 1948.

Udgangen på hegemonikrisen mellem den centrale og den lokale magtblok i den færøske samfundsformation blev en styrkelse af det færøske borgerskab. Styrkelsen af det færøske borgerskabs magtpolitik kom til udtryk i folketingsloven om Færøernes hjemmestyre(3), der indebar at de materielle produktionsbetingelser i hovedsagen skulle varetages af hjemmestyret som særanliggende, hvorimod ikke-materielle produktionsbetingelser som sundhedsvæsen, socialvæsen og undervisningsvæsen i hovedsagen skulle være fællesanliggende(4).

Institutionelt kom lokalstatens øgede grad af relativ autonomi over for centralstaten til udtryk i at lagtinget fik delegeret lovgivningskompetance på visse områder (inden for særanliggende) - dog begrænset i fht. bl.a. den danske grundlov og internationale traktater. Der blev oprettet en ny institution, landsstyret, der skulle administrere disse sagsområder, og som overtog amtmændenes rolle som 'mellemed' mellem de centralstatslige og lokalstatslige institutioner. Omvendt kan man sige, at det færøske borgerskab fik bedre betingelser inden for den nye statsform m h t handelsaftaler og låntagning i udlandet og i spørgsmål om fiskerigrænser o.lign., men at det måtte give sig i spørgsmålet om en færøsk nationalbank med egen valuta og retten til undergrunden. Som kompensation fik det løfte om en realkreditfond.

Begrænsningerne i lokalstatens autonomi ses bl.a. af at repræsentive statsapparater som domstole og politik fremdeles er underordnede forgreninger af centralstaten, og af at Nato har lokaliseret militære anlæg på Færøerne på trods af gentagne protester fra lagtingets side(5). Noget lignende gør sig gældende med et ideologisk apparat som kirken, der er en del af Den danske Folkekirke.

Begrænsningerne i lokalstatens autonomi kan dog også ses som værende delvis i det lokale borgerskabs interesser. Eksempelvis

kan der ikke foretages større ekspropriationer som nationaliseringer af virksomheder o.lign. inden for de lokalstatslige rammer(6).

At statens repressive apparater må siges at stå direkte under den centrale magtblok i hele deres vertikale udstrækning har ikke været noget problem for borgerskabet efter at hegemonikrisen mellem central og lokal magtblok blev løst i 1948. Det viste sig bl.a. i den såkaldte 'lægekonflikt' i Klaksvík i 1955, hvor store, sværbevåbnede politistyrker og krigsskibet 'Rolf Krake' blev udkommenderet mod bygdens befolkning. At det færøske borgerskab kunne komme afsted med at benytte sig af fysisk vold 'indefra' beror nok så meget på, at dets hegemoni blev styrket af et reformistisk og antinationalistisk socialdemokrati, der gik ind for hjemmestyreordningen med hud og hår. Det var et rent borgerligt landsstyre, der bad den danske regering, der var socialdemokratisk, om at sende politiforstærkning til øerne, men det færøske socialdemokratis formand, P.M. Dam, deltog i det afgørende regeringsmøde og lagde bagefter ikke skjul på, at han havde givet grønt lys(7).

En lignende overensstemmelse mellem borgerskabets og den socialdemokratiske position i forhold til lokalstatens form og funktionsmåde blev klart markeret i forbindelse med den omfattende fiskeristrejke i 1954, hvor der blev dannet præcedens for at Den faste Voldgiftsret i København kunne dømme i færøske arbejdsmarkedskonflikter. Netop denne konflikt gav anledning til en markant splittelse af den færøske arbejderklasse i to fløje: 1) en reformistisk, der støttede Socialdemokratiet, det fagretlige systems integration i det danske og lokalstatens form og funktionsmåde, 2) en nationalistisk, der støttede Det republikanske Parti, gik ind for et autonomt fagretligt system på Færøerne og løsrivelse, så der kunne oprettes en suveræn nationalstat(8).

Nationalismen på Færøerne fik dermed som ideologi et mere differentieret socialt indhold. I sidste halvdel af 40'erne, hvor hovedmodsatningen gik mellem den centrale magtblok og det færøske borgerskab var dens klasseindhold udpræget borgerlig.

I midten af 50'erne, hvor den færøske samfundsformation be-
fandt sig i en alvorlig økonomisk krise, var hovedmosætningen
igen mellem borgerskab og arbejderklasse; nu var det inden for
den nationalistiske fløj af arbejderklassen at den nationalist-
iske ideologi stod stærkest, igen med krav om ændringer i stats-
formen som den egentlige kærne, omend kravet var mere rabiat
og ikke begrænsede sig til justeringer inden for rigsfælles-
skabet.

Den nationalistiske tendens inden for arbejderklassen nåede
dog aldrig at blive stærk nok til at den kunne forrykke balancen
mellem de sociale kræfter på afgørende vis, så det gav sig ud-
slag i statens institutionelle struktur.

Den voldsomme vækst i statens udgifter, primært finansieret
af statskassen, d.v.s. af centralstaten, tog så at sige 'vind-
en ud af sejlene' på den nationalistiske del af arbejderklassen.

I 1958 lykkedes det det færøske socialdemokrati - sammen med
sambandspartiet og selvstyrepartiet - at gennemføre en lov-
givning om folkepension i stil med den, der var blevet gennem-
ført året før i Danmark. andre sociale love, der også havde
deres pendant i dansk lovgivning fulgte efter. De sociale love
og støtten til en lang række offentlige investeringer på Fær-
øerne betød, at den danske statskasses tilskud til den færøske
landskasse øgedes stærkt(9).

Hvis man skal give en grov karakteristisk(10) af hvilken rolle
statsudgifterne har haft i den færøske samfundsformation og
hvordan de er fordelt mellem centralstat og lokalstat kan man
sige, at den danske statskasses udgifter primært sigter imod:
1) det samfundsmæssige forbrug, d.v.s projekter og ydelser, som
formindsker arbejdskraftens reproduktionsomkostninger for den
private kapital, og som alt andet lige forøger profitraten,
2) de samfundsmæssige udgifter i form af projekter og ydelser,
der er nødvendige for at opretholde samfundsmæssig harmoni;
hvorimod den færøske landskasses udgifter primært sigter imod
de samfundsmæssige investeringer, d.v.s. ydelser, som forøger

en given mængde arbejders produktivitet, og alt andet lige forøger profitraten i den private sektor(11).

De øgede tilskud i løbet af 60'erne fra den danske statskasse gik først og fremmest til social- og sundhedsvæsenet, altså til det samfundsmæssige forbrug; men der var også tale om en betydelig stigning i udgifterne til undervisningssektoren og havneanlæg, d.v.s. til de samfundsmæssige investeringer. I finansåret 1970/71 nåede den danske statskasses tilskud til den færøske landskasse op på en procentandel på 42% af finans lovens 207 mill. kr., hvoraf poster som sundhedsvæsen, skolevæsen og socialvæsen vejede tungest i tilskuddet(12).

Reelt betød den kraftige øgning i den danske statskasses tilskud en 'saltvandsindsprøjtning' i akkumulationsprocessen i den færøske samfundsformation, idet det dels formindskede arbejdskraftens reproduktionsomkostninger for den færøske kapital i al almindelighed, dels øgede arbejdets produktivitet, hvorved profitraten kunne øges uden egentlig klassekamp. Overførslen af værdier skabt i den danske samfundsformation betød således en hævelse af den færøske arbejderklassens levestandard på samme tid som det færøske borgerskabs akkumulationsbetingelser forbedredes og skabte derved betingelserne for det klassesamarbejde, der fulgte.

60'erne og første halvdel af 70'erne var i modsætning til 50'erne præget af klassesamarbejde, hvor især det færøske socialdemokrati stod centralt i forsøget på at opbygge et velfærdssamfund efter den skandinaviske model. En del af baggrunden for klassesamarbejdet var tilskuddet fra centralstaten, en anden del var oprettelsen af Færøernes Relakreditinstitut i 1955, som var en del af 'kompromisset' mellem den centrale og den lokale magtblok i forbindelse med etableringen af hjemmestyreordningen. Instituttets udlåningsmidler fremskaffedes bl.a. ved en grundfond, etableret på grundlag af midler af Marshallhjælpen, som folketinget i -52 havde stillet til rådighed for Færøerne(13).

Instituttets formål var at yde lån til opbygning af reale værdier på Færøerne, men dets aktiviteter blev indskrænket til at

yde lån i fiskefartøjer hjemmehørende på Færøerne. Denne indskrænkning skal ses på baggrund af at styrkeforholdet inden for magtblokken ret så entydigt var til fordel for storkapitalen inden for fiskerisektoren - instituttets udlånsvirksomhed blev derfor indrettet efter denne fraktions akkumulationsstrategi, som til at begynde med satsede på fjernfiskeri, senere på fjernfiskeri og fiskeriindustri i perioden efter -65(14).

En anden vigtig del af classesamarbejdet var, at det andet reformistiske arbejderparti, Det republikanske Parti, overtog en mindre rabiat profil: Det var stærkt medvirkende til at 'fiskeflådens fornyelse' blev gjort til en folkesag - bl.a. i landstyrekoalitionen sammen med Folkepartiet og Selvstyrepartiet 1962-66(15).

Disse to hegemoniske projekter, 1) 'det skandinaviske velfærdssamfund', som det færøske socialdemokrati gjorde til en basal del af sin partistrategi, og som i høj grad bidrog til opretholdelsen af akkumulationsmodellens institutionelle rammer, og 2) 'fiskeflådens fornyelse' som Det republikanske Parti gjorde til en basal del af sin partistrategi, må fremhæves som de hegemoniske projekter, der frem for alt sikrede at akkumulationsprocessen i den færøske samfundsformation fik et forløb, der i alt væsentligt fulgte storkapitalens akkumulationsstrategi. Det betød, at den eksternt orienterede kapital inden for fiskerisektoren kunne ekspandere kraftigt.

En enkelt statslig institution, der kom til at udgøre en integreret bestanddel af akkumulationsmodellens institutionelle rammer bør nævnes: prisfastsættelsesnævnet.

Et væsentligt træk ved akkumulationsmodellen var den ændring i klassestrukturen, at småborgerskabet inden for fiskerisektoren, voksede kvantitativt(16).

I 1963 opstod der en konflikt mellem opkøberne af råfisk og 'udroermændene' om indhandlingspriserne for råfisk(17). Konflikten må ses på baggrund af at opkøberne af råfisk reelt indgik i et købskartel ved medlemsskabet i Føroya Fiskasøla,

der i vid ustrækning var i stand til at forhindre konkurrence mellem opkøberne og derved 'forskyde' indhandlingsprisen nedad i ugunstig retning for udroermændene(18).

Det var da også betegnende, at det var udroermændene, der indledte et indhandlingsboykot. Ved landsstyrets mellemkomst blev der indgået et forlig, hvor man enedes om et prisfastsættelsesnævn med 3 medlemmer, 1 fra hver af parterne og det 3 udnævnt af landsstyret. Ved lagtingslov i 1964, 1968. og 1969 blev nævnet indkorporeret i statens institutionelle struktur, sådan at der herefter var tale om et korporativt prisfastsættelses-system, der fastlagde ensartede og landsdækkende minimumspriser(19).

V =====
 KONJUNKTURANALYSE I DEN AKTUELLE STRUKTURKRISE, 1975-83.
 =====

A. FRAKTIONERNE INDEN FOR DET FÆRØSKE BORGERSKAB
- OG FISKERISMÅBORGERSKABET

Analysen af borgerskabets fraktioner vil blive afgrænset til en analyse af de dele af borgerskabet og småborgerskabet, der direkte kan relateres til de nationale akkumulationsprocessers knyttede produktionsprocesser.

Det har ingen relevans at forsøge at udstrække analysen til også at omfatte et kompradorborgerskab. Godt nok er der betydelige udenlandske direktinvesteringer inden for bygge- og anlægssektoren og oliesektoren - det største firma inden for førstnævnte, Pihl & Søn, er rent dansk og for de 'færøske' olieselskabers vedkommende, Esso og Shell, ejes mellem 99 og 100% af aktierne af de multinationale moderselskaber(1) - men det danske byggefirma's f. h. v. mobile kapitalapparat er på vej ud af landet igen efter det kraftige boom inden for bygge- og anlægssektoren i forbindelse med udbyggelsen af indrastrukturen og hospitalsvæsenet i 60'erne og 70'erne og olieselskaberne forestår - endnu ikke - nogen egentlig produktion, men holder sig 'verneposition'(2).

Vi tager kun de dele af småborgerskabet med i analysen, som frembringer et merprodukt. I vores specifikke sammenhæng er det selvfølgelig specielt magtpåliggende at få småborgerskabet inden for fiskeriet med i kortlægningen af modsætningsforholdene inden for borgerskabets interessestruktur. For så vidt ligestilles småborgerskabet i udgangspunktet med kapital i øvrigt inden for hjemmefiskeriet. Anden småborgerlig produktion som håndværk og inden for landbrug er også med, idet der ikke skelnes skarpt mellem disse og den småindustri, der producerer til hjemmemarkedets individuelle konsum.

Betingelsen for at en kapitalfraktion kan kaldes en sådan, er, at den fremstår som en selvstændig social kraft i en given kon-

junktur. Den skal derfor kunne optræde som aktiv i organisationsfeltet med selvstændigt formulerede interesser. Det er derfor ikke tilstrækkeligt at begrænse analysen til en strukturel udledning af homogene grupper inden for kapitalstrukturen på basis af disses placering i produktionsstrukturen - det er i lige så høj grad nødvendigt at se på de aktørmæssige egenskaber, d.v.s. man må tage højde for den konkrete sammensætning af interesser, der sker, der hvor interesserne bliver ført frem til åben artikulation i klassekampen og på den politiske scene.

Vi har valgt at benytte os af Finn Valentins analyseapparat (3), der muliggør en sådan dialektisk fraktionsanalyse ved at sondre mellem fraktioner som et strukturbegreb og som et aktørbegreb. Ved at benytte os af hans analytiske begreber 'interessegrundlag', 'interessesammensætning' og 'interessestyrken' objektive determinanter kan vi belyse, hvorledes de enkelte virksomheder kan kategoriseres efter fælles betingelser for produktion og profit-dannelse, hvorledes disse kategoriers virksomheder sammenføjes i kraft af ejerskab og andre former for kontrol og afhængighed, d.v.s. hvorledes forskellige interessegrundlag konkret sammenføjes i mere eller mindre homogene eller heterogene enheder, og hvilken vægt, magt eller betydning den givne interesstype, der knytter sig til en sådan enhed, kan tilskrives i forhold til samfundets samlede akkumulation og reproduktion. Til disse led i analysen vil vi inddrage de påviste strukturelle særpræg med den nationale kapitalstruktur i den tosporede kapitalakkumulation, produktionsvertikalet inden for den eksternt orienterede del af kapitalakkumulationen og den vertikale og horisontale centralisering af de mest koncentrerede kapitaler inden for samme. Valentins begreb 'interessestyrkens subjektive faktorer' er møntet på den aktørmæssige side af fraktionsproblematikken og benyttes til at belyse, om de strukturelt påviste interessesammensætninger kommer til udtryk i den konkrete konjunktur i form af korresponderende organisationsdannelser, disses styrke, forhold til partierne, etc.

Indledningsvis kan vi starte med at inddele produktionsstrukturen i 5 hovedgrupper:

- 1) Fiskeflåden i fjernfiskeriet
- 2) Fiskeflåden i hjemmefiskeriet (incl. småborgerligt fiskeri)
- 3) Fiskeindustrien
- 4) Hjemmemarkedsindustri orienteret imod kapitalens konsum
- 5) Hjemmemarkedsindustri orienteret imod individuelt konsum (incl. småborgerlig produktion).

De fire første er mere eller mindre direkte knyttet til den eksternt orienterede kapitalakkumulation. Sidstnævnte til den internt orienterede(4).

Til hver af disse grupper knytter sig et overordnet interessegrundlag, d.v.s. en kategori af interesser, der set fra perspektivet af den enkelte virksomhed, kan rettes mod den statslige politik(5).

1) Fjernfiskeflåden må - på trods af at den oprindeligt var ryggraden i den eksternt orienterede kapitalakkumulation - anskues som en relativt isoleret enhed i f.h.t. det omtalte produktionsvertikale, 'fiskevertikalet'. Dens altovervejende interesse er adgang til andre landes havområder, idet det ganske enkelt er dens eksistensbetingelse. Det vil sige færøske fiskekvoter i fremmede farvande imod kvoter til andre nationers fiskefartøjer i færøske farvande. Men ellers: høj produktivitet og gode finansieringsvilkår.

2) Hjemmefiskeflåden, der sammen med fiskeindustrien udgør de centrale delsektorer i 'fiskevertikalet', har naturligt nok interesse i at andre lande ikke får kvoter i færøske farvande, men derimod at fiskebestanden forholdes den færøske flåde. Derudover er høje indhandlingspriser for råfisk og liberalistiske handelsarrangementer for forarbejdede produkter med andre lande en vital del af dens interessegrundlag. Og ellers: offentlig fiskeriforskning og produktudvikling, høj produktivitet og gode finansieringsvilkår.

3) Fiskeindustrien har stort set det samme interessegrundlag som hjemmefiskeflåden bortset fra et punkt - og det er lidt af et kardinalpunkt i denne sammenhæng - den har interesse i så lave afregningspriser som muligt.

4) Hjemmemarkedsindustrien orienteret imod kapitalens konsum omfatter hovedsagelig skibsværfterne og fiskeredskabsindustrien, d.v.s. sammenfatter to delvertikaler i produktionsvertikalet. Dens interessegrundlag er i korte træk: lavt lønniveau, protektionistisk handelspolitik med importbegunstigelse af visse varer - råvarer, halvfabrikata og maskiner - et profitabelt fiskeri, der kan udgøre et købedygtigt marked og ellers høj produktivitet og gode finansieringsmuligheder.

5) Importsubstitutionsindustrien, der producerer til individuelt konsum, har primært interesse i en protektionistisk handelspolitik med importbegunstigelse for råvarer etc. og ellers i et købedygtigt marked, finansiering, høj produktivitet og bistand m h t teknologi.

Idet samtlige grupper har interesse i høj produktivitet og favorable finansieringsmuligheder kommer de ikke til at stå i modsætningsforhold til hinanden på dette punkt, med mindre der diskrimineres. Indtil videre vil vi dog se bort fra en sådan diskrimination og blot konstatere, at samtlige hovedgrupper har en økonomisk interesse i at fortsætte akkumulationen inden for den politiske afhængighedsform.

Følgende modsætninger kan derpå identificeres i det færøske borgerskabs interessestruktur:

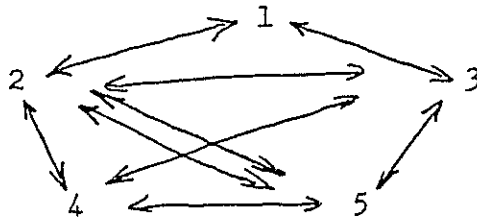
- 1) kvoter i andre farvande/udelukkelse af fremmed fiskeri fra færøske farvande, hvor vi har fjernfiskeflåden på den ene side og hjemmefiskeflåde og fiskeindustri på den anden.
- 2) høje indhandlingspriser på fisk/lave afregningspriser, hvor hjemmefiskeflåden og fiskeindustrien kommer til at stå over for hinanden.

3) frihandelsarrangementer/protektionisme - med hjemmefiskeflåden og fiskeindustrien på den ene side og de hjemmemarkedsorienterede industrier på den anden.

4) lavt lønniveau/købedygtigt forbrugermarked, hvor specielt fiskeindustrien, skibsværfterne og fiskereds-kabsindustrien kommer til at stå i modsætning til den hjemmemarkedsorienterede industri, der producerer til individuelt forbrug.

Under forudsætning af at modsætningsdimensionerne kan vægtes kan vi sammenfattende stille dem skematisk op på flg. måde:

FIG. 1

(Tallene refererer til hovedgrupperne inden for den kapitalistiske produktionsstruktur. Dobbelpilene udtrykker modsætninger mellem hovedgrupperne - en modsætning for hver dobbelpil).

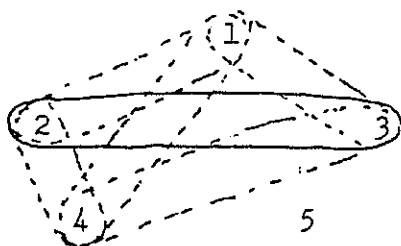
Interessesammensætningens problemstilling angår den sammenføjning af virksomheder og dermed interessegrundlag, som sker i kraft af ejerskab og andre former for kontrol og afhængighed. Sondringen mellem grundlag for og sammensætning af interesser er relevant, idet der under én og samme kapital kan ske en sammenføjning af virksomheder med interessegrundlag med forskellige og endog modsat rettede orienteringer(6).

Udredningen af kapitalstrukturen i afsn. IV, A fremhævede koncernerne inden for produktionsvertikalet, d.v.s. centraliseringen af den mest koncentrerede del af hjemmefiskeflåden og de største filetfabrikker (virksomheder inden for hovedgrupperne 2 og 3). Men som det også blev nævnt så udstrakte disse koncerners centralisering sig til fjernfiskeriet, skibsværfts- og fiskereds-kabsindustrien - disse forbindelser er dog mere sporadiske og kanp så markante som den vertikale centralisering af kapitaler i de to centrale sektorer inden for

fiskevertikalet. Der kan også påvises forbindelser mellem det ene af de to store skibsværfter, Tórshavnar Skipasmidja og fjernfiskeflåden(7). Derimod ser det ikke ud til at virksomheder, der producerer til hjemmemarkedets private konsum, får deres interessegrundlag sammenføjet med interessegrundlag fra andre hovedgrupper.

Som en foreløb og sammentrængt sammenfatning kan følgende altså konstateres: Inden for den eksternt orienterede kapitalakkumulation finder vi en kategori af kapitaler, der hver for sig sammenføjer et heterogent og modsætningsfyldt interessegrundlag. Den mest markante sammenføjning af interessegrundlag finder vi mellem hjemmefiskefartøjerne og filetfabrikkerne inden for de store koncerner; denne sammenføjning indebærer dog ikke at koncernernes interessegrundlag bliver modsætningsfyldt af den grund, idet spørgsmålet om indhandlingspriser mister sin betydning for så vidt fabrikkerne modtager det meste af sin råfisk fra koncernens egne fartøjer. Disse kapitalers interessesammensætning er søgt anskueliggjort i fig. 2.

FIG. 2

Som omtalt i afns. IV, A om kapitalstrukturen er der imidlertid den tendens, at koncernerne skiller sig af med fiskefartøjerne i fjernfiskeflåden og koncentrerer sig om hjemmefiskeriet og filetindustrien. Efter at have opgivet dobbeltstrategien fra 60'erne og 70'erne med satsningen på fiskeindustri og fjernfiskeri, er de aktuelt inde i en omstillingsproces. Det mest korrekte må derfor være at anskue sammenføjningen af interessegrundlag i deres dynamiske sammenhæng. I fig. tilstræber vi at vise hvorledes sammenføjningsmønstret for de største kapitaler ændres i takt med ændringer i akkumulationsstrategi. Eller med andre ord: Fig. 3.1 viser det typiske sammenføjningsmønster i den akkumulationsmodel, der nu er i krise, fig. 3.2 viser den aktuelle strukturkrisis

sammenføjningsmønster (samme som i fig. 2 ovenfor) . og fig. 3.3 er tiltænkt at skulle illustrere tendenserne ved at tegne kontuerne af det sammenføjningsmønster i den akkumulationsmodel, der er under udvikling:

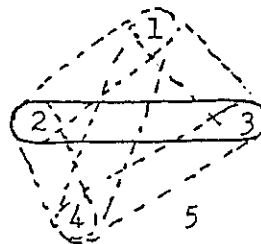
FIG. 3

1965-78

(akkumulations-
model I)

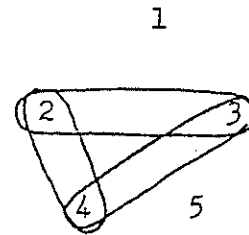
Fig. 3.1

1978

(i struktur-
krise)

Fig. 3.2

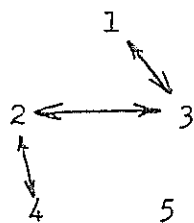
1

?

(i akkumulations-
model II)

Fig. 3.3

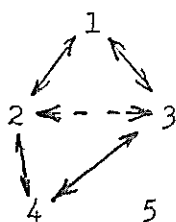
D.v.s. at udviklingen får i retning af homogene kapital-kategorier inden for fjernfiskeriet og importsstitutions-industri til individuelt konsum, samtidig med at den heterogene og modsætningsfyldte interessesammensætning som koncernerne har omfattet bliver mere homogen og mindre modsætningsfyldt. Sidstnævnte forhold er søgt anskueliggjort i fig. 4 - det at dobbeltpilen mellem 2 og 3 først bliver stiplede og siden forsvinder skal illustrere det forhold, at efterhånden som filetfabrikkerne i større og større udstrækning modtager råfisk fra egne fiskefartøjer samtidig med at råfisken fra andre fartøjer bliver mere eller mindre uden betydning forsvinder modsætningen om fiskepriserne mellem to slags virksomhedsvertikaler inden for koncernernes interessesammensætning:

1965-78

(akkumulations-
model I)

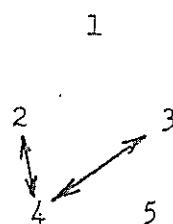
Fig. 4.1

1978

(i struktur-
krise)

Fig. 4.2

?

(i akkumulations-
model II)

Fig. 4.3

Det skal dog understreges, at for de kapitalkategorier - incl. småborgerskabet - der ikke indgår i lignende kapitalcentraliseringer mellem de fem hovedgrupper, (d.v.s. så at sige hele den omportsubstituerende småindustri til individuelt konsum, i større og større grad fjernfiskeflåden, de mindre kapitaler og småborgerligt fiskeri inden for fjernfiskeflåden, fiskeindustrien og industrien til kapitalens konsum), for dem sker der ingen ændringer i modsætningsdimensionerne som de blev sammenfattet indledningsvis (se fig. 1).

Ovenstående indikerer, at det færøske borgerskabs interessestruktur er karakteriseret ved betydelige fraktionsneringsblokerende mekanismer i den udstrækning de skitserede hovedgrupper kan tænkes at danne basis for egentlige fraktioner på den politiske scene. Den eneste hovedgruppe, der ikke er omfattet af en sådan fraktionsneringsblokering er den importsubstituerende småindustri, der producerer til individuelt konsum. Fjernfiskeflåden er tendentielt ved at være fri for sin fraktionsblokering.

Sådanne hovedgrupperbetragtninger, hvor inddelingskriteriet er brancher eller delsektorer har dog en tendens til at tilsløre modsætningerne mellem storkapital og mindre kapital og småborgerskab, hvilket specielt er et problem for hjemmefiskeflåden og fiskeindustrien, altså hovedgrupperne 2 og 3 i vores konkrete sammenhæng.

Det er nødvendigt at indoperere en skelnen mellem den mest koncentrerede del af hjemmefiskeflåden, fortrinsvis trawlere i størrelsesklassen 100-500 Brt., der i øvrigt typisk indgår i det vertikale integrationsmønster med fiskeindustrien, og så de mindre koncentrerede kapitalenheder som lineskibene og det småborgerlige kutterfiskeri på den anden side.

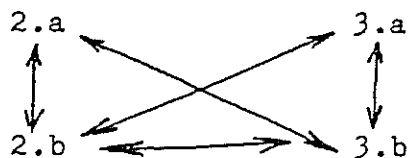
For fiskeindustriens vedkommende bør man skelne mellem den rent privatkapitalistiske del af filefabrikkerne, der generelt er de største og mest kapitalintensive og produktive, og så 'bygdeforetagenderne'(8). Nødvendigheden udspringer af det faktum, at disse subgrupper inden for hovedgrupperne, hvor forskellige interesser i f.h.t. den statslige politik m.h.t. bl.a. en regulerende områdeinddeling af fangstfelterne i f.h.t. skibsstørrelse og fangstredskaber, og m.h.t. hvorledes fiskefabrikkerne indirekte subsidieres ved det gældende prissystem, der reelt differentierer subsidi-erne i f.h.t. fabrikernes produktivitet og kapitalintensivitet(9).

I forhold til den hidtidige opstilling vil vi derfor skelne mellem subgrupperne:

- 2.a: Den mest koncentrerede del af hjemmefiskeflåden, typisk trawlfartøjer mellem 100 og 500 Brt.
- 2.b: De mindre kapitalintensive lineskibe og kutterfartøjerne.
- 3.e: De mest kapitalintensive og produktive blandt filetfabrikkerne.
- 3.b: 'Bygdeforetagenderne'.

Sammenfattet får vi således flg. modsætningsmønster subgrupperne indbyrdes i den aktuelle strukturkrise:

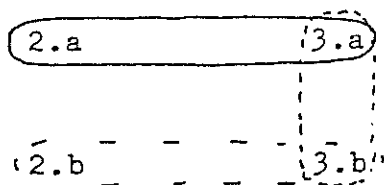
FIG. 5

Efter medreflektering af den omfattende centralisering mellem subgrupperne 2.a og 3.a, at der i en vis udstrækning er tale om en form for afhængighed og personsammenfald mellem kutterfiskeri og 'bygdeforetagender' og at der er en modificeret form for interessesammenføjning imellem subgrupperne 3.a og 3.b i og med at næsten samtlige filetfabrikker er andelshavere i Føroya Fiskasøla(10) kan interessesammenføjningerne

summarisk sammenfattes i flg. fig.:

FIG. 6

Opsummerende kan vi på denne baggrund fastslå, at vi har én hovedgruppe, der står for sig selv med en selvstændig kapitalkategori med et homogent og modsætningsfrit interessegrundlag, nemlig den importsubstituerende småindustri, der producerer til individuelt konsum. En anden hovedgruppe tenderer mod lignende status, nemlig fjernfiskeflåden. Desuden den mest omfattende gruppe af kapitaler, der omfatter subgrupperne 2.a og 3.a og en god del af hovedgruppen 4, specielt fiskeredskabsindustrierne og hovedgruppe 1, fjernfiskeri - tilsammen havende en heterogen og modsætningsfyldt interessesammensætning, men hvor tendensen går i mod en homogenisering. Derudover subgrupperne 2.b og 3.b, hvor man for lineskibene og kutterfiskernes vedkommende mestendels må tale om et homogent interessegrundlag(11) men for 'bygdeforetagendernes' om fraktionseringsblokering, dels p.g.a. det dobbelte afhængighedsforhold: af kutterfiskernes råfiskelandinger og af fiskesalgsorganisationens lån og salgskreditter, dels p.g.a. kutterfiskernes, fagforeningers og de små kommuners repræsentation i bestyrelserne på den ene side, og disse bestyrelses interesser i Føroya Fiskasøla på den anden.

Spørgsmålet er så om de kapitalkategorier, som tegner konturene af nogle mulige fraktioner eksisterer reelt i klassekampen.

Det mener vi, at de gør: Ídnadarfelagid (Industriforeningen) artikulerer ret éntydigt hovedgruppe 5's interesser, altså den importsubstituerende småindustri, og desuden artikuleres denne gruppes interesser af specielt Det Republikanske Parti blandt de politiske partier og til en vis grad af Socialdemokratiet. Men derudover har denne fraktion stået svagt

organisatorstrategisk set. Ídnadarfelagid er generelt isoleret i f.h.t. centrale råd og nævn. Fraktionen står tilsvarende i et akkumulationsstrategisk perspektiv. Kun 6,5% af BFI hidrører fra denne fraktions produktionsvirksomhed(12) og dens andel af den samlede arbejdsstyrke er på 6,8%(13).

Føroya Fiskasøla har under dække af ikke at være et egentligt aktieselskab, med medlemmernes andelsselskab, kunnet artikulere storkapitalens interesser, d.v.s. den mest koncentrerede og centraliserede del af kapitalen inden for fiskeindustrien og hjemmefiskeflåden. Det har specielt været de store filetfabrikkers interesse, den har varetaget, men dens centrale placering ved prisfastsættelsen for råfisk i prisfastsættelsesnævnet har betydet at den sammen med Ráfiskakeyparafelagid, der også sidder centralt i dette nævn, har favoriseret 'trawlfisk' i f.h.t. 'linefisk'(14) og således samtidig kunnet varetage 'den anden halvdel' af koncernernes væsentligste interesser. Ellers er denne del af fraktionens interessesammensætning blevet varetaget af Felagid Trolskip i spørgsmålet om fangstfelternes udnyttelse og fordeling og støtte til hjemmefiskeflåden.

I takt med at koncernerne har opgivet den dobbelte akkumulationsstrategi med fjernfiskeriet og fiskeindustrien som de tungest vejende investeringsområder og i stedet lagt sig efter en rationalisering af kapitalapparatet i 'fiskevertikalet' er Føroya Fiskasøla blevet i stand til at artikulere en mere homogen interessesammensætning. Parallelt med denne udvikling har fjernfiskeriets organisationer, Felagid Rækjuskip, Felagid Ídnadarskip og Felagid Nótaskip fået en øget betydning m.h.t. artikuleringen af de 'tilbageblevne' kapitalers interesser i og med at hovedgruppen er blevet mere homogen uden de mange forbindelseslinier til andre hovedgrupper.

De to fraktioner har dog en del fælles interesser, først og fremmest på overenskomstområdet, der varetages af Reidarafelagid.

De to fraktioner fik, så længe der kun var tale om én fraktion med særdeles heterogen og modsætningsfyldt interesse-sammensætning, artikuleret deres interesser via samtlige borgerlige partier i lagtinget, dog mest markant af Folkepartiet. Her - et par år inde i strukturkrisen - er der dog en tendens til at Folkepartiet primært artikulerer 'koncernfraktionens' interesser, mens Selvstyrepartier artikulerer fjernfiskerifraktionens interesser.

Subgruppen 2.b, lineskibe og kutterfiskere, fremstår også som én fraktion med en slags dobbeltorganisering, der snarere er udtryk for en slags arbejdsdeling end for en splittelse mellem kapitalistisk drevne lineskibe og kutterfiskeriet, der drives under småborgerlige produktionsformer(15). Felagid Landleidin omfatter således både lineskibe og linebåde foruden fartøjer, der fisker med snelle; d.v.s. det er en organisering, der går på tværs af produktionsformerne. Fællesnavneren er modsætningsforholdet til kutterfiskeriet - det kapitalintensive med store trawlere i særdeleshed. Denne organisation artikulerer den del af subgruppens interessesammensætning, der vedrører fangstfelternes fordeling, restriktioner i forbindelse med fangstredskaberne og i denne sammenhæng fiskebestandenes beskyttelse. Meginfelag Útróðrarmanna omfatter derimod ku fiskeri - men heriblandt såvel trawl-, line-, snelle- og garnfiskeri - der foregår under småborgerlige produktionsformer. Denne organisations primære fællesnævner er dens artikulering af fraktionens interesser i spørgsmålet om fiskepriserne og i denne forbindelse modsætningsforholdet til filetfabrikkerne og Færøernes Fiskesalgsorganisation. I så henseende artikulerer den indirekte lineskibenes interesser, selv om de ikke er medlemmer(16). Fraktionens interessestyrke er blevet stærkt svækket de senere år. Dels set i et akkumulationsstrategisk perspektiv: denne del af flådens samlede fangster er faldet absolut og relativt og de store fieltfabrikkers afhængighed af disse fangster er mindsket, hvorved organisationens stærkeste våben, landingsforbuddet, har tabt en del af sin mulige effekt. Dels set i et organisationsstrategisk: M.Ú., der har været repræsentant i råfiskerådet og fiskerirådet, er røget ud af sidstnevnte(17). Fraktionen fik indtil 1975 ret så éntydigt arti-

kuleret sine interesser gennem Det Republikanske Parti på den politiske scene, men det har været mere tvetydigt sidenhen. Efter 1978 har den også fået artikuleret sine interesser gennem Fiskeri- og Fremskridtspartiet.

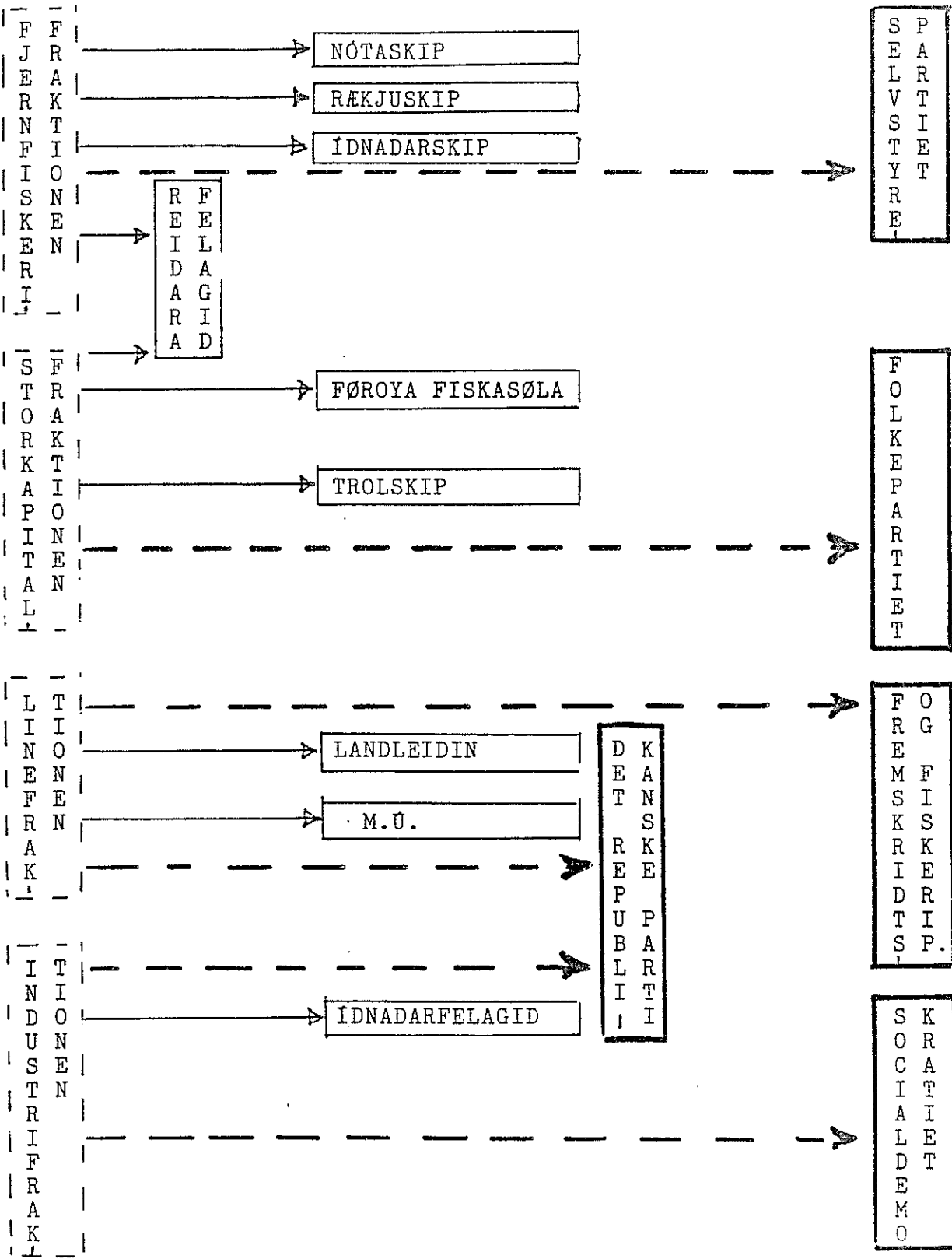
I det følgende vil vi kalde fraktionerne:

- 1) Fjernfiskerifraktionen
- 2) Storkapitalfraktionen
- 3) Linefraktionen
- 4) Industrifraktionen

selv om betegnelserne på mange måder er misvisende.

Fraktionernes relationer til organisationsfeletet og den politiske scene er søgt opsummeret i flg. fig. :

FIG. 7 : Oversigt over fraktionerne og deres relationer til organisationsfeltet og den politiske scene.

FRAKTIONER

ORGANISATIONER

PARTIER

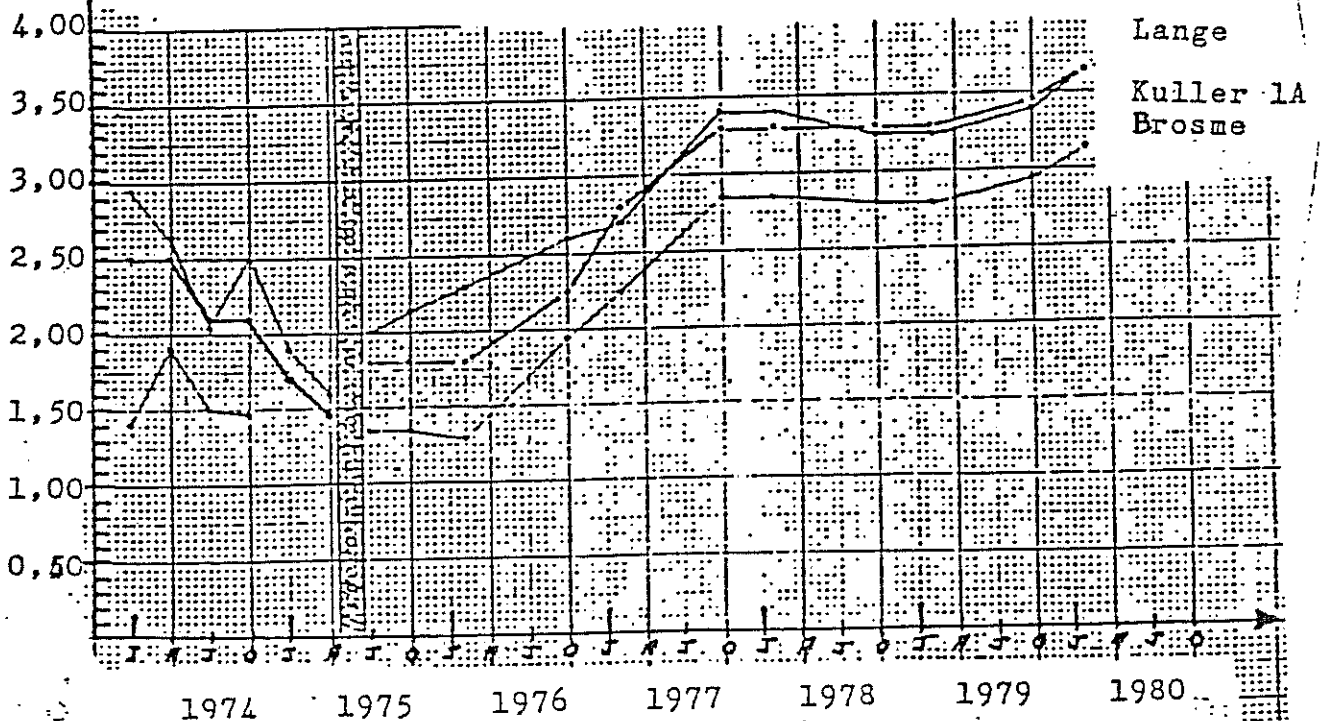
B. UDROERMENDENES AKTIONER 1975

Det drastiske fald i priserne på udroerfisk, der kunne konstateres i 1974, medførte en del aktivitet blandt de eksisterende lokale udroerorganisationer m h p samarbejde og koordination i forbindelse med krav over for de offentlige myndigheder, d.v.s. fortrinsvis over for landsstyrekoalitionen af Socialdemokratiet (med lagmanden), Det Republikanske Parti (med 'fiskeriministeren') og Folkepartiet (med 'finansministeren').

I slutningen af december måned 1974 er forberedelserne for stiftelsen af en landsorganisation for udroermænd nået så langt, at der indkaldes til offentligt møde i Tórshavn, der specielt pointerer nødvendigheden af en sådan organisation (1). Mødet opnår stor tilslutning blandt udroermænd over hele landet. På mødet stilles der krav om øjeblikkelige pris-

Kr.

FIG. 2 A

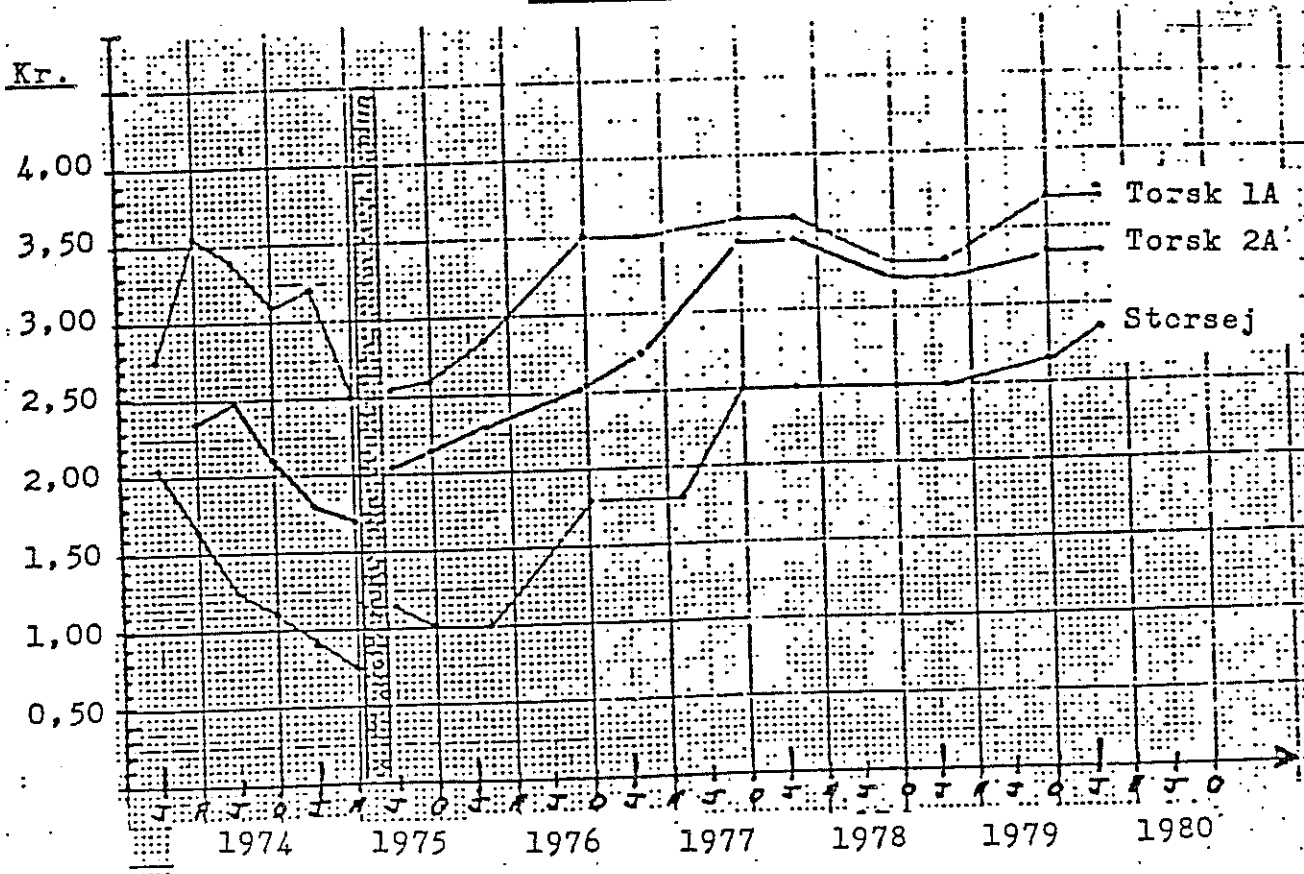
Figuren viser udviklingen i priserne på lange, kuller 1A og brosme. Mai måned 1975 er markeret p g a det nye pris-system.

Kilde: R. Guttensen: "Færøsk fiskeri....".
Råfiskefiskefonden.

forhøjelser på råfisk, samt fastsættelse af pristalsregulerede minimumspriser over en længere periode. På mødet kritiserer man endvidere den omstændighed ved det gældende prissystem, at udroermænd er uden indsigt i de dispositioner, som Færøernes Fiskesalgsorganisation foretager, og som ligger til grund for prisfastsættelsen. I forlængelse heraf kritiseres systemet for at være baseret på et tillid uden forbehold over for Fiskesalgsorganisationens oplysninger, og at prisnævnets prisfastsættelse derfor nødvendigvis må være af skønmæssig karakter, uden saglig indsigt i de faktiske forhold(2).

På mødet den 30. december, hvor også repræsentanter fra

FIG. 2,B

Figuren viser udviklingen i priserne på torsk 1A, torsk 2A og storsej. Maj måned er markeret p g a det nye prissystem.

Kilde: R. Guttensen: "Færøsk fiskeri..."
Råfiskefonden.

Færøernes Fiskesalgsorganisation og Færøernes Fiskerorganisation (F.F.) var indbudte, udviste formanden for F.F. mishag over for planen om en særlig organisation for udroermænd, som han mente ville være bedst tjente med medlemskab i F.F.

Fiskesalgsorganisationen sendte ingen repræsentanter til mødet(3).

Allerede 18. januar 1975 holdes stiftelsesmødet for udroermændenes landsorganisation. Mødet finder sted i Tórshavn, og organisationen får navnet: "Meginfelag Útróðrarmanna", forkortet: M.Ú. Samme dag landsorganisationen bliver stiftet, udtræder udroermændenes repræsentant i prisnævnet for råfisk ud af nævnet i protest imod den sidste prisfastsættelse(4).

Den 20. januar har en forhandlingsdelegation fra M.Ú. møde med fiskeriministeren m h p en løsning af udroermændenes økonomiske problemer. Udroermændenes krav er, at Færøernes Lagting bliver ekstraordinært kaldt sammen til foranstaltning af en ad hoc løsning for udroererhvervet. Dette krav afvises(5). Igen den 22. januar har M.Ú. repræsentanterne møde med landsstyret, hvor prisforhøjelseskravet samt lagtingets indkaldelse endnu engang er på dagsordenen. Men landsstyret af viser igen ønsket om lagtingsindkaldelse uden for den ordinære tingsamling. Prisforhøjelser på råfisk afviser landsstyret at fastsætte, idet det mener at dette ligger uden for dets bemyndigelse(6).

I slutningen af januar måned opnår udroermændenes krav tilslutning fra Færøernes Fiskerorganisation og Færøernes Rederorganisation, der begge stiller krav over for lagtinget om højere pristilskud på råfisk(7).

Den 27. januar fremlægger fiskeriministeren et forslag for lagtinget, der sigter mod en ad hoc løsning af udroermændenes økonomiske problemer. Fiskeriministeren oplyser, at forslaget vil medføre en merudgift på finansloven på ca. 1

million kr. Hertil oplyser finansministeren, at landsstyret tillige planlægger nedsættelsen af et udvalg, der skal tilvejebringe de nødvendige oplysninger for udarbejdelsen af en 'helhedsløsning', og at forslag herom vil blive forelagt lagtinget i månedsskiftet marts/april(8).

Den 28. januar holder M.Ü.s repræsentantskabsråd møde, hvor kravet om højere og stabile priser over et længere tidsrum igen rejses. Videre udtaler mødet, at idet det viser sig at Fiskesalgsorganisationen ikke er i stand til at sælge fisken til tilfredsstillende priser, må dette betragtes som et spørgsmål, der angår forholdet mellem Fiskesalgsorganisationen og de offentlige myndigheder(9).

Samme dag arrangerer M.Ü.s repræsentantskabsråd et møde med en del arbejderorganisationer m h p en alliancefront over for myndighederne. De indbudte organisationer - Færøernes Arbejderorganisation, Tórshavns Håndværkerorganisation, Chaufførernes Sammenslutning, Færøernes Fiskerorganisation, Tórshavns Kvindearbejderorganisation, Tórshavns Arbejderorganisation, Færøernes Typografororganisation, Foreningen af Kontor- og Handelspersonale - forelægges en skrivelse fra M.Ü. til Færøernes Landsstyre. M.Ü. anmoder arbejderorganisationerne om en støtteerklæring til dets skrivelse. I sin skrivelse til landsstyret kræver M.Ü. højere priser på råfisk, samtidig som det pointeres, at hvis dette krav ikke imødekommes, og at lagtinget kun ser sig i stand til at afsætte 1 million kr. på finansloven til støtte for udroererhvervet, har M.Ü. ingen anden mulighed for at nå sine mål end at opfordre sine medlemmer til at sejle bådene i havn. Endelig siges det, at hvis Fiskesalgsorganisationen ikke er i stand til at præstere højere eksportpriser må dette forblive et spørgsmål mellem de offentlige myndigheder og Fiskeslagsorganisatione.

Imidlertid er det kun 3 af organisationerne, der skriver under støtteerklæringen, nemlig Tórshavns Arbejderorganisation, Tórshavn Arbejderkvindeforbund og Chaufførernes Sammenslutning(10).

Den 30. januar vedtager lagtinget den af landsstyret forelagde ad hoc løsning. Der vedtages således et beløb på 1 million kr. til forbedring af udroermændenes umiddelbare økonomiske problemer(11).

Den 12. februar arrangerer m.Ū. et protestmøde med gæstetalere, nemlig fiskeriministeren, formanden for Det Republikanske Partis lagtingsgruppe, samt formanden for Folkepartiets lagtingsgruppe. I forbindelse med mødet sejlede 50 udroerbåde til Tórshavn. Omkring 500 personer var til stede på mødet, hvoraf de ca. 400 var udroermænd(12).

En af M.Ū.s repræsentantskabsråd udarbejdet resolution blev forelagt mødet og vedtaget. Resolution var adresseret til landstyret og indeholdt følgende krav:

- 1) M.Ū. skal deltage i udformningen af den af landsstyret planlagte 'helhedsløsning' til forelæggelse for lagtinget 1. april;
- 2) prisfastsættelsen skal forandres, således at priserne bliver udarbejdet efter en ordning, M.Ū. kan acceptere, og der skal garanteres udroermændene en minimumspris, der sikrer udroererhvervets eksistens. Råfiskepriserne skal således prostalsreguleres hver 3. måned og grundlaget for prisudregningen skal justeres hver 2. år;
- 3) støttetiltagene skal flyttes fra 'produktionens' første led til dets sidste, d.v.s. til slagsorganisationen;
- 4) de offentlige myndigheder skal opnå større indsigt i Fiskesalgorganisationens dispositioner;
- 5) de offentlige myndigheder skal videre indvilge i at støtte M.Ū. i oprettelsen af en organisation til eksport af fisk, og endvidere oprette en landshandel til indkøb af agn, fiskeredskaber og andet til udroererhvervet nødvendigt udstyr;
- 6) forsikringssatserne skal formindskes eller evt. afskaffelse af forsikringsmonopolet(13).

Under diskussionen på mødet udtalte formanden i M.Ū., at der skulle arbejdes for, at arbejderne og udroermændene selv

blev ejere af fiskefabrikkerne(14).

I de følgende uger fortsætter udroermændenes kritik af 'systemet', men egentlige aktioner finder ikke sted. Landsstyret arbejder videre med den planlagde 'helhedsløsning', men uden at inddrage M.Ü. i udarbejdelsen af denne.

Den 23. april - d.v.s. 3 uger efter det planlagt og aftalte tidspunkt - forelægger fiskeriministeren forslaget om en 'helhedsløsning' for lagtinget til behandling(15).

Fiskeriministerens forslag, der imidlertid ikke indeholdt noget om pristalsregulerede minimumspriser, gik ud på, at lagtinget ved lov oprettede et råfiskeråd til administration af en råfiskefond, der skulle sikre råfiskerne en stabil og rimelig indhandlingspris for en længere periode. Råfiskefonden skulle finansieres gennem finansloven. Forslaget skulle videre sikre filetfabrikkerne en rimelig afregningspris i forbindelse med deres forarbejdning råfiskeren. Indhandlingsprisen skulle således være den pris, som udroermændene fik udbetalt efter hver indhandling. Denne skulle fastsættes hver 4. måned. Afregningsprisen skulle fastsættes hver 14. dag. I den udstrækning, indhandlingsprisen var lavere end afregningsprisen, skulle der betales ind i fonden, og i de tilfælde, hvor det modsatte gjorde sig gældende, skulle der betales ud af fonden. Denne justering skulle iflg. fiskeriministerens forslag foregå mellem fonden og Fiskesalgsorganisationen(16).

Ordningen ville således medføre, at en del af udroermændenes krav blev gennemført, samt at Fiskesalgsorganisationen skulle stå til ansvar over for råfiskerådet m h t sine dispositioner.

Fiskesalgsorganisationen havde fået landsstyrets planer vedr. 'helhedsløsningen' forelagt allerede 13. april. I 3 skrivelser til landsstyret, den 14., 17. og 24. april, protesterer Fiskesalgsorganisationen kraftigt imod den planlagde ordning(17).

I sine skrivelser udtaler Fiskesalgsorganisationen, at en evt. vedtagelse af forslaget vil medføre, at hele samfundsøkonomien vil gå 'konkurs', idet bankernes, landskassens beholdninger vil blive tømt, samt at Fiskesalgsorganisationens udgifter vil vokse enormt. Fiskesalgsorganisationen nægter at administrere en sådan ordning, idet den udtaler, at den er 'overbevidst om, at denne 'mekanisme' ikke kan komme til at fungere'. Videre siges der i skrivelserne, at det næsten er umuligt at udregne efter hvert salg, priserne på hver enkel fiskesort, da dette kan tage både 'måneder og år' at få klarhed over. I øvrigt pointeres det kraftigt, at den hårde konkurrence på verdensmarkedet ikke tillader Fiskesalgsorganisationen at opgive interne oplysninger over dens dispositioner bl.a. m h t lagerbeholdningerne.

Folkepartiet tilslutter sig Fiskesalgsorganisationens synspunkter og truer med at sprænge landsstyrekoalitionen, hvis forslaget fra fiskeriministeren bliver vedtaget. Forslaget bliver derfter modificeret i henhold til Fiskesalgsorganisationens krav.

Den 30. april vedtages så lagtingslov om råfiskefond til ikrafttrædelse 5. maj samme år(18). Iflg. loven skal forholdet mellem indhandlingsprisen og afregningsprisen justeres som et forhold, der angår fiketfabrikkerne og fonden. Afregningsprisen skal således udregnes på baggrund af 'oplysninger' fra Fiskesalgsorganisationen. Bestemmelsen om, at fastsættelsen af indhandlingspriserne skulle sikre udroermændene stabile og rimelig priser, modificeres derhen, at prisfastsættelsen kun skal sikre udroermændene stabile priser. Imidlertid indeholder loven en bestemmelse om garanteret mindstefortjeneste for udroermænd. Lagtinget bevilger 10. mill. kr. til råfiskefonden.

Ved forslagets 2. behandling i lagtinget udtalte formanden for Folkepartiet, at Folkepartiet havde reddet Fiskesalgsorganisationen fra nationalisering(19).

N.J.s Formand tilslutter sig i den offentlige debat Folke-

partiets synspunkter m.h.t. nationaliseringsspørgsmålet. Imidlertid bliver dette synspunkt imødegået af en af M.Ū.s bestyrelsesmedlemmer (og formand siden 1978), der tilslutter sig synspunktet om nødvendigheden af en nationalisering af Fiskesalgsorganisationen(20).

Omend lagtingets føjelighed over for Fiskesalgsorganisationen medførte stor utilfredshed blandt udroermænd og en stor del af befolkningen foretager M.Ū. sig ikke noget videre i denne forbindelse ud over verbale protester.

Iflg. loven om råfiskefond skulle den første prisperiode begynde 15. juni på grundlag af priser, der skulle offentliggøres 25. maj.

Den 25. april konstaterer M.Ū.s repræsentantskabsråd, at landsstyret fuldstændigt har ignoreret dets krav. M.Ū. begrænser imidlertid sine aktiviteter til interne møder, hvor bl.a. mulighedernes for stiftelsen af en 'udviklingsfond' for udroermænd diskuteres(21).

Den 12. maj vælger M.Ū.s dets sekretær som repræsentant for organisationen i Råfiskerådet(22).

Den 21. maj sker der imidlertid et drastisk fald i priserne på rødfisk og tunge. Dette afføder stærke og spontane reaktioner fra udroermænd overalt på øerne, på flere steder standser udroermænd spontant fiskeriet og sejler i havn (23).

Den følgende dag beklager repræsentanter for råfiskerådet en regnefejl, hvorefter priserne på de nævnte fiskesorter forhøjes lidt. Dette skaber imidlertid blot større irritation blandt udroermændene, og der stilles krav fra flere steder om aktioner.

Den 23. maj holder M.Ū.s repræsentantskabsråd møde, hvor der vedtages en resolution adresseret til landsstyret. I resolutionen kræver M.Ū., at forbudet mod slag af råfisk

i udlandet afskaffes; at udroermænd får udstedt en eksporttilladelse; samt at en ordning om pristalsregulerede minimumspriser bliver oprettet(24).

Samme dag holder M.Ū. 2 møder med landsstyret, hvor M.Ū. kræver lagtingets øjeblikkelige indkaldelse til behandling af prispolitikken. Landsstyret afviser imidlertid M.Ū.s krav(25).

Derefter udsteder M.Ū. forbud for sine medlemmer at indhandle råfisk og kræver, at lagtinget sammenkaldes til ekstraordinært møde(26).

M.Ū. arrangerer derefter et møde med repræsentanter for F.F., hvor M.Ū. anmoder om støtte til kravet om højere råfiskepriser. M.Ū. appelerer endvidere til F.F. om at iværksætte en strejke til støtte for udroermændene. F.F. indvilger i at skrive under en støtte-erklæring, men afviser forslaget om strejke. F.F. henviser i denne forbindelse til dets overenskomst med Rederorganisationen(27).

Den 2. juni optrappes konflikten. På et møde med landsstyret fremsætter M.Ū. landsstyret over for det ultimatum, at hvis ikke landsstyret imødekommer M.Ū.s priskrav inden 5. juni, vil M.Ū. foranstalte aktioner, der vil lamme hele samfundet(28).

Landsstyret henviser imidlertid til, at 'helhedsløsningen' endnu ikke er begyndt at virke, og at landsstyret er uden kompetance m h t prisfastsættelsen.

Derefter beslutter M.Ū.s repræsentantskabsråd at iværksætte en blokade(29).

Den 5 juni sejler 50 både til Tórshavn, hvor indsejlingen til havnen blokeres. M.Ū. arrangerer i denne forbindelse massemøder i hovedstaden(30).

Den følgende dag forhøje råfiskerådet priserne på 'trawlfisk', men prisforhøjelserne er uden virkning. Blokaden fortsætter(31).

Den 6. juni arrangerer M.Ū. et medlemsmøde i Tórshavn med gæstetalere fra de politiske partier(32). På mødet er følgende partier repræsenterede: Fremskridtspartiet, Folkepartiet, Det Republikanske Parti. De nægter alle at sammenkalde lagtinget. Der foreslås udroermændene i stedet at bruge råfiskefondens klageinstans, samt at foranstalte egen eksport af råfisk. På mødet deltog omkr. 500 udroermænd(33).

Den følgende dag, 7. juni, kommer flere udroerbåde til Tórshavn, og M.Ū.s ledelse forsøger at oprette kontakt med partirepræsentanterne m h p lagtingets sammenkaldelse. Men resultaterne udebliver(34).

Den 8. juni udvider M.Ū. aktionen, idet indfaldsvejen til Tórshavn blokeres af udroermænd(35). Al trafik til hovedstaden er således lammet. Samme dag opretter Tórshavnar Arbejderorganisation en støttekomite for udroeraktionen. Tórshavns Arbejderorganisation og Tórshavns Kvindearbejderorganisationer henvender sig i en skrivelse til Færøernes Landsstyre, hvor organisationerne kræver, at myndighederne foretager en nationalisering af Fiskesalgsorganisationen(36).

Den 9. juni slutter flere arbejderorganisationer aktiv op om M.Ū.s krav. Arbejderorganisationerne i Klaksvík, Tórshavn, Tvøroyri, Hvannasundi, Norddepli og Tvøroyri iværksætter således en 24-timers sympatistrejke. Indsejlingen til havnerne i Klaksvík, Leirvík og Kollafjörd blokeres. Samme dag bliver bevæbnet politi sat ind til ophævelse af blokaden i Kollafjörd(37).

M.Ū. ophæver den 10. juni blokaden af indfaldsvejen til Tórshavn, og blokerer istedet bankerne, Fiskesalgsorganisationens lokaler, posthusene, samt det offentlige oppebørskontor(38). Aktionerne kombineres med masse møder i Tórshavn, hvor der er 52 udroerbåde samlet, samt 7 skibe, der sejler under overenskomst mellem F.F. og Rederorganisationen, deltager i blokaden(39). Indsejlingen til havnen i Tvøroyri blokeres tillige denne dag.

Tórshavnar Håndværkemeisterforening fordrager aktionerne. Det samme gør samtlige partier.

Imidlertid optager M.Ū.s formand kontakt med lagmanden, hvor formanden i Folkepartiets lagtingsgruppe fungerer som 'mægler'. M.Ū. adresserer under 'forhandlingerne' en skrivelse til lagmanden til underskrivelse, hvori M.Ū. stiller nogle betingelser for at ophæve aktionerne. M.Ū. kræver, at lagmanden binder sig til at forelægge lagtinget et forslag om et begrænset beløb til støtte for udroermændene, samt indvilger i at støtte udroermændenes kooperative initiativer(40). Lagmanden imødekommer straks udroermændenes krav, og den 11. juni underskriver M.Ū.s formand sammen med lagmanden en erklæring, hvorved aktionerne aflyses.

Efter at erklæringen er blevet oplæst på et massemøde i Tórshavn mellem udroermænd, ophæves aktionen(41).

Delkonklusion

På trods af den sammentrængte form, behandlingen af udroermændenes aktioner, har fået, sætter denne en del forhold i relief, der er af essentiel betydning i forbindelse med udroermændenes samfundsmæssige forhold. Behandlingen markerer således 'klassekampens egen definition' af de sociale forhold. Det gælder i denne forbindelse specielt forholdet mellem fiskeri-småborgerskabet og andre sociale klasser, samt forholdene omkring den politiske sfære; og sidst - men ikke mindst - problematikken omkring fiskeri-småborgerskabets som udgørende én social kraft.

Behandlingen gør den konstatering evident, at udroermændene udgør én social kraft. Der kan således ikke konstateres 'nogen vaklen i gelederne' under aktionsforløbet. Hellere ikke prisforhøjelsen på 'trawlfisk' i maj formåede at forårsage nogen intern opslitning.

I forlængelse heraf er det af betydning at pointere, at udroermændene udgør én selvstændig social kraft - også i forhold til fiskerne. Det er betegnende, at Fiskerorganisationen forholdt sig passiv under hele aktionsforløbet - bortset fra den svage anmodning til lagtinget i januar om højere pristilskud på råfisk. Dette er desto mere bemærkel-

sesværdigt, da prisudviklingen også berørte væsentlige dele af Fiskerorganisationens interessefelt. I vurderingen af Fiskerorganisationens standpunkt må det forhold inddrages som en væsentlig forklaringsfaktor, at fiskerne siden 1950'erne har fikset under en lovbestemt mindstelønsordning, der garanterede dem en minimumsløn. En sådan ordning fik udroermændene først tilkæmpet sig i 1975. Hertil skal knyttes forholdene inden for den politiske sfære, som var af en sådan karakter, at en aktionering fra fiskernes side ville komme særdeles ubelejligt, da Socialdemokratiet sad som landsstyrekoalitionens første repræsentant. Socialdemokratiet havde kontrollen over Fiskerorganisationen samt den overvejende del af arbejderorganisationerne.

Den øvrige del af arbejderorganisationerne synes også at have haft en del betænkeligheder m h t udroermændenes krav. Således lykkedes det M.Ü. kun at få tilslutning fra 3 organisationer i januar, hvoraf den ene repræsenterede en del af småborgerskabet. Imidlertid sluttede arbejderorganisationerne op om M.Ü.s aktioner, da disse kulminerede i maj måned. Samtidig fordømtes aktionerne af småborgerskabet inden for håndværket.

Det er karakteristisk, at udroermændenes appeller til myndighederne - foruden kravene om umiddelbar prisforhøjelser - fokuserede på større offentlig indsigt i Fiskesalgsorganisationens dispositioner, hvorimod kritikken af filetfabrikkerne udblev.

Udroermændenes 'kamp imod Fiskesalgsorganisationen' forblev imidlertid resultatsløs, idet den af myndighederne kanaliseredes ind i et 'korporativistisk' system i form af Råfiskerådet, hvad udroermændene imidlertid også accepterede at udgøre en del af. M.h.t. den politiske sfære er det kendetegnende, at det udelukkende var 'koalitionspartierne', der blev inddraget i konflikten. Her er det specielt bemærkelsesværdigt, at Det Republikanske Parti, der siden dets oprettelse i 1946 har stået som udroermændenes første repræsentant (42), undlod at sprænge

landsstyrekoalitionen for at imødekomme fiskeri-småborgerskabets krav, men istedet forsøgte at lægge en dæmper på udroermændene efter at Folkepartien havde truet med at sprænge koalitionen. I denne forbindelse blev resultatet -(én af historiens komikker) - at det blev udroermændenes politiske repræsentant par excellence, der kom til at stå som hovedansvarlig for udroermændenes placering inden for et politisk spektrum, der ialt væsentligt skulle ivaretage borgerskabets interesser. Man kan således konkludere, at i 1975 stod udroermændene uden nogen egentlig partipolitisk repræsentation.

På trods af aktionerne og blokaderne må udroermændenes politiske/ideologiske holdninger over for 'staten' el. det 'færøske parlamentariske system' karakteriseret som udpræget 'statsfikseret' og at være funderet i en opfattelse der tendentielt betragter staten som en neutral instans i forhold til de sociale klasse modsætninger.

C. DEN OFFENTLIGE STØTTEPOLITIK OG UDROERMÆNDENE

Indledning

Formålet med nærværende afsnit er en behandling og undersøgelse af den offentlige støttepolitik, fortrinsvis m h p udroermændene.

Afsnittet deler sig i tre:

Først behandles perioden frem til 1975. Det drejer sig her om - i sammentrængt form - at redegøre for myndighedernes foranstaltninger over for hhv udroermændene og skibsfiskerne.

Dernæst behandles myndighedernes støttepolitik på et overordnet plan, d.v.s. myndighedernes støttepolitik i forhold til diverse produktionssektorer, samt - og mere indgående - myndighedernes støtteformer m h t fiskeriet.

For det tredje - og som en naturlig forlængelse af de to første dele - behandles ordningen vedr. råfiskefonden.

I denne del vil der blive forsøgt at påvise, hvordan myndighederne gennem denne 'korporativistiske' form forholder sig til udroermændene. Der vil i og med denne behandling være påvist, hvordan råfiskenævnet gennemtrænges af de sociale modsætninger, der eksisterer i den færøske fiskerisektor.

Vi vil gøre specielt meget ud af råfiskefonden netop fordi spørgsmålet om staten har været centreret omkring denne for udroermændenes vedkommende i den politiske konjunktur, vi har sat os for at behandle.

I modsætning til første halvdel af 70'erne, hvor fiskerismåborgerskabet var med til, at der endnu en gang blev sat spørgsmålstejn ved hjemmestyreordningen i forbindelse med EF-spørgsmålet - dels i kraft af at Det republikanske Parti, af hvis vælgerbasis de udgjorde en væsentlig del af kernen, krævede ændringer i hjemmestyreordningen, så Færøerne ikke blev trukket med ind i EF sammen med Danmark (1.a), dels i kraft af, at den færøske Folkefront mod EEC, hvis medlemsbasis i væsentlig grad bestod af udroere, implicit krævede noget lignende for at kunne holde udenlandske trawlere ude af de færøske fangstfelter efter et sandsynligt dansk medlemskab (1.b) - så var denne classes "kampplads" stort set indsnævret til en enkelt institution, nemlig råfiskefonden. Kampen, der blev ført, var efter nederlaget i 1975 i udpræget grad en defensiv kamp.

Perioden frem til 1975

Perioden frem til 1964 er karakteriseret ved minimal indblanding fra de offentlige myndigheders side i udroermændenes umiddelbare produktionsbetingelser.

I 1964 bliver, som bekendt, den færøske fiskerigrænse fastsat til 12-sømil, imod 3-sømil siden 1901. Fiskegrænseudvidelsen fik væsentlige følger for udroerfiskeriets videre udvikling, hvilket bl.a. fremgår af den markante vægst i antallet af udroerbåde i perioden 1964-83. Imidlertid foranstalter myndighederne dette år oprettelsen af et prisfastsættelsesnævn på råfisk, hvilket sker som følge af, at udroermændene boykotter fiskefabrikkerne med krav om højere priser på råfisk. Råfiskeprisnævnets prisfastsættelse bliver imidlertid først lovbestemt i 1969(1, C).

'Fjern'- eller 'salt'-fiskerne havde allerede i 1947 fået en af lagtinget lovbestemt mindstelønsordning, der i princippet stadig er gældende. Udroermændene stod helt frem til 1975 uden for denne ordning, omend de i 1955 opnår en vis støtte til bensinforbruget, der tillige bliver tildelt udroerbåde uden bensindrif(2).

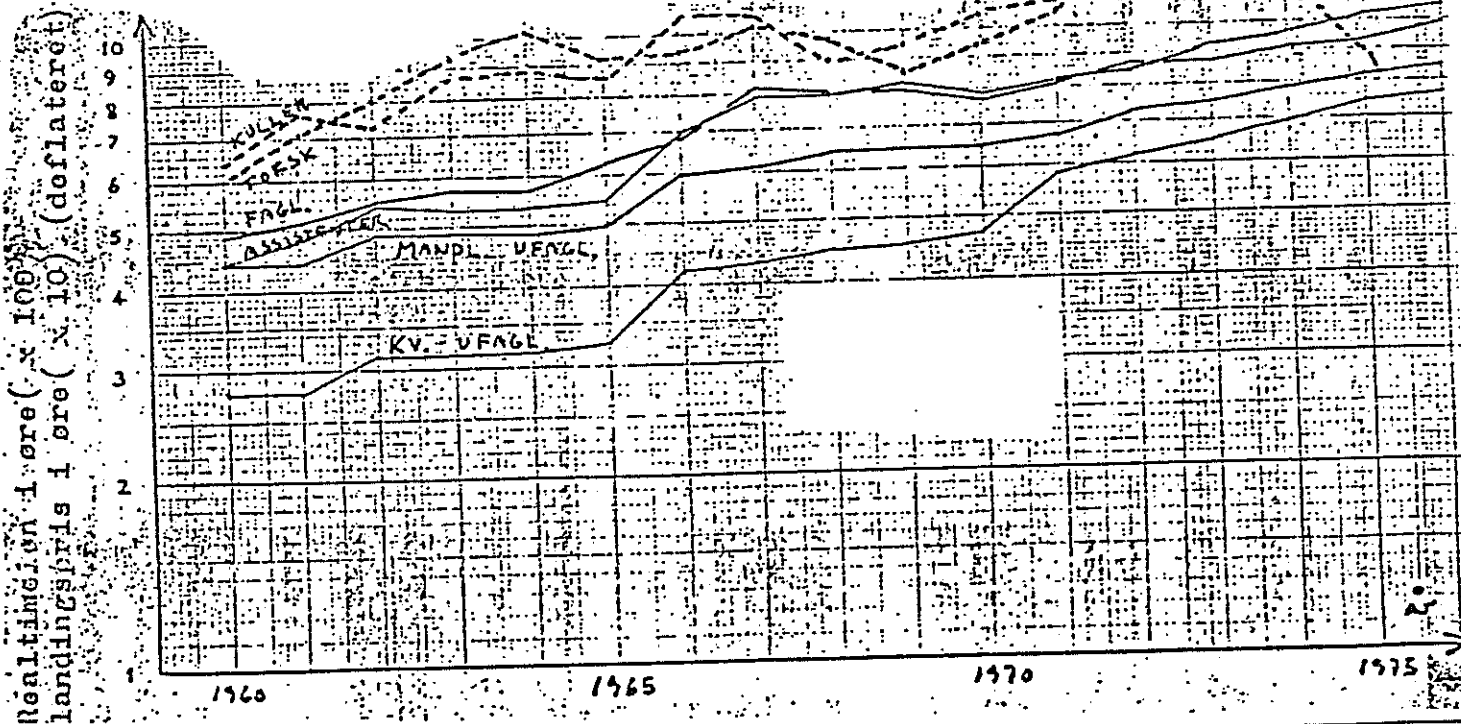
Udroermændenes umiddelbare modpart i priskampen udgjordes således klart af fiskefabrikkerne.

I hele perioden frem til 1975 fulgte således prisfastsættelsen nøje udviklingen i priserne på verdensmarkedet, hvor dollaren spillede en væsentlig rolle som valutaenhed. Dette betød, at udroermændene ikke var garanteret stabile indhandlingspriser.

Perioden 1960-74 er dog, som fig. 1 viser, karakteriseret ved en forholdsvis stabil vækst i indhandlingspriserne på råfisk. Som det tillige fremgår af fig. 1 sker der i sidste halvdel af 1974 et brat fald i indhandlingspriserne(3). Da udviklingen på andre områder var markeret ved fortsat vægst, bl.a. m h t lønudviklingen medførte den generelle udvikling

en alvorlig trussel imod udroermændenes indkomstforhold.
 Det gælder specielt lønningerne, der på grund af pris-
 systemet automatisk blev fratrukket indhandlingspriserne.

FIG. 1

Kilde:

Den offentlige støttepolitik

Perioden op gennem 1970'erne er karakteriseret ved en favorisering og opsvulmning af det offentliges økonomiske støtte til fiskerisektoren, hvilket fremgår af tabel 1.

Tabellen viser således i prc. og i absolutte tal fordelingen af de offentlige udgifter på lagtingets finanslov mellem fiskeri, landbrug og handel/industri.

TABEL 1 - Offentlig udgifter til fiskeri, landbrug, samt handel/industri 1970-82.

	Mill Kr.1970/71	75/76	76/77	77/78	78/79	79/80	80/81	81/82
Finanslov	118,9	317,9	366,1	432,4	461,0	626,7	739,4	751,3
Fiskeri	19,1	58,5	68,4	86,0	84,9	151,9	211,0	237,4
<u>Fiskeri %</u>	16	18	19	20	18	24	29	32
Hand/Ind.	0,5	5,3	6,1	8,3	9,1	20,9	16,2	12,1
<u>Ha/Ind. %</u>	1	2	2	2	2	3	2	2
Landbrug	2,0	4,7	5,3	5,9	11,3	12,1	13,7	17,3
<u>Landb. %</u>	2	1	1	1	2	2	2	2

Kilde: Årsberetning for Færøerne.

Den offentlige støtte til fiskeriet er imidlertid specificeret i forskellige støtteformer - ialt 21 - der er karakteriseret ved en ulige fordeling af støtten for de respektive år i perioden.

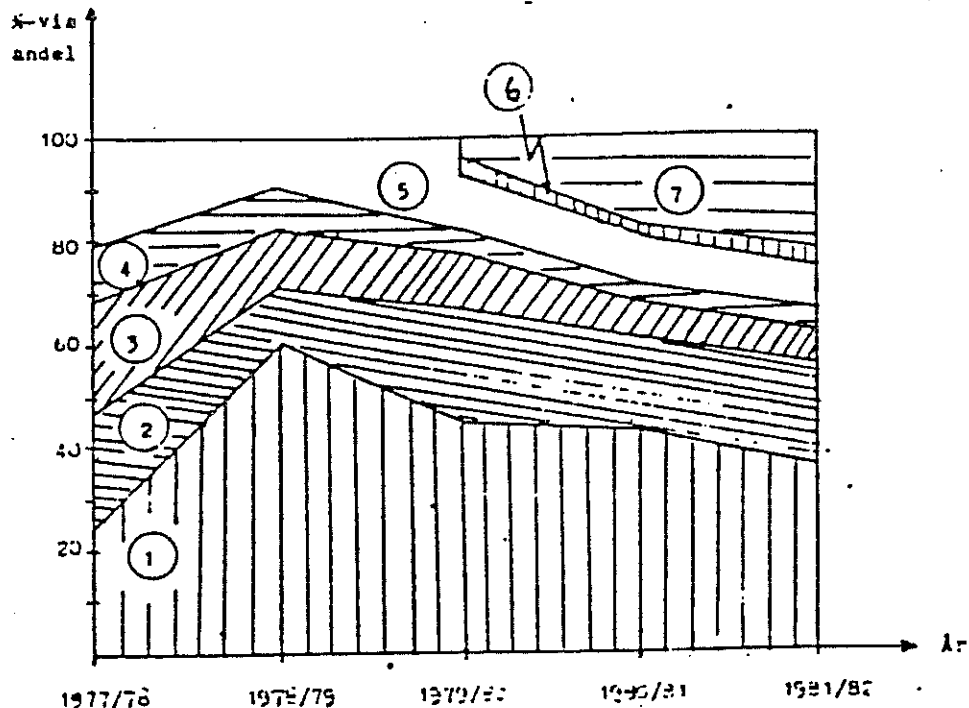
Fig. 2 viser således udviklingen i støtteformerne andel af de samlede offentlige udgifter til fiskeriet i perioden 1977-82.

Det fremgår således klart, at det specielt er lagtingsbevillingerne til olieforbruget, driften, samt prissubsidierne gennem Råfiskefonden, der udgør den overvejende del af det offentliges udgifter til fiskeriet - for finansåret 1981/82 ialt 80%. Mindsteløn, mindstefortjeneste, samt udroerstøtten udgjorde kun 7% - iregnet støtten til agn udgør denne andel ialt kun 11%.

Udviklingen i støtteformernes prc.-vise fordeling står i et nært

forhold til udviklingen i trawl-fiskeriet inden for den færøske fiskerigrænse, der i 1977 blev udvidet til 200-sømil.

FIG. 2. Støtteformernes pct.vise fordeling

1) Råfiskefonden; 2) Oljestøtte, 3) Mindsteløn og udroerstøtte; 4) Indhandlingsstøtte; 5) Ælvsøskud, 6) Agnstøtte, 7) Driftsstøtte.

Trawlfiskeriet opnår den overvejende del af støtten til olieforbruget, idet trawlfiskeriet kræver en del olie. Ligeledes er det den kapitalistiske del af trawlfiskeriet, der er i stand til at udvise de dårligste driftsregnskaber, og modtager derfor den overvejende del af driftsstøtten(4). Det er endvidere trawlfiskeriet, der modtager den største økonomiske støtte fra råfiskeriet(5), idet det gennemgående er 'trawlfisk', der bliver favoriseret af råfiskeriet.

Lagtingets støttepolitik afspejler meget klart styrkeforholdet mellem borgerskabets fraktioner. Den kraftige subventionering til fordel for kapitalen inden for "fiskevertika-

let" generelt og den kraftige vækst inden for samme subventionering i særdeleshed viser, at det er storkapitalen, der har den hegemoniske position inden for magtblokken. I perioden 1975-80 følger den relative vækst godt med for industriens vedkommende, hvilket afspejler, at industrifraktionen i denne periode var en del af magtblokken - i denne periode var landsstyrekoalitionen sammensat af Socialdemokratiet, Folkepartiet og Det republikanske Parti. Men denne koalition blev sprængt i 1980, hvorefter industriens andel af subsidierne er faldet både i relative og absolutte tal. At industrifraktionen således blev trængt ud af magtblokken skal ses i den sammenhæng, at den kraftige subventionering, der nåede de 30 % af finansloven i 1980, betød en drastisk forøgelse af gælden til udlandet; en udvikling, der ikke kunne fortsætte, hvorfor den svageste part blev hængt af i svinget, så subsidiemidlerne i større grad kunne gå ubeskåret til storkapitalfraktionens omstillingsproces i strukturkrisen.

At det vitterlig er storkapitalfraktionen og ikke linefraktionen, der har den hegemoniske position inden for magtblokken, ses ud af det faktum, at fordelingen af støtten til fiskeriet klart favoriserer trawlfiskeriet. I den udstrækning man kan formode, at linefraktionen har fået artikuleret sine interesser gennem Det republikanske Parti i perioden 1975-80 har dens indflydelse og styrke tilsyneladende været ret så beskeden. At denne fraktion definitivt bliver sat uden for magtblokken med den ny landsstyrekoalition bestående af Folkepartiet, Sambandspartiet og Selvstyrepatriet skal givetvis også ses som et resultat af den skærpede modsætning mellem storkapitalfraktionen og linefraktionen, efter at førstnævntes ny akkumulationsstrategi begynder at have effekter.

Råfiskefonden

Råfiskefonden blev oprettet som en ny form for støttepolitik over for fiskerierhvervet i 1975. Den afløste det føreksisterende prisfastsættelsesnavn. Det principielt nye ved råfiske-

fonden er, at den for udroermænd og en del af fiskerne får den konsekvens, at de nu også er henvist til at kæmpe for højere bevillinger fra lagtinget, istedet for - som perioden før - kun at have filetfabrikkerne som modpart i 'priskampen'. I og med oprettelsen af råfiskefonden er 'kamppladsen' således delvis blevet 'flyttet'.

- Princippet med råfiskefonden er, at den fritager filetfabrikkerne og Fiskesalgsorganisationen for al økonomisk ansvar i forhold til tidligere m h t driftsudgifterne, idet indhandlingspriserne ikke længere følger udviklingen i eksportpriserne, men nu - for en betydelig del - af den direkte støtte fra myndighederne. Det af lagtinget bevilgede beløb til råfiskefonden udgør således en væsentlig del af prisfastsættelsesgrundlaget.

Idet systemet medfører, at indhandlingspriserne kun delvis følger udviklingen af eksportpriserne åbner systemet op for indtjening af ekstraprofitter i to led, dels i forholdet mellem eksportpriserne og afregningspriserne, dels i fordelingen af den offentlige støtte til fiskeriet af de respektive fiskearter.

Iflg. "Love om råfiskefond af 5.maj 1975 vælges repræsentanterne i råfiskerådet på følgende måde: udroermændene og fiskerne vælger hver sin repræsentant, hvorimod råfiskekøberne vælger 2. Herudover vælger landsstyret 2 repræsentanter. Disse seks medlemmer vælger dernæst det syvende medlem som formand for rådet.

Råfiskefondens klageinstans udgøres af fem medlemmer, hvor udroermændene og fiskerne vælger én, fiskeeksportørerne og fiskefabrikkerne én, medens de offentlige myndigheder vælger to repræsentanter(6).

De tre medlemmer i råfiskerådet, formanden samt de to af landsstyret valgte medlemmer, skal være uafhængige af fiske-

rierhvervet. Imidlertid er det lykkedes repræsentanterne for de kapitalistiske interesser i råfiskenævnet i forening med repræsentanterne for myndighederne at få formanden ulovligt valgt. Denne er - foruden at være leder af Sundhedsforskningskontoret - leder af et omfattende blåhvillingsprojekt på en af landets store fiskefabrikker, tilhørende den 'private' del af fiskeriindustrien(7).

Redernes interesser bliver repræsenterede i råfiskenævnet i og med fiskefabrikkerne/råfiskekøberne, da der i stor udstrækning finder et ejendomssammenfald sted her. Hertil kommer, at Fiskesalgsorganisationens repræsentant for en stor del ser en interesse i at støtte råfiskefondens prispolitik, således at den i overvejende grad er sammenfaldende med de kapitalistiske interesser, idet denne repræsentant jo repræsenterer fiskerne, der fisker under overenskomst i forb. med trawl-fiskeri. F.F.s repræsentation er dog modsætningsfyldt, idet den tillige repræsenterer en del fiskere, der fisker med lineskibe.

Man kan på denne baggrund konkludere, at udroermændenes repræsentation står svag i forhold til de øvrige.

Som før anført skulle råfiskenævnets prisfastsættelse baseres på de gældende verdensmarkedspriser, samt de økonomiske bevillinger, der tiddeles fonden gennem finansloven. På baggrund af disse forhold skal råfiskenævnet udregne en indhandlingspris og en afregningspris.

Grundlaget for prisnævnets udregninger er de oplysninger om salgspriserne, nævnet er i stand til at skaffe sig fra fiskesælgerne, det vil fortrinsvis sige fra Fiskesalgsorganisationen.

Fra de ovenfornævnte oplysninger vedr. salgspriserne trækkes en del udgifter til renter, transport, etc., hvorved afregningsforholdet mellem fiskesalgsorganisationen og filet-fabrikkerne fås. Fra dette beløb, der varierer fra fiskesort til fiskesort, fratrækkes fiskefabrikernes udgifter, hvorved fås afregningsprisen, d.v.s. den pris, fiskefabrikkerne menes

at 'have råd til' at betale for fisken. I udregningen af afregningsprisen indgår udbytteprocenten for de enkelte fiskesorter, samt dækningsbidraget, d.v.s. fiskefabrikkernes fastsatte udgifter. Hertil kommer fiskefabrikkernes løbende udgifter, produktionsudgifter, der sammen med dækningsbidraget justeres kontinuerligt. Efter at fiskefabrikkernes dækningsbidrag og produktionsudgifter er trukket fra beløbet fra afregningsforholdet mellem fiskefabrikkerne og fiskesalgsorganisationen fås afregningsprisen. Ud fra forholdet mellem den fastsatte afregningspris og det af lagtinget bevilgede beløb til råfiskefonden fastsættes endelig indhandlingsprisen, d.v.s. prisen udroermændene får for fisken.

Frem til 1982 udregnedes dækningsbidraget ud fra gennemsnittet for de samlede udgifter hos samtlige fiskefabrikker, men siden er dækningsbidraget blevet fastsat på grundlag af de fire 'bedste og mest moderne' fabrikker(8).

Dette er klart en favorisering af de privatkapitalistiske dele af fiskefabrikkerne, idet disse netop er de 'bedste og mest moderne'. Udroermændenes protester i denne forbindelse har været uden frugtbare resultater for dem(9).

Forholdene omkring justeringen af udregningssystemet i 1981 er endvidere betegnende for råfiskefondenets flertals støttepolitik. I 1981 blev det klart, at både bytteprocenten og dækningsbidraget var baseret på et forkert og misvisende grundlag(10). Udbytteprocenten var udregnet alt for lav, medens dækningsbidraget var sat alt for højt. Ialt drejede det sig om 20,4 mill.kr., som dækningsbidraget var sat for højt, og som råfiskefonden ialt havde udbetalt fiskefabrikkerne for meget. Videre undersøgelser af forholdene viste tillige, at fiskefabrikkernes udgifter til lønninger var sat endnu højere, hvilket ialt udgjorde et beløb på ca. 60 mill. kr.

Imidlertid nægtede flertallet i råfiskefonden - på foranledning af et forslag fra M.Ü.s repræsentant - at forhøje

priserne på råfisk i overensstemmelse med dette beløb. Regnskabet blev i stedet nul-stillet, d.v.s. at fiskefabrikkerne blev fritaget for tilbagebetaling af beløbet. Samtidig forhøjede råfiskekøvnets flertal fiskefabrikkerens dækningsbidrag. Og som noget nyt indregnedes renter af egenkapital ind i dækningsbidraget.

'Systemet' med råfiskefonden dækker således automatisk fiskesalgsorganisationerne samt fiskefabrikkerens profit-indtjening, medens udroermændene bestandig må kæmpe for prisforhøjelser, d.v.s. forhøjede bevillinger på finansloven til råfiskefonden.

Favoriseringen af de kapitalistiske kræfter inden for råfiskefondens lovbestemmelser kommer endvidere klart til udtryk i dets prispolitik, d.v.s. i spørgsmålet om hvordan den økonomiske støtte skal fordeles mellem de forskellige slags fisk.

Trods gentagne anmodninger fra udroermændene har flertallet i råfiskekøvnets afvist at placere råfisk, der er mindre en 24 timer gammel i en særskilt prisklasse, men har fastholdt denne i samme prisklasse som 7 dage gammel iset fisk, på trods af forskellen i kvalitet.

hertil kommer - og som det væsentligste - prisnævnets støtte til det kapitalistiske trawlfiskeri, fortrinsvis efter storsejen, samt i betydelig grad blåhvilling. Støtten til fiskeriet af disse fiskearter dræner virkelig fonden for dens økonomi.

TABEL 2.- Råfiskefondens tilskud
til råfiskepriserne (11).

1975/76:	8	Mill.Kr.	
1976/77:	8	-	-
1977/78:	13,3	-	-
1978/79:	45	-	-
1979/80:	48,3	-	-
1980/81:	67,7	-	-
1981/82:	67	-	-
1982/83:	(84,4)	-	(bevilget)

Kr.

157

FIG. 1. B

1979

1980

1981

Torsk 1B

Torsk 2B

Kuller 1B

Bredflab

2,50

2,50

2,50

2,50

1/2

1/6

1/10

1/2

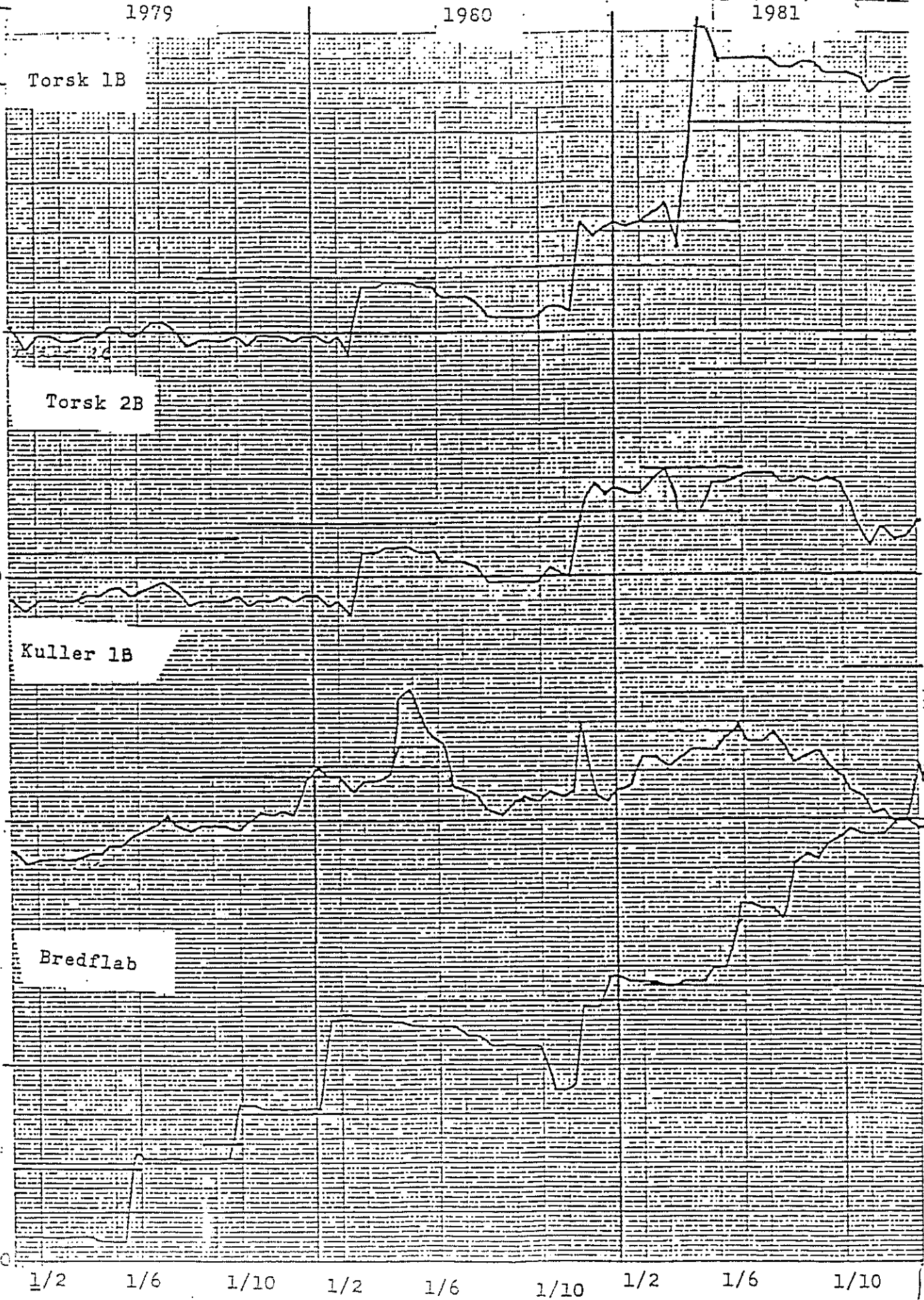
1/6

1/10

1/2

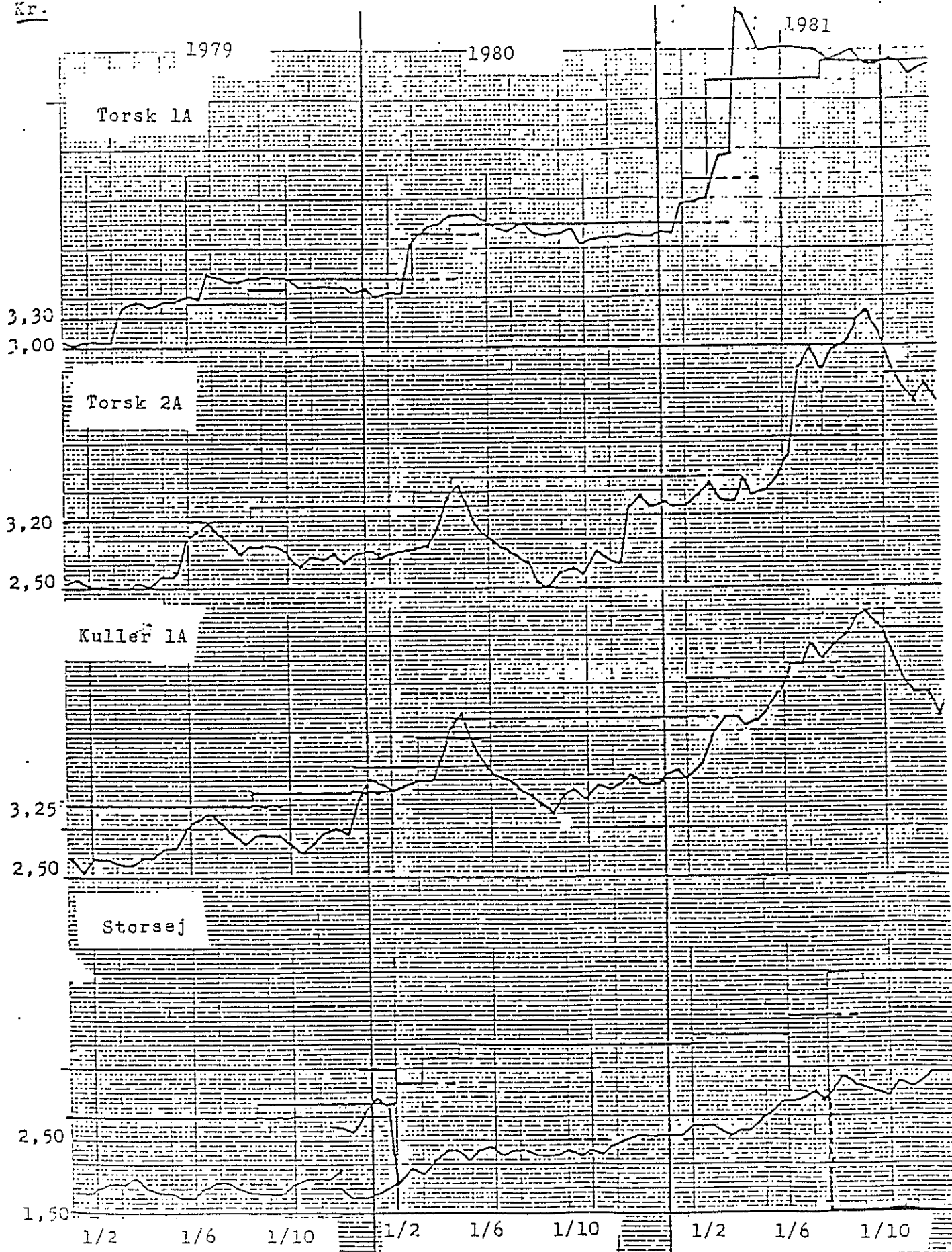
1/6

1/10

Indhandlingspris: _____ 1979-1981
Afregningspris: ~~~~~~

Kr.

Magtblokkens repræsentanter inden for råfiskerådet har tillige - og med billiggelse fra den eksisterende koalition i landsstyret af sambandspartiet (med lagmanden), folkepartiet (med fiskeriministeren) og selvstyrepartiet (med finansministeren) - udvidet råfiskefondens kompetance til også at omfatte en regulering af fiskeriindsatsen efter forskellige fiskearter (12).

Fig. 3, A og B viser således forholdet mellem indhandlingspris og afregningspris for: torsk 1, A og B, torsk 2, A og B, kuller 1, A og B, samt for storsej og bredflab for årene 1979, -80, -81 (13).

I perioden 1980/81 betalte torsk og kuller hhv 3-5 mill. kr. og 9 mill. kr. ind i fonden, hvorimod andre fiskearter fik udbetalt mellem 65-70 mill. kr. i prissubsidier (14).

Denne samme støttepolitik fortsatte i 1982. Tabel 3, A og B viser således henholdsvis hvor store beløb fiskeriet efter enkelte udvalgte fiskearter betalte ind i fonden, og hvor store beløb der blev udbetalt til rødfisk og blåhvilling. Storsejen er ikke medtaget. Forskellen ville i så fald være endnu større. Tabel 3, A og B omfatter perioden 01. oktober-04. december 1982 (15).

TABEL 3.

A. Ind i fonden		B. Ud af fonden	
Torsk 1A	Kr. 5.227,07	Rødfisk	Kr. 1.878.872,05
Torsk 1B	- 83.129,72	Blåhvilling	- 946.905,50
Torsk 2A	- 805.289,14		
Torsk 2B	- 335.556,90		
Kuller 1A	- 715.718,77	Ialt	Kr. 2.825.777,--
Kuller 1B	- 491.318,65		
Bredflab	- 28.304,82		
Havkat	- 8.628,57		
Ialt	Kr. 2.473.173,--		

Det fremgår således meget klart, at den råfiskefond, som udroermændene gennem aktioner i 1975 kæmpede for at få op-

rettet siden hen er blevet forvandlet til en fond, der i betydelig grad anvendes til at financiere det kapitalistiske fiskeri.

Udroermændenes andel af råfiskestøtten er således faldet støt siden 1975. Set i forhold til det offentliges samlede udgifter til fiskeriet op gennem 1970'erne og de år der er gået af 1980'erne er udroermændenes andel formindsket endnu mere end det, som råfiskestøttens støtteforening umiddelbart skulle forlede en til at tro. Udørmændenes andel af den direkte driftsstøtte er forsvindende, idet deres driftsregnskaber, som vi har set, ikke giver anledning til støtte. Driftsstøtten bruges således til at financiere det kapitalistiske trawlfiskeris dårlige driftsresultater. Hertil kommer bl.a. oliestøtten, som trawlfiskeriet tillige opnår den overvejende del af(16).

Til gengæld har storkapitalen været i stand til qua sin styrkeposition inden for råfiskefonden at forbedre sine akkumulationsbetingelser betydeligt på linefraktionens bekostning.

Som en sammentrængt sammenfatning kan vi konkludere følgende vedrørende linefraktionens styrkepositioner inden for det korporative prisfastsættelsessystem : Efter nederlaget i 1975, hvor udørmændene forsøgte en offensiv mod systemets grundlæggende funktionsmåde, der sikrer storkapitalen en fast ekstraprofit, men som mislykkedes, har de også tabt "slaget" om råfiskefonden - ihvertfald indtil videre. Fonden har vist sig at være et Demokles-sværd, idet den blev vendt imod dem, så den så at sige sikrer storkapitalfraktionen endnu en ekstraprofit oven i den, den får ved den "grundlæggende prisfastsættelse, dels på bekostning af linefraktionen, der betaler ind i fonden, dels på bekostning af færøske skatteydere generelt, der finansierer fonden over finansloven.

Linefraktionens nederlag og svækkede styrkeposition inden for denne statslige institution, har omvendt betydet sejr for storkapitalfraktionen og en styrket position. Grovt taget kan storkapitalens forbedrede profitbetingelser anskueliggøres ved følgende principskitse :

		råfiskepris
afregningspris	EKSTRA- PROFIT II	afregningspris
VM-pris	EKSTRA- PROFIT I	VM-pris
1974	1983	

hvor ekstraprofit I som forklaret ovenfor sikres ved at storkapitalfraktionen får "institutionaliserede kartelpriser", som er urørlige, fordi ingen statslig myndighed har nogen reel kontrol- eller sanktionsmulighed over for fiskesalgsorganisationen, Føroya Fiskasøla. Ekstraprofit II sikres ved styrkeforholdet inden for råfiskefondens navn, i og med at Føroya Fiskimannafelag har interesse i de samme værdioverførsler fra "linefisk" til "trawlfisk" som storkapitalen, og ved at landsstyret, der er rent borgerligt, sætter to medlemmer, der varetager storkapitalfraktionens interesser. Alt i alt giver det en stemmefordeling på 6-1 i storkapitalfraktionens favør.

Et indtryk af de nævnte fraktioners forskellige profitmuligheder giver flg. taleksempel : Råfiskeprisen for stor-sej (til blok), der er en typisk "trawlfisk" steg med 300 % i tidsrummet februar 1976 til februar 1982, skønt eksportprisen kun steg med 114 %. Tilsvarende tal for torsk 1A til saltfisk, torsk 2A lbs. og kuller 1A lbs., der er typiske "linefisk", var 112,3%/106,4%, 115%/103% og 130%/100% (17).

Storkapitalfraktionens overvældende styrke inden for nævnet kommer endvidere til udtryk ved at fordelingsnøglen for ekstraprofit II er ændret til fordel for de store, kapitalintensive filetfabrikker og til "bygdeforetagendernes" ugunst.

Sidstnævnte forhold skal muligvis ses som et politisk træk i forlængelse af storkapitalfraktionens akkumulationsstrategi. Den kraftige ekspansion inden for filetindustriens produktionskapacitet, har betydet, at der er en markant overkapacitet "både på søen og på land" (18). En forringelse af "bygdeforetagendernes" akkumulationsbetingelser, der for amnge af dem kan betyde konkurs pga. deres generelt dårlige økonomi, og som trække en del af udroerflåden med sig, fordi de mister deres faste aftager af råfisk, vil fremme storkapitalfraktionens ny akkumulationsstrategi.

Set i det perspektiv er der muligvis tale om, at hovedmodsatningen, der i midten af 70'erne stod mellem storkapitalen (specielt filetfabrikkerne) og linefraktionen (specielt udroermændene), ændrer karakter, så vi får en mere kompleks modsætning mellem storkapitalen på den ene side og linefraktionen og de små filetfabrikker på den anden. - Alliancerne og fronten ændrer sig. Perspektivet gælder i høj grad, om den decentrale filetindustristruktur skal bestå bl.a. baseret på linefangster fra udroere eller om resultatet af struktur-krisen skal blive en geografisk centraliseret og kapitalintensiv filetindustri med nogle få, store trawlere.

Sådan som udviklingen i styrkeforholdet i råfiskefonden har udviklet sig kunne det se ud til at blive sidstnævnte, der er fremtiden.

Men det kan selvfølgelig ændres.

Et nyt forhold, der muligvis kan give linefraktionen et pusterum og nye taktiske muligheder inden for råfiskefonden, er, at de store kapitalinteresser er ved at blive splittet i og med at en del af dem har koncentreret sig om det meget kapitalintensive trawlfiskeri af blåhvilling.

Tendensen er for ny til at det er muligt at udsige noget konklusivt, men lagtingets nylige beslutning om at navnet fremover skal have 8 medlemmer og ikke 7 som hidtil, og at det ekstra medlem skal vælges af landsstyret, kunne tyde på, at der bliver mobiliseret til et opgør mellem forskellige kapitalinteresser om ekstraprofit II : mellem "storsej" og "blåhvilling".

"blåhvilling".

- For det kan ikke være pga. udroernes ene mand i navnet, at der nu pludselig skal ske ændringer (19).

D. ASPEKTER AF UDROERMÆNDENES ORGANISATORISKE FORHOLD.

I diskussionen omkring det småborgerlige fiskeri er det af essentiel betydning at foretage en konkret analyse af de organisatoriske forhold, samt organisationens stillingtagen til sociale spørgsmål, der berører udroermændene som social gruppe. Disse undersøgelser må betragtes som én af forudsætningerne for vurderingen af, hvorvidt de sociale agenter i det småborgerlige fiskeri bør betragtes som én social kraft eller ikke. Disse undersøgelser danner en del af baggrunden for vurderingen af, hvilke sociale grupper sætter sig igennem i organisationens praksis, d.v.s. kommer til udtryk i det, vi vil kalde for 'organisationens interessefelt.' Derfor drejer det sig om et forsøg på at lokalisere de spørgsmål, der indenfor fiskeri-småborgerskabets fagorganisation udgør en konsensuskabende funktion, og dem der modvirker en sådan.

- I nærværende afsnit vil derfor M.Ü.s formelle organisatoriske struktur og formål blive diskuteret, dernæst organisationens medlemsbasis, d.v.s. lokalorganisationerne, samt medlemmernes geografiske fordeling og sociale sammensætning, og i forlængelse heraf fordelingen af de sociale agenter på organisationens repræsentative poster.
- Dernæst vil organisationens interessefelt blive genstand for undersøgelse og diskussion, d.v.s. organisationens behandling af diverse sociale spørgsmål. Disse kan frugtbart deles op i 'helhedsinteresser' og 'specielle eller modsætningsfyldte forhold'.

Endelig vil der i delkonklusionen - på baggrund af delkonstateringerne efter hvert enkelt underafsnit - blive lagt vægt på konkluderinger, der fokuserer på den sociale modsætningsfyldte position, som fiskeri-småborgerskabet befinder sig i, og som vi har kunnet konstatere gennem undersøgelsen af dets organisatoriske forhold.

1. M.Ū.s struktur og organisatoriske forhold

A. M.Ū.s formelle struktur og formål

Siden stiftelsen af M.Ū. den 18. januar 1975 har organisationen været udroermændenes repræsentant over for de offentlige myndigheder.

I de "Love for Meginfelag Útróðrarmanna"(1), der vedtoges på stiftelseskongressen, blev der bestemt, at M.Ū.s organisatoriske ramme udgøres af de lokale udroerorganisationer(2). Organisationens højeste instans er de årlige kongresser, hvor enhver udroer-mand, der er medlem af én lokalorganisation, har ret at møde(3). Kongressen vælger formanden og dens 1. suppleant(4). Mellem kongresserne varetages organisationens opgaver af et repræsentantskabsråd og en daglig ledelse(5). Repræsentantskabsrådet, der holder møde mindst tre gange årligt, udgøres af ét medlem fra hver lokalorganisation, samt formanden og dens 1. suppleant(6). Den daglige ledelse udgøres af formanden og dens 1. suppleant, samt tre medlemmer, der går på skift mellem lokalorganisationerne, dog må hverken formanden eller suppleanten tilhøre nogen af de repræsenterede organisationer i den daglige ledelse(7). På kongressen og møderne i repræsentantskabsrådet har repræsentanterne én stemme for hvert 20. medlem, de repræsenterer(8). Ethvert medlem, der har forsømt at betale medlemskontingent i mere end to år, kan ekskluderes(9).

M.Ū.s formål stadfæstes som værende "at forbedre erhvervsbetingelserne hos udroermændene, således at de får den størst mulige fortjeneste og de bedst mulige arbejdsforhold"(10).

I lovene bliver dette yderligere specificeret derhen, at landsorganisationen skal arbejde for at indhandlingspriserne er

tilpas høje, således at udroererhvervet kan betale sig, samt arbejde for "at alle driftsudgifter bliver holdt på et så lavt niveau som muligt"(11).

Videre skal landsorganisationen arbejde for, at råfiskekøberne betaler den fulde udbetaling efter hver indhandling så hurtigt som muligt, samt sørge for at regelmæssige ordninger bliver sat i kraft på dette område(12). Hertil skal tilføjes, at organisationen "i det hele taget skal tjene udroermændene og bådejerne på alle de områder, hvor dette ønskes"(13).

Hvad forholdet mellem landsorganisationen og den enkelte lokalorganisation angår er det fastsat i lovene, at landsorganisationen ikke må lægge sig ud i lokalorganisationernes interne forhold(14). Der lægges i overensstemmelse hermed vægt på, at landsorganisationen ikke skal beskæftige sig med forhold, "der ikke vedkommer helheden"(15).

Delkonstatering

På baggrund af det ovenforstående kan vi konstatere følgende m.h.t. M.Ü.s organisatoriske struktur og formål:

- 1) Lovene giver ingen muligheder for det enkelte medlem at gøre sig formelt gældende, hverken på kongressen eller andre beslutningsinstanser, idet landsorganisationens basis udelukkende udgøres af lokalorganisationerne. Det enkelte medlem har således kun mulighed for at gøre sig gældende i landsorganisationens virke via sin egen lokalorganisation.
- 2) Landsorganisationens love tillader, at en del spørgsmål vedrørende udroererhvervet kan defineres som ikke vedkommende 'helhedens' interesseområde, og som derfor kan overlades til de enkelte lokalorganisationers selvstændige afgørelse.
- 3) I lovene lægges der særlig vægt på udroererhvervets såkaldte 'helhedsinteresser', som bl.a. specificeres derhen, at alle driftsudgifter skal holdes på et så lavt niveau som muligt, hvilket åbner mulighed for en konflikt mellem bådejerne-mandskabet på den ene side og agnerne på den anden

side.

4) På trods af at M.Ū.s sociale heterogenitet eksplicit erkendes i lovene, bliver der ikke formelt sikret de forskellige sociale grupperinger en forholdsmæssige repræsentation i organisationens instanser.

5) Lovene definerer ikke nærmere M.Ū.s medlemsbasis udover bestemmelsen om, at den organiserer beskæftigede i udroer-erhvervet, 'udroermænd.'

Siden vedtagelsen af "Love for Meginfelag Ūtróðrarmanna" er der kun foretaget mindre væsentlige lovændringer. Det hidtil mest radikale forslag til lovændring havde som formål, at de tre repræsentanter i den daglige ledelse skulle vælges direkte af kongressen, istedet for som fastsat at gå på skift mellem lokalorganisationerne. Forslaget blev ikke vedtaget(16). Til kongressen i december 1982 blev forslaget igen fremsat med den motivering, at det ville forhindre repræsentanter for 'døde' lokalorganisationer, d.v.s. lokalorganisationer, der ikke lod sig repræsentere på kongresserne, at blive valgt i den daglige ledelse. Turnusordningen har hidtil været efter alfabetisk rækkefølge.

B. M.Ū.s medlemsbasis

M.Ū.s medlemsbasis udgøres af lokalorganisationerne. Disse udgjorde ved stiftelseskongressen 14(17), men udgør anno 1983 hele 17(18).

TABEL 1

M.Ū.	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>	<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>
Lokal- org.	14/16	17	17	17	17	16	15	17	17
Ialt medl.	1960	1960	1740	1765	1780	1776	1713	1879	1879

Medlemstallet i M.Ú. har specielt de sidste fire år i perioden 1975-83 været ret svingende. Dette samme forhold har også gjort sig gældende m.h.t. de enkelte lokalorganisationer, hvilket fremgår af tabel 1(19).

Som før anført var antallet af lokalorganisationer i M.Ú. på stiftelseskongressen 14, men allerede samme år kommer antallet op på 16, hvorefter det i 1976 suppleres med endnu én lokalorganisation. Antallet af lokalorganisationer er frem til 1980 17, hvor Havnar Útróðrarfelag bliver nedlagt, og i 1981 nedlægges endnu én lokalorganisation, nemlig Skálafjardar Útróðrarfelag. Begge lokalorganisationer genoprettes i 1982 og bliver samtidig medlemmer i M.Ú.

M.h.t. antallet af lokalorganisationer bør der i perioden efter 1980 tages et stort forbehold i forbindelse med én lokalorganisation, nemlig Skopunnar Útróðrarfelag, hvis repræsentanter ikke har ment, at de var virkelige repræsentanter for lokalorganisationen som følge af dens finansielle deltagelse i oprettelsen af filétfabrikken 'Sólaris' (20).

Det samlede antal enkel-medlemmer står ikke i noget entydigt forhold til antal lokalorganisationer. Det voldsomme fald i antallet af enkel-medlemmer i 1976/77 på 220 skyldes i alt væsentligt den omstændighed, at en del personer, der meldte sig som udroermænd under de spændte politiske forhold 1975/76, siden er udtrådt af de respektive lokalorganisationer, samt den omstændighed, at en del lokalorganisationer opgav flere personer som værende medlemmer end de faktisk repræsenterede (21).

Hertil kommer, at en del bådejere betaler medlemskontingent direkte til landsorganisationen, d.v.s. uden om deres egen lokalorganisation, hvilket er tilfældet for en del udroermænd i Skopun, medens endnu andre har en ordning med filétfabrikken, hvor de indhandler, om at trække medlemskontingentet til M.Ú. fra efter hver indhandling (22).

De pågældende lokalorganisationers navn, oprettelse/genoprettelse, antal medlemmer, og antal stemmer i M.Ú. fremgår af oversigten nedenfor.

TABEL 2

<u>M.Ú.</u> <u>Navn</u>	<u>oprettet/</u> <u>genoprettet</u>	<u>medlemmer</u> <u>1975/1982</u>	<u>stemmer</u> <u>1982</u>
x Eystan Múla	1942/1968	60 / 143	7
x Klaksvík	1943/	384 / 384	20
x Leirvík	1975/	53 / 53	3
x Fuglafjörd	1966/	107 / 107	6
x Skálafjörd	/1982	63 / 63	4
x Eidi	1919/ca.1943/ ca.1965	77 / 77	4
x Vestmanna		125 / 125	7
x Havnar	/1982	67 / 67	4
x Nólsoyar	1975	23 / 23	2
x Vága		129 / 129	7
Skálavíkar	1976/	93 ⁺ / 63	4
x Skopunnar	1945/	167 / 167	9
Borgin Sand	1975/	95	5
x Roynd Hvalba	1940/	199 / 199	10
x Frodbíar sóknar		112 / 112	6
Famien	ca.1945-46/	10	1
x Sudurøer s. helvt (Munkurin)	1975/ 1972)	62 / 62	4
<u>Ialt</u>		<u>1.628</u> <u>1.879</u>	<u>103</u>

x markerer de lokalorganisationer, der var repræsenterede på stiftelseskongressen 18. januar 1975(23).
+ d.v.s. 1976(24).

Det bør bemærkes, at lokalorganisationen i Hvalba, Roynd, er en kombineret udroer- og arbejderorganisation(25). Som en konsekvens heraf, har det været foreslået Roynd at foretage en reduktion af dens repræsentation i M.Ú., men hidtil er forslaget ikke blevet imødekommet(26).

Indtil udroerorganisationen Munkurin i byen Vágur blev op-

rettet i 1972 var udroermændene organiserede i arbejderorganisationen 'Framtíðin'. Organisationen Munkurin omfattede imidlertid kun selve byen Vágur, og den blev derfor nedlagt, da lokalorganisationen for hele den sydlige del af øen, Útróðrarfelagid fyri Suduroyar sunnaru helvt, blev oprettet i 1975(27).

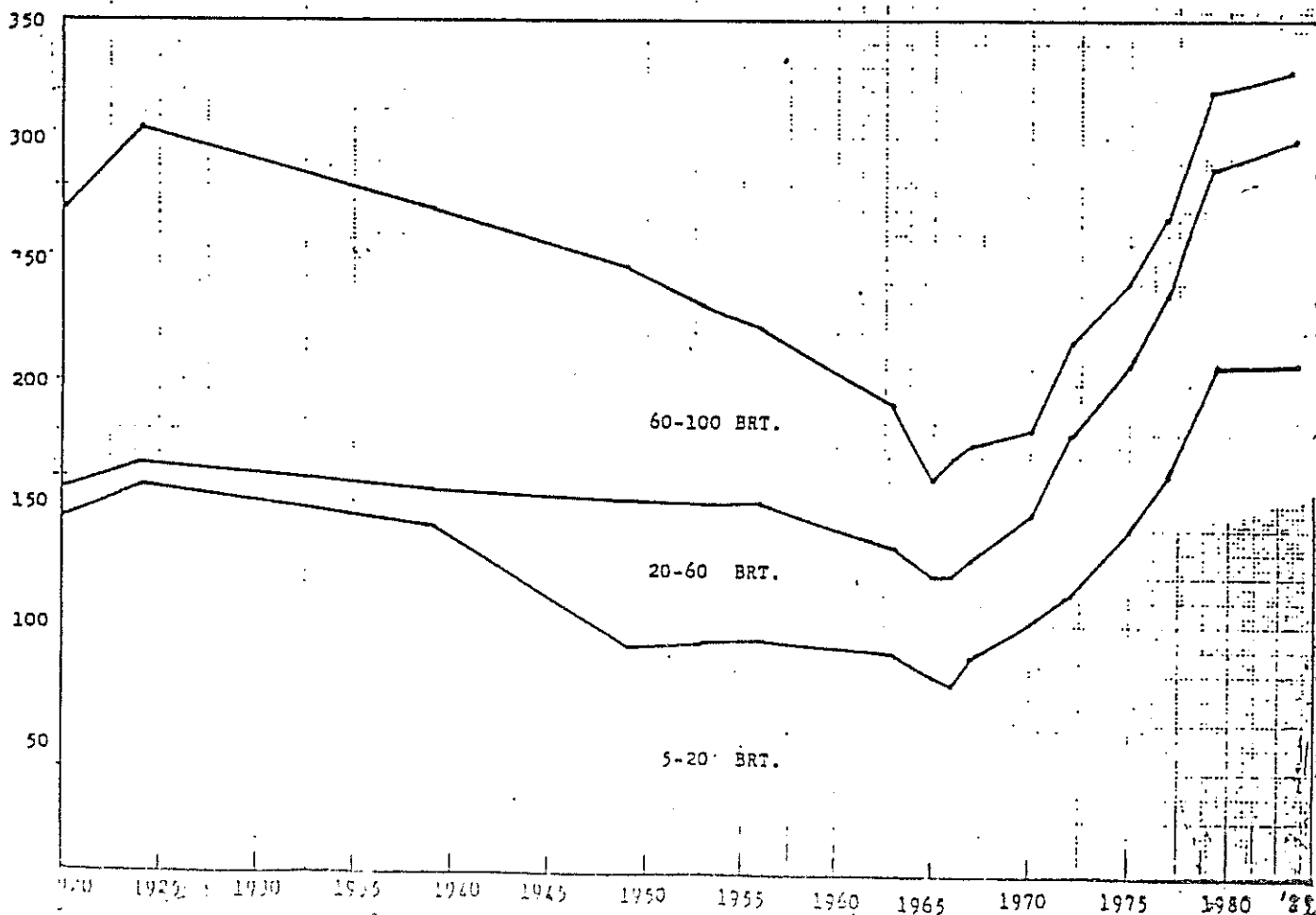
Medlemmernes geografiske fordeling og sociale sammensætning

Det samlede antal medlemmer i M.Ú.s lokalorganisationer udgør imidlertid ikke nogen homogen social gruppe. De kan opdeles i agnere, et ejendomsløst mandskab og bådejere. Disse

FIGUR 1.

Udvalgte år: 1919, 1924, 1939, 1949, 1953, 1956, 1963, 1965, 1966, 1967, 1970, 1972, 1975, 1977, 1979, 1982.

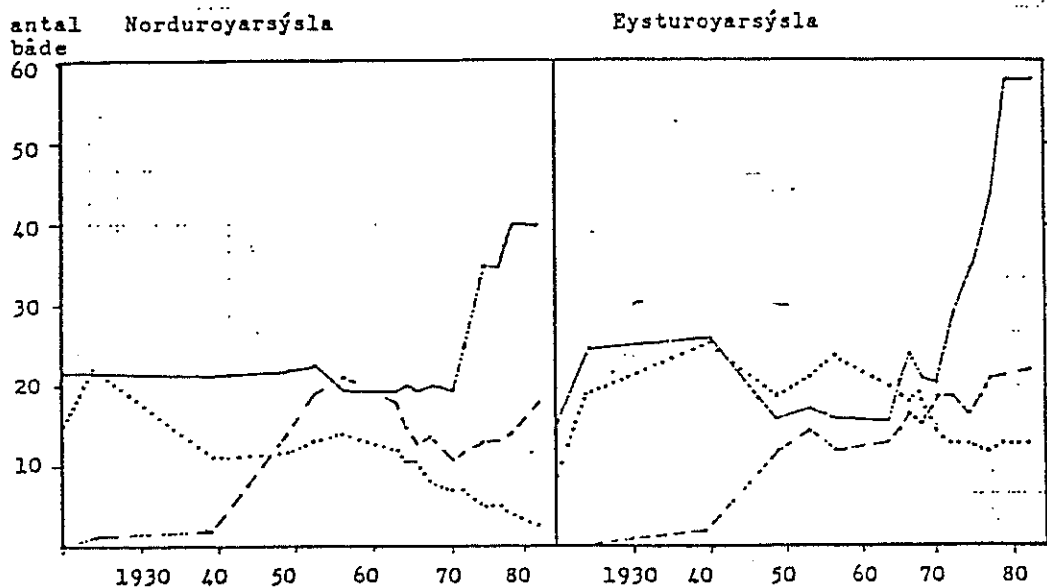
Kilde: FISKERIÁRBOEGEN

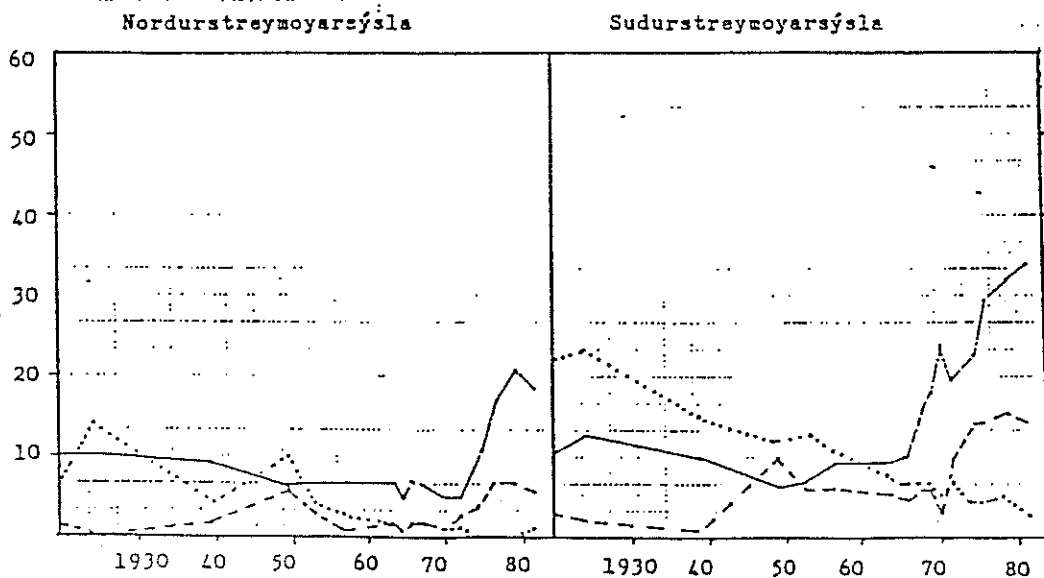
sidstnævnte har vi igen differentieret i de fire hovedgrupper. De åre både er imidlertid ikke medtaget i forbindelse med fig. 1 og 2 (28).

Forholdet mellem disse tre hovedtyper illustreres tydeligt på Fig. 1. Imidlertid er det af interesse på baggrund af Fig. 2, A og B at kunne konstatere forskydninger i forholdet

FIGUR 2, A

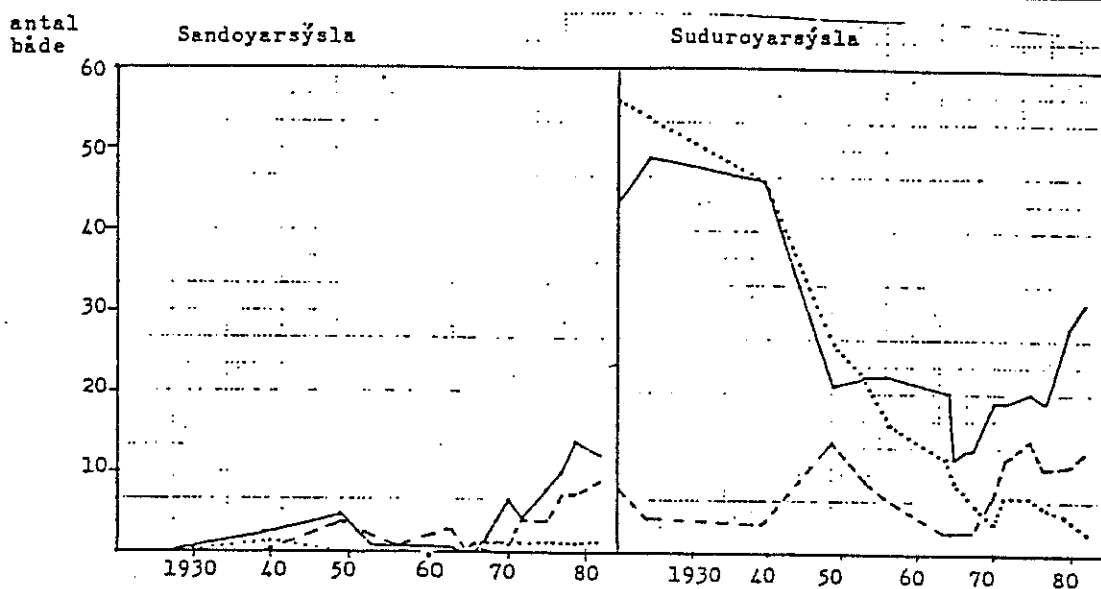

Kilde: Fiskeriårbo. gen. Udvalgte år: 1919, 1924, 1939, 1949, 1953, 1956, 1963, 1965, 1966, 1967, 1970, 1972, 1975, 1977, 1979, 1982.

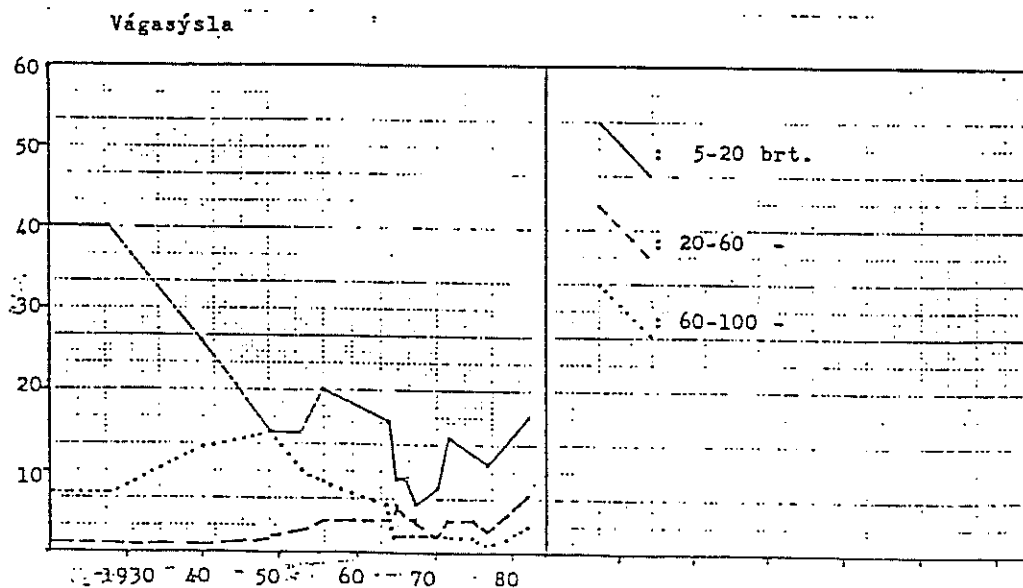

mellem bådtyperne inden for de enkelte sysler. Klassifikationen af M.Ü.s medlemmer for hele landet, således som det blev illustreret i Fig. 1, viser at anno 1982 var 64% af dæksbådene mellem 5-20 brt., 28% mellem 20-60 brt., og 8% mellem 60-100 brt. Imidlertid fremgår det af Fig. 2, A og B, at det specielt er i Norduroyar og Eysturoyar sysse, at bådtypen mellem 5-20 brt. er forholdsmæssig stærkt repræsenteret, hvorimod bådtypen mellem 40-60 brt. er forholdsvis

FIGUR 2, B

Kilde: Fiskerilærbogen.

stærkt repræsenteret i Sandoyar syssel. Det er af interesse at kunne sammenholde dette med en opdeling af M.Ü.s medlemmer på baggrund af deres anvendelse af forskellig slags typer fangstredskaber.

Årsagen til det forholdsmæssigt store antal bådtyper mellem 20-60 brt., samt 60-100 brt. i Eysturoyar syssel skyldes fortrinsvis, at medlemmerne i lokalorganisationerne i Fuglafjörd og Lerivík er trawlfiskere.

Den stigning i antallet af bådtyper 60-100 brt., der kan aflæses for Nordurstreymoyar syssel skyldes fortrinsvis trawlfiskeri fra Vestmanna, der for en stor dels vedkommende også foregår med både af typen 20-60 brt.

For Sudurstreymoyar syssel skyldes det forholdsmæssige store antal bådtyper mellem 20-60 brt. ligeledes trawlfiskeri, nemlig fra Tórshavn.

For Sand syssel er det specielt trawlfiskeri fra bygden Sand, der forklarer, at bådtypen 20-60 brt. i antal nærmer sig bådtypen 5-20 brt.

Lokalorganisationerne i Vestmanna, Fuglafjörd, Leirvík, Havn og Sand udgøres således i overvejende grad af medlemmer, der er tilknyttet trawlfiskeri.

Emidlertid er det gældende for den overvejende del af M.Ü.s samlede antal medlemmer, at de kombinere forskellig slags typer fangstredskaber. Af disse udgør regulære snellebåde kun 1%, linebåde 85%, trawlbåde ca. 10%, garnbåde 4% (29). Langt de fleste af trawlbådene kombinerer deres fangstmetode med linefiskeri, hvilket også er tilfældet med garnbådene, der desuden også kan skifte til snellefiskeri(30).

Med det udgangspunkt, at det nærmeste hele tal dæksbådejere pr. båd er 2(31) kan der foretages en grov gruppering af disse i henhold til M.Ü.s medlemsmasse(32). Resultatet frem-

går af tabel 3.

TABEL 3

M.Ū.	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>	<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>
Samlet antal medlemmer	1960	1960	1740	1765	1780	1776	1713	1879
Bådejere	<u>482</u>	<u>500</u>	<u>536</u>	<u>600</u>	<u>640</u>	<u>620</u>	<u>600</u>	<u>654</u>
Andre medlemmer	<u>1478</u>	<u>1460</u>	<u>1204</u>	<u>1165</u>	<u>1140</u>	<u>1156</u>	<u>1113</u>	<u>1225</u>

Gruppen 'andre medlemmer' udgør imidlertid ikke nogen social gruppe, men består af et ejendomsløst mandskab og agnere, samt ejere af åbne både, der har fiskeri som hovederhverv. Problemet kompliceres yderligere af, at en del af det ejendomsløse mandskab og agnerne ofte er ejere af åbne både, som de benytter i erhvervsmæssigt øjemed i sommerperioden. En bestemmelse af antallet af ejere af åbne både i 'helårsdrift', d.v.s. som hovederhverv, må derfor nødvendigvis blive af skønmæssig karakter bl.a. som følge af den udbredte erhvervs-kombination(33).

Med udgangspunkt i to eksempler, nemlig udroerbygden Vestmanna og Sand syssel, har jeg regnet mig frem til det samlede antal bådejere i M.Ū. anno 1982, der har fiskeri med åbne både som hovederhverv. Antallet kan, som før antydnet, fordobles i sommersæsonen(34).

Af de ialt 122 registrerede åbne både i Vestmanna benyttes de 50 til helårsfiskeri(35), d.v.s. 40%. I Sand syssel er der ialt registrerede 99 åbne både, hvoraf de 43 benyttes til helårsfiskeri(36), d.v.s. 43%. Jeg vælger imidlertid at benytte mig af prc.-satsen på 40, idet der formentlig er flere både registrerede end der faktisk findes på de pågældende steder(37). Antallet af åbne både må stort set betragtes som identisk med antal ejere af åbne både.

Antal åbne både inden for de områder, de enkelte lokal-organisationer i M.Ü. omfatter, fremgår af tabel 4.

TABEL 4

<u>Lokal- organisationer</u>	<u>Antal åbne både</u>	<u>Lokal- organisationer</u>	<u>Antal åbne både</u>
Eystan Múla	81	Vág	78
Klaksvík	25 ⁺	Skálavíkar	10
Leirvík	26	Skopunnar	12
Fuglafjörd	28	Borgin Sand	8
Skálafjörd	143	Roynd Hvalba	25
Eidi	18	Frodbiar sóknar	63
Vestmanna	50	Famien	8
Havnar	20 ⁺	Suduroyar s. helvt	<u>76</u>
Nólsoy	12	<u>Ialt</u>	<u>683</u>

+ For Klaksvíks og Havnars vedkommende må en del både betragtes som kun havende betydning som både til fritids-fiskeri. Tallene for Klaksvíks og Havnars vedkommende er skønnet. Det faktisk reg. antal både i Klaksvík er 299, hvilket med samme prc.-sats bliver 119. Det faktisk reg. antal åbne både i Havn er 346(38), hvilket med samme prc.-bliver 138.

Ejerne af de ialt 683 åbne både, der har fiskeri som hovederhvej, kan med en vis berettigelse siges at udgøre det halvproletariske lag i M.Ü.s medlemsmasse.

M.Ü.s sociale sammensætning kan hermed opdeles således, som det fremgår af tabel 5.

TABEL 5

<u>M.Ü. 1982</u>	<u>antal</u>	<u>%</u>	
Dæksbådejere	654	35	Egentlige småborgere
Bådejere, åbne	683	36	Halvproletarer
Ejendomsløse	<u>542</u>	<u>29</u>	Proletarer m.m.
Antal medlemmer	1879	100	Antal medlemmer

Gruppen 'ejendomsløse/proletarer m.m.' omfatter imidlertid både det ejendomsløse mandskab og agnerne. Agnerne er ofte pensionerede fiskere og skoleelever, der arbejder på akkord eller for timeløn. Der er dog altid én agner, der forestår agningen, og denne er altid direkte knyttet til båden på samme vilkår som det ejendomsløse mandskab(39).

Delkonstatering

På baggrund af det ovenforstående kan vi nu konstatere følgende m.h.t. M.Ū.s medlemssammensætning:

- 1) De sociale agenter i M.Ū. udgøres overvejende af bådejere, småborgere og halvproletarer. Disse repræsenterer 71% af M.Ū.s medlemmer.
- 2) Af dæksbådejerene, der udgør 35% af M.Ū.s medlemmer, udgør gruppen af ejere af bådtypen 5-20 brt. langt den overvejende del for landet som helhed, medens der indenfor de enkelte sysler kan konstateres betydelige forskydninger mellem de tre hovedtyper, hvilket bl.a. kan sættes i forbindelse med anvendelsen af forskellig slags typer fangstredskaber.
- 3) Af det samlede antal bådejere udgør ejerne af åbne både 68%.
- 4) Det proletariske lag af M.Ū.s medlemmer udgøres af en broget social gruppe.
- 5) M.Ū. kan i overvejende grad betegnes som en organisation af linefiskere.

C. Repræsentationsspørgsmålet

Som en konsekvens af overvejelserne m.h.t. M.Ū.s formelle struktur, samt undersøgelsesresultaterne m.h.t. den geografiske og sociale sammensætning af M.Ū.s medlemmer, er der foretaget en repræsentativ undersøgelse af den sociale sammensætning i 5 repræsentative lokalorganisationers bestyrel-

ser, samt den sociale sammensætning i M.Ú.s daglige ledelse, fortrinsvis årene 1975, 1979, 1983. Vi har undersøgt, hvorvidt bestyrelsesmedlemmerne har været dæksbådejere eller ikke. Undersøgelsen omfattede følgende lokalorganisationer: Eidi med 77 medlemmer, Klaksvík med 384 medlemmer, Leirvík med 53 medlemmer, Fuglafjörd med 107 medlemmer, og Suduroyar sunnara helvt med 62 medlemmer.

For Eidis vedkommende viser undersøgelsen, at af de ialt 5 bestyrelsesmedlemmer var der 2 ikke-dæksbådejere i 1975 og 1979. Disse blev imidlertid skiftet ud i 1982 med to dæksbådejere, således at bestyrelsen nu kun udgøres af dæksbådejere(40).

Udviklingen i lokalorganisationen i Klaksvík viser en tendens i modsat retning: medens der i 1980 og 1981 udelukkende sad dæksbådejere i bestyrelsen, ialt 7, blev der i 1982 valgt to ikke-dæksbådejere ind i bestyrelsen(41).

I lokalorganisationen i Leirvík har ikke-dæksbådejere været repræsenterede i bestyrelsen i årene 1975, 1979, 1983 i forholdet: 2/3, 3/2, 2/3(42).

I Fuglefjörd var ikke-dæksbådejere repræsenterede i bestyrelsen med 2 af de ialt 5 medlemmer i 1975, 1979, 1983(43).

Som den eneste undtagelse udgjorde ikke-dæksbådejerne flertallet af bestyrelsen i Suduroyar sunnaru helvt i 1975, nemlig 3 ud af de ialt 5 bestyrelsesmedlemmer. I 1979 var de imidlertid kun repræsenterede med ét medlem, hvorefter de i 1981 var repræsenterede med 2(44).

For samtlige lokalorganisationer gælder, at dæksbådejere bliver repræsenterede med 70% af bestyrelsesposterne.

Idet det er bestyrelserne i de enkelte lokalorganisationer, der vælger hvert sit medlem i repræsentantskabsrådet, kan repræsentationen i lokalorganisationernes bestyrelser danne baggrunden for formodningen om den sociale repræsentation i

repræsentantskabsrådet.

Undersøgelsen af den sociale sammensætning i M.Ū.s daglige ledelse viser, at der i 1975 var to ikke-dæksbådsejere repræsenterede ud af de ialt 6 medlemmer. Heraf var 1. supplementen, der jo vælges direkte af kongressen, ikke dæksbådejer. Hele den daglige ledelse bliver imidlertid skiftet ud i 1979 og består nu af 5 medlemmer, hvoraf de to er ikke-dæksbådejere. På kongressen i 1982 bliver imidlertid kun dæksbådejere valgt, men ikke-dæksbådejere bliver igen repræsenterede med 2 medlemmer i den daglige ledelse efter kongressen i dec. 1982(45).

Herudover viser undersøgelsen imidlertid en stærk tendens til at vælge udroerformænd/bådsformænd ind i bestyrelserne. Således har formændene været repræsenteret i Eidi med to repræsentanter siden 1977. I Klaksvík har formændene udgjort hele bestyrelsen i perioden 1980-82, samtlige formænd er endvidere uddannede skippere. I Leirvík har formændene været repræsenterede med 2 medlemmer siden 1975. I Fuglegjørd udgør udroerformændene i 1983 4 udaf de i alt 5 bestyrelsesmedlemmer, det samme var tilfældet i 1979, medens de i 1975 udgjorde 3. For samtlige lokalorganisationers bestyrelser gælder, at formændene er repræsenterede med 56% anno 1982.

Delkonstatering

På baggrund af det ovenforstående kan man konstatere følgende m.h.t. repræsentationsspørgsmålet:

- 1) På trods af, at dæksbådejerene kun udgør ca. 35% af M.Ū.s samlede medlemsmasse bliver de repræsenterede med 70% af bestyrelsesposterne. De er således stærkt overrepræsenterede.
- 2) Imidlertid er det af interesse at kunne konstatere, at bådsformændene bliver repræsenterede med 56% af bestyrelsesposterne. For en stor dels vedkommende finder der et personssammenfald sted mellem bådejer og formand, men ikke altid, og det er derfor et interessant spørgsmål i hvilken egenskab disse bliver valgt. Dette kunne være et udtryk for, at mandskabet for en stor del identificerer sig med bådsformanden - og således udtryk for et ideologisk forhold i virksomheden.

3) Der er enkelte lokalorganisationer, hvor ikke-dæksbåde-ejerne ikke er repræsenterede i bestyrelsen. Samtidig kan der imidlertid øjnes en tendens til i enkelte lokalorganisationer at lade bestyrelsen være udtryk for medlemmernes sociale heterogenitet.

2. Organisationens interessefelt

Vi konkluderede på baggrund af diskussionen omkring M.Ü.s formelle struktur, at M.Ü. lagde særlig vægt på 'helhedens' interesser i forbindelse med udroererhvervet. Imidlertid måtte vi på baggrund af undersøgelserne af M.Ü.s reelle organisatoriske forhold, dets medlemsbasis, samt på baggrund af den sociale sammensætning i bestyrelserne i flere af M.Ü.s lokalorganisationer, samt repræsentationen i M.Ü.s daglige ledelse konkludere, at den sociale sammensætning i de repræsentative instanser stod i et skævt forhold til den sociale klassifikation af medlemsmassen. Det er derfor af betydning at undersøge, hvordan M.Ü.s egen definition i praksis af 'helhedsinteresserne' er foregået. Da organisationens definition af disse problemer i praksis sker gennem klassekampens egen udvikling inden for organisationen såvel som følge af sociale omstændigheder, der ligger uden for M.Ü.s organisatoriske ramme, vil der nu blive undersøgt, hvilken behandling M.Ü. har givet diverse sociale problemer, og hvordan de i praksis er blevet defineret som værende af henholdsvis 'helheds' og 'speciel' eller 'modsningsfyldt' karakter(46).

A. 'Helhedsinteresser'

1) Allerede i stiftelsesåret koncentrerede M.Ü. sig om problemet vedrørende udvidelsen af fiskerigrænsen fra 24- til 200-sømil. På et offentligt møde i 1975, der var foranlediget af M.Ü. vedtoges således enstemmigt en resolution, der på det kraftigste krævede, at Færøernes Landsstyre iværksatte de nødvendige foranstaltninger til udvidelsen af fiskerigrænsen(46). Resolutionen fastslog, at det nu måtte være færingerne selv, der røgtede fiskebestandene omkring Færøerne. Siden 200-sømil

fiskerigrænsen blev effektueret i 1977, har M.Ü. været særlig opmærksom på de fiskeriaftaler, der er blevet indgået med fremmede nationer, fortrinsvis EF-medlemslande og Sovjetunionen. Det er betegnende, at M.Ü. har protesteret imod samtlige fiskeriaftaler(47).

2) Den umiddelbare foranledning til stiftelsen af M.Ü. var prisfastsættelsen på råfisk, 'udroerfisk'(48). Kritikken af prisfastsættelsen har siden været et til stadighed nærværende samlingspunkt for M.Ü.s medlemmer. M.Ü.s enhedlige kritik af prisfastsættelsessystemet, der siden maj 1975 er blevet foretaget af råfiskerådet på baggrund af lagtingets økonomiske støtte til råfiskefonden, har drejet sig om følgende forhold: udregningssystemet, der danner baggrunden for prisfastsættelsen, menes at bygge på et uholdbart grundlag, dels fordi den offentlige indsigt i Føroya Fiskasølas dispositioner er perifer, dels fordi bytteforholdet/dækningsbidraget m.h.t. filétfabrikkerne nærmest er umuligt at fastlægge. Hertil kommer kritikken af den omstændighed, at udroermændene/-bådene udgør det sidste led i støtteordningen, samt i afregningen. Endvidere har M.Ü. kritiseret råfiskerådet for at bruge råfiskefonden som en slags styringsfond for hvilke fisk, der bør opnå den størst mulige støtte for at stimulere fiskeriet efter disse fiskearter(49). Dette er en kompetance, M.Ü. mener, ligger uden for råfiskerådet. Særlig stor betydning lægges der deri, at de fiskearter, der menes at opnå den største økonomiske støtte, netop ikke er udroerfisk, men fiskearter, der fortrinsvis fanges under kapitalistiske produktionsforhold. Udroermændene menes således at tilvejebringe betingelserne for, at de kapitalistisk drevne fiskeskibe er rentable, idet udroerfisken for en del betaler betydelige beløb ind i råfiskefonden, medens anden slags fisk får udbetalt den overvejende del af støtten. Som en følge af disse omstændigheder er M.Ü. i stadig større grad begyndt at sætte spørgsmålstegn ved, hvilket gavn råfiskefonden, der blev oprettet som en konsekvens af udroermændenes aktiviteter den først halvdel af 1975, har for udroerhvervet(50). M.Ü.s kamp imod flertallet i råfiskerådet har vist sig at være i stand til at forhindre yderligere forsøg på at skade ud-

roermændenes erhvervsbetingelser ved at tilføje endnu én fiskegruppe til råfiskeråvnets støttefordeling(51).

M.Ū.s kritik af råfiskeråvnet nåede en forløbig kulmination dette forår, da formanden samt organisationens sekretær, der er M.Ū.s repræsentant i råfiskeråvnet, beskyldte Færøernes Fiskesalgsorganisation for at have snydt udroermændene for et beløb på omkring de 11. mill. Kr.(52). Færøernes Fiskesalgsorganisation har imidlertid rejst sag imod formanden og sekretæren for disse beskyldninger, og sagen skal behandles i retten i september måned(53).

Som følge af de offentlige myndigheders centrale rolle i prisfastsættelsen på råfisk vedtog M.Ū. på et møde mellem repræsentanterne for lokalorganisationerne allerede i 1978, at Færøernes Landsstyre måtte opfattes som "eneste modpart fangerens"(54).

M.Ū.s medlemmer har ikke haft vanskeligheder ved at finde sammen omkring kritikken af prisfastsættelsessystemet på råfisk og kravet om højere priser. Der findes kun ét tilfælde, hvor repræsentanterne for en lokalorganisation under overvejelserne om indhandlingsboykot fandt det vanskeligt at stemme for boykot, idet de mente, at den lokale fiskeopkøber ikke ville være i stand til at købe fisken til den pris, M.Ū. krævede(55).

3)Overfor de offentlige myndigheder, har M.Ū. m.h.t. båd-ejernes løbende udgifter, specielt kravet lavere forsikrings-satser(56). Kritikken af forsikrings-satserne er for en del blevet knyttet sammen med den monopolstilling forsikrings-selskabet indtager, og M.Ū. har i denne forbindelse sagt sig villigt til at kæmpe for en privatisering af forsikrings-forholdene(57).

4)Som det fremgår af pkt.1) er M.Ū. repræsenteret i råfiske-råvnet med en repræsentant, samt i dets klageinstans. M.Ū. var tillige repræsenteret med en repræsentant i fiskerirådet, der blev oprettet i 1979. Men allerede i 1980 blev M.Ū.s repræsentant skiftet ud med en repræsentant for Føroya Fiski-

mannafelag, og M.Ú. har siden gentagne gange krævet at blive repræsenteret, uden at kravet hidtil er blevet imødekommet(58).

5) Forholdene omkring den af lagtinget garanterede mindtseofrtjeheste for udroermænd, samt deres sygetillæg har endvidere udgjort et af de væsentligste samlingspunkter for M.Ú.s medlemmer. Dels har M.Ú. på dette område arbejdet for, at mindstefortjenesten blev forhøjet til samme niveau, som mindstelønnen for mønstrede fiskere på skibsfiskeri, der arbejder under skriftlig overenskomst, dels at mindtsefortjenesten også kom at omfatte udroermænd med åbne både, samt både under 100 brt. med en besætning under 12 mand, der lejlighedsvis fisker ved Island(59). Hvad sygetillægget angår har M.Ú. krævet et system, der var uafhængigt af fortjenesten de 5 uger før sygdomstilfældet/skaden indtraf(60). M.Ú.s kamp på disse områder har hidtil givet gode resultater, idet lagtinget to gange i år har imødekommet kravet om forhøjet mindstefortjeneste. Første gang som følge af det usædvanlige dårlige vejr for udroerfiskeri efteråret 1982(61). Anden gang ved lagtingsbeslutning i april 1983(62), hvor det blev bestemt, at mindstefortjenesten også skulle omfatte åbne både, samt at den skulle forhøjes for fiskeri med line, trawl og garn(63).

6) Som en konsekvens af den dybe mistillid til Færøernes Fiskesalgsorganisations dispositioner i foråret 1975 satte M.Ú. sig som mål at foranstalte eksport af råfisk på kooperativ eller andelsbasis(64). Hidtil er det dog ikke lykkedes for M.Ú. at foranstalte nogen fiske-eksport på trods af, at organisationen har medvirket til stiftelsen af to sammenslutninger til dette formål, første gang i 1976 med "Útróðrar Samtøkan", der imidlertid aldrig kom til at fungere, anden gang ved stiftelsen af "Lf. Sølumidstød Útróðrarmanna" i 1982(65). M.Ú. har gentagne gange krævet økonomisk støtte til et sådant forehavende, men uden resultat(66). Imidlertid har "Lf. Sølumidstød Útróðrarmanna" været i stand til at foranstalte import af agn og fangstredskaber uden om de private importører. Men disse foranstaltninger er endnu ikke blevet noget regelmæssigt forehavende for organisationen, og udgør endnu ikke nogen reel trussel for de private inter-

esser(67).

7) Et af formålet med andelsforeningen har tillige været at gøre udroermændene uafhængige af filétfabrikkerne m.h.t. lån og leje af arbejdslokaler. Hidtil har kun enkelte af M.Ū.s lokalorganisationer været i stand til at få by- og bygderådene til at anskaffe udroermændene arbejdslokaler på lejebasis, men tanken er, at sådanne arbejdslokaler bygges på alle udroerpladser over hele landet under andelsforeningens regi(68).

8) Da der i sommeren 1981 blev kæmpet for anerkendelsen af en nystiftet fagorganisation for sømændene blev M.Ū. direkte opfordret til at støtte denne nye organisation. Frem til 1979 havde sømændene været uorganiserede, hvorefter de fik mulighed for at blive medlemmer i en underafdeling af Føroya Fiskimannafelag. Den nystiftede selvstændige sømandsforbund blev tvunget ud i en strejke for at blive anerkendt, en kamp, M.Ū. klart støttede(69).

Delkonstatering

På baggrund af diskussionen omkring M.Ū.s 'helhedsinteresser' kan vi bl.a. konstatere følgende:

1) Det er specielt over for de offentlige myndigheder, at M.Ū. har været i stand til at formulere et markant og enhedligt standpunkt. Dette er en konsekvens af det offentliges centrale rolle på de områder, der udgør udroermændenes livsbetingelser. Til forskel fra arbejderorganisationernes opfattelse af modparten som udgørende kapitalistklassen, opfatter M.Ū. modparten som udgørende de offentlige myndigheder. For udroermændenes vedkommende finder der således en 'omplacering' af samfundets sociale modsætninger sted.

2) På trods af konklusionen i 1) kan vi konkludere, at kapitalistklassen udgør modparten for en del af M.Ū.s praktiske foranstaltninger, ikke mindst m.h.t. dets kooperative foranstaltninger.

3) På baggrund af de krav, M.Ü. har kæmpet for i 'helhedens interesse' må vi konkludere, at disse 'helhedsinteresser' er virkelige interesser for helheden af M.Ü.s medlemsmasse, og ikke specielle interesser for særskilte grupper inden for denne.

4) M.Ü.s definition af 'helhedsinteresserne' viser i praksis, at organisationen i betydelig grad opfatter sig om arbejderorganisation, og at den i praksis må formodes at støtte arbejdersiden i den sociale konflikt mellem arbejdere og arbejdstagere, hvilket bl.a. dens støtte til Sømændenes Forbund er et stærkt indicium for.

B. 'Specielle eller modsætningsfyldte forhold'

De sociale spørgsmål, der har været genstand for behandling inden for M.Ü., og som det er berettiget at behandle under rubrikken om forhold af speciel eller modsætningsfyldt karakter er følgende: 1) forholdet til andre af fiskerierhvervets organisationer; 2) regulering af færøsk fiskeri inden for 200-sømile fiskerigrænsen, d.v.s. delingen af landsokkelen mellem de forskellige typer fangstredskaber; 3) de ejendomsløses ansættelsesforhold og i tilknytning hertil spørgsmålet om udbyttedelingen; 4) forholdet til filétfabrikkernes arbejdere, d.v.s. deres klassekamp.

1) På en del af de områder, der blev diskuteret i forbindelse med 'helhedsinteresserne' har M.Ü. været i stand til at etablere front med andre af fiskerierhvervets organisationer, d.v.s.: Føroya Fiskimannafelag, Felagid Trolskip, Felagid Landleidin. Den umiddelbare foranledning til frontdannelserne har været prisfald på råfisk(70), men M.Ü. har herudover sammen med F.F. været i stand til at rejse krav over for myndighederne m.h.t. mindstefortjenesten/mindstelønnen, samt skatteforholdene(71). Samarbejdet mellem F.F. og M.Ü. er delvis blevet institutionaliseret, dels ved at der er oprettet et samarbejdsnavn mellem organisationerne, dels ved at M.Ü. på linie med Føroya Arbeidarafelag er medugiver af det for-
 ansende organ for F.F., "F.F."(72).

På trods af, at M.Ú. gentagne gange har forsøgt at etablere faste frøndannelser med de nævnte organisationer, er resultatet udeblevet som følge af, at F.F. og felagid Trolskip ikke har været villige til at støtte krav, M.Ú. har foreslået. Specielt har de været uvillige til at foranstalte strejke og indhandlingsboycot for at få kravene indfråede. Herudover repræsenterer de hver sin 'linie' i prispolitikken, hvor M.Ú. på den ene side kræver højere priser uden offentlig støtte, medens F.F. og Trolskip går ind for de eksisterende støtteordninger.

Herudover kan der konstateres en konkurrence mellem organisationerne m h t rekruttering, hvor Felagid Trolskip og F.F., på hvert sit grundlag, udgør en potentiel fare for M.Ú.s medlems sammensætning, idet Felagid Trolskip er villigt til at organisere en del af trawl-bådejerne, medens F.F. er villigt til at organisere en del af M.Ú.s ejendomsløse mandskab. Det bør bemærkes, at den nuværende formand for M.Ú. som en konsekvens af disse forhold lod sig opstille til formandsvalget i F.F., hvor han på én stemme nær var valgt til formand(73).

2) Siden lokalorganisationen i Skálafjörð i efteråret 1975 foreslog, at M.Ú. støttede en af den formuleret skrivelse til Færøernes Lagting vedr. fredning af nærmere angivne områder inden for fiskerigrænsen for garn- og trawlfangst(74), har spørgsmålet om opdelingen af landsokkelen været et problem, der flere gange er blevet forelagt M.Ú.s repræsentantskabsråd såvel kongressen. Lokalorganisationen Eystan Múla har således fem gange forelagt de repræsentative instanser i M.Ú. lignende forslag(75). Forslagene er imidlertid ikke blevet vedtaget. Forslagsstillerne, d.v.s. fortalernes for brugen af snelle/line, har argumenteret for, at spørgsmålet om fangstredskaberne og opdelingen af landsokkelen mellem disse, er et problem, der mere og mere trænger sig på, og at det som følge heraf er M.Ú.s pligt at tage stilling til disse. Fortalernes for trawl- og garnfiskeri, har imidlertid antydnet, at en evt. vedtagelse af de fremsatte forslag ville betyde en sprængning af organisationen(76). Det er lykkedes for fortalernes for anvendelse af trawl- og garnredskaber at få M.Ú. til at definere

uoverensstemmelsene som ikke vedrørende 'helhedens interesser', således som det er bestemt i den foroven diskuterede §14(77). Videre er det lykkedes for trawl-tilhængerne at få M.Ü. til at protestere mod et af Færøernes Landsstyre fastsat forbud mod trawlfiskeri i 1978(78). I protesten pointerer M.Ü., at det må være op til den enkelte bådejers afgørelse, hvilket slags fisk vedkommende fisker og med hvilke redskaber. I protesten lægges der videre vægt på, at de forskellige fangstmetoder bør have lige konkurrencebetingelser, idet det siges, at alle redskabstyper bør arbejde under samme forhold(79).

3)Spørgsmålet om de ejendomsløses ansættelsesforhold og arbejdsbetingelser er blevet rejst inden for M.Ü., dels som et 'internt' problem, dels som et 'eksternt' problem.

De offentlige myndigheder rejste spørgsmålet allerede i foråret 1978 gennem Færøernes Ulykkeforsikring, med den begrundelse, at ulykkeforsikringen tabte penge under de eksisterende forhold, hvor det skønnes at mellem 120-140 både over 20 brt. fisker umønstrede omkring Færøerne(80). På det pågældende møde mellem M.Ü. og repræsentanter for ulykkeforsikringen, samt en del andre offentlige repræsentanter, pointerede M.Ü.s formand, at organisationen umiddelbart ikke ville sætte sig imod mønstring, men at udroermænd på den anden side ikke ville komme til at mønstre under værre betingelser end de nugældende 50% af udbyttet(81). I forbindelse med spørgsmålet om mønstring, samt en hertil knyttet to-parts-overenskomst mellem det ejendomsløse mandskab og bådejerne har M.Ü. siden 1978 op til flere gange haft kontakt med de offentlige myndigheder om udførelsen af en sådan overenskomst(82). Myndighederne har dog ikke hidtil vist noget initiativ til udførelsen af mønstringsbetingelserne, og har overladt spørgsmålet til M.Ü.s repræsentantskabsråd, der imidlertid endnu ikke har formuleret noget forslag(83).

Imidlertid er det et spørgsmål om formanden i M.Ü. har den fulde støtte blandt medlemmerne for udtalelsen om, at udroermænd ikke vil komme til at mønstre under værre betingelser end de gældende 50%, idet ønsket om forskellige overens-

komster for de forskellige bådtyper, samt deres rentabilitet og gældsætning er tillige blevet fremsat i organisationen i forbindelse med diskussionen omkring overenskomstspørgsmålet(84). Spørgsmålet er endvidere blevet forelagt de offentlige myndigheder, der imidlertid på det kraftigste har frarådet en sådan løsning på problemet. Den daglige ledelse har sendt spørgsmålet ud til alle lokalorganisationerne til drøftelse med den bemærkning "at der skal sikres besvarelsen bygger på både bådejemæs og mandskabets synspunkter"(85).

Det er imidlertid den del af agnerne, der ikke direkte er tilknyttet bådene på linie med mandskabet, der udgør M.Ū.s "dårlige samvittighed"(86), idet de dels for en del vedkommende er uorganiserede, dels arbejder de for lavere timeløn end den, der er gældende for det øvrige arbejdsmarked(87). Allerede på kongressen i 1976 blev aflønningsformen for agnerne diskuteret i M.Ū.(88). Der blev rejst krav om skattefritagelse for agnerne. Problemet blev særlig akut i 1978, da agnere på enkelte steder nægtede at arbejde under de gældende betingelser(89). På kongressen i 1980 blev kravet om skattefritagelse for agnere rejst endnu engang(90), og som tilfældet havde været den forrige gang blev kravene stillet mod de offentlige myndigheder. Agnerens problemer er stadig uafklarede.

4) M.Ū.s forhold til arbejderorganisationerne har delvis været præget af modsætningsfyldte forhold som følge af udregningssystemet m.h.t. profastsættelsen på råfisk, samt udroermændenes specielle klassekampsbetingelser.

I forbindelse med, at M.Ū. flere gange har truet med selv at eksportere råfisken til markedslandene for at opnå højere priser sende Føroya Arbeidarafelag og Kvinnufelagid í Havn i 1979 en protest til M.Ū.s kongres, hvor der blev krævet, at M.Ū. nægtede bådene at sælge råfisken uforarbejdet til markedslandene(91). Protesten blev imidlertid enhedligt afvist.

Arbejderorganisationen Fylking i Tvøroyri sendte således også en protestskrivelse til M.Ū. i 1981, hvor der blev protesteret

imod, at der fra udroermændenes side argumenteres på en sådan måde "at arbejdere på land bliver stillet op imod dem, der fisker"(92). I sit svar afviste M.Ū.s daglige ledelse ethvert kendskab til den antydede argumentationsmåde, og samtidig henviste M.Ū. til selve 'systemet' vedr. prisfastsættelsen, der "direkte opmuntrer til at arbejdere og udroermænd bliver stillet over for hinanden." "Således," udtaler M.Ū.s daglige ledelse videre i svaret, "er alle uoverensstemmelser nøje forberedte for de lavtlønnede, der intet har at være uenige om..".

På den anden side er det af interesse at bemærke, at i efteråret 1981 anmodede Føroya Arbeidarafelag M.Ū. om støtte til en protestskrivelse til Færøernes Lagting i forbindelse med forberedelsen af nye indtægtslove(93) for lønmodtagere. Anmodningen blev imødekommet umiddelbart derefter(94).

Delkonstatering

På baggrund af diskussionen af M.Ū.s definition af 'specielle eller modsætningsfyldte forhold' kan man bl.a. konstatere følgende:

1) På trods af at der på en del områder kan konstateres overensstemmelser mellem fiskerierhvervets forskellige organisationer, kan der konstateres betydelige uoverensstemmelser på en del centrale områder. Disse uoverensstemmelser er af en sådan karakter, at de forhindrer egentlige, stabile, frontdannelser. Hertil kommer, at uoverensstemmelserne mellem fiskerierhvervets organisationer udgør en potentiel fare for M.Ū. som organisation.

2) Ironisk nok er problemet omkring opdelingen af landsokkelen mellem de forskellige redskabstyper blevet defineret som en 'speciel' interesse. Problemet omkring røgtningen af fiskebestandene omkring Færøerne, der ikke kan adskilles fra anvendelsen af forskellige slags fangstredskaber, er hermed for en del samtidig blevet defineret som en 'speciel' interesse på trods af, at M.Ū. fra stiftelsesåret lagde særlig vægt på at få defineret dette problem som en 'helhedsinteresse.' Dette må betragtes som desto mere bemærkelses-

værdigt i betragtning af, at M.Ü. i overvejende grad kan betragtes som en organisation af linefiskere.

3) Der kan øjnes en tendens til en opsplittning af 'udroermændene' i flere modsætningsfyldte dele:

A) det gælder modsætningsforholdet mellem det ejendomsløse mandskab og bådejerne; B) modsætningsforholdet mellem bådejerne/mandskabet på den ene side og den overvældende del af agnere på den anden side; C) modsætningsforholdet mellem trawl-/garn-fiskere og snelle-/line-fiskere.

4) Det modsætningsfyldte forhold mellem M.Ü. og forskellige arbejderorganisationer forekommer fortrinsvis at have sit grundlag i arbejderorganisationernes mistillid til M.Ü., snarere end det modsatte. Medens M.Ü. flere gange i praksis har vist, at organisationen kan betragtes som en alliance-partner over for arbejderorganisationerne, har flere af disse imidlertid vist sig uforstående over for M.Ü.s krav og klassekampsbetingelser.

Delkonklusion

Undersøgelsen af fiskeri-småborgerskabets organisatoriske forhold viser, at de organisatoriske forhold er stærkt gennemtrængte af sociale modsætninger. Vi begrænser os i denne forbindelse til de mest nødtørftige konkluderinger, d.v.s. vedr. følgende forhold: fiskeri-småborgerskabet indbyrdes, staten, borgerskabet, fiskerne, samt den øvrige arbejderklasse.

M.h.t. fiskeri-småborgerskabet kan der således konstateres modsætninger på det 'vertikale' og 'horisontale' plan, d.v.s. mellem de sociale agenter i forhold til ejendomsforholdene og arbejdsprocessen, samt mellem de sociale agenter i forhold til

fangstredskaberne. Af disse modsætningsforhold er det den indbyrdes konkurrence mellem fiskeri-småborgerskabets dele, der er den mest fremtrædende, d.v.s. konkurrencen m.h.t. fangsten. Mod-sætningsforholdene på dette plan truer med at lamme organisationens handlingsevne på væsentlige punkter inden for dens interessefelt.

M.h.t. staten er M.Ü.s position tvetydig, idet M.Ü. på den ene side ønsker en privatisering m.h.t. en del af de offentlige instansers funktioner (forskringsforholdene) og på den anden side ønsker en statsliggørelse af en del af de privat-kapitalistiske funktioner (fiskeeksporten, samt kooperative foranstaltninger m h p import av div. redskaber, etc.). M.Ü.s forhold til råfiskefonden udgør i sig selv et særdeles modsætningsfyldt forhold, der i høj grad gennemtrænger organisationen.

M.h.t. borgerskabet kan konkluderes, at det er fraværende i M.Ü.. Organisationen kan betragets som en 'ren' småborgerlig organisation. Fiskeri-småborgerskabets heterogenitet medfører imidlertid, at dets forhold til borgerskabet er gennemtrængt af en del modsætninger. I det hele taget gælder det konkurrenceforholdet, samt forholdet til råfiske-nævnets støttepolitik, men hertil kommer forholdet til lokale fiskeopkøbere, samt forholdet til de fiskefabrikker, hvor udroer-nænd har indskudt en mindre kapitalmængde.

M.h.t. fiskerne og Fiskerorganisation har M.Ü. interesse i et samarbejde, der bl.a. er funderet i, at en del fiskere er linefiskere og derfor også har interesse i prisforhøjelser på 'udroerfisk', samt over for myndighederne i skattespørgsmål, etc. På den anden side udgør fiskerne en konkurrent', både m h t den organisatoriske rekruttering, omend den kun er potentiel, samt i forbindelse med interesserne over for den offentlige støttepolitik.

M.h.t. den øvrige arbejderklasse udgør selve prisfastsættelses-systemet et grundlag for et modsætningsforhold.

=====
VI. KONKLUSION
=====

I forbindelse med vores problemstilling: Udøermandenes betingelser i den aktuelle klassekampssituation, formulerede vi tre centrale spørgsmål (se s. 3), som vi har forsøgt at behandle i opgaven.

Sammenfattende kan vi konstatere:

Udviklingen i akkumulationsmodellen over i en strukturkrise med en samtidig ændring i storkapitalfraktionens akkumulationsstrategi har grundlæggende ændret fiskeri-småborgerskabets forhold til kapitalen.

I akkumulationsmodellen, der nu er i krise, var udøermandene rationelle for kapitalen, idet de 'passede' det akkumulationssvage led i produktionsvertikalet - de var en integreret del af storkapitalfraktionens akkumulationsstrategi.

I storkapitalfraktionens nye akkumulationsstrategi er det et irrationelt element, der trues med 'bortrationalisering' gennem konkurrencen med storkapitalfraktionens trawlerflåde til hjemmefiskeri.

Hvor storkapitalfraktionen førhen havde en interesse i, at fiskeri-småborgerskabet fik så stor en andel af fisken omkring Færøerne som muligt, idet det betød en øget produktion på filetfabrikkerne, der var det 'ene ben' i akkumulationsstrategien, så har den i dag en interesse i at begrænse fiskeri-småborgerskabets andel, så dens egne trawlere får en større andel af de hårdt beskattede fiskebestande.

Der hvor der før var en fælles interesse mellem kapital og fiskeri-småborgerskab, er der således trukket en linie, el. front, der grovt taget står mellem line og trawl.

Strukturkrisen har ligeledes vendt op og ned på afhængighedsforholdet mellem filetfabrik og udroerfiskeri. Hvor det førhen først og fremmest var filetfabrikken, der var afhængig af udroerfiskeriet, går tendensen i dag i retning af det modsatte. Udviklingen har betydet forværrede afsætningsmuligheder for fiskeri-småborgerskabet, der så at sige kommer 'bag om i køen' hos de store filetfabrikker, der har fået store trawlere knyttet til virksomheden.

I forhold til udbytningens former mellem kapital og fiskeri-småborgerskab i den forhenværende akkumulationsmodel er der kommet en ny form til i kraft af den måde, råfiskefonden er blevet 'omfunktioneret' på i løbet af strukturkrisen. Denne 'omfunktionering' afspejler dels det faktum, at afhængighedsforholdet er blevet vendt op og ned, dels at en hensynsløs udbytning kan være rationel under de ændrede omstændigheder set fra kapitalens side i og med, at den fører til en udradering af fiskeri-småborgerskabet.

Det er imidlertid ikke kun fiskeri-småborgerskabet, der er under pres fra storkapitalfraktionens offensiv for at få etableret en ny akkumulationsmodel. 'Bygdeforetagendener' er under et lignende pres, hvilket afspejler sig i kampen om ekstraprofitter i råfiskefonden. Det skal tages i betragtning, at åbningen af denne nye front - mellem store og små filetfabrikker - kan betyde en ændret taktik fra storkapitalfraktionens side: hvis 'bygdeforetagendenes' kan drives konkurs, hvilket er lettere end at drive udroermændene konkurs, river de fiskeri-småborgerskabet ned i faldet, idet de herved mister deres sidste stabile, faste, afsætningsmuligheder.

I den aktuelle konjunktur er råfiskefonden således blevet fortætningspunktet for modsætningsforholdet mellem storkapitalfraktionen og fiskeri-småborgerskabet. Efter den mislykkedes offensiv i 1975, der tenderede med at true det lokale borgerskabs hegemoni og sætte spørgsmålstegn ved hjemme-

styreordningen (bl.a. gennem nationaliseringsspørgsmålet) er fiskeri-småborgerskabet trængt tilbage i en forsvarsposition internt i råfiskefonden på borgerskabets præmisser. Styrkeforholdet er siden 1975 klart ændret til fordel for storkapitalens interesser, hvilket dels har vist sig i fordelingen af den offentlige støtte mellem borgerskabets fraktioner, dels i fordelingen af råfiskefondens midler.

Sammenlignet med første halvdel af 1970'erne, hvor udroermændene stod stærkt, dels qua Det Republikanske Parti, dels qua Folkefronten mod EF, står udroermændene svagt i dag uden noget stort parti til at artikulere sine interesser og med en meget svag position inden for råfiskefonden som eneste styrkeposition inden for staten.

Hertil kommer udroermændenes betingelser, således som de kan udledes af deres indbyrdes forhold, dels 'produktionsmæssigt', dels organisatorisk.

Omend det færøske fiskeri-småborgerskab kan karakteriseres som et 'rent' småborgerskab, d.v.s. uden videre 'sammen-smeltning' med borgerskabet, må det karakteriseres som meget heterogent både m h t det horisontale og vertikale plan. Dele af det færøske fiskeri-småborgerskabs produktion er karakteriseret ved en forholdsvis stor anvendelse af fremmed arbejdskraft, hvor også anvendelsen af arbejdskraft under 'proletariske former' indgår. Imidlertid viser de konkrete undersøgelser af fiskeri-småborgerskabets organisatoriske forhold, at det er den 'vertikale' deling af fiskeri-småborgerskabet - dets indbyrdes konkurrence - der udgør det aktuelle indbyrdes brændpunkt i konjunktoren, og som derved i væsentlig grad truer med at svække fiskeri-småborgerskabets handlingsbetingelser i den aktuelle klassekampssituation. Disse forhold er desto mere væsentlige, idet de for en del falder sammen med en væsentlig del af fiskerikapitalens akkumulationsstrategi, der endvidere på en del områder trækker i samme retning som fiskernes organisator-

iske repræsentanter. På længere sigt vil cementeringen af disse forhold utvivlsomt undergrave udroermændenes produktionsbetingelser.

Endnu har den konstaterede deling af fiskeri-småborgerskabet kun været i stand til at gøre sig gældende gennem Udroermændenes Landsorganisations stillingtagen m h t opdelingen af landsokkelen, og har således ikke været i stand til at påvirke landsorganisationens politik m h t råfiskefondens støttepolitik. Imidlertid må det betragtes som kun et spørgsmål om tid til denne 'fraktioneringstendens' inden for fiskeri-småborgerskabet også slår igennem på dette punkt. Hidtil har 'trawl-fraktionen' inden for fiskeri-småborgerskabet jo kunnet leve med råfiskeriet flertalsbeslutninger, der favoriserer storsej-fiskeriet, hvilket som påvist udgør en del af det materielle grundlag for denne 'fraktion'. I hvilket omfang disse forhold allerede har betydet, at fiskeri-småborgerskabet ikke er i stand til at optræde som en social kraft i samme omfang som i 1975, bliver indtil videre et åbent spørgsmål.

Vi kan hermed på et overordnet plan konkludere, at fiskeri-småborgerskabet i den færøske samfundsformation i betydelig grad er blevet svækket m h t dets betingelser i den aktuelle klassekampssituation, d.v.s. på følgende tre områder: 1) inden for modsætningsforholdet mellem fiskeri-småborgerskabet og fiskeri-kapitalen; 2) m h t styrkeforholdet inden for staten; 3) m h t fiskeri-småborgerskabets indbyrdes forhold.

Noter til INDLEDNING (Afsn. I)

- 1) Som repræsentant for førstnævnte se f.eks. Peter Helby (red.): Den statsmonopolistiske kapitalismes problemer, Kbh. 1976. Som eksempel på et kapitallogisk rekonstruktionsforsøg se f.eks. Roman Rosdolsky: "Kapitalen i almenhed og de mange kapitaler", Kurasje, Nr. 7 1973, s. 66-76. Mht. sidstnævnte, strukturalistiske rekonstruktion af den marx'ske teori, bør Althusers bog 'Att läsa Kapitalet' bd. 1 og 2, Stokh. 1970, så absolut fremhæves som skoledannende.
- 2) Poulantzas, N.: "De sociale videnskaber", Marxistisk Antropologi.
- 3) *ibid.*, s. 87.
- 4) *ibid.*
- 5) *ibid.*
- 6) Sørensen, C.: "Marxismen og den sociale orden", s. 33.
- 7) *ibid.*, s. 249-50.
- 8) *ibid.*
- 9) *ibid.*, s. 285.
- 10) Gregersen, B.; Kristensen, K.E.; Thøgersen, C.B.: "De grundlæggende elementer i Folkerepublikken Kinas udenrigspolitik" s. 13-55, og Armstrong, J.D.: "Revolutionary Diplomacy", s. 13-46. Sædvanligvis fremhæves flg. tekster: 'On practice', 'On contradiction' og 'Current problems of tactics in the anti-Japanese United Front', som udgørende en slags enhed. De to førstnævnte er fra 1937. Sidstnævnte er fra 1940. Findes i Selected Works, Peking, 1965. hhv. bd. 1 og bd. 2.
- 11) Mao Tse-tung: "On practice", s. 299-300.
- 12) Corrigan, P.; Ramsay, H; Sayer, D.: "For Mao", s. xii, og s. 6-15.
- 13) Althusser, L.: "Om den materialistiske dialektik (om oprindelses uensartethed) i: For Marx. Grunden til, at vi specielt gør så meget ud af Althusser i vores diskussion, er, at Poulantzas klasse- og statsteorier har stået central m h t vores teoretiske refleksioner i forbindelse med Kap. III. Det falder derfor naturligt at centrere den videnskabsteoretiske diskussion omkring Poulantzas' videnskabsteoretiske forudsætninger: Althusers bidrag.
- 14) Sørensen, C. op.cit., s. 29-30. Poulantzas kritiserer ligeledes den manglende demarkation over for strukturalismen i et interview i Marxism Today, july 1979, s. 198.
- 15) Dahlkvist, Mats: "Staten som problem - logiskt och historiskt i statsanalysen", Malmö, 1982, s. 40-42. Om final enhed siger Dahlkvist, s. 42: "Altvader, Poulantzas og Låpple hänvisar alla till något slags funktionalistisk termostat, som känner när systemet är hotat, och därtill någon mystiskt verkande kraft ('helhetens horror vacui') som raskt frambringer det (de) element (med vidhängande funktioner) som krävs för att systemet inte skall gå under. Orsaken till sakernas tillstånd i ett samhälle beror alltså på en funktionalistisk, eller rent av teleologisk, finalorsak. Eftersom denna finalorsak förläggs till helheten, kallar jag den holistisk finalorsak. Det samhällsbegrepp som har en sådan holistisk verkande fi-

nalorsak, kommer jæg for enkelhetens skull at framledes kalla finalhelhet. Vi måste innse att uppfattningen om den finala helheten är ett påstående om (hypotes om) hur den samhälleliga helheten är beskaffad; ett påstående om samhällets ontologi."

16) Cardoso, F.H.: "Notas sobre estado de los estudios sobre dependencia.", Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Num. 4, 1972. Vi har ikke læst artiklen, men henviser til et referat med oversatte, fyldige citater på s. 51-56 i Mikkelsen, Vagn: "Imperialisme og afhængighed. En drøftelse af perideriens udvikling og studiet af afhængighed", Politica 2-3/76, s. 33-56.

17) Cardoso, op.cit., s. 11-12, her refereret fra Mikkelsen op.cit., s. 52.

18) Dahlkvist er i fuldstændig overensstemmelse med Cardoso på disse punkter, se Dahlkvist op.cit., s. 45-55, med samme vægt på den historiske specifikation, produktionsmåden(-erne), klasserne og staten. Modstillingen ovenfor mellem Althusserskolen, og Dahlkvists og Cardossos kritik har i et vist omfang givet et for skematisk indtryk af før stnævnte. Specielt kan man fremhæve den faktiske udvikling i Poulantzas' forfatterkab fra en generel (struktur-deterministisk) stats- og klasseteori i "Politisk Magt og Sociale Klasser", og så hans 'afstemning' af begreberne i hans konjunkturanalyser "Diktaturernes krise", "Den moderna kapitalismens klasstruktur", og "Staten, Magten og Socialismen". Modstillingens rigiditet kan imidlertid reufardiggøres på dette sted ud fra dens formål

at redegøre for vores positioner i forhold til den teoretiske debat.

19) John Martinussen: "Staten i perifere og post-koloniale samfund: Indien og Pakistan", s. 112(fn. 1).

20) Althusser, Louis: "Marxisme og klassekamp - kritik og selvkritik".

21) op.cit., s. 114-115.

22) op.cit., s. 58-59, s. 109-110.

23) op.cit., s. 59.

24) op.cit., s. 109, fn. 6. I en tidligere 'teoreticistisk' udgave var der en tendens til at den blev reduceret til en del af den dialektiske materialisme.

25) Danske eksempler herpå er efter vores mening Witt-Hansen, J.: "Historisk materialisme", Juul Jensen, U.: "Videnskabsteori" og til dels Martinussen op.cit.

26) Christiansen, N.F.: "Teori og metode. Den marxistiske historieopfattelse - en introduktion", Historisk Tidsskrift, 12.rk., bd. VI.

27) Dahlkvist, op.cit., s. 54.

28) I forhold til den uoverensstemmelse, der f.eks. var mellem Carl Madsen, som forsøgte at sætte sig ud over de vanskeligheder, der er ved at vise materialismens korrekthed, ved at pointere, at der i sidste ende var tale om et valg i forhold til klasseinteresser, Carl Madsen: Spartacus, og Uffe Juul Jensen, der fastholder den materialistiske korrespondenstese som videnskabelig alfa og omega, og derfor afviler enhver snak om valg som voluntaristisk

idealisme(Uffe Juul Jensen:
Dialektisk materialisme og
videnskab, Spartacus, nr.3,
1974, s. 6-7, er vores op-
fattelse sammenfaldende med
Carl Madsens.

29) Sven-Eric Liedman: "Marxism
och dialektikk", HfKS, Nr.5
1976, s. 44-62.

30) Sven-Eric Liedman: "Svar",
til Michael Moon: "Dialek-
tikens historie" (s.5-20)-
begge i HfKS Nr. 4, 1978:
Citatet er fra s. 22.

31) Se Friedrich Engels: Natur-
ens Dialektik; og Mao Tse-
tung: "Talks on Questions
of Philosophy", s. 226:
"Engel talked about three
categories, but as for me
I don't believe in two of
those categories..The most
basic thing is the unity
of opposities. The trans-
formation of quality and
quantity into one another
is the unity of the oppo-
sites quality and quantity.
There is no such thing as
the negation of the nega-
tion."

32) Mao op.cit., s. 225.

Noter til HİDTİDİGE BİDRAG OM FİSKERİSMÅBORGERSKABET (afsn.IIA)

- 1) For samtlige henvisninger gælder, at det kun drejer sig om eksempler. For udførligere henvisninger se arbejdsrapport: "Hist. intro. og..." - Rodin, Nr. 1, 01. febr. 1975: "Útróður", s. 13.
- 2) Rodin, Nr. 2, 01. marts, 1975: "Heildarloysn", s. 2.
- 3) Rodin, Nr. 5 ? . juni, 1975: "Meginfelagid", s. 8.
- 4) Meginfelag Útróðrarmanna, M.Ú..
Føroyar Fiskimannafelag, F.F.
Rodin, Nr. 7, ? . desember, 1976: "Formansval", s. 9.
- 5) Rodin, Nr. 7, ? . desember, 1976: "Formansval", s. 10.
- 6) Arbeidid, Nr. 1, 1978:
"Vit missa tey tons sum borgaraskapid vinnur á fjarleidum".
- 7) Arbeidid, Nr. 3, 1983:
"Frágreiðing fra Fiskivinnuráðnum".
- 8) Arbeidid, Nr. 6, 1980:
"Vit hava onki at lata".
- 9) Arbeidid, Nr. 3, 1983:
"Frágreiðing frá Fiskivinnuráðnum".
- 10) Arbeidid, Nr. 1, 1978:
"Vit missa tey tons sum borgaraskapid vinnur á fjarleidum".
- 11) Tíðin, Nr. 3, 1976:
"Nýggjur fiskivinnupolitikkur er neyðugur".
-Den 'populistiske' position, Det Republikanske Parti, Tjóðveldisflokkurin, repræsenterer findes sammenfattet i publikationen "Føroyar Nú og Komandi", 1970, udg. af partiets centralkomite, s.: 57-62.
Denne position kommer også til udtryk i sammenfatningen i Erlendur Paturssons storværk "Fiskiveidi-Fiskimenn", Bd. II, s. 545-554.
- 12) Framin, Nr. 5-6, 1976, s. 10-14: "450 Milliúnir?", sml.: Framin, Nr. 3, 1980: "Stjórin í Vági",
- 13) Framin, Nr. 4, 1978: "Fiskivinna og samfelagsbroyting".
- 14) Framin, Nr. 1, 1977: "Um borgaraklassan".
- 15) Fossheim m.fl.: "Landsplan..." s. 31.
- 16) Fossheim, m.fl.: "Reg. og analyse" (upag.), samt: "Landsplan...".
- 17) Fossheim m.fl.: "Reg. og analyse": Konklusionen.
- 18) Fossheim m.fl.: "Landsplan..." s. 24.
- 19) Krogstrup/Lund, s. 54.
- 20) Krogstrup/Lund, s. 138.
- 21) Krogstrup/Lund, s. 156.
- 22) Framin, Nr. 5-6, 1975: "Rodin og flokkurin".
- 23) Framin, Nr. 5-6, 1975: "Rodin og flokkurin".
- 24) Framin, Nr. 5-6, 1975: "Rodin og flokkurin".
- 25) Framin, Nr. 4, 1978: "Fiskivinna og samfelagsbroyting".
- 26) Skeggin - blad føroyinga uttanlendis, desember 1978, s. 17: "KOMM.Ú. og Føroyskra Útróðrarmannastættin."
- 27) Rodins position omfatter - som det fremgik af det forrige afsnit - positionerne hos: Arbeidid, Tíðin, Det Republikanske Parti.

'Framins position' omfatter - som det fremgik af forrige afsnit - positionerne hos: Gruppen omkring Landsplanen, og med forbehold Krogstrup/Lund.

se: Skeggin, nov. 1978:
"KOMM.Ú. og færoykskra
útróðrarmannastættin."

28) M h t baggrund for diskussionen omkring produktionsprocessen henvises bl.a. til Kap. III, samt Kap. IV vedr. udroermændenes produktionsbetingelser. For en yderligere teoretisk bestemmelse henvises til arbejdsrapport: "Almene bestemmelser inden for den hist. materialisme." Iøvrigt Poulantzas: "Introduction" i "Classes in Contemporary...".

29) Med Rodins repræsentant som den eneste og markante undtagelse har ingen af de diskuterende bidragsyderer til diskussionen omkring positionerne været involveret i udroermændenes klassekamp. -Efter at M.Ú. i maj 1975 havde iværksat indhandlingsboycot og blokade engagerede en del af OFML sig for en del til støttearbejde for udroermændenes krav. Se i denne forbindelse: "Stududls blad Útróðrarmanna", Nr. 1 og 2, 1975. -FS nøjedes med verbal støtte til M.Ú.. Bemærkelsesværdigt nok karakteriserede FS udroermændenes aktioner som "forbilledlige". Det er dog ikke siden blevet gentaget. Se i denne forbindelse: "Framin, Nr. 4, 1979: Yvirlýsing: Studlid útróðramonnum." -KFF indskrænkede sig til gangs propagande om samfundsmæssig overtagelse af produktionsmidlerne. Se i denne forbindelse: Tíðin, Nr. 3, 1976: "Nýggjur fiskivinnupolitikkur krevst". -KOMM.Ú. eksisterede ikke på det tidspunkt. Organisationen blev først stiftet 01. oktober 1977. Se i denne forbindelse:

Noter til HİDTİDİGE BİDRAG OM STATEN (afsn. II-B)

- 1) Wang, 1968, s. 80-81.
og Maurentius Vidstein i
Sosialurin nr. 25, 29. marts
1980: "Hin socialistiska hug-
sjónin ger landnám í Føroyum."
- 2) Waag, s. 157-167.
- 3) Wang op cit.
- 4) Waag, s. 14.
- 5) Skjal 5 (dokument 5) i Skjøl
frá Sendinevnd Føroya Løg-
tings til Samrádingar í Keyp-
mannahavn, jan.-mars 1946.
- 6) Jákupsstovu, J. í, 1946.
- 7) Johannesen, Kurt, s. 68-69.
- 8) Wang, op.cit., s. 99-100.
- 9) Johannesen, Kurt, s. 69.
- 10) Mørkøre, 1981, s. 10-15, og
s. 19.
- 11) Føroya Sosialdemokratúr/Sosial-
urin, 1955.
- 12) Wang, op.cit., s. 94.
- 13) Se f.eks. Johannesen, Kurt,
s. 52, og Wang, op cit.
s. 104.
- 14) Wang, op.cit., s. 95.
- 15) Waag, s. 8-10.
- 16) Adalstjórn Tjóðveldisfloks-
ins: "Føroyar nú og komandi",
s. 4-10, og s. 104-108.
- 17) op.cit, s. 107 (vores oversæt-
telse).
- 18) Mørkøre, 1981, s. 13-15.
- 19) Denne opfattelse kommer klar-
es til udtryk i partileder-
en, Erlendur Paturssons bog:
Fiskiveidi-Fiskimenn, hvor
han skelner mellem ejeren af
det færdige produkt og ejen-
domsløse som adskilte klasser.
- 20) Se f.eks. Poulsen, H.W.: "Heinta
stýri...", s. 7, og
Óli Heinesen, s. 60, og
Adalstjórn Tjóðveldisfloks-
sins op.cit., s. 119-124.
- 21) Poulsen, op.cit., s. 5-6.
- 22) Adalstjórn, op.cit, s. 10.
- 23) 14. September, 1955.
- 24) Således har f.eks. en frem-
trædende republikansk
politiker, Zakarias Wang
oversat Brox' bog "Hva skjer
i Nord-Norge?" (Oslo, 1966),
og skrevet et forord til
oversættelsen, "Hvat hendir
á bygd", hvor han forsøg-
er at applicere dennes
tanker på Færøerne.
- 25) Framin, nr. 8, 1974: Leder-
artikel, og Tíðin, nr. 6-7,
1976: Lederen.
- 26) Framin, nr. 1, 1981: "Stør-
reidarin í Tinganesi", og
Tíðin, nr. 1, 1975: "Stevnu-
skrá hjá Føroya Kommunist-
iska Flokki" (KFF's prin-
cipprogram).
- 27) Tíðin, op.cit.
- 28) Framin, nr. 1, 1977: "Um
føroyska borgaraklassan,
s. 3 (vores oversættelse).
- 29) Tíðin, op.cit., og Framin,
nr. 3, 1980: Lederartikel.
- 30) Tíðin, op.cit., og Framin
nr. 4, 1979: Lederartikel.
- 31) Tíðin op.cit., og Framin
nr. 4-5, 1977: "Føroyar úr
NATO-NATO úr føroyum", nr.
6, 1977: "Opid bræv til
Føroya Landsstýri um at
fremja lögtingssamtyktina
móti NATO", Nr. 7, 1978:
"Er EEC-málid avgreitt?".
- 32) Nolsøe, Axel: "Socialisma og
sjálvstýri í føroyskum
politikki", s. , papir til
seminar hos Føroya Løgting,
26-27. september 1977.

- Axel Nolsøe repræsenterede FS-positionen ved seminaret. (-Vores oversættelse).
- 33) Bidragene, talen er om, er: Fossheim, P., o.a.: Landsplan, 1976, Birkebak, B. o.a.: Færøerne-mellem afhængighed og selvstyre.
- 34) se Fossheim op.cit., s. 9-20, og 48-56 og Birkebak s. 9-27, og 102-104. Birkebak taler explicit om den færøske nationalstat (s. 9). Fossheim o.a.'s bidrag forudsætter i princippet det samme.
- 35) Birkebak o.a., s. 82, og Fossheim o.a. s. 109.
- 36) Skeggin nr. 7, 1979: Komm.Ú.s tale ved et 14. September-arrangement på Færøerne.
- 37) op.cit., og Arbeidid nr. 2, 1975: "Ikki EEC-útflyting".
- 38) Arbeidid, nr. 14, 1981: Leder, og nr. 11, -82: Leder.
- 39) Skeggin, op.cit., og Arbeidid op.cit., og nr. 1, 1975: "Danski verju- og løgmálarádharrin til Føroya 5.mai", og nr. 2, 1975: "Ikki 30 ár afturat."
- 40) Skeggin op.cit., og Ásmundur Gudjónsson "Sjálvstýri" og "sosialisma" í føroyskum politikki", stenc. papir til seminar i føroysk Vísind, 26-27. nov. -81 i København. ÁG repræsenterede Komm.Ú.-positionen.
- 41) Skeggin, op.cit., s. 12 (vores oversættelse).
- 42) Gudjónsson op.cit., s. 1 (vores oversættelse).
- 43) Arbeidid, nr. 6, 1977: "Loysing við borgarum á odda", og nr. 8, 1980: Leder.
- 44) Gudjónsson op.cit., Arbeidid nr. 3, 1977: "OFal - eitt lítid men midvíst felar" og "Kommunistiskir Útisetar", og nr. 10, 1982: Leder.
- 45) Arbeidid, nr. 14, 1981: Leder, og nr. 11, 1982: Leder.
- 46) Modellen er fra Henning Olsen: "Tesar om marxismens krise", Samtryk, nr. 6-7, 1983, s. 26.
- 47) En enkelt undtagelse er den betydning Folkefronten mod EEC (Fólkafronkingin móti EEC) fik for den massive mobilisering mod en indmeldelse af Færøerne. De to venstrefløjsorganisationer, FS og OFML kastede hele deres organisatoriske styrke ind i denne mobilisering og opnåede en ikke uvæsentlig indflydelse.
- 48) Den systemteoretiske position er nærmest enerådende i den ikke-marxistiske del af den teoretiske litteratur om færøsk politik, se f. eks. Wang, Z.: "Færøsk politik...", Kurt Johannesen og Krogstrup/Lund - sidstnævnte er dog et grænsetilfælde, idet de samtidig opererer med en marxistisk klasseteori. Positionens begreb for det politiske system bunder i en idealistisk verdensanskuelse: "Efter at nationalitetstanken havde slået an på Færøerne i 1880'erne på et tidspunkt, hvor området i realiteten var fuldstændig indlemmet i Danmark, gik det stærkt med den politiske udvikling", (Kurt Johannesen, s. 13-14 - vores understregninger). Desuden er det snævert forbundet med en vestlig opfattelse af demokratiet som et parlamentarisk system med flere partier: "Fra 1906 kan Færøerne siges at have udgjort et æret politisk system, idet nationalitets-

ideen blev partidsannende i 1906 med dannelsen af henholdsvis Selvstyrepartiet og Sambandspartiet" (Også Kurt Johannesen, s. 13-14, - vores understregning). I mellem de to verdenskrige blev en økonomisk-social dimension føjet til den altdominerende nationale dimension i den politiske debat med dannelsen af et færøsk socialdemokrati og et borgerligt nationalistparti, det senere Folkeflokket. Systemets grundlag er hjemmestyreloven : "Det retlige grundlag for det politiske system er hjemmestyreloven" (Kurt Johannesen, s. 14). De politiske partier opfattes som de væsentligste aktører i det færøske politiske system - herudover nævnes som underordnede (men indbyrdes fremstår de som ligestillede) flg. aktører : fiskeriets interesseorganisationer, biologerne, de færøske vælgere, lagtinget og dets udvalg, lagmanden og landsstyremændene, landsstyres embedsmændene. (Kurt Johannesen, s. 47).

- 1) Se indledningen, afsn. om vores videnskabssteoretiske position.
- 2) Ang. vores position m.h.t. den almene klassebestemmelse henvises til arbejdsrapport: "Almene bestemmelser inden for den historiske materialisme", hvor også produktionsprocessen og dens elementer bliver diskuteret, samt begreberne produktionsmåde og samfundsformation. Poulantzas: Zenit, Nr. 4, 1973; se også Poulantzas i N.L.R., samt "Introduction" i: "Classes in....", og endvidere "Politisk Magt...", s. 56-94.
- 3) Udtrykket er hentet fra Bernsteins "Noter...", s. 49, 52ff. - Vi vil dog ikke tage stilling til spørgsmålet, hvorvidt den småborgerlige produktion skal betragtes som en produktionsmåde eller som form. Se i denne forbindelse: Bernstein, s. 49; Arnfred, m.fl., s. 52; Fryklund/Peterson, s. 24 ff.
- 4) Se f.eks.: Forster-Carter i NLR; Fihl, s. 22, s. 34. Althusser, 1969, s. 174 ff.; Althusser/Balibar, 1970, s. 55, s. 241.
- 5) Forster-Carter i N.L.R.; Fihl, s. 18, s. 36. --- Produktionsbetingelserne vedr. den småborgerlige produktionsform på Færøerne bestemmes nærmere i de følgende afsnit.
- 6) Fihl., s. 60-64. - Vi tager forbehold over for subsumtions-teoriens tendens til en maknisk historieopfattelse.
- 7) Andersen, T.F., s. 22; Se også Fihl, s. 58.
- 8) Andersen, T.F., s. 22 ff. Fihl, s. 51-65.
- 9) Se f.eks. Fihl., s. 56.
- 10) Zerlang, s. 22-25. Se også Fryklund/Peterson, s. 24-37.
- 11) Zerlang, s. 26 f.
- 12) Andersen/Pedersen, s. 91-101; Fryklund/Peterson, s. 28, samt 25 ff.; Bernstein, s. 49; Zerlang, s. 28 f.; Sørensen, C., s. 171.
- 13) Andersen/Pedersen, s. 94; Djurfeldt, s. 87; Arnfred m.fl., s. 49.
- 14) Hoff, s. 6; Fryklund/Peterson, s. 26; Anette Lépper-Fögen, s. 10, s. 45; Busck, m.fl., s. 54; Sørensen, C., s. 489; Arnfred, m.fl., s. 53.
- 15) Se f.eks. Poulantzas: "Classes in..." s. 151-153; Rasmussen, G., s. 12; Thorbek, S., s. 43. Arnfred m.fl., s. 50, 1. udg. vedr. kriteriet med 5 ansatte; Busck, m.fl., s. 54; Therborn, s. 78: "Kl. strukturen i Sv. 1930-80"; Fryklund/Peterson, s. 26. I denne forbindelse er det også særdeles relevant at bemærke Wrights E.O. diskussion omkring "contradictory locations", s. 181 i: "Theory and Society." Bemærk endvidere A.L-Fögens diskussion om produktionsforholdenes form og indhold: "Produktionsforhold kan - i deres objektivt-økonomiske form - være 'kapitalistiske' mens de i deres indhold ikke desto mindre er 'småborgerlige'...", s. 53.
- 16) Bernstein, s. 56 f.
- 17) Se henvisningerne i note 15).
- 18) Hoff, s. 2-5; Fryklund/Peterson, s. 37 f.; Arnfred m.fl., s. 54 f.

- 19) Busck, m.fl., s. 56 f.;
se også Hoff, s. 6-8.
- 20) A.L-Fögen s, 20;
samt implicit, s. 48.
Se samtidig hendes bemærkning
på s. 39 om at småborgerskabet
er "principielt uanvendeligt
for den proletariske socialisme"
Samt s. 21-22, s. 46.
Fryklund/Peterson, s. 37 f.;
Bernstein, s. 57.
- 21) Busck, m.fl., s. 56;
Hans I. Kleven, s.
- 22) Arnfred, m.fl., s. 54, 2 udg.
- 23) Johannes Andersen: "Dansk fisk-
eri - et truet erhverv."
Johs. Andersen diskuterer bla.
de danske fiskeres blokader og
aktioner i 1970'erne, hvor bl.a.
forskellen i social aktivitet
mellem 'konsum'- og 'skidt'-
fiskere tydeligt markeres.
- 24) Balibar selvkritik.
- 25) Poulantzas "Classes in...",
s. 287-299.
- 26) Busck, m.fl., s. 60, se også
s. 58.
- 27) Fryklund/Petersen: emnet for
bogen "Populism..."
- 28) Bla. Zerlang, s. 12.
- 29) Arvidsson/Berntsson: "Småborg-
erskab og mellomlag".
- 30) Busck, m.fl., s. 60.
- 31) A.L-Fögen, s 9. Se også i denne for-
bindelse hendens bemærkning s. 47.
- 32) Begrebet 'deklassering' er hentet
fra A.L-Fögens bog.
- 33) Busck, m.fl. s., . 54;
Zerlang, s. 11, s. 22-32, s. 45-59.
I afsnittet om "Agrarsmåborgerskabet
diskuterer Zerlang endvidere agrar-
småborgerskabets modstanskraft over
for den kapitalistiske produktion.
- 34) Andersen/Pedersen, s. 101.
- 35) Eks. Rasmussen, G., s. 74;
Busck, m.fl., s. 54 f.
- 36) Bernstein, s. 61;
Se også Djurfeldt, diskussionen om-
kring Chayanov, s. 91.
- 37) vedr. pkt. 1: Se f.eks. Andersen/
Pedersen, s. 99 f;
Rasmussen, G., s. 105.
vedr. pkt. 2: Andersen/Pedersen,
s. 99-101.
vedr. pkt. 3: Andersen/Pedersen,
s. 99-101.
vedr. pkt. 4: Thorbek, S., s. 43;
Schmid, H.;
Rasmussen, G., s. 103;
Schmid, H. pointerer bl.a.: "det
parlamentariske systems spille-
reglers betydning for at småborger-
skabet har mulighed for at hævde sine
interesser på den politiske scene."
- 38) Fryklund/Peterson diskuterer også
småborgerskabets overlevelsesstra-
tegi- 'muligheder' i lavkonjunk-
turer, s. 35.
S. 35 "kriser i den kapitalistiske
økonomi kan have som konsekvens,
at den enkle vareproduktionen
styrkes."
S. 272: "Det finns ett samband som
siger, att en uppgång för den
kapitalistiska produktionen ofta
motsvaras av en tillbakagång för den

enkla vareproduktionen."

Hoff, s. 34;

Se også Djurfeldts diskussion
omkring Kautskys teoretiske
position, s. 82.

9) Zerlang, s. 86 f.; s. 94-97.

10) Rasmussen, G., s. 104.

Noter til RELEVANTE TEORIELEMENTER OM STATEN (afsn. III-B)

- 1) Poulantzas: "Ett svar til Miliband og Laclau", s. 233.
- 2) Det skulle fremgå af fremstillingen af den færøske kapitalstruktur i afsn. IV-A.
- 3) se f.eks. Hamza Alavi
- 4) se f.eks. Sonntag.
- 5) Evers, s. 41.
- 6) ibid.
- 7) ibid.
- 8) Wallerstein, s. 25 ff.
- 9) Jessop: The Capitalist State, s. 25.
- 10) ibid., s. 24.
- 11) ibid.
- 12) ibid., s. 212.
- 13) ibid.
- 14) ibid., s. 212-213.
- 15) ibid., s. 221.
- 16) ibid., s. 222-23.
- 17) ibid., s. 221.
- 18) ibid., s. 223-24.
- 19) ibid., s. 221.
- 20) ibid., s. 224-225.
- 21) ibid., s. 221.
- 22) ibid., s. 225-228.
- 23) Vi vil indskrænke os til at nævne den mest centrale forfatter på dette område, Manuel Castells, hvis arbejder har været udgangspunktet for det meste af debatten om den lokale stat.
- 24) Tveved, s. 10-55. Vi går os her skyldige i en kraftig forenkling ved at følge Tveved så slavisk, som vi gør. Modsætningerne reproduceres også inden for de enkelte apparater - se eksempelvis Poulantzas: Diktaturernes krise, s. 83-114 - men for ikke at ende ude på 'kontorniveau' har vi valgt at benytte os af denne forenkling 'af analytiske grunde' i denne sammenhæng. Men det er klart, at i den udstrækning et apparat er handlingslammet eller det tilsyneladende 'glider over i hænderne' på en anden klasse eller fraktion er det nødvendigt at se på de indre modsætninger.
- 25) udgået.
- 26) Castell's åbner op for denne synsvinkel ved at lancere begreber som 'bypolitik', 'bymæssige aktører'; Castells s. 262 ff. - Schmid-Renner omtaler i samme ånd en snæver sammenhæng mellem 'lokalbourgeoisie' og 'kommunalforvaltning'; Schmid-Renner, s. 149.
- 27) Naustdalslid, s. 8.
- 28) ibid., s. 9.
- 29) Naustdalslid, opererer ikke selv explicit med disse tre teser. Derimod er det en sammenfatning af den del af Naustdalslids argumentation, der har relevans for vores problemstilling.
- 30) ibid., s. 54-66.
- 31) ibid., s. 74-75.
- 32) ibid., s. 75-76.
- 33) ibid., s. 75-98.

34) Christoffersen, s. 10.

35) Leif Thomsen, s. 390.

36) Jessop, s. 254.

37) Leif Thomsen, s. 392.

38) ibid.

39) for en nærmere redegørelse for den færøske økonomis grundstruktur se afsnit IV-A.
Mht. Sonntags diskussion af den perifere kapitalismes to-sporede kapitalakkumulation, se Sonntag, s. 163-166.

40) Evers, s. 100-101.

41) Altvaters udredning om statens funktioner findes i Altvater, s. 29 ff.

42) Altvater, s. 29.

43) Evers, s. 101-116.

44) ibid., s. 117-136.

45) ibid., s. 137-143.

46) ibid., s. 144-151.

1) Gennemgangen af begrebernes indhold bygger på Kristensen/Levinssen s. 9-22.

2) For en nærmere diskussion af begrebet 'akkumulationsstrategi', se Jessop "State forms, social bases and hegemonic projects", s.1-7.

3) For en nærmere diskussion af begrebet 'hegemonisk projekt', se Jessop, op. cit. s. 8-16.

Noter til KAPITALSTRUKTUREN (afsn. IV-A)

- 1) Årbog for Færøerne 1977, tabel 1.
 - 2) Årbog for Færøerne, tabel 4. 34 og s. 201.
 - 3) Senghaas 1977, s. 25-26. Følgende karakteristisk af den færøske økonomi er foretaget på baggrund af de karakteristiske Senghaas opstiller for hhv. center- og periferkapitalisme, s. 33-41 i Senghaas 1977.
 - 4) Brandt, J.: "Kapitalismens udvikling på Færøerne", s. 14-15.
 - 5) Statistiske meddelelser 4.56.4.
 - 6) Larsen & Midjord, s. 5-22.
 - 7) Patursson, 1961, bd.1, s. 3-69.
 - 8) Brandt op.cit., s. 16.
 - 9) Jákupsstovu, Kj. í: Industri og industrialisering.
 - 10) Ibid.
 - 11) Årbog for Færøerne, div. årgange.
 - 12) Fossheim 1975, s. 77.
 - 13) Møller, P., s. 138-39, og s. 208-216.
 - 14) Jákupsstovu, Kj, í: Industri og industrialisering.
 - 15) Ibid. og div. årg. af Årbog for Færøerne.
 - 16) Johansen, A., s. 83-84.
 - 17) for den teoretiske udredning omkring dette begreb se Sonntag s. 163-166.
 - 18) Annette Johansen og Berit Olsen omtaler ganske vist også et 'fårevertikale' udover 'fiskevertikale',
- men da det ikke har større betydning i den færøske økonomi og ikke éntydigt kan rubriceres under internt eller eksternt orienteret kapitalakkumulation vil vi ikke gøre noget ud af dette.
- 19) Møller, s. 149-236.
 - 20) For den nærmere betydning af dette begreb se Senghaas, 1977, s. 41-48.
 - 21) For en grundigere redegørelse for denne udvikling se delafsnit (IV-B).
 - 22) Fossheim 1976, s. 43. Udenlandske direktinvesteringer er stort set begrænset til et par danske firmaer, der operer for bygge- og anlægssektoren. Derimod er der en del danske porteføljeinvesteringer, specielt i den største bank, Føroya Banki, der med sine 30 mill. kr. i aktiekapital er langt det største aktieselskab på Færøerne. Den danske Bank sidder her med en aktiepost på 63%. (Føroya Banki, 1906-81 (Jubilæumsskrift), s. 133 og Framin, nr. 6-7, 1980: "Bankarnir trívast væl."). Derudover er der udenlandsk kapital forbundet med agenter, engros- og detailhandelsfirmaer og aktieselskaberne Esso og Shell (Framin, nr. 1, 1977: "Um borgaraklassan" og Framin, nr. 8, 1976: "Oljumonopolini í Føroyum." Der er i denne sammenhæng set bort fra dansk statslig kapital, der i form af lån og støtte via forskellige fonds er tilstede i det færøske erhvervsliv.
 - 23) Der vil som sagt blive nærmere redegjort for denne tendens i afsnit IV B.
 - 24) Guttasen: Færøsk fiskeri og fiskeindustri, s. 161 og Der

- færøske fiskeindustri, s. 30. Der bør dog tages et forbehold mht. pf. J.F.Kjølbro: Selskabet ejes næsten 100% af en selvejende fond. Et lån fra Nationalbanken blev omdannet til aktiekapital i 1971. Fondens bestyrelse udnævnes af landstyre, men i praksis drives det eksklusivt efter kapitalistiske rentabilitetskriterier. Guttesen: Færøsk fiskeri og fiskeindustri, s. 121, og Den færøske fiskeindustri, s. 30. Følgelig skelnes der ikke mellem den og de øvrige store.
- 25) Guttesen: Recent development in faroese fishing industry, s. 107-108, hvor han skelner mellem to grupper af filetfabrikker. Hhv. dem, der modtager mere, og dem, der modtager mindre end 4.500 tons (i 1976). Ved simpel regression af relationen mellem arbejdsstyrke og indhandlet fiske mængde, når han frem til regressionskoefficienter på hhv. 9.5 og 14.8 arbejdere/ton/år. D.v.s. et forhold i produktiviteten mellem de to grupper af filetfabrikker på 3:2.
- 26) Guttesen: Den færøske fiskeindustri, s. 27.
- 27) Anette Johanssen og Berit Olsen s. 51-52.
- 28) Guttesen op.cit. og Fiskivinnuráðid.
- 29) Denne redegørelse udgør i alt væsentligt en kort sammenfatning af andres bidrag på dette område, specielt Rolf Guttesen i "Ejendomsforholdene i den færøske fiskeflåde og fiskeindustri" og "Færøsk fiskeri og fiskeindustri" og Framin (div. artikler). Selv har jeg kun haft indblik i en enkelt koncerns ejendomsforhold, nemlig Skipafelagskon-
- cernen.
- 30) Forbehold: se fn. 24.
- 31) "Tilhørende" ikke nødvendigvis i betydningen, at der eksisterer ejersammendald mellem filetfabrik og fiskefartøj. Oplysningerne om filetindustriens korresponderende flådekapacitet er fra BÚskaparráðid, der tilsyneladende har baseret sine udregninger på det foregående års landingsmønster og geografiske forhold.
- 32) Fiskivinnuráðid.
- 33) Dam/Nolsøe, s. 56-68.
- 34) Fossheim o.a., 1975, s. 6-10.
- 35) Nedenstående om Føroya Fiska-søla er i hovedsagen en gengivelse fra Mørkøre: "Storkapital og Monopolkapital..." s. 28-34.

- 1) Den største inspiration i denne forbindelse er Poulantzas arbejder. For nærmere henvisninger henvises til kap.3; og endvidere arbejds-papirer: Alemene bestemmelser inden for historiske materialisme".
Se f.eks. Poulantzas "Introduction" i "Classes in Contemporary Capitalism." Karl Marx' arbejde: "Resultater af den umiddelbare produktionsproces" Kbh.1983 er også af interesse i denne sammenhæng, men på udgivelsestidspunktet er denne ikke blevet indarbejdet i den teoretiske diskussion i Kap.3
- 2) Enkelte af de regnskaber, der ligger til grund for Hagdeildens statistik, har været gennemgået, men idet det kun var muligt at fremskaffe et meget begrænset antal regnskaber, kan disse ikke gøre krav på repræsentation.
-Det er således ikke muligt på baggrund af det foreliggende materiale at konkludere noget - uden et kraftigt forbehold - vedr. udroermændenes afhængighed af lånekapitalen, bankerne, forsikrings-selskaber, Danmarks Fiskeribank, etc. Imidlertid udtaler Isak Matras i interview, at den færøske udroerflåde må betragtes som i forholdsvis god stand, og at den ikke står i stor gæld til lånekapitalen.
- 3) Se note 22.
- 4) Se i denne forbindelse: Robert Joensen: "Útródur"; samt Erlendur Patursson: "Fiski-veidi-Fiskimenn" bd. I-II.
- 5) M.Ú.s Årsberetninger; samt interview med Isak Matras.
- 6) Interview med Magnus Isaksen (30-årig udroermand fra Klaksvík).
Samt interview med Isak Matras og korrespondance med samme.
- 7) Samme som note 5.
- 8) Samme som note 5.
Samt interview med Fiskivinnurádid.
- 9) Dette fremgår af de i note 2 omtalte regnskaber. Se endvidere Tabel 4.
Det er klart, at en del af udroermændenes modsætningsforhold til borgerskabet og så angår disse forhold.
- 10) I de sidste par år har der således fundet en nedtrapning sted m h t f.eks. anlægsarbejder, idet behovet stort set er stort set forløbig er dækket herfor.
- 11) Se bl.a. afsnittet om udroermændenes aktioner 1975. Samt afsnittet vedr. Råfiskefonden.
- 12) Fiskefabrikken 'Polarfrost' i Vági, Suduroy, er et godt eksempel herpå. Fabrikken udgør en del af 'de tunge drenge' inden for færøsk fiskerikapital. Se i denne forbindelse afsnit 4, A.

-Herudover interview med: småborgerlige leder af NOMATEK - en del af småproduktionen til kapitalens konsum.
- 13) Samme note som 11.
- 14) M.Ú.s årsberetninger. Samt samtale med en af Fiske-salgsorganisationens kvalitetskontrollører, Tórshavn.
- 15) M.Ú.s mødeprotokol. Samt interview med Isak Matras. Sosialurin: Interview med Marjun Hanusardóttur, 1983 (Hun er forskningsassistent på Færøernes Sundhedsforskningsinstitut, Tórshavn).
- 16) "Det er ikke mindst dette, de er bange for", udtaler Isak Matras i interview.
- 17) Lagtingslov.

- 18) Fiskerirådets betænkninger: 1979-83.
- 19) Jnfr. den samme strategi i Danmark: Johannes Andersen: "Dansk fiskeri - et truet erhverv".
- 20) Som det fremgår af oversigten er det en anden klassifikation, der her er foretaget af Lønjavningargrunni Skips-Fiskimanna (Fiskernes Lønreguleringskontor) end den af Hagdeildin anvendte. Der eksisterer således heller ikke nogen konsensus mellem de offentlige instanser mht de statistiske opstillinger.
- 21) Det er ikke uden et vist forbehold, at en sådan klassifikation foretages. Det principielle udgangspunkt for klassifikationen er undersøgelsesresultaterne vedr. arbejdsprocessen.
- 22) Her er det nødvendigt med en bemærkning vedr. Hagdeildens statistik: Hagdeildin har ingen eksplisitte kriterier for sin klassifikation (interview med sekretæren for Fiskerirådet, Karl Andreasen, Tórshavn). Den er af skønmæssig karakter, dvs hvad der opfattes som rimeligt. Specialets klassifikation er blevet forelagt Ísak Matras, der fandt den relevant. Det siger lidt om 'færøsk statistik', at Hagdeildin ikke har udarbejdet nogle statistikker vedr. udroermændenes/-bådenes økonomiske forhold i 1974! Hagdeildens svar er kun: "Vi beklager...". - Her er der også på sin plads med en bemærkning vedr. de statistiske oplysninger i "Álmanakkin" og "Fiskeriårbogen", der begge fører fortegnelser over den færøske fiskeriårlige, men dog ikke desto mindre opgiver - til tider vidt - forskellige oplysninger.

I dette speciale er der - på baggrund af interview med Føroya Skipaskráseting (Færøernes Skibsregister, Politimestern, Tórshavn) fortrinsvis benyttet oplysningerne i "Fiskeriårbogen", idet fiskeriministeriet automatisk får tilsendt registeringerne, der foretages på Færøerne. "Álmanakkin" er herimod en privat foranstaltning. Imidlertid fører "Fiskeriårbogen" ikke så udførlige oplysninger vedr. ejendomsformerne. Derfor er det "Álmanakkin", der benyttes i denne forbindelse. - Hensigten var at få tilsendt hele registeret fra Føroya Skipaskráseting, men dette var ikke muligt, hvorfor det kun var muligt at tilvejebringe de 24 fortegnelser, der danner grundlaget for Tabel 3. Disse kan imidlertid betragtes som repræsentative. - Jnfr. i denne forbindelse bl.a. Poul Møllers problemer i hans "Den økonomiske udvikling på Færøerne i 70'erne".

23) Der henvises til afsnittet vedr. den offentlige støt-tepolitik.

Noter til STATEN (afsn. IV-C)

- 1) Lemberg, s. 90.
 - 2) Høgnesen, s. 69-74; og Wang, 1968, s. 80-82.
 - 3) Folketingslov Nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre.
 - 4) Fossheim, o.a., s. 1976, s. 48-53.
 - 5) *ibid.*, s. 47.
 - 6) Poulsen, Halgir Winther, 1977, s. 4-5.
 - 7) Færøske aviser fra 1955.
 - 8) Mørkøre, 1981, s. 13-19.
 - 9) Wang, *op. cit.*, s. 100.
 - 10) Vi anvender os her af O'Connors kategorisering af statsudgifterne, der deler dem op på 3 sektorer, svarende til sektorerne: I) Samfundsmæssige investeringer, II) Samfundsmæssigt forbrug, III) Samfundsmæssige udgifter, s. 126 ff.
 - 11) Det bør dog modificeres på et par væsentlige punkter: En betydningsfuld post som undervisning, der kommer ind under de samfundsmæssige investeringer, deles nærmest fifty/fifty, og mindstelønsordningen for mønstrede fiskere, som hører ind under samfundsmæssigt forbrug - eller endnu mere præcist: arbejderklassens konsum - betales af den færøske landskasse.
 - 12) Årbog for Færøerne, 1981, s. 1976-188.
 - 13) Hansen, Jóannes, o.a., s. 18.
 - 14) M.h.t. storkapitalens dobbelte akkumulationsstrategi se afsn. IV-A. Det er tvivlsomt, om det har nogen mening at tale om flere fraktioner end den ene i slutningen af 50'erne. Line-
- skibene kommer først til i første halvdel af 60'erne, den importsubstituerede hjemmemarkedsindustri til individuelt konsum begynder først at ekspandere sidst i 60'erne og begyndelsen af 70'erne. Spørgsmålet om borgerskabets fraktioner i 70'erne bliver diskuteret i afsn. V-A.
- 15) Tjóðveldisflokkurinn: "Føroyar nú og komandi", s. 11-12, 19-21, 109-118.
 - 16) se foregående afsnit IV-B.
 - 17) Patursson, 1976, bd.2, s.300.
 - 18) Om Føroya Fiskasølas kartellignende position, se afsn. IV-A.
 - 19) Patursson, *op.cit.*, s. 300-305.

- 1) Framin, Nr. 8, 1976:
"Oljumonopolini í Føroy-
um".
- 2) Chansen for at eksempelvis dele af kapitalen, der én-
sidigt har baseret deres
akkumulation på fjernfisk-
eriet og fået deres akku-
mulationsbasis underminer-
et i strukturkrisen skulle
kunne indgå en form for
alliance i en ny akkumula-
tionsstrategi i stil med
den som er set i Norge
mellem multinationale
olieselskaber og national
skibsværfts-/rederkapital
kan selvfølgelig ikke ude-
lukkes. Indtil videre er al
olieeftersforskning lagt på
is af landsstyret, hvilket
givetvis i sig selv kunne
give stof til eftertanke
om magtblokkens evt. in-
teresser i at holde 'olie-
eventyret' på afstand, men
i denne sammenhæng er det
ikke umiddelbart relevant
for problemstillingen og
har en for hypotetisk/spek-
ulativ karakter.
- 3) Valentin, F.: "Nogle me-
todiske og empiriske pro-
blemer vedrørende inter-
essestrukturen i det danske
borgerskab", NTPE 7/78.
- det er specielt på sider-
ne 37-40 at Valentin rede-
gør for sit analyseapparat.
- 4) se afsnit IV-A: Kapital-
strukturen.
- 5) Valentin op cit, s. 37-38.
- 6) ibid.
- 7) Guttesen: "Ejendomsforhold-
ene...", s. 7-9, og Framin
nr. 8, 1980: "Kapitalbólkar
3".
- 8) For en koncentreret udred-
ning herom, se afsnit IV-A.
- 9) Der vil blive nærmere rede-
gjort for disse forhold i
afsnit V-C.
- 10) se afsnit, IV-A.
- 11) Selv om man for enkelte af
'bygdeforetagenderne' kan tale
om en egentlig sammenfletning
mellem filetfabrikkens og de
lokale kutterfartøjers inter-
essegrundlag, - mest typisk
hvor den lokale udroerorganisa-
tion har aktier i fabrikken
(eksempel: Skopun), men også i
det viste eksempel fra Nord-
depli i afsn. IV-A, hvor der er
tale om et personssammenfald
via kommunen - så er det et
forhold, der ikke bør overgene-
raliseres, idet der i langt
flere tilfælde er tale om 'bygde-
foretagender', der er blevet
etableret på de lokale fagfor-
eningers initiativ. For en
nærmere udredning om disse
ejerforhold, se R. Guttesen:
"Færøsk Fiskeri og fiskeindu-
stri...", s. 119-160, og
"Den færøske fiskeindustri",
s. 30.
- 12) Årbog for Færøerne, s. 199-200.
- 13) Folke- og Biligtællingen på Fær-
øerne, 1977, Danmarks Statistik,
tabel 11.
- 14) der vil blive nærmere redegjort
for disse forhold senere, se
afsnit
- 15) I den udstrækning, der kan være
tale om splittelse, er det
blandt de småborgerlige kutter-
fiskere i spørgsmålet om fangst-
redskaberne. Dette spørgsmål
behandles nærmere i afsnit
- 16) Det er yderligere betegnende for
komplimentariteten mellem disse
to organisationer, at Felagid
Landleidin blev stiftet på ini-
tiativ af M.Ú.s formand i 1978
umiddelbart efter at Felagid
Trolskip var stiftet og som mod-
vægt mo denne organisation.
- 17) Der bliver nærmere redegjort for
denne fraktions interessestyrke
i afsnit

- 1) Dimmalætting jan. 1975.
- 2) Dimmalætting jan. 1975.
- 3) Interview: Ísak Matras.
- 4) M.Ú.s mødeprotokol.
Dimmalætting jan. 1975.
- 5) M.Ú.s mødeprotokol..
Se tillige: "14. September",
den 22. januar 1975.
- 6) M.Ú.s mødeprotokol.
Se tillige: "14. September",
den 24. januar 1975.
- 7) F.F.s årsberetning 1975.
Lagtingstidende jan. 1975.
- 8) Lagtingstidende jan. 1975.
- 9) M.Ú.s mødeprotokol.
Dimmalætting 1. februar 1975.
- 10) M.Ú.s mødeprotokol.
- 11) Lagtingstidende, febr. 1975.
Dimmalætting febr. 1975.
- 12) M.Ú.s mødeprotokol.
Aviser: "14. September"/Dimma-
lætting, februar 1975.
- 13) M.Ú.s mødeprotokol.
- 14) "14. September" 22. febr. 1975.
- 15) Lagtingstidende, s. 306.
- 16) Lagtingstidende april 1975.
- 17) Færøernes Fiskesalgsorganisa-
tions breve til Færøernes
Landsstyre og Færøernes Lag-
ting.
- 18) Lagtingstidende.
Se tillige: §4 i: Føroya Kunn-
gerdasavn for 1975, s. 55. Tórshavn 1978.
- 19) Dimmalætting 6. maj 1975.
- 20) Dimmalætting maj 1975.
- 21) M.Ú.s mødeprotokol.
- 22) M.Ú.s mødeprotokol.
- 23) Interview: Ísak Matras.
- 24) M.Ú.s mødeprotokol.
- 25) M.Ú.s mødeprotokol.
- 26) M.Ú.s mødeprotokol.
- 27) M.Ú.s mødeprotokol.
- 28) M.Ú.s mødeprotokol.
- 29) M.Ú.s mødeprotokol.
Samtlige aviser i maj 1975.
- 30) Samtlige aviser i maj 1975.
- 31) Dimmalætting maj 1975.
Sosialurin maj 1975.
- 32) M.Ú.s mødeprotokol.
- 33) M.Ú.s mødeprotokol.
- 34) M.Ú.s mødeprotokol.
- 35) M.Ú.s mødeprotokol.
Se tillige: samtlige aviser
i juni 1975.
- 36) "Studulsblad Útróðramanna".
Der udkom kun to nr.
- 37) M.Ú.s mødeprotokol.
"Studulsblad Útróðramanna".
- 38) M.Ú.s mødeprotokol.
Samt: samtlige aviser.
- 39) M.Ú.s mødeprotokol.
- 40) M.Ú.s mødeprotokol.
- 41) M.Ú.s mødeprotokol.
- 42) Erlend Patursson, Det Repu-
blikanske Partis ideologiske
fører, markerede sig allerede
i årene før partistiftelsen
som en varm fortaler for
'udroeren', ikke mindst i
tilknytning til krav om ud-
videlsen af den færøske
fiskerigrænse. Der kan bl.a.
henvises til det af ham redi-
gerede tidsskrift: "Samfelags-
rit" fra 1940'erne. Udg. i
København.

Noter til DEN OFFENTLIGE STØTTEPOLITIK.... (afsn. V-C)

- 1.a) Kurt Johannesen s. 59-62
- 1.b) Neystabø 1982, s. 55
- 1.c) Patursson : Fiskivinna
-fiskivinnuál, bd. 2,
s. 300 ff.
- 2) ibid.
- 3) Der skal tages et vist forbehold over for figuren, idet landingspriserne på kuller og torsk er deflateret på grundlag af et gennemsnit af deres klassifikation. Jvfr. klassifikationen i torsk 1, A og B, og 2, A og B, etc.
- 4) Dette fremgår bl.a. Fiskerirådets betænkninger: 1979-83.
- 5) se det følgende.
- 6) Se "lov om råfiskefond" 5. maj, 1975. Vi indskræker os til det principielle.
- 7) Se: "Syposium", Tórshavn, 1981 ; Udgiver: Føroya Fiskasøla. Hvor denne beretter om projektet.
- 8) M.Ú. har således for-gæves protestet imod denne foranstaltning. Se M.Ú.s årsberetning: 1981/82. Råfiskeævnets klageinstans accept af dette fremgår af dens arkiver 1982, bl.a. findes denne i form af et svar til M.Ú.
- 9) Se MÚs årsberetning 1981-82.
- 10) Se råfiskeævnets arkiv 1981/82. Samt M.Ú.s årsberetninger 1981/82.
- 11) Rigsombudsmandens og landsstyrets: Årbog for Færøerne 1981. Sosialurin: Jákup Mørkøre:
- 12) M.Ú.s årsberetning 1978. Samt mødeprotokol.
- 13) Kilde: Råfiskeævnets sagsakter.
- 14) Kilde: Råfiskeævnets sagsakter.
- 15) Specielt fiskeriet af blåhvilling er særdeles kapitalkrævende. -Brev til Råfiskeævnet fra M.Ú.s repræsentant 01.02.1983.
- 16) Fiskerirådets betænkninger. Se tillige Årsberetning for Færøerne, udg. af Rigsombudsmanden/Færøernes Landsstyre.
- 17) Megínfelag Útróðrarmanna: Årsberetning 1982, s. 59-60.
- 18) Fiskivinnuráðid.
- 19) Om en ny lagtingsbeslutning, se f.eks. "14. September 22.06.1983.

Noter til ASPEKTER AF UDROERMENDENES..... (afsn. V-D)

<p>1) "Lógir. Meginfelag Útróðrarmanna". Tórshavn, 1975. Tryk: HNJB.
"Lógir. Meginfelag Útróðrarmanna." Tórshavn, 1975. Tryk: HNJB.</p> <p>2) § 3.</p> <p>3) §4, §5.</p> <p>4) §6.</p> <p>5) §8.</p> <p>6) §8, 1978.</p> <p>7) §8, 1978.</p> <p>8) § 4.</p> <p>9) § 13.</p> <p>10) § 2.</p> <p>11) §14.</p> <p>12) §14.</p> <p>13) §14.</p> <p>14) §14.</p> <p>15) §14.</p> <p>16) Fundarbók hjá Meginfelag Útróðrarmanna" 1975-1983. Herefter: F.-bók. (Mødeprotokol for M.Ú.) upag. s. 35, Bd. II. 11.12.1981.</p> | <p>17) F.-bók: s. 1, Bd. I. 18.01.1975.</p> <p>18) F.-bók, Bd. I-II. Samt korrespondance: T.í Dali: Herefter: Kor.: 09.10.1982.</p> <p>19) Kor.: 09.10.1982.
Kor.: 29.05.1983.</p> <p>20) Kor.: 09.10.1982.</p> <p>21) Kor.: 09.10.1982.</p> <p>22) Kor.: 20.12.1982.</p> <p>23) F.-bók, s. 1, Bd.1.
- Trods ihærdige forsøg derpå, har det ikke været muligt at få oplyst stiftelsesåret for enkelte af lokalorganisationerne.</p> <p>24) Kor.: 09.10.1982.</p> <p>25) Kor.: 09.10.1982.
Kor.: 29.05.1983.</p> <p>26) Kor.: 29.05.1983.</p> <p>27) Kor.: 29.05.1983.</p> <p>28) Kor.: 20.12.1982.
- Jvfr. iøvrigt diskussionen i afsnt. <u>om udroermændenes produktionsbetingelser.</u></p> <p>29) Kor.: 09.10.1982.
"Álmanakkin", 1983.

"Fiskeriárbogen", 1983.</p> <p>30) Kor.: 09.10.1982.</p> |
|--|--|

- 31) Kor.: 09.10.1982.
- Se endvidere afsn.
vedr. udroermændenes
produktionsbetingel-
ser.
- 32) Udgår.
- 33) M.h.t. erhvervskombinationen:
Kor.: ?.11.1982.
- 34) Kor.: 09.10.1982 vedr. de åbne
både.
- 35) Kor.: Norduroya Sýsla: Klaksvík:
13.04.1983.
Kor.: Eysturoyar Sýsla: Fuglafj.:
01.02.1983.
Kor.: Føroya Skipaskráseting:
Tórshavn: 16.02.1983.
Kor.: Sysselmanden for Sandø
Syssel: Sandur: udat.
Kor.: Vága Sýsla: Sørvágur: Udat.
Kor.: Sýslumadurin fyri Sudur-
oyar Sýslur: Tvøroyri:
14.03.1983.
Kor.: Streymoyar Sýsla: Vest-
manna: Udat.
Kor.: Streymoyar Sýsla: Vest-
manna: 10.02.1983.
- 36) Interview. Herefter: Int.
Sysselmanden for Sandø syssel.
Marts 1983.
- 37) Kor.: Norduroyar Sýsla: Kl.vík:
13.04.1983.
Kor.: Streymoyar Sýsla: Vest-
manna: Udat.
Kor.: Streymoyar Sýsla: Vest-
manna: 10.02.1983.
- 38) Kor.: Føroya Skipaskráseting:
Tórshavn: 16.02.1983.
Kor.: 10.02.1983.
- 39) Kor.: 09.10.1982.
- 40) Kor.: 10.02.1983.
Spørgeskema til lokalorgani-
sationerne.
Spørgeskema 6.1.
- 41) Kor.: 10.02.1983.
Spørgeskema 6.2.
- 42) Kor.: 10.02.1983.
Spørgeskema 6.3.
- 43) Kor.: 10.02.1983.
Spørgeskema 6.4.
- 44) Kor.: 10.02.1983.
Spørgeskema 6.5.
- 45) Kor.: 10.02.1983.
Spørgeskema 6.6.
Int. juni 1983.
- 46) -Det er klart, at M.Ú. i det
daglige varetager en del funk-
tioner af mere praktisk karakter,
der ikke vil blive genstand for
diskussion her. Det drejer sig
bl.a. om funktioner som : informa-
tion, mægling i konflikter af
mere 'privat' karakter, etc.
Int. juni 1983.
- 46) F.-bók: 26.10.1975, Bd. I, s. 43
12 lokalorganisationers brev til
Færøernes Lagting: 20.02.1977.
- 47) F.-bók: Bd. I-II.
Se bl.a. 23.01.1981, Bd. II, s. 21.
Samt "Ársfrágreiding" s M.Ú.:
1978, 1981.
- 48) Samtlige aviser på Færøerne:
vinteren 1974/75.

- 49) "Ársfrágreiðing" M.Ú.: 1978.
 F.-bók: 30.12.1982, Bd.II, s 62 ff.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre og lagting: 13.12.1977.
 F.-bók: 08.08.1978, Bd.I, s. 67.
 F.-bók: 21.06.1978, Bd.I, s. 81.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre og lagting: 11.04.1978.
 Enkelte af de mindre trawlere er
 medlemmer i M.Ú.: Kor.: 10.02.1983.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre: 26.10.1982.
 M.Ú.-brev til lagtingets finans-
 udvalg: 28.02.1980.
 M.Ú.-brev til Nevndina fyri Rá-
 fiskagrúnnin: 31.01.1979.
 M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina:
 23.02.1980.
 M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina:
 05.01.1981.
 M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina:
 14.09.1981.
 M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina:
 29.10.1981.
 M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina:
 11.06.1982.
 M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina:
 15.06.1982.
- 50) F.-bók: kongres 30.12.1982,
 Bd.II, s. 62 ff.
 F.-bók: 23.11.1982, Bd.II, s. 49ff.
 F.-bók: 30.12.1982, Bd.II, s. 64f.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre 04.10.1982.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre 30.12.1982.
 - Forslag om udtrædel-
 se/boykot af råfiskenev-
 net har ikke været disku-
 teret i M.Ú.s regi.
- 51) "Ársfrágreiðing" 1982.
- 52) "Oyggjatiðindi"
 28.01.1983, 04.02.1983.
 Sagen kommer for retten 23.09.
 1983: Int.
- 53) Samtlige aviser.
- 54) F.-bók: 07.06.1978, Bd.I, s.79 f.
 M.Ú.-fundarsamtykt: 07.06.1978.
- 55) F.-bók: 26.02.1980, Bd.I, s.15.
- 56) F.-bók: 09.10.1976, Bd.I, s.58
 (eks.).
 "Ársfrágreiðing" 1981, M.Ú.
- 57) F.-bók.
 "Ársfrágreiðing", M.Ú. 1981.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre: 01.10.1981.
- 58) "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1981.
- 59) Kor.: 09.10.1982.
 F.bók: 20.05.1978, Bd.I, s. 76.
 "Ársfrágreiðing", M.Ú.: 1978,
 1980, 1981, 1982.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre: 04.10.1982.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lagting:
 30.01.1982.
 Løgtingsmál Nr. 32/1982. (Lag-
 tingsemne).
 "Broyting í studulsskipanini til
 fiskivinnuna" 20.03.1981.
 Løgtingsmál Nr. 118/1982.
 Lønjavningargrunnur Skipsfiski-
 manna til M.Ú.: 11.03.1981.
- 60) Kor.: 20.12.1982.
 Bekendtgørelse: Færøernes Lands-
 styre 26.06.1979.
 Lov nr. 644 af 13.12.1978:
 "Lov for Færøernes om dagpenge
 ved sygdom eller fødsel."
 Lønjavningargrunnur Skipsfiski-
 manna: 11.03.1981.
 Lønjavningargrunnur Skipsfiski-
 manna til M.Ú.: 16.02.1982.
- 61) Samtlige aviser.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre 01.02.1983.
 Løgtingsmál Nr. 28/10.11.1982.
 Løgtingsmál Nr. 36/18.11.1982.
 "Álit í løgtingsmáli Nr. 36/1982."

- 62) "Lagtingslov om ændring i lagtingslov om mindsteløn og anden støtte til fiskerierhvervet": 26.04.1983.
Se også: Lagtingslov om ændring af lagtingslov om mondteløn og anden støtte til fiskerierhvervet: 23.03.1981.
Løftingsmål: 28/10.11.1982.
- 63) Samme som note 62.
-Jfr. imidlertid diskussionen i afsn. vedr. udroermændenes produktionsbetingelser, der behandler formålet med disse foranstaltninger fra myndighedernes side.
- 64) F.-bók: Bd.I.
Udateret aftale mellem M.Ü. og Atla P. Dam (juni, 1975?).
- 65) F.-bók: 09.10.1976, Bd.I, s. 52.
"Lógir. Lf. Sølumidstöð Útróðrarmanna", 1982.
M.Ü.-brev til lokalorganisationerne: 03.03.1982.
- 66) F.-bók: Bd.I-II.
Int.
M.Ü.-brev til Atla P. Dam: 01.11.1981.
M.Ü.-brev til Færøernes Landsstyre: 03.06.1975.
M.Ü.-brev til Færøernes Landsstyre: 13.11.1981.
M.Ü.-brev til Færøernes Landsstyre: 14.12.1981.
Løftingsmål Nr. 26/10.11.1982.
Lf. Sølumidstöð Útróðrarmanna-brev til Færøernes Landsstyre: 25.06.1982.
- 67) F.-bók: 17.09.1982, Bd.II, s. 4 (2)
"Ársfrágreiðing", M.Ü., 1981.
"Ársfrágreiðing", M.Ü., 1982.
F.-bók: 18.03.1982 Bd II, s. 42.
F.-bók: 24.09.1981 Bd II, s. 29.
F.-bók: 02.10.1981 Bd.II, s. 30ff.
- 68) Kor.: 20.12.1982.
F.-bók: 22.01.1976,
Bd. I, s. 47 ff.
M.Ü.-brev til Færøernes Landsstyre: 31.01.1982.
M.Ü.-brev til lokalorganisationerne: 08.12.1975.
- 69) "Ársfrágreiðing", M.Ü., 1981.
M.Ü.-Yvirlýsing 26.06.1981
(Udtalelse/Proklamation).
- 70) "Ársfrágreiðing", M.Ü.:
1978, 1979, 1980.

M.Ü./F.F./Landleidin/Trolskip-brev til Færøernes Landsstyre og lagting: 20.11.1979.
M.Ü./F.F.-brev til Færøernes Landsstyre og lagting: 05.01.1981.
M.Ü./F.F.-brev til Kærunevndina fyri Ráfiskagrunnin: 23.05.1978.
- 71) "Ársfrágreiðing", M.Ü.:
1978, 1979.
M.Ü./F.F.-Fundarfrásøgn (Mødereferat/Udtalelse): 20.05.1978.
M.Ü./F.F.-brev til Færøernes Landsstyre: 24.05.1978.
M.Ü./F.F.-brev til Færøernes Landsstyre og Lagting: 02.01.1981.
M.Ü./F.F.-brev til lagtingets skatteudvalg: 23.05.1978.
M.Ü./F.F.-brev til lagtingets sociale udvalg: 24.05.1978.
F.F.-brev til M.Ü.: 07.05.1978.
- 72) "Ársfrágreiðing", M.Ü.: 1978, 1979.
F.-bók: 20.10.1979, Bd.II, s. 3.
F.-bók: 20.05.1978, Bd.I, s. 74.
F.-bók: 20.05.1978, Bd.I, s. 75.
- 73) "Ársfrágreiðing", 1979.
M.Ü.-brev til F.F.: 08.01.1978.
F.F.-brev til M.Ü.: 14.04.1980.
M.Ü.-brev til lokalorganisationerne: 19.04.1980.
- 74) F.-bók: 26.10.1975, Bd.I, s. 44.

75) F.-bók: 20.12.1979, Bd.II, s. 7 ff.
 F.-bók: 24.10.1980, Bd.I, s. 17 f.
 F.-bók: 23.01.1981, Bd.II, s. 22.
 "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1981.
 F.-bók: 09.02.1982, Bd.II, s. 41.
 F.-bók: 30.12.1982, Bd.II, s. 62ff.

76) F.-bók: 24.10.1980, Bd.I, s. 17 f.

77) "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1979.
 Kor.: 10.02.1983.
 F.-bók: 20.12.1979, Bd.II, s. 7 ff.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre: 16.02.1979.
 F.-bók: 09.02.1982, Bd.II, s. 41.

78) F.-bók: 07.06.1978, Bd.I, s. 79f.
 Løgtingsmál 29/15.11.1982.

79) F.-bók: 07.06.1978, Bd.I, s. 79 f.

80) F.-bók: 01.05.1978, Bd.I, s. 70 ff.
 "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1978.

81) F.-bók: 01.05.1978, Bd.I, s. 70 ff.
 "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1978.

82) F.-bók: 23.11.1982, Bd.II, s. 52.
 "Ársfrágreiðing", 1982.
 F.-bók: 20.12.1980, Bd.II, s. 20.
 F.-bók: 23.11.1982, Bd.II, s. 52.
 Brev til M.Ú. fra Føroya Van-
 lukkutrygging (ulykkesforsikr.).
 M.Ú.-brev til Føroernes Lands-
 styre: 03.02.1983.
 M.Ú.-brev til Lønjavningar-
 grunn Skipsfiskimanna:
 02.01.1981.

83) "Ársfrágreiðing", 1982.
 Kor.: 19.12.1982.

84) F.-bók: 24.10.1980, Bd.II, s. 15.
 "Ársfrágreiðing", 1980.
 Formandens synspunkter bliver
 dog støttet af, i hvert fald,
 følgende lokalorganisationer:
 -Útróðrarfelagid fyri Sudur-
 oyar sunnaru helvt: brev til
 M.Ú. 02.11.1980.
 -Leirvíkar Útróðrarfelag:
 brev til M.Ú. 16.12.1980.

-Fuglafjardar Útróðrarfelag:
 brev til M.Ú.: 24.11.1980
 (dog med et lille forbehold).

85) Brev til M.Ú. fra Lønjavning-
 argrunni Skipsfiskimanna

"Ársfrágreiðing", M.Ú.

86) Int.

87) F.-bók: 20.12.1980, Bd.II, s. 20.

88) F.-bók: 09.10.1976, Bd.I, s. 53.

89) F.-bók: 24.02.1978, Bd.I, s. 69.

90) F.-bók: 20.12.1980, Bd.II, s. 20.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre: 04.12.1982.

91) F.-bók: 20.12.1979, Bd.II, s. 7 ff.
 Lf.Sølumidstød Útróðrarmanna-
 brev til Lagtingets Fiskeri-
 udvalg: 21.04.1982.

92) "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1981.
 F.-bók: 12.12.1977, Bd.I, s. 62.
 F.-bók: 12.02.1981, Bd.II, s. 23.
 M.Ú.-brev til Færøernes Lands-
 styre og lagting: 13.12.1977.
 Arbeidmannafelagid Fylking-brev
 til M.Ú.: 03.02.1981.
 M.Ú.-brev til Arbeidmannafelagid
 Fylking: 15.02.1981.

93) "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1981.

94) "Ársfrágreiðing", M.Ú., 1981.

LITTERATURLISTE

(Litteraturlisten falder i to dele: A)litteratur af teoretisk/metodisk/analytisk karakter; B)litteratur, der er udarbejdet m h p den færøske samfundsformation).

A.

- Alavi, Hanza: "The State in Postcolonial Societies: Pakistan and Bangladesh", New Left Review, nr. 74, 1972.
- Althusser, Louis: "For Marx", Rhodos, København 1969.
- Althusser, Louis: "Att läsa kapitalalet", bd.1 og 2. Stockholm, 1970.
- Althusser, Louis: "Marxisme og klassekamp", tidsskriftet "Oktober, Nr. 7, 1976.
- Althusser, Louis: "Marxisme og klassekamp", forlaget Aurora, København 1976.
- Andersen, Ida-Elisabeth; Pedersen, Jørgen Lindgaard: "Simpel vareproduktion, kapitalistisk vareproduktion og danske landdistrikter", i: "Lokalsamfund - udvikling eller afvikling?", Sydjysk Universitetscenter, Esbjerg, 1974.
- Andersen, Johannes: "Dansk fiskeri-et truet erhverv", Roskilde Universitetscenter, 1978.
- Andersen, Johannes: "Dansk fiskeri-et erhverv i klemme", Forlaget Gyldendal, 1979.
- Andersen, Jørgen Goul: "Althusserkolens klasseteori" i: Andersen, Johannes (red.): "Althusserkolen - en introduktion", Serie om vidneskabsforskning Nr. 12, Aalborg Universitetsforlag, 1980.
- Andersen, Torben Ferslov: "Bønderne som klasse. Bondebevægelsen i Peru." i: Marxistisk Antropologi, vol 3, Nr. 2-3, 1977, Højbjerg.
- Armstrong, J.D.: "Revolutionary Diplomacy", University of California Press, Berkeley/Los Angeles/London, 1977.
- Arnfred, Niels; Kjellberg, Andres; Malmgren, Britta: "Stat og klasser under kapitalismen - en introduktion", Roskilde Universitetsforlag, 2. oplag, 1979.
- Arnfred, Niels; Kjellberg, Andres; Malmgren, Britta: "Stat og klasser under kapitalismen" udvidet og omarbejdet, Finn Blytman's Forlag, København 1981.
- Arvidsson, Håkan; Berntsson, Lennart: "Småborgerskap og mellomag" i: Kontrast, Nr. 6-7, 1975.
- Balibar, Étienne: "Fem studier i den historiske materialisme", Bibliotek Rhodos. København
- Balibar, Étienne: "Self-Criticism", London.
- Bechhofer, Frank; Elliot, Brian: "The Petite Bourgeoisie. Comparative studies of the uneasy stratum." Edinburg Studies in Sociology. Hong Kong, 1981.
- Bernstein, Henry: "Noter om kapitalen og bønderne" i: Den Ny Verden, Nr. 3, 12. årg., 1978. Center for udviklingsforskning. Mellempøkeligt Samvirke, København.
- Braskhøj, John; Busck, Steen; Christensen, Jens; Hegnsvad, Jørgen; Jepsen, Asger; Possing, Birgitte; Poulsen, John: "Det danske klassesamfund 1920-1940" Den jyske historiker, historieteoretisk tidsskrift, Nr. 9, 1976, Århus.

Busck, Steen; Christensen, Jens; Jepsen, Asger: "Klassestrukturen i Danmark 1870-1920" Den jyske historiker. Historeteoretisk tidsskrift 6. årg., 1973-74, Nr. 3-4. Århus.

Castells, Manuel: "The Urban Question", Edward Arnold, London, 1977.

Christiansen, Niels Finn: "Den marxistiske historieopfattelse - en introduktion", i: Historisk Tidsskrift, 12 Rk, Bd. VI, 1973.

Christoffer, Mads: "Om problemerne i forholdet mellem teori og empiri i forbindelse med studiet af de statslige interventioner inden for den fysiske planlægning". Stenc. papir til seminar om samfundsplanlægning, Rådvaed 7-9. marts, 1980.

Djurfeldt, Göran: "Hvad sker der med det agrare borgerskab og det rurale proletariat under monopolkapitalismen? Nogle hypoteser om det agrare spørgsmål udledt fra marxismens klassikere" i: Den Ny Verden, Nr. 3, 12 årg., 1978. Center for udviklingsforskning. Mellempolkeligt Samvirke, København.

Corrigan, Philip; Harvie Ramsay; Derek, Sayer: "For Mao", The Macmillan Press Ltd., London/Basingstoke 1979.

Dahlkvist, Mats: "Staten, socialdemokratiet og socialismen", Prisma, Lund 1977.

Dahlkvist, Mats: "Staten som problem", Arkiv studiehäften 13, Malmö 1982.

Edholm, Erik af: "Begreppet samhällsformation", i: häften för Kritiska Studier, Nr. 3, årg. 4, 1971.

Engels, Friedrich: "Naturens dialektik."

Evers, Tilman: "Bürgerliche Herrschaft in der Dritten Welt", EVA, Köln/Frankfurt a. M., 1977.

Falk, Jørn; Madsen, Allan: "Bønder og klassekamp", i: Marxistisk antropologi, Nr. 3-4, 1974, Højbjerg.

Fihl, Esther: "Artikulations- og subsumtionsproblematikken. En vurdering af nogle begrebssæt" i: Marxistisk Antropologi, vol 4, nr. 2-3, 1980. Højbjerg.

Forster-Carter, Aiden: "The Modes of Production Controversy", New Left Review, jan.-febr. 1978, Nr. 107.

Fryklund, Björn/Peterson, Tomas: "Populism eller leninism?", i: Zenit nr. 32, 1973, Lund.

Fryklund, Björn/Peterson, Tomas: "Populism och misnöjepartier i Norden - studier av småborgerlig klassaktivitet", Forlag: Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia. Lund/Malmö, 1981.

Gregersen, Bo; Kristensen, Kjeld; Thøgersen, Carsten Boyer: "De grundlæggende elementer i Folkerepublikken Kinas udenrigspolitik", Spciale ved Århus Universitet, 1976.

Helby, Peter (red.): "Den statsmonopolistiske kapitalismes problemer", København, 1976.

Haslebo, Gitte: "Fiskeriets udvikling i Esbjerg - fra fællesskab til konflikt", i: Svejstrup, Flemming (red.): "Social forandring i vestjylland", Bd. II, Sydjysk Univeristetsforlag, Esbjerg, 1976.

- Hoff, Jens: "The Resurrection of the Petty Bourgeoisie? - The Scandinavian experience and its implications for marxist research on class, state and ideology", Institute of political science, University of Aarhus, 1982.
- Jensen, Uffe Juul: "Videnskabsteori 1 og 2", Berlingske Forlag København 1973.
- Jensen, Uffe Juul: "Dialektisk materialisme og videnskabsteori", Spartacus, Nr. 3, 1974.
- Jessop, Bob: "The Capitalist State", Martin Robertson, Oxford, 1982.
- Jessop, Bob: "State forms, social bases and hegemonic projects", stenc. paper til Capitalistate Conferences in Cosenza in Italy, 23-26. june, -82.
- Kleven, Hans I.: "Fiskerne - deres problemer og framtid", A/s Nordisk Forlag Ny Dag, Oslo 1959.
- Krause-Jensen, Esbern (red.): "Omkring Althusser-skolens videnskabsteori", Rhodos, København 1977.
- Kristensen, Peter Hull; Levinsen, Jørn: "Strukturkrisen og perspektiver for forandring", i: tidsskrift for politisk økonomi, Nr. 1, 1977.
- Krogh, Birgitte; Poulsen, Ebbe: "Produktionsmåde og samfundsformation - noter til en præcisering af begreberne" i: Marxistisk Antropologi, Nr. 2-3, 1976, Højbjerg.
- Léppert-Fögen, Annette: "Den deklasserede klasse.-studier i småborgerskabets historie og ideologi." Historevidenskab's Skriftrække, Nr. 2, Forlaget GMT, 1976.
- Liedman, Sven-Erik: "Marxism oc dialektikk", Häften för Kritiska Studier, Nr. 5, 1976.
- Liedmann, Sven-Erik: "Svar" (til Michael Moon), Häften för Kritiska Studier, Nr. 4, 1978.
- Madsen, Carl: artikel i "Spartacus."
- Marinussen, John: "Materialistisk statsteori", Historievidenskab's Skriftrække No. 3, GMT, 1976.
- Martinussen, John: "Staten i perifere og post-koloniale samfund: Indien og Pakistan, Forlaget Politica, Bd. I-IV. Århus, 1980.
- Marx, Karl; Engels, Friedrich: "Udvalgte Skrifter" Bd. I-II, Forlaget Tiden, København 1971.
- Marx, Karl: "Resultater af den umiddelbare produktionsproces", forlaget aurora, København 1983.
- Mikkelsen, Vagn: "Imperialismen og afhængighed. En drøftelse af periferiens udvikling og studiet af afhængighed", Politica, nr. 2-3, 1976.
- Moon, Michael: "Dialektikkens historie", Häften för Kritiska Studier, Nr. 4, 1978.
- Naustdalslid, Jon: "Oljeutvikling, monopolisering og terrøbrill politisk analyse", Sogn og Fjordane Distrikthøgskules skrifter, 1980: 3, Sogndal.

O'Connor, James: "The Fiscal Crisis of the State", St. Martin's Press, Berkeley 1972.

Olsen, Gorm Rye: "Udvalgte elementer af historisk-materialistisk klasse- og statsteori - introduktion og 'læsevejledning'", i: tidsskrift for politisk økonomi, Nr. 4, 1978.

Olsen, Henning: "Tæser om marxismens krise", Samtryk, nr. 6-7, 1983.

Pedersen, Finn Skadkær: "Samfundstotalitet og historie" i: Andersen, Johannes(red.): "Althusserskolen - en introduktion", Serie om videnskabsforskning Nr. 12, Aalborg Universitetsforlag, 1980.

Poulantzas, Nicos: "On Social Classes", i: New Left Review, March-April, 1973, Number 78.

Poulantzas, Nicos: "Om samhällsklasser" forlag: Tidsskriftet Zenit, Nr. 4, 1973.

Poulantzas, Nicos: "Diktaturernes krise - Portugal, Grækenland, Spanien". Aurora, København 1975.

Poulantzas, Nicos: "Classes in Contemporary Capitalism", Lowe & Brydone Printers Ltd., Thetford, Norfolk, 1975.

Poulantzas, Nicos: "Den moderna kapitalismens klasstruktur", forlag: Zenit/Rabén & Sjögren. Avesta 1977.

Poulantzas, Nicos: "De sociale videnskaber", i: Marxistisk Antropologi, Nr. 4, 1977.

Poulantzas, Nicos: "Ett svar till Miliband och Laclau" i: Berntson, Lennart(red.): "Marxistisk statsteori", Bo Cavefors, Malmö 1978.

Poulantzas, Nicos: "Interview with Nicos Poulantzas" af Bob Jessop, i: Marxism Today, july 1979.

Poulantzas, Nicos: "Om klasser", forlag: Grus(Arbejdstekster), Århus, 1981.

Poulantzas, Nicos: "Staten, magten og socialismen", Rhodos, København 1981.

Poulantzas, Nicos: "Politisk magt og sociale klasser", Bd. 1, forlaget Aurora, 1981, København.

Poulantzas, Nicos: "Politisk magt og sociale klasser", Bd. 1, forlaget Aurora, 1982, København.

Rasmussen, Gunnar: "Det småborgerlige oprør", Forlaget Demos, København 1977.

Rosdölsky, Roman: "Kapitalen i almenhed og de mange kapitaler" Kurasje nr. 7, 1973.

Schmid, Herman: "Motsättningsmönster och minoritetsparlamentarism i Danmark", i: Zenit nr. 44, 1976. Nordisk socialistisk tidsskrift, Lund, Sverige.

Schmidt-Renner, G.: "Om den samfundsmæssige lokalisering", Viborg, 1978.

Senghaas, Dieter: "Weltwirtschaftsordnung und Entwicklungspolitik. Plädozer für Dissoziation." Suhrkamp Verlag, Frankfurt a.M., 1977.

- Senghaas, Dieter: "Von Europa lernen. Entwicklungsgeschichtliche Betrachtungen. Suhrkamp Verlag. Frankfurt a.M., 1982.
- Sjöström, Kurt: "Politisk strategi", Hans Reitzel, København, 1980.
- Sonntag, Heinz Rudolf: "Der Staat des interentwickelten Kapitalismus", Kursbuch 31, 1973.
- Sørensen, Curt: "Marxismen og den sociale orden", Bd.I-II. Forlag: GMT - historievitenskabens Skriftrække, Nr. 4, 1976.
- Therborn, Göran: "Det svenska klassamhället 1930-70", Zenit 1973.
- Therborn, Göran: "Klasstrukturen i Sverige 1930-80" forlag: Zenit Förlag, Lund 1981.
- Thomsen, Leif: "Den autoritære by", Kultursociologiske Skrifter nr. 14, Institut for Kultursociologi, Københavns Universitet 1981.
- Thorbek, Susanne: "Mellanskikten - Det nye småborgerskapet?" i: hæften for Kritiska Studier, Nr. 2, årg. 13, 1980.
- Thorbek, Susanne: "Småborgerskab och mellanskikt" i: hæften for Kritiska Studier, Nr. 3, årg. 13, 1980.
- Tse-tung, Mao: "Selected Works", Peking, 1965.
- Tveved, Jesper: "Om marxistisk statsteori og forvaltningsvidenskab", Samtryk, Nr. 3, 1980.
- Valentin, Finn: "Nogle metodiske og empiriske problemer vedrørende interessestrukturen i det danske borgerskab", Nordisk Tidsskrift for Politisk Økonomi, nr. 7, 1978.
- Wallerstein, Immanuel: "The Capitalist World Economy", London 1979.
- Witt-Hansen, Johs.: "Historisk materialisme", Berlingske Forlag, København 1973.
- Wright, Erik Olin: "Klasser og klasgrænser i utvecklade kapitalistiske samhälle. Kritik av Poulantzas." i: Zenit, Nr. 53, 1977/78. Lund.
- Wright, Erik Olin: "Klasser og klassgrænser i utvecklade kapitalistiske samhälle. Del II. Ett nytt sätt at betrakta klassgrænser." i: tidsskriftet Zenit, Nr. 54, 1978, Lund.
- Wright, Erik Olin: "Class and Occupation", i: Theory and Society. Vol. 9, No. 1, 1980. Elsevier-Amsterdam, 1980.
- Zerlang, Martin: "Bøndernes klassekamp i Danmark.- agrarsmåborgerskabets udvikling fra landboreformernes tid til systemskiftet." Forlaget Medusa, København 1976.

B.

1. Aviser m.m.

- Arbeiddid (organ for Oygggjafraami, marx-leninister)
- Dagbladid (organ for Folkepartiet)
- Dimmalætting (organ for Sambandspartiet)
- Framin (organ for Færøske Socialister)
14. September (organ for Det Republikanske Parti)
- Oygggjatíðindi (partipolitisk uafhængig avis)
- Rodin (organ for Færøske Marxister)
- Skeggir (månedssblad for færinger i udlandet)
- Sutudlsblad Útróðrarmanna 1. og 2. 1975.
- Sosialurin (organ for Det færøske Socialdemokrati)
- Tíðin (organ for Færøernes Kommunistiske Parti)

2. Bøger og længere afhandlinger

- Adalstjórn Tjóðveldisflokksins: Føroyar nú og komandi, Tórshavn, 1970.
- Birkbak, Bjarne, o.a.: "Færøerne mellem afhængighed og selvstændighed", opg. ved 6. sem. Historie. Aalborgs Universitetscenter, juni 1977.
- Brandt, Jesper: "Kapitalismens udvikling på Færøerne", i: Geografisk Orientering, Nr. 1, 1983.
- Dalsgaard, Jóannes o.a.: "Heimastýri-Sjálvstýri", København 1966. Menturnargrunnur Føroyskra Studenta.
- Dam, Bergur P.; Nolsøe, Axel: "Færøsk fiskeri", opg. ved hus 062, Roskilde Universitetscenter, jan. 1977.
- Danielsen, Birgir: "Metanir av tí Føroysku fiskivinnuni anno 1981" i: "Symposium", udg. Føroya Fiskasøla, Tórshavn 1981.
- Ellingsgaard, Hans J.: "Tjúgu ár til skips, 1920-1941", 2. udg. Forlag: Kirkjuliga Missiónsfelagid. Tórshavn 1966.
- Fiskeriministeriet (Ministeriet for Søfart og Fiskeri) Mortensen, F.V.; Strubberg, A., C. (red.): "Dansk Saltvandsfiskeri." København 1935.
- Fossheim, Pia; Thors, Stefan; Videbæk, Ole: "Planlægning på Færøerne" opg. ved Institut for by- og landskabsplanlægning. Kunstakademiets Arkitektskole, 1975.
- Fossheim, Pia; Thors, Stefan; Videbæk, Ole: "Landsplan for Færøerne", Afgangsupgave 1976, Arkitektskolen. FS-forlagid, 1976.
- Føroya Skipara og navigatørfelag: "Danmark-Færøerne-Grønland. -Et opraab til det danske folk". Føroya Skipara- og navigatørfelag. Tórshavn 1939.
- Gudjónsson, Ásmundur: "'Sjálvstýri' og 'sosialisma' í føroyskum politikki", Stenc. paper til seminar: "Sosialisma og sjálvstýri í føroyskum politikki", 27-28. nov., 1981, København.
- Guttesen, Rolf: "Bygdeproblematikken på Færøerne" i: Simonsen, K. et. al. (red): "Lokalsamfund og sociale bevægelser - en nordisk antologi, bd. II i serien Kritisk Samfundsgeografi, Roskilde Universitetsforlag GeoRuc, 1982. Roskilde.
- Guttesen, Rolf: "Recent Development i Faroese Fishing Industry", Geografisk Tidsskrift, 80, 1980.
- Guttesen, Rolf: "Udvikling og problemer i færøsk fiskeri", Geografisk Orientering, Nr. 1, 1983.
- Guttesen, Rolf: "Fiskeflådens udvikling og strukturtilpasning" Geografisk Orientering, Nr. 1, 1983.
- Guttesen, Rolf: "Den færøske fiskeindustri", Geografisk Orientering, Nr. 1, 1983.
- Hansen, J. Símun: "Havid og vit", Bd. 1, Egid forlag. Klaksvík 1960.
- Hansen, J. Símun: "Havid og vit", Nd. 2, Egid forlag, Klaksvík, 1966.
- Hansen, Jóannes D.; Hansen, Sverri; Magnussen, Magni; Mortensen, Birgir: "Finansieringsmuligheder idet færøske erhvervs- liv, samt en diskussion af penge og kreditpolitik som offentlige styringsmiddel på Færøerne". Opgave ved Institut for

- ciering, H.A. 5.semester, 1979. Handelshøjskolen i København.
- Heinesen, Óli: "Fylgoskjøl og uppskoyti" i: Dalsgaard, Jóannes: "Heimastýri - sjálvstýri", København 1966.
- Hoydal, Kjartan: "Bláhvilling - en uudnyttet fiskeart", i: Fisk og Hav, 75-76. udg.: Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, 1976.
- Høgnesen, Róland Waag: "Færøernes historie frem til den anden verdenskrig", i: Ølgaard, Andres(red.): "Færinger-Frænder", København 1968.
- Jákupsstovu, Jákup í: "Kor fiskimanna í Føroyum", Tórshavn 1972.
- Jákupsstovu, Jákup í: "Ein 'exclusión'". Tórshavn 1946.
- Jákupsstovu, Kjartan í: "Industri og industrialisering" i: Heinesen, Jens Pauli: "Færøerne i dag", Tórshavn 1966.
- Jacobsen, Birta: "Eitt teoretisk grundarlag undir eini kanning av politisku gongdini ('útviklinginum') í Føroyum í 70'unum." Stenc. paper til seminar: "Samfelagsliga menningin í Føroyum í 80'unum", 23-25.oktober, 1980, København.
- Jóansson, Tórdur: "Saman tí standi. Fimti ára minningarrit Føroya Arbeidarafelags." Føroya Arbeidarafelag. Tórshavn 1975.
- Joensen, Johan K.; Mortensen, Arnbjørn; Petersen, Poul: "Føroyar undir fríum handli í 100 ár". Føroya landsstýri & Føroysk Handilsfeløg udg. Tórshavn 1955.
- Joensen, Robert- "Útróður 1845-1945. Meginparturin viðvíkjandi útróðrinum frá Klaksvík." Egid forlag. Klaksvík 1946.
- Johannesen, Kurt: "Færøsk fiskeri- og markedspolitik i 70'erne" specialopg. 1980. Institut for Statskundskab, Århus Universitet.
- Johansen, Anette; Olsen, Berit: "Erhvervsstrukturen på Færøerne" kulturgeografisk afløsningsopgave. Geografisk Institut. Københavns Universitet, 1983.
- Johansen, Hans Jacob: "En analyse og vurdering af en færøsk andelsforenings erhvervs-økonomiske problemer og dens selskabsretlige struktur." Speciale til Diplomstudiet i Organisation og Arbejdssociologi. Handelshøjskolen i København 1965.
- Klaksvíkar Útróðrarfelag: "Fiskeriet i Nordatlanten". Klaksvíkar Útróðrarfelag. Gøta 1974.
- Komiteen for bevarelse af fiskebestanden i nordatlanten: "Fisk, Fiskeri, Fiskerigrænser - en debatbog om fiskeriet i Nordatlanten". Demos. Viborg, 1973.
- Kommunistiskir Útisetar: "Tale ved 14. September-arrangement i Tórshavn 1979. i: Skeggin, Nr. 7, 1979.
- Kommunistiskir Útisetar- "Komm.Ú. og føroyska útróðrarmanna-støttin", Skeggin, november 1978.
- Kristiansen, Andras: Opgave ved Institut for fiskerifag i Tromsø. 1982.
- Krogstrup, Hanne; Lund, Yonne Barnholdt: "Færøernes erhvervs-politik" i: Serie om nordatlantisk forhold nr. 9. Aalborg Universitetsforlag. Aalborg 1983.

- Larsen, Høgni W.; Midjord, Niels: "Samdrift - en løsning på de små bygders affolkningsproblem?" opg. ved Kunstakademiets Arkitektskole, Inst. sekt. 3D - storgruppe IV, København 1976.
- Lemberg, Kai: "Landsplanlægning på Færøerne" i: Byplan Nr. 4, 1962.
- Møller, Poul: "Den økonomiske udvikling på Færøerne i 70'erne" Specialopgave ved Geografisk Institut. Aalborg Universitet, maj 1982.
- Mørkøre, Jógvan: "De færøske hjemmefiskeres organisering og aktioner i 1975 i relation til den kapitalistiske produktionsmådes dominans i såvel national som international sammenhæng." Institut for samfundsfag, 1977.
- Mørkøre, Jógvan: "Det arbejdsretlige system på Færøerne." Fri opgave i tilvalg. Institut for Samfundsfag, Københavns Universitet, januar 1981.
- Mørkøre, Jógvan: "Storkapital og monopolkapital på Færøerne", Kulturgeografisk afløsningsopgave. Geografisk Institut, Københavns Universitet, 1983.
- Neystabø, Kristjan á: "Færøerne og EF", specialopg. 1978, RUC.
- Nolsøe, Dánjal: "Fiskimarkid". Fróðskaparrit, 12. bók. 1963. Tórshavn.
- Nolsøe, Axel: "Sosialisme og sjálvstýri í føroyskum politikki", Stenc. paper til seminar: "Sosialisma og sjálvstýri í føroyskum politikki", 26-27. nov. 1981 í København.
- Patursson, Erlendur: "Føroysk Stjórnarmál". Norrøna forlagid. Tórshavn 1945.
- Patursson, Erlendur: "Útróður". i: Samfelagsrit, 1. hefte, 1. ár. København 1945.
- Patursson, Erlendur: "Greinagerd um fiskivinnumál". i: Samfelagsrit, 3 ár. Forlagid Landnám. Tórshavn 1948.
- Patursson, Erlendur: "Fiskiveidi-Fiskimenn", bd. 1, perioden 1850-1939. Forlag: Føroya Fiskimannafelag, Tórshavn 1961.
- Patursson, Erlendur: "Fiskiveidi-Fiskimenn", bd. 2, perioden 1850-1939. Forlag: Føroya Fiskimannafelag. Tórshavn 1961.
- Patursson, Erlendur: "Føroya Söga"-Bd. IV. 'Undir amtsveldinum. Stjórnarvidurskifti: 1845-1939". Forlag: Unga Tjóðveldi. Tórshavn, 1966.
- Patursson, Erlendur: "Fiskivinna og Fiskivinnumál", Bd. 1, perioden 1940-1970. Forlag: Føroya Fiskimannafelag, Tórshavn 1979.
- Patursson, Erlendur: "Fiskivinna og Fiskivinnumál", Bd. 2, perioden 1940-1970. Forlag: Føroya Fiskimannafelag. Tórshavn 1976.
- Patursson, Erlendur: "Fiskivinna og Fiskivinnumál", Bd. 3, perioden 1940-1970. Forlag: "Føroya Fiskimannafelag. Tórshavn 1981.
- Poulsen, Halgir Winther: "Heimastýri og sjálvvræði" i: Dalagaard, Jóannes: "Heimastýri-Sjálvstýri". København 1966.
- Poulsen, Halgir Winther- "Um ognartøku", i: Verkfræði, Nr. 1, 1977.
- Thomsen, Egon: "Fakfeløg Okkara". Kommunistiski Flokkur Føroya. Tórshavn 1978.

Trap, J.P.: "Danmark-Færøerne" 5. udg. Bind III. G.E.C.Gads Forlag. København 1968.

Tåning, Å Vedel: "Fiskeri- og Havundersøgelser ved Færøerne", Skrifter udg. af kommissionen for Danmarks fiskeri- og havundersøgelser No. 12. København 1943.

Ursin, Erik: "Nordsømodellen" i: Fisk og Hav, 74, Nr. 34. 1974.

Wang, Zakarias: "Heimastýri", København 1965.

Wang, Zakarias: "Færøsk politik i nyere tid", i: Ølgaard, Anders: "Færønger-Frønder", København 1968.

West, Niels Dann: "Strategiske typer i færøysk fiskerinæring." Kandidatopgave, Institut for Fiskerifag. Universitetet i Tromsø, 1982.

Mørkøre, Jákup: Redegørelse for blåhvillingeprojekt" i: "Symposium", udg. Føroya Fiskasøla, Tórshavn 1981.

3. Statistiske oversigter m.m.

Almanakkin 1940-1982.

Aktiselskabsregisteret (det færøske).

Danmarks Statistik (tabelværker vedr. færøske forhold).

Fiskeriårbogen 1919-1983. Fiskeriministeriet.

Årbog for Færøerne 1972-1981. Udg. Rigsombudsmanden på Færøerne og Færøernes Landsstyre. Tórshavn.

Føroya Skipaskráseting. Tórshavn.

Guttesen, Rolf: "Ejendomsforholdene i den færøske fiskerflåde og fiskeindustri", appendix i Fossheim, Pia o.a.: op-cit.

Guttesen, Rolf: "Færøsk fiskeri og fiskeindustri i 70'erne", laboratoriet for almen kulturgeografi. Geografisk Institut, Københavns Universitet 1980.

Hagdeildin: Rakstrartøl 1973, 1975-1981. Tórshavn.

Meginfelag Útróðararmanna: Rakstrartøl 1975. Tórshavn.

Patursson, Erlendur: "Fiskiveidi-Fiskimenn" Bd. I-II. Tórshavn.

Patursson, Erlendur: "Fiskivinna-Fiskivinnumál" Bd. I-III. Tórsh.

Waag, Einar: "Val og valtøl 1906-1966", Klaksvík 1967.

4. Betænkninger m.m.

Finansministeriets Arbejdsgruppe: "Redegørelse fra arbejdsgruppen vedr. lønforholdene på Færøerne", afgivet maj. 1976.

Fiskirannsóknarstovan: "Átlit til fiskivinnuráðið frá fiskirannsóknarstovuni 17.12.1979". Tórshavn 1979.

Fiskirannsóknarstovan: "Stovnsmetingar 1981...". Tórshavn 1982.

Fiskirannsóknarstovan: Tíðindi. 1976, 1977, 1978.

Fiskivinnuráðið: "Álit 1979-1983". Tórshavn.

Føroya Fiskasøla: Ársberetningar. 1964-65. 1967-68. 1974. 1976-1980.

føroya Fiskasøla: Faroe Seafood 25, 1943-1973. Tórshavn 1973.

Føroya Fiskimannafelag: Ársfrágreiðing 1978-82.

Íðnadarnevndin: "Álit til landsstýri". Tórshavn des. 1978.

Meginfelag Útróðararmanna: Ársfrágreiðing 1978-1982.

Lagtingsdokumenter: "Upprit av munnliga orðskiftinum í donsk-føroysku sendinevndi í Køpmannahavn", jan.-mars. 1946.

Lagtingsdokumenter: "Skjal frá Samráðing Føroya Løgtings til Samráðingar í Køpmannahavn", jan.-mars. 1946.

Løgtingstíðindi: 1975-82.

Føroya Kunngerðasavn. Tórshavn.

Statsministeriet: "Betænkning angående Færøernes erhvervsforhold". Thorshavn. 1939.

Statsministeriet, Det rådgivende udvalg vedr. Færøerne: "Den økonomiske udvikling på Færøerne 1981."

5. Breve, love, mødereferater

Lógir.Meginfelag Útróðrarmanna.1975.Tórshavn.

Lógir.Meginfelag Útróðrarmanna.1978.Tórshavn.

Lógir.Lf. Sølumidstøð Útróðrarmanna.1982.Tórshavn.

Fundarbók I. Meginfelag Útróðrarmanna.18.01.1975-08-03.1979.

FundarbókII. Meginfelag Útróðrarmanna.03.1979-05.1983.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre.03.06.1975.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre og Færøernes Lagting.13.12.1977

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre og Færøernes Lagting.11.04.1978.

Føroya Vanlukkutrygging-brev til M.Ú. 14.04.1978.

M.Ú./F.F.-brev til Færøernes Landsstyre 24.05.1978.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre 16.02.1979.

M.Ú./F.F./Felagid Landleidin/Felagid Trolskip-brev til Færøernes Landsstyre og Færøernes Lagting. 20.11.1979.

M.Ú./F.F.-brev til Færøernes Landsstyr og Færøernes Lagting. 02.01.1981.

M.Ú./F.F.-brev til Færøernes Landsstyre og Færøernes Lagting 05.01.1981.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre. 01.10.1981.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre. 13.11.1981.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre. 14.12.1981.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre. 31.01.1982.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre.04.10.1982(1).

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre.04.10.1982(2).

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre. 26.10.1982.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre. 04.12.1982.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre 30.12.1982.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre 01.02.1983.

M.Ú.-brev til Færøernes Landsstyre 03.02.1983.

M.Ú./12-lokalorganisationers-brev til Færøernes Lagting 20.02.1977.

M.Ú./F.F.-brev til Lagtingets Skatteudvalg. 23.05.1978.

M.Ú.-brev til Lagtingets Socialudvalg.24.05.1978.

M.Ú.-brev til Lagtingets Finansudvalg. 28.02.1980.

M.Ú.-brev til Færøernes Lagting. 30.01.1982.

Lagtingemál Nr. 26/1982: "Landskassavedhald til L/f Sølumidstøð Útróðrarmanna".10.11.1982.

- Løgtingsmál Nr. 28/1982: "Eykastudul til útróðrarmenn".10.11.1982.
- Løgtingsmál Nr. 29/1982: "Uppbýting og friding av landgrunninum." 15.11.1982.
- Løgtingsmál Nr. 32/1982: "Trygdarløn Útróðrarmanna".18.11.1982.
- Løgtingsmál Nr. 36/1982: "Broyting í studulsskipanini til fiskivinnuna". 18.11.1982.
- Álit í løgtingsmáli Nr. 36/1982.
- Broyting í studulsskipanini til fiskivinnuna. 20.03.1981.
Løgtingstíðindi 1980, s. 280-304.
- Løgtingsmál Nr. 118/1982: "Broyting í studulsskipanini til fiskivinnuna" 26.04.1983.
- M.Ú.-brev til Nevndina fyri Ráfiskagrúnnin.31.01.1979.
- M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina. 23.02.1980.
- M.Ú.-brev til Nevndina fyri Ráfiskagrúnnin. 05.01.1981.
- M.Ú.-brev til Nevndina fyri Ráfiskagrúnnin. 14.09.1981.
- M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina. 29.10.1981.
- M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina. 11.06.1982.
- M.Ú.-brev til Ráfiskanevndina. 15.06.1982.
- M.Ú./F.F.-brev til Kærunevndina fyri Ráfiskagrúnnin.23.05.1978.
- "Lov for Færøerne om dagpenge ved sygdom eller fødsel".Nr.644.
13.12.1978.
- Lønjavningargrunnur Skipsfiskimanna-brev til M.Ú. 16.02.1982.
- M.Ú.-brev til Lønjavningargrunn Skipsfiskimanna 02.01.1981.
- Lønjavningargrunnur Skipsfiskimanna-brev til M.Ú. 11.03.1981.
- Lf. Solumidstød Útróðrarmanna-brev til Lagtingets Fiskeriudvalg 21.04.1982.
- Lf. Solumidstød Útróðrarmanna-brev til Færøernes Landsstyre. 25.06.1982.
- Aftale mellem M.Ú. og Atla P. Dam(udateret).
- M.Ú.-brev til lokalorganisationerne.08.12.1975.
- M.Ú.-brev til F.F. 08.01.1978.
- F.F.-brev til M.Ú. 07,05.1978.
- M.Ú./F.F.-mødereferat. 20.05.1978.
- M.Ú.-fundarsamtykt 07.06.1978.
- F.F.-brev til M.Ú. 17.03.1980.
- Felagid Trolskip-brev til M.Ú. 14.04.1980.
- M.Ú.-brev til lokalorganisationerne. 19.04.1980.
- Brev fra Útróðrarfelagid fyri sunnaru helvt í Suduroy til M.Ú. 02.11.1980.
- Brev fra Fuglafjardar Útróðrarfelag til M.Ú. 24.11.1980.
- Brev fra Leirvíkar Útróðrarfdlag til M.Ú. 16.12.1980.
- M.Ú.-brev til Atla P. Dam. 01.11.1981.
- M.Ú.-yvirlýsing. 26.06.1981.
- Arbeidsmannafelagid Fylking-brev til M.Ú.03.02.1981.

M.Ū.-brev til Fylking, 15.02.1981.

M.Ū.-brev til lokalorganisationerne 03.03.1982.

M.Ū.-brev til lokalorganisationerne 18.03.1982.

6. Korrespondance, interviews

Korrespondance med: Isak Matras: 01.10.1982.-09.10.1982.- ? .11.1982.-19.12.1982.-20.12.1982.-10.02.1983.-29.05.1983.

Korrespondance med: Erlend Patursson:14.04.1983.

Korrespondance med: Robert Joensen: 02.04.1983.

Interviews med: Isak Matras;formand i M.Ū.; kontorchefen for Færøernes Realkreditinstitut; kontorchefen for Fiskernes Lønreguleringsfond; kontorchefen for Færøernes Fiskesalgsorganisation, Sekretæren for Færøernes Repræsentationskontor i København; sekretæren for Fiskerirådet; sekretæren for M.Ū. Magnus Isaksen,udroermand,Klaksvík, Fiskesalgsorganisationens kvalitetskontrollører; småborgerlig repræsentant for kapitalens konsum.

Korrespondance med: De respektive sysler.

APPENDIX : DET FÆRØSKE FISKERIES OPKOMST OG UDVIKLING

Formålet med nærværende afsnit er en sammentrængt orientering til fiskeriets opkomst og udvikling i den færøske samfundsformation(1).

Fiskeriets opkomst

Den samfundsmæssige produktion på Færøerne har helt frem til omkring midten af 1800-tallet været karakteriseret ved subsistensøkonomi(1). Det er først omkring midten af 1800-tallet, at fiskeriet som en overvejende selvstændig produktions- sfære opstår(2). Det sker som en konsekvens af en del omstændigheder, hvoraf de væsentligste er 1) den internationale konkurrence over for den færøske uldproduktion(3), 2) en stadig tiltagende befolkningsgruppe af ejendomsløse som følge af opsplitningen af selvejerjorden(4), 3) en markant befolkningstilvækst(5).

Allerede i første halvdel af 1700-tallet udgjorde fiske- og hvalprodukter ca. 10% af den samlede eksport(6). Fiskeriet var imidlertid i altovervejende grad brugsværdiorienteret og foregik under feudale former. Kongs- og selvejerbønderne havde ejendomsretten til den altovervejende del af de åbne både, som karlene bemandede i fiskesæsonen(7). Tendensen i den samfundsmæssige udvikling var dog tydelig, idet der allerede i 1777 sker en justering af bosættelsesloven fra 1298(8), der stærkt begrænser personer i at blive selvstændige, og i 1813 får bønderne endvidere ret til at tvangudskrive bemanning til deres fiskebåde(9). Bosættelsesloven ophæves ikke før end i 1846, og bemandingsloven ikke før end i 1863(10).

På trods af bøndernes foranstaltninger imod de ejendomsløses selvstændiggørelse fortsætter udviklingen og flere og flere ejendomsløse finder beskæftigelse i fiskeriet. Således udgjorde allerede i 1850'erne fiskeprodukter ca. 40% af den samlede eksport(11). Folketællingen fra 1850 viser samtidig, at erhvervsgruppen med fiskeri som hovederhverv udgjorde den største erhvervsgruppe med 40%, hvorimod landbruget udgjorde knap 40%(12).

Det er dog ikke førend i 1845, at indhandling af råfisk forekommer første gang(13). I perioden 1845-79 fordobles priserne på råfisk, hvilket medfører en betydelig forbedring for fiskeriet(14). Men egentlig er det monopolhandelens ophævelse i 1856, der åbner op for muligheden for indhandling af råfisk i stor skala, idet der på privat basis oprettes en del handelshuse på forskellige steder på øerne, der ser en fortjeneste i eksporten af råfisk(15).

FÆRØSK FISKERI

Omend der allerede i begyndelsen af 1800-tallet blev gjort forsøg på fiskeri med havgående skibe, er det først i slutningen af 1800-tallet, at der på Færøerne bliver investeret betydeligt i fiskeskibe. I denne periode skifter engelsk fiskeri-kapital over til effektive dampdrevne skibe, hvorved de kasserede sejlskibe, (slupper ca. 40-100 brt.), bliver udbudt til favorable priser. I perioden 1872-1890 køber færinger således omkring 100 slupper, fortrinsvis fra England(16).

I perioden 1885-1920 foregår færøsk fiskeri fortrinsvis ved Færøerne og Island, samt enkelte år ved Rock All. Omkring århundredskiftet udgjorde fiskeriet ved Færøerne en lige så stor fangstmængde som fjernfiskeriet, men i tiden derefter falder dets andel betydeligt, dels ved at England sætter sin nye flåde ind til fiskeri ved Færøerne, dels ved at den danske stat i 1901 indgår en aftale med England om at indskrænke den færøske fiskerigrænse fra 16 til 3 sømil(17).

Udbruddet af 1. verdenskrig forhindrer fremmede nationer at fiske ved Færøerne, hvilket medfører et opsving for det færøske fiskeri ved Færøerne, således at det kommer til at udgøre næsten halvdelen af skibsfiskeriets andel, henholdsvis 3.486 tons, 9.057 tons i gennemsnit for årene 1916-1920.

Efter afslutningen af 1. verdenskrig bliver det færøske fiskeri ved Færøerne igen fordrevet af fremmede nationers, fortrinsvis engelsk fiskeri. Eksempelvis udgør i perioden det færøske fiskeri ved Færøerne kun 700 gennemsnitlig. De fremmede

nationers fangst ved Færøerne udgør 95% af den totale fangst. Den færøske fangst på omkr. 2.500 tons udgøres næsten udelukkende af torsk, nemlig 2.256 i perioden 1930-38.

I perioden 1921-28 fisker færingerne næsten udelukkende ved Island, omend der allerede i 1925 blev påbegyndt fiskeri ved Grønland. Fiskeriet ved Grønland udvides betydeligt, og allerede i 1929 udgør det 29% af den samlede færøske fangstmængde. I 1936 udgør fiskeriet ved Grønland hele 50% af den samlede fangstmængde, hvorimod fiskeriet ved Island udgjorde 10% og fiskeriet i Barentshavet 10%.

Ligesom tilfældet var med udbruddet af 1.verdenskrig medfører udbruddet af 2.verdenskrig et opsving for færøsk fiskeri ved Færøerne. En del fiskeskibe fungerer i denne periode desuden som fragtskibe for islandske fiskeleverancer til England.

Omend anskaffelse af trawlere var påbegyndt i 1930'erne er det først efter 2. verdenskrig, at trawlerne anskaffes i stort antal. I denne periode udvides fangstfelterne også til at omfatte New Foundland.

Nogen egentlig skelnen mellem fiskere og udroermænd i denne periode er ikke mulig. Klasserne af fiskerne og udroermænd, fiskeri-småborgerskab, er for en stor del sammensmeltede, idet udroerfiskeriet udgjorde en del af fiskernes reproduktionscyklus, foruden husmandsbruget. Udroer-fiskeri opstår for første gang i 1950'erne som et helårserhverv(18). Omend enkelte udroerorganisationer af lokal karakter var blevet oprettet på dette tidspunkt, bl.a. en lokalorganisation i Klaksvík i 1945, der bliver en slags 'landsorganisation', idet dens aftaler med fiskekøberne i overvejende grad tillige bliver akcepteret på andre steder, kan man ikke bestemme egentlige 'udroermænd' før 1950. Det er tillige karakteristisk, at den overvejende del af udroermændene var medlemmer i Færøernes Fiskerorganisation, der blev oprettet i 1911(19).

I slutningen af 1950'erne og begyndelsen af 60'erne udvides fangstfelterne til også at omfatte Nordsøen og i denne periode

bliver der investeret betydeligt i stålbyggede lineskibe, således at færingerne i 1961 allerede har 26 af disse. Antallet fordobles efter kun 3 år til 54. Allerede i 1970 udgør fiskefangsterne fra Nordsøen, fortrinsvis sild, makrel, brisling, 50% af det samlede antal tons og 30% af den samlede eksportværdi. Der anskaffes, som noget nyt, en del kraftblokskibe i denne periode.

Foruden at være karakteriseret ved Nordsø-fiskeriet er færøsk fiskeri i sidste halvdel af 1960'erne karakteriseret ved to andre forhold, nemlig rejefiskeriet ved Grønland, samt et opsving i udroer-fiskeriet ved Færøerne som følge af fiskerigrænseudvidelsen i 1964 fra 3 til 12 sømil.

Imidlertid, fortrins som følge af de internationale fiskerireguleringer og de enkelte landes fiskerigrænseudvidelser, udsættes færøsk fiskeri for store problemer. Dette forhindrer dog ikke en fortsat udbygning af den færøske fiskeflåde. I 1972 stiger således antallet af kraftblokskibe fra 2 til 22, og antallet af industrifisketrawlere stiger fra 3 til 22. Antallet af industrifisketrawlere kulminerer i 1975 med 35. I årene 1977-78 stiger antallet af filéttrawlere fra 12 til 34.

I denne periode aktualiseres spørgsmålet om evt. medlemskab i EF. Spørgsmålet om evt. medlemskab kommer imidlertid ikke til folkeafstemning, idet et overvældende flertal i lagtinget beslutter at holde Færøernes uden for EF-medlemskabet(20).

Udviklingen kendetegnes endvidere ved, at færingerne flyttes fra 'fjern-' og 'midterområderne' til 'nærområderne'. Omend fiskefangsterne fra 'nærområderne' i 1979 udgør 37% af de samlede fangster udgør de 50% af eksportværdien. Opsvinget i færøsk fiskeri ved Færøerne skyldes fortrinsvis fiskerigrænseudvidelsen i 1977 fra 12 til 200 sømil.

De færøske skibes fiskefangster ved Færøerne nåede en forløbig kulmination i 1981 på 108.600 tons, hvorpå den overvejende del bestod af 'udroerfisk': tørre, kuller, størrej,

brosme, ialt 67.328 tons. Blåvillingefangsten, der i 1975 kun udgjorde 22 tons, udgjorde i 1981 25.238 tons.

Det er desuden kendetegnende, at storsejen, der i 1971 udgjorde 5.753 tons i 1981 udgjorde hele 29.676 tons.

I 1982 bestod den færøske fiskeflåde af følgende fartøjer over 20 Brt.:

TABEL 1. Den færøske fiskeflåde over 20 brt. anno 1982.

1)	28	line/garnskibe	6.485 Brt.	231 Brt.	i g-snit
2)	106	line/traulbåde	5.391 -	50 -	-
3)	7	slupper	653 -	93 -	-
4)	2	skonnerter	251 -	125 -	-
5)	1	damptrawler	1.035 -	1.035 -	-
6)	6	ringnot/kraftblok	7.764 -	1.294 -	-
7)	4	saltfisketrawlere	3.329 -	832 -	-
8)	15	fryseskibe	7.438 -	495 -	-
9)	1	hvalbåd	276 -	276 -	-
10)	10	industri-trawlere	2.950 -	295 -	-
11)	63	isfisketrawlere	15.454 -	245 -	-
Ialt 252 fiskefartøjer			51.025 Brt.		

Kilde: Almanakkin 1983.

Fiskeflåden over 20 Brt. er således forholdsvis differentieret:

- 1) Langline/garnskibedækker over forskellige slags skibe, der fisker på forskellige steder som ved Færøerne, Island og Newfoundland. Ved fiskeri ved Færøerne, hvis ture er af kortere varighed, ises fisken ombord, hvorimod den flækkes og saltet ved fiskeriet ved Newfoundland, hvis ture er af ca. 4 måneders varighed.
- 2) Line/traulbåde fisker for den alt overvejende del ved Færøerne. Enkelte gange har de haft mulighed at fiske ved Island. Disse fisker så at sige udelukkende fersk/råfisk, som de indhandler til de færøske filéfabrikker.
- 6) På grund af de begrænsede rettigheder i Nordspen har disse skibes andel af den færøske fiskeflåde været faldende.

7) Saltfisketrawlerne fisker fortrinsvis i Barentshavet.

8) Fryseskibene omfatter rejetrawlere samt fryseskibe, der fisker hellefisk og sildehaj med langline, fortrinsvis ved Newfoundland. Rejeskibene fisker fortrinsvis rejer ved Vest-grønland.

10) Industritrawlerne, også kaldet 'de mellem-store trawlere' fisker fortrinsvis konsumfisk ved Færøerne. Disse trawlere fiskede før fortrinsvis 'skidtfisk' i Nordsøen. Deres antal er i de sidste år gået stærkt tilbage.

11) Isfisketrawlerne udgør også en del af de 'mellem-store trawlere'. Deres andel af den færøske fiskeflåde er vokset markant siden første halvdel af 1970'erne, hvor de kun udgjorde 5. Isfisketrawlerne fisker fortrinsvis ved Færøerne, men fiskeri ved Island forekommer også. Som tilfældet er ved line/garn-bådene så ises fisken ombord og indhæmles som fersk el. råfisk til filétfabrikkerne.

I perioden 1971-1981 er færøsk fiskeri ved Færøerne vokset med 32%. Det er specielt fiskeriet efter blåhvilling, der markerer sig som en forholdsvis ny og i tons betydelig fiskeart.

Fiskeriet efter traditionelle konsumfiskearter er samtidig vokset, således er fiskeriet efter torsk vokset med hele 54%, og fiskeriet efter storsej med ca. 20%.

Den samlede fangst mængde er vokset med 38.220 tons, men i forhold til 1975, 1979, 1980 er den faldet med henholdsvis 40.197, 16.920, 27.767. Faldet skyldes specielt faldet i fiskeriet i Nordsøen, Newfoundland og Grønland. Det er specielt i 'midterområderne' at fangstmængden er formindsket. Midterområderne udgjorde således i 1975 68% ud af de samlede

fangster, medens de i 1981 udgjorde 35%.

Kampen mellem de færøske fiskeskibe og -både om fangsten af fisk i færøsk territorium er således siden begyndelsen af 1970'erne blevet stadig mere intens.

Fiskeriindsatsen efter konsumfisk voksede således markant i perioden 1973-75 for samtlige fiskefartøjer, og denne vækst fortsatte i 1976 med undtagelse af garnbådene/-skibene. Imidlertid er det fra 1977-78 kun de større moderne skibe, der er i stand til at øge deres fiskeriindsats. I 1979 var de i stand til at forøge fiskeriindsatsen endnu mere, men i 1980 sker der et fald i fiskeriindsatsen for samtlige fiskefartøjer med én undtagelse, nemlig partrawlerne.

Et markant træk ved udviklingen i perioden 1973-80 den nye fordeling af konsumfiske-fangsterne mellem de forskellige typer fiskefartøjer.

I 1973 fiskede udroerbådene ca. 16.000 tons ud af de ialt 47.305 tons konsumfisk, der blev fanget på landsoklen, ca. 35%. Skotske/engelske trawleres fiskefangster udgjorde ca. 35.000 tons, d.v.s. ca. 74%.

I 1977 fiskede udroerbådene ca. 40.500 tons ud af de ialt 72.000 tons, d.v.s. ca. 56%. Det skotske/engelske fiskeri var faldet til ca. 28.000, ca. 38%.

I 1980 fiskede udroerbådene ca. 29.000 tons ud af de ialt 68.200 tons, d.v.s. 43%. Det skotske/engelske fiskeri udgjorde kun 1.708, d.v.s. 2,5%. De ca. 55% blev således fanget af moderne færøske fiskefartøjer.

Anno 1981 gør det tilfælde sig gældende, at samtlige arter udroerfisk, torsk, kuller og storsej, er 'nedfiskede', forstået således, at fiskeintensiteten forhindrer bestandenes vækst.

Noter til APPENDIX : DET FÆRØSKE FISKERIS OPKOMST

- 1) Afsnittet gør således ikke krav på originalitet.
- Note 1) Fiskeriets opkomst:
se: Rólant Waag Høgnesen i:
"Færinger-Frænder".
- 2) Samme som note 1.
- 3) Se: J. Símun Hansen: "Havid og Vit" bd. I-II, hvor han bl.a. sætter fiskeriets opkomst på Færøerne i forb. med udbygningen af transportstrukturen i England.
- 4) Se bl.a. Høgnesen, op cit.
- Endvidere: Arne Thorsteinson: "Forn búseting í Føroyum" Tórshavn 1978. Fróðskaparrit.
- 5) Høgnesen: Fólkatalid í Føroyum Vedr. befolkningsudviklingen på Færøerne (stencil).
- 6) Høgnesen i: "Færinger-Frænder"
- 7) Erlendur Patursson: "Fiskiveidi - Fiskimenn", Bd. I.
- 8) J. Símun Hansen: "Havid og Vit."
- 9) samme som note 8.
- 10) samme som note 8.
- 11) Høgnesen: "Færinger-Frænder".
- 12) samme som note 11.
- 13) Robert Joensen: "Útródur" 1945.
- 14) samme som note 13.
- 15) Erlendur Patursson: "Fiskiveidi - Fiskimenn", Bd. I.
- Mortensen, Arnbjørn, m.fl.: "Føroyar undir frídum handli", Tórshavn 1958.
- 16) Jákupsstovu, Jákup í: "Kor fiskimanna...". Tórshavn.
- Erlendur Patursson: "Fiskiveidi - Fiskimenn", Bd. I.
- 17) Erlendur Patursson: "Fiskiveidi - Fiskimenn", Bd. I.
"Flaskekontrakten..": Patursson, korrespondance 14.04.83. Han hentyder hertil Danmarks interesser vedr. eksporten.
- Det følgende bygger overvejende på Erlend Paturssons værker.
- 18) Dali, T í: korrespondance med Robert Joensen: 02. april 1983.
- Vedr. fiskernes reproduktionsbetingelser, se: Ellingsgaard: "20 ár til skips."
- 19) Erlendur Patursson: "Fiskiveidi - Fiskimenn", Bd. I-II.
- Færøernes Fiskerorganisationen (F.F.) deltog således ikke i oprettelsen af lokale udroerorganisationer, idet andre spørgsmål blev prioriteret højere: Erlend Paturssons korrespondance: Dali, T í, 14. april 1983.
- Det følgende bygger overvejende på Paturssons værker: "Fiskiveidi - Fiskimenn" Bd. I-II, samt: "Fiskivinna - Fiskivinnumál" Bd. I-III.
- 20) Vedr. lagtingsdebatten, se: Kurt Johannesen: "Færøsk fiskeri - og markedspolitik i 1970'erne", specialopgave 1980. Århus Univ.
- 21) Rigsombudsmanden på Færøerne/Føroya Landsstýri: "Árbog for Færøerne" 1976, -77, -78, -79, -80, -81.
- Det følgende bygger på samme.